

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE FILOZOFICKÁ FAKULTA

Ústav českých dějin

Martin Juroška

**AKTIVISTICKÝ NOVINÁŘ VLADIMÍR KRYCHTÁLEK
(1903-1947)**

**ACTIVIST JOURNALIST VLADIMÍR KRYCHTÁLEK
(1903-1947)**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Jan Kuklík, CSc.

Praha 2008

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité prameny a literaturu.

Martin Juroška

Rád bych poděkoval vedoucímu své diplomové práce Prof. PhDr. Janu Kuklíkovi, CSc. za cenné rady a odbornou pomoc při vzniku tohoto díla. Děkuji také pracovníkům Archivu bezpečnostních složek a pracovníkům Národního archivu, kteří mi vycházeli všemožně vstříc. Především však děkuji své přítelkyni Ditě, bez jejíž nekonečné trpělivosti, všestranné pomoci a povzbuzování by se má diplomová práce rodila daleko obtížněji. Vděčím ji za mnohé.

Martin Juroška

OBSAH

ÚVOD 5

KRYCHTÁLKOVA PŘEDVÁLEČNÁ LÉTA	9
Mládí a počátky novinářské činnosti	9
V Lidových novinách	13
Ve Venkovu	20
Cesty do Berlína	23
V Protektorátu	40
V NÁRODNÍM SOURUČENSTVÍ	48
Národní souručenství	48
Před vstupem do Výboru Národního souručenství	52
Ve Výboru Národního souručenství	61
DVA ROZHOVORY	84
Rozhovor první	84
Rozhovor druhý	95
ŘÍZENÍ PROTEKTORÁTNÍHO TISKU	110
Teorie	110
Praxe	125
Aktivističtí novináři - skupiny a vztahy	148
V NÁRODNÍM SVAZU NOVINÁŘŮ	154
Národní svaz novinářů	154
Vedoucím	157
Projev	163
Presseklub	167
Pomocníkem	171
V NOVINĚ	176
Osobnostní charakteristika	185
NOVINÁŘSKÁ TVORBA	189
Bolševici, Beneš a my	194
Za protektorát	210
Proti Benešovi	221
NA KONCI VÁLKY	227
NA SOUDU NÁRODA	235
Vyšetřování	235
Národní soud	244
ZÁVĚR	259
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	262
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	268
PŘÍLOHY	269
RESUMÉ-SUMMARY	

ÚVOD

Vytvoření Protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939 se promítlo také do postavení českého tisku, jenž byl od prvních dnů veden k „pozitivnímu“ vztahu vůči okupační moci. Velká část oficiálního tisku zahájila propagaci nové úpravy státoprávního postavení Čech a Moravy, smíření se s danou realitou a snažila se čtenáře přesvědčit, že zájmy protektorátu jsou nejlépe chráněny v rámci říše. Také okupační úřady od počátku usilovaly o naprosté podřízení si protektorátního tisku a jeho využívání pro vlastní cíle.

Mimo novinářů z fašistických a antisemitských časopisů, kteří okupantům nabídli své služby, se příslušné německé okupační orgány snažily získat ke spolupráci hlavně novináře z vlivných novin a časopisů. Díky postupnému prohlubování kolaboračního charakteru téměř všeho legálního tisku probíhala od počátku okupace diferenciací v řadách českých novinářů, přičemž na jedné straně stáli aktivističtí novináři, jako byli např. Vladimír Krychtálek, Karel Lažnovský, Emanuel Vajtauer, Vladimír Ryba a Karel Werner a na straně druhé pak redaktori a tiskoví pracovníci spolupracující s odbojem k nimž patřili např. Zdeněk Schmoranz, František Bauer, Tomáš Pavlica, Rostislav Korčák nebo Julius Fučík.

Mezi výše zmíněnými kolaboranty, propagujícími tzv. čínorodý aktivismus, se v letech 1940-41 postupně zformovala asi nejznámější aktivistická skupina, tzv. „sedmička“ vedoucích žurnalistů, jejíž členové - Karel Lažnovský, Emanuel Vajtauer, Vladimír Krychtálek, Vladimír Ryba, Jaroslav Křemen, Václav Crha a Karel Werner - se v různé míře ztotožnili s principy nacionálně socialistické ideologie a s německými válečnými cíli.

Aktivisté a jimi vedené listy se mj. v roce 1941 zapojili do kampaně související s válkou proti SSSR, ale také například s procesem proti gen. Aloisu Eliášovi, na němž aktivisté žádali před jeho zatčením veřejný projev podpory jejich proněmecké činnosti. Zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich pak neváhal využít smrti Karla Lažnovského k obvinění gen. Eliáše z účasti na jeho údajném otrávení a sám Lažnovský sloužil i po smrti jako vhodný příklad aktivního zastánce spolupráce s Němci.

Český protektorátní tisk, v převážné míře zapojený do kolaboračního procesu v českých zemích, představoval až do konce války pro okupační moc důležitý nástroj k ovlivňování českého obyvatelstva ve smyslu nacistické ideologie a německých cílů. S počínajícím

vyrovnáváním sil na frontách se v protektorátním tisku začaly objevovat články zdůrazňující samozřejmou přináležitost protektorátu k říši a vyzdvihování politiky státního prezidenta Háchy, jež umožnila Čechům „autonomní vývoj“ a s ním spojený klid a údajně ničím nerušený život protektorátu. Jiné články varovaly před „bolševickým nebezpečím“ hrozícím Čechům bez německé „ochrany“.

Jak se ale situace na frontách začala vychylovat v německý neprospěch, začali také někteří aktivisté polevovat ve svém proněmeckém psaní a volili jiná, pokud možno nepolitická témata svých článků. Předním kolaborantům z řad českých novinářů však nebyla případná změna ve stylu jejich psaní většinou nic platná, jelikož po skončení války byla řada z nich pro svou (nejen) novinářskou činnost v době okupace vyšetřována a odsouzena k vysokým trestům na svobodě případně k trestům hrdelním.

Tato diplomová práce je pokusem o zachycení životních osudů Vladimíra Krychtálka, jednoho z předních aktivistických novinářů, přičemž hlavní pozornost je soustředěna na jeho činnost v době německé okupace českých zemí. Úvodní kapitola mapuje Krychtálkův život do doby po vzniku Protektorátu Čechy a Morava, včetně jeho novinářského působení v redakcích Lidových novin a Venkova. Představeny jsou rovněž Krychtálkovy cesty do Berlína v období druhé republiky a jeho aktivity na počátku okupace. Druhá kapitola pojednává o Krychtálkově pokusu prosadit se do vedení Národního souručenství v roce 1940 a o jeho činnosti v této organizaci.

Třetí kapitola je věnována popisu Krychtálkových kontaktů s představiteli protektorátní vlády v roce 1941, které jdou zasazeny do kontextu snah aktivistických novinářů získat podporu a uznání ze strany protektorátní vlády a státního prezidenta. Ve čtvrté kapitole jsou nejprve naznačeny cíle a metody okupačních a protektorátních orgánů pověřených kontrolou a ovlivňováním českého protektorátního tisku a posléze je na Krychtálkově příkladu představena praxe „řízení“ tisku za okupace. Stručně jsou také naznačeny vztahy mezi předními aktivisty. Pátá kapitola je věnována Krychtálkovým aktivitám ve vedení Národního svazu novinářů.

V šesté kapitole je naznačeno Krychtálkovo působení ve vydavatelském podniku Novina. Tato kapitola také obsahuje pokus o charakteristiku Krychtálkovy osobnosti založený na výpovědích jeho současníků. Sedmá kapitola je zaměřena na Krychtálkovu novinářskou tvorbu se zřetelem na problematiku propagace česko-německých vztahů v období protektorátu a na Krychtálkův „boj“ proti prezidentu Benešovi a dalším představitelům zahraničního odboje. Představena je také Krychtálkova kniha Beneš, Bolševici a my. Osmá kapitola se

soustřeďuje na Krychtálkovo působení v závěrečném období protektorátu. V poslední, deváté kapitole je pozornost věnována nejprve poválečnému vyšetřování Krychtálkovy činnosti v době okupace a v závěru pak Krychtálkovu procesu před Národním soudem.

Základním pramenem využitým v této práci jsou materiály, pocházející z poválečného vyšetřování kolaborantské (aktivistické) činnosti Vladimíra Krychtálka. Toto vyšetřování bylo ovšem zaměřeno především na prokázání Krychtálkovy kolaborantské pronacistické aktivity v době války a tomu obsahově odpovídají např. protokoly z výsledků vyšetřovaného ale i svědků. Také Krychtálek sám se v průběhu vyšetřování snažil svou činnost v období protektorátu různými způsoby omlouvat a ukazovat se „v lepším světle“, což je nutné při práci s dokumenty pocházejícími z poválečného vyšetřování zohlednit. Část materiálů vzniklých v průběhu vyšetřování Krychtálkovy činnosti v době okupace se nachází v Archivu bezpečnostních složek a jedná se zejména o fond Zemský odbor bezpečnosti Praha, fond Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při Ministerstvu vnitra a fond Ústředna Státní bezpečnosti. Fond Národní soud, uložený v Národním archivu obsahuje dokumenty vztahující se k soudnímu procesu s V. Krychtálkem před Národním soudem.

Významný přínos pro zkoumání Krychtálkovy činnosti v období protektorátu představují dochované materiály z činnosti Národního souručenství, Národního svazu novinářů a korespondence mezi protektorátními představiteli. Tyto dokumenty jsou uloženy v Národním archivu a to zejména ve fondech Národní souručenství a Archiv syndikátu novinářů.

V menší míře jsou využity materiály vzniklé činností okupačních složek, jako např. zprávy Bezpečnostní služby nebo korespondence mezi německými činiteli v protektorátu soustředěné zejména v následujících fondech Národního archivu: Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, Státní tajemník při Úřadu říšského protektora a Úřad říšského protektora.

Další důležitý pramen představují listy Večer a Venkov, v nichž Krychtálek v průběhu války novinářsky působil a také jeho kniha Beneš, Bolševici a my.

V české historiografii dosud neexistuje podrobná vědecká analýza novinářské kolaborace v období 1939-1945. Problematice tzv. aktivistických novinářů, mezi než patřil i Vladimír Krychtálek se ve svých článcích v šedesátých letech věnoval zejména Tomáš Pasák, jenž se ve svých statích Problematika protektorátního tisku a formování tzv. skupiny aktivistických novinářů na počátku okupace a Aktivističtí novináři a postoj generála Eliáše v roce 1941 zaměřil především na formování tzv. aktivistické sedmičky v roce 1941 a na snahu předních

novinářských aktivistů po veřejném uznání jejich činnosti. Také ve svých dalších pracích Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích v letech 1939-1945 a Pod ochranou říše se Tomáš Pasák věnoval různým aspektům řízení českého protektorátního tisku a české novinářské kolaborace.

Zmínky o aktivistických novinářích a jejich působení v protektorátu zejména v období let 1940-1941 lze nalézt také v pracích Jana Gebharta a Jana Kuklíka (Velké dějiny zemí koruny české XV.a, XV.b), Detlefa Brandese (Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945) a Miroslava Kárného („Konečné řešení“. Genocida českých židů v německé protektorátní politice). Problematikou mimořádného lidového soudnictví se ve své práci Spravedlnost podle dekretu zabývá Mečislav Borák a se zřetelem k novinářské kolaboraci Václav Bendl v diplomové práci Kolaborantští novináři před soudem lidu (v letech 1945 až 1947).

Další sekundární zdroje využitě při tvorbě této práce tvoří např. edice záznamů z tzv. tiskových konferencí z let 1939-41 připravená Jakubem Končelíkem, Barbarou Köpplovou a Jitkou Kryšpínovou a vydaná pod názvem Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa von Wolmara, články Jaroslavy Milotové Organizace nacistické propagandy a její působení v Protektorátu Čechy a Morava a Protektorátní tisk a „židovská otázka“. Přímo Vladimíru Krychtálkovi se ve své studii s názvem Vladimír Krychtálek - osud neslavně slavného novináře věnuje Jan Cebe.

KRYCHTÁLKOVA PŘEDVÁLEČNÁ LÉTA

Mládí a počátky novinářské činnosti

Vladimír Krychtálek se narodil 27.1.1903 v Brně Aloisi Krychtálkovi a Amálii Krychtálkové, rozené Šuré. Otec, Alois Krychtálek byl, podobně jako matka, české národnosti a byl zaměstnancem rakousko-uherských státních drah ve zřízené skupině a do své smrti v roce 1920 působil na dopravním úřadě v Brně. Krychtálkova matka se byla v domácnosti a zemřela v roce 1927.

Krychtálek vystudoval, podobně jako jeho bratr Jaroslav, narozený v roce 1904, Druhou reálku v Křenové ulici v Brně. Ke svému vzdělání uvedl Vladimír Krychtálek po válce do protokolu, že od obecné školy navštěvoval trvale jen školy s českým vyučovacím jazykem a až do květnových událostí v r. 1945 neabsolvoval žádnou školu neb kurz s německým vyučovacím jazykem. Středoškolská studia zahájena v rce 1914 ukončil dosažením maturitního vysvědčení s vyznamenáním ve školním roce 1920-1921. Krychtálek se označil za jednoho z nejlepších žáků školy. Jeden rok byl zařazen do třídy v níž se pokusně vyučovalo francouzsky, čímž se zdokonalil ve francouzské řeči tak, že plynne hovořil francouzsky.¹

Po skončení středoškolského studia absolvoval Vladimír Krychtálek, podobně jako jeho bratr Jaroslav² půlroční odbornou železniční školu v Brně a stal se úředníkem čs. státních drah v Modřicích u Brna a v Adamově u Brna. Po dobu asi jednoho roku působil jako pokladník na dopravním úřadě v Brně. Po dvou letech se rozhodl ke studiu architektury na Vysoké škole technické v Brně.³ Jelikož matčina penze umožňovala Krychtálkovi jen bydlení a stravování doma, musel si ostatní náklady spojené se studiem hradit sám. Poskytoval jednak „hodiny“ a jednak si přivydělával zasíláním příspěvků do sportovních rubrik brněnských časopisů, ale i do některých časopisů pražských. Krychtálek byl v té době „výkonným sportovcem v oboru

¹ Archiv bezpečnostních složek, Praha (dále jen ABS), fond 300, sign. 12-1, (dále jen ABS 300-12-1), s. 1, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 2.10.1946 u Ministerstva vnitra (dále jen MV) v Praze.

² Poté, co absolvoval odbornou železniční školu vstoupil Jaroslav Krychtálek do služeb čs. státních drah jako výpravčí v Rajhradě u Brna. Oženil se s Bedříškou, rozenou Körblovou, a jejich manželství zůstalo bezdětné. Na konci okupace dosáhl hodnosti adjunkta a byl zaměstnán u dopravního úřadu v Brně. Podle Vladimíra Krychtálka „po celou dobu okupace hlásil se můj bratr trvale k české národnosti.“ Tamtéž, s. 2.

³ ABS 10454, s. 164, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 13.6.1945 ve věznici Krajského soudu trestního v Praze.

lehké atletiky“ a, jak uvedl po válce, „těmito novinářskými příspěvky jsem vlastně zahájil svou žurnalistickou dráhu.“ Studia byl ale po šesti semestrech nucen zanechat vzhledem k zdravotnímu stavu matky a vzhledem ke zhoršeným finančním poměrům. Ke studiím se chtěl vrátit později, ale nenaskytla se mu již příležitost.

V letech 1924-1926 pracoval Krychtálek v týdeníku Sport vydávaném Lidovými novinami, kde byl pověřen vedením rubriky o lehké atletice. Krychtálek dostával nejdříve pevný měsíční plat 250 Kč a kromě toho řádkové honoráře za všechny příspěvky v tomto časopise i v Lidových novinách, které napsal z oboru lehké atletiky. Do Moravského slova v tomto období zaslal „celou řadu drobných kursivek a reportáží z nejrůznějších oborů denního života. Tím jsem se dostal do povolání, které se stalo mým životním cílem.“ Příspěvky povídkového námětu ve formě feuilletonů zasílal také do Moravské orlice, do časopisu Proud, do denníku Moravské noviny a do Světozoru. Některé povídky byly uveřejněny v Národní politice a v Národních listech. Krychtálek také překládal různé články pro výše zmíněné časopisy.⁴

V roce 1924 se s Krychtálkem seznámil Leopold Zeman, jenž v Brně v té době vedl časopis Sport a v letech 1941-1945 byl šéfredaktorem Lidových novin. Podle Zemanova poválečného vyjádření byl Krychtálek „dobrého pera a jako aktivní sportovec měl příslušné odborné znalosti. V r. 1927 musel jsem Krychtálka však z redakce odstraniti, ježto provozoval nežádoucí sportovní politiku vůči pražskému ústředí, což poškozovalo zájmy sportovního Brna. Od té doby datuje se mezi námi osobní napjetí, které však ani zdaleka nepovažuji za osobní nepřátelství...Jen jako charakteristiku Krychtálkovy povahy a způsobu jeho činnosti té doby uvádím, že se pokusil mne po mém odstranění z redakce Sportu, mystifikovati tím způsobem, že pod jménem svého sportovního odpůrce Bohdana Chudoby poslal mne na podzim r. 1927 pro rubriku Portréty článek sám o sobě, při čemž asi předpokládal, že jeho uveřejněním budu kompromitován ve sportovní veřejnosti a časopis bude zapleten do tiskového sporu. Z různých známek jsem však usoudil, že jde o mystifikační pokus a vyhnul jsem se mu, článek jsem uveřejnil až v humoristické silvestrovské příloze časopisu s přímým poukazem, že jde o článek Krychtálkův a nikoliv o článek Chudobův. Tím byla mystifikace zmařena a Krychtálek blamován.“⁵

⁴ ABS 300-12-1, s. 2.

⁵ ABS 300-12-1, s. 300, Protokol sepsaný s L. Zemanem 3.9.1946 u MV v Praze. K tomuto výtah z článku Znáte toho pána?, který byl publikován v silvestrovském čísle časopisu Sport ze dne 27.12.1927. V úvodu článku se redakce vyjadřuje k tomu, proč byl zařazen do silvestrovského čísla, přestože článek obdržela již v létě 1927: „Vlastně je to vážná věc, ale my za to nemůžeme, že se nám hodila až do silvestrovského čísla, ačkoliv ji nosíme na srdci již několik měsíců-tím je asi vinen její původce, neboť jej je možno brát leda legračně.“ Redakce obdržela dopis, jenž byl podepsán „jakýmsi Chdobou“. Po bližším zkoumání podpisu bylo však zjištěno, že se nejedná o sportovního publicistu Bohdana Chudobu, ale že redakce měla být mystifikována „způsobem

Z doby, kdy spolupracoval s týdeníkem Sport, si Krychtálka pamatoval také redaktor Vladimír Rýpar. Podle Rýparova vyjádření do protokolu v září roku 1946 byl Krychtálek v druhé polovině dvacátých let výkonným sportovcem a dobrým sportovním teoretikem. Krychtálek měl na Rýpara v té době působit jako člověk „velikášského založení, ctižádostivý, samolibý.“⁶

S pomocí přítele ing. Petra Muchy, zaměstnaného v závodech Citroen, navázal Krychtálek v roce 1927 kontakt s některými pařížskými denníky, zejména s L'intran sugeant. Poskytoval jim příspěvky nejrůznějšího druhu, např. reportáže o Moravském krasu a o Demenovských jeskyních, překlady článků z českých časopisů o národním hospodářství apod. Rok poté se při příležitosti návštěvy u ing. Muchy v Paříži dohodl s redakcí výše zmíněného denníku a zůstal ve Francii. Krychtálek překládal z českých, německých a polských časopisů články. Mimoto dostával zprávy, které přinášely o Československu a jeho sousedech cizí agentury a vybíral z nich zajímavosti nebo informace, které považoval za charakteristické a důležité. Za to dostával pevný plat měsíční ve výši 1.600 frs. Na podzim 1928 byly v Brně zahájena jubilejní

rafinovaným, ale přitom naivním. Rafinovaným proto, že kdosi nakreslil svůj vlastní portrét-podařil se mu skvěle, to třeba přiznat!“ Naivním měl být tento pokus proto, že pravý autor počítal s tím, že zůstane neodhalen. Redakce se domnívala, že autorem článku je Krychtálek a toto bylo potvrzeno i Krychtálkovými známými, jimž se svým činem pochlubil. Dopis byl dán ad acta, ale, jak napsala redakce ve svém komentáři k článku, „nyní nás napadlo, že by přece jen měl spatřit světlo světa, i když mezi silvestrovskými legracemi, jinam už jeho autor ani nepatří.“

Podle autora článku - Krychtálka - měla tato „studie“ mnohé překvapit, jelikož si mysleli, že „objekt nemá té důležitosti, aby se mu věnoval portrét. Avšak v poslední době měl Krychtálek velký vliv na to, co se stalo v brněnské atletice. Krychtálek byl ve sportu činný jako atlet, jako publicista a jako politik. Dále je popisován spor, jenž měl Krychtálek vyvolat mezi atletickou sekcí Moravské Slávie v Brně, kam původně patřil, a S. K. Židenice o stavbu atletické dráhy. Krychtálkovi mělo podle pisatele jít jen o atletickou dráhu a po její stavbě měl opustit klub v Židenicích. Pokud by podle autora článku šlo o šachovou partii bylo by možné obdivovat Krychtálkovy tahy, v tomto případě ale mělo jít o vážnou věc - o existenci atletiky. „Proto mají pravdu ti, kdož usilují odsunout jeho ruce od otěží, i když snad nejsou v právu v podrobnostech. Je to člověk neobyčejně schopný, ale též všeho schopný. Napsal sice, že jdeme vědomě za tím být nejlepším sportem u nás. To je štít. Za tím štítem je jeho tvář, ale jeho tvář je maska.“

Krychtálek měl mít dvě slabiny: „jedna je privátní, o té pomlčím, druhá je jeho bravura. Podceňuje lidi, protože si je vědom svých opravdu neobyčejných sil duševních a odvažuje se přes míru z bravury, která zabíhá v ironii a posměch celého světa...Má okamžiky, kdy se smíchem řekne, co si vsutku myslí a lidé to považují za žert...Nehrajem v šachy, ani neděláme diplomacii, ale tělesnou výchovu. Každý je povinen dát své úmysly a plány kontrolovat. A jen tito lidé dobré vůle mají právo na vůdčí místa.“ Podle konstatování pisatele článku „kdo neznal osobně Krychtálka, býval, když ho uviděl, překvapen jeho mírným, téměř dívčím vzhledem. On ví o tom a snaží se ještě zámyslně přehnat tento vnější zjev. Je mu maskou jeho tvrdosti a studenosti, až i krutosti. Snad ho takovým udělaly okolnosti a lidé, ale je to skutečně povaha ironická a neúprosná.“ Sport, r. VII., č. 52, 27.12. 1927, s. 17-18.

⁶ ABS 300-12-1, s. 364, Protokol sepsaný s V. Rýparem 17.9.1946 u MV v Praze. Podle Rýparova vyjádření se o Krychtálkovi „již tehdy ... soudilo, že je snad homosexuálně založen vzhledem k jeho celkovému chování.“ O tom, že byl Krychtálek „mravně úchylný“ mělo svědčit také to, že se v rozhovorech „vracel s oblibou k námětu, že se mu líbí na rozdíl od jiných účastníků schůzek (patrně míněny schůzky novinářů-pozn. aut.), mladá děvčata pod 14 let a chlapi také.“ ABS 300-12-1, s. 365. Také redaktor Antonín Vratislav Bejček se měl po válce vyjádřit, že o Krychtálkovi slyšel, že je znám jako homosexuál po celém Brně. ABS 300-12-1, s. 366, Protokol sepsaný s V. Bejčkem 11.9.1946 u MV v Praze.

výstava a Vladimír Krychtálek byl svou redakcí vyslán aby z ní přinesl několik reportáží. Ing. Mucha mu ale po svém příjezdu do Brna sdělil, že „politická situace ve Francii se v poslední době značně změnila, že je tam kurz proti zaměstnávání cizinců“ a z tohoto důvodu se již Krychtálek do Francie nevrátil.

Rok poté se Krychtálek pustil spolu s Romanem Vychytillem, dr. Františkem Bléhou a Antonínem Kalinou do vydávání týdeníku s názvem Sportovní noviny. Časopis byl nejdříve vydáván v Brně a později v Praze, vycházel asi rok a půl a díky silné konkurenci nevypadala finanční situace týdeníku příznivě. Časopis skončil s vysokým deficitem a jeho redakce jej musela zastavit. Krychtálek při vyrovnání účtů doplatil na tento sportovní časopis částku asi 50 000 Kč, což vlastně představovalo veškeré jeho tehdejší úspory. Také ostatní společníci se tehdy podíleli na deficitu „poměrně stejným dílem.“⁷

Po likvidaci časopisu dostal Krychtálek v roce 1930 od svého pařížského známého Emila Lucianiho, redaktora Petit Parisien, nabídku, aby přišel do Paříže, kde měl mít pro Krychtálka „výhodný novinářský obchod.“ V Paříži Krychtálka seznámil s ředitelem nově zakládané pobočky časopisu New York Times Andréem Duprenem. Z Duprenova podnětu se brzy poté Krychtálek vydal jako jeho osobní tajemník na půlroční zájezd do severní Číny. Krychtálek měl hrazeny veškeré cestovní výdaje a mimo to dostával ještě 250 US\$ měsíčně. V průběhu cesty po severní Číně zaslal redakci Lidových novin v Brně několik reportáží a národohospodářských článků, které jak později zjistil byly skutečně v Lidových novinách uveřejněny.⁸

⁷ ABS 300-12-1, s. 3, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 2.10.1946 u MV v Praze.

V Lidových novinách

Po návratu z cesty do Číny se Krychtálek zastavil v brněnské redakci Lidových novin⁹, kde se sešel s redaktorem Janatkou, vedoucím sportovní a filmové rubriky, jenž mu sdělil, že zaslané příspěvky vzbudily u šéfredaktora Lidových novin Arnošta Heinricha příznivý ohlas. Krychtálek poté napsal „prvé dva politické články“, které k jeho překvapení byly otištěny jak úvodníky a byl rovněž představen šéfredaktoru Heinrichovi. Ten nabídl Krychtálkovi místo v redakci, ale zároveň jej upozornil, jak se Krychtálek vyjádřil do protokolu „... že mám sice dobré péro, že však se musím ještě podrobiti jeho radám.“ V letech 1931-1933 pracoval Krychtálek v redakci Lidových novin v různých oblastech, zpočátku již jako redaktor pro denní zprávy, soudničky a posléze i pro politické články. První rok pobíral 1.600 Kč měsíčního základního platu a mimo to dostával také řádkové honoráře „ve velmi slušné výši.“ S platností od 1.2. 1934 byl Krychtálek přijat do Syndikátu čs. novinářů.¹⁰

Na podzim roku 1934, v době kdy byl šéfredaktorem Lidových novin Eduard Bass, došlo k jednáním ohledně cesty V. Krychtálka do Moskvy. Lidové noviny a jejich vydavatel dr. Jaroslav Stránský nechtěly zůstat pozadu za vydavatelstvím Melantrich, které vyslalo jako zahraničního korespondenta dr. J. Beneše. Místo zahraničního korespondenta v SSSR pro Lidové noviny bylo nabídnuto V. Krychtálkovi. Ten si podle poválečného protokolu vzal čas na rozmyšlenou a požádal svého bratrance ing. F. Vaška, který žil v Rusku od roku 1912 a v první polovině třicátých let byl šéfem konstrukční kanceláře v komisariátu těžkého průmyslu, aby mu podal informace ohledně poměrů a existenčních podmínek v SSSR. Ing. Vašek Krychtálkovi požadované informace sdělil jak v dopise, tak i při své cestě do ČSR.¹¹

Krychtálek se rozhodl nabízené místo přijmout a v září 1934 odjel do SSSR. V Moskvě vešel Krychtálek ve styk s čs. vyslanectvím i s tiskovým odborem lidového komisariátu zahraničních věcí. Podmínky pro svou novinářskou práci hodnotil s odstupem let takto: „Články mohl jsem zasílati bez jakýchkoliv valnějších formalit, musely být toliko předkládány k nahlédnutí telegramy a mohu prohlásiti, že cenzurní praxe u článků, které jsem zasílal

⁸ Tamtéž, str. 3.

⁹ K Lidovým novinám v období mezi válkami viz Pernes, Jiří: Svět Lidových novin 1893-1993, Praha, 1993, s. 61-106.

¹⁰ Věstník československých novinářů, č. 6. r. VIII., červen 1934, s. 177.

¹¹ Podle Zemanovy výpovědi došlo k vyslání Krychtálka patrně proto, že poukazoval na své konexe v některých ústředních úřadech moskevských a že sliboval vybudování zpravodajství Lidových novin z Moskvy za podmínek finančně velmi příznivých pomocí svého příbuzného ing. Vaška. ABS 300-12-1, s. 301, Protokol sepsaný s L. Zemanem 3.9.1946 u MV v Praze.

poštou, byla velmi benevolentní, poněvadž se nikdy nestalo, že by některý článek byl cenzurou zadržen nebo poškrtnán. Mohu prohlásit, že novinářsky se pracovalo v Moskvě za daleko příznivějších podmínek, než kdekoliv jinde. Přístup k nejvyšším představitelům politického života byl mi povolován poměrně velmi snadno.“¹²

Jedinou nepříjemnou pracovní situací v Moskvě zažil prý Krychtálek na jaře roku 1935. V té době se v Lidových novinách objevilo několik článků ruského emigranta dr. V. Vilínského, který působil v Lidových novinách jako redaktor, pojednávajících o poměrech v SSSR a v tamní komunistické straně. Jelikož články byly podepsány jen šifrou podezíraly sovětské úřady Krychtálka z jejich autorství. Krychtálek byl předvolán před zástupce šéfa tiskového odboru lidového komisiátu zahraničních věcí SSSR Mironova a bylo mu sděleno, že pokud bude pokračovat v psaní podobných článků musel by Moskvu opustit. Krychtálek se tomuto nařčení bránil a poté co si sovětské vyslanectví v Praze u Lidových novin zjistilo pravého autora článků byl Krychtálek zavolán lidovým komisařem Litvinovem, jenž mu sdělil jak výsledek šetření v Praze tak i vyjádřil svou spokojenost s jeho žurnalistickou činností v Moskvě.

Krychtálek psal během svého působení v Moskvě pro Lidové noviny články s hospodářskou, politickou a kulturní tematikou buď pod svým vlastním jménem nebo pod jménem Vladimír Aleksejev. Mimo materiálů pro noviny posílal „cestou kurýrní prostřednictvím vyslanectví...také informace nejrůznějšího druhu, které redakce Lidových novin odevzdávala příslušným úřadům.“ Mělo se jednat např. o informace hospodářské pro min. obchodu a exportní ústav, vojenské pro hlavní štáb a politické pro ministerstvo zahraničních věcí. Tento druh zpráv „nebyl výslovně určen k uveřejňování v Lidových novinách..., nýbrž měl sloužit k informaci příslušných našich úřadů a byl proto zasílán prostřednictvím vyslanectví. Tyto mé informace byly čerpány z úředních sovětských pramenů“ nechal Krychtálek v říjnu 1946 zaprotokolovat.

Jelikož plat určený Krychtálkovi redakcí Lidových novin byl prý poměrně nízký bylo mu povoleno uveřejňovat články také v zahraničních listech a časopisech. Mělo se jednat např. o Chicago Tribune, New York Temps, Spectator, The Statesman, Petit Parisiene. Šlo převážně o články národohospodářské, kulturní a reportáže. V Moskvě Krychtálek bydlel v domácnosti svého bratrance ing. Vaška a jeho životní náklady proto nebyly tak vysoké. Plat od Lidových novin ve výši 4.000 Kč by mu podle jeho slov nestačil. S pomocí bratrance, jenž se v době Krychtálkova pobytu v Moskvě stal úředníkem exportního ústavu v Praze a byl jeho

¹² ABS 300-12-1, s. 4.

představitelem v SSSR, se Krychtálkovi dařilo pro noviny získávat důležité hospodářské zprávy. Celkově hodnotil Krychtálek své působení v SSSR jako úspěšné a ani ze strany sov. úřadů nebyly prý proti jeho činnosti žádné námitky.¹³

Ke Krychtálkovu pobytu v SSSR se po válce vyjádřili také někteří svědci. Ctibor Melč¹⁴ poznal Krychtálka během svého pobytu v SSSR v letech 1935-1938, kdy působil jako tiskový atašé čs. vyslanectví v Moskvě. Krychtálek měl několikrát přijít na vyslanectví, kde jej měl přijmout vyslanec Bohdan Pavlů a udržoval také kontakty s některými úředníky vyslanectví. Jak uvedl do protokolu, měl Melč dojem, že Krychtálkovy články „byly průměrné, ač se mi někdy svěřil, že některé své informace svému listu neposílá.“¹⁵ Podle výpovědi Františka Bauera měl o Krychtálkově působení v Moskvě v roce 1935 vyjádřit tehdejší čs. vyslanec v Moskvě Pavlů Václavu Königovi „pochybnosti a říkal mu, že se v něm nevyzná a že dobře neví, pro koho pracuje.“¹⁶ Také podle výpovědi Bohuše Ausobského se měl Pavlů vyjádřit, že Krychtálek „v Moskvě nadělá více nepříjemností než věcí pozitivních. Myslím, že také to byl Pavlů, který mi naznačil něco jako by Krychtálek byl v Sovětském svazu ještě také v cizích službách, snad francouzských s podkladem hospodářským.“¹⁷

Při svých návštěvách v Praze měl v té době Krychtálek Rýparovi naznačovat, že má v SSSR rozsáhlé kontakty a volný přístup na důležitá místa.¹⁸ Redaktor Rostislav Korčák považoval Krychtálka za člověka „, který má kladný poměr k Sovětskému svazu.“ Při návštěvě novinářů a spisovatelů ze SSSR v ČSR, kteří byli doprovázeni také Krychtálkem, se Korčák snažil „zvědět něco o Krychtálkových názorech na SSSR a o jeho poznatcích. Při

¹³ Tamtéž, str. 5.

¹⁴ Ctibor Melč (7.12.1892, Mutějovice, okr. Rakovník - 1978) v listopadu 1919 nastoupil na Ministerstvu zahraničních věcí v Praze, kde působil ve zpravodajské sekci. V letech 1935-1939 pracoval na čs. vyslanectví v Moskvě jako tajemník a vedoucí tiskové služby. Po svém návratu do Prahy v lednu 1939 krátce působil v úřadu pro propagaci než si jej Z. Schmoranz vyžádal do Tiskového odboru Předsednictva ministerské rady (TO PMR). Po Schmoranzově zatčení se stal zástupcem vedoucího TO PMR a po zatčení vedoucího TO PMR F. Hofmana v květnu 1941 se stal Melč vedoucím TO PMR. Po zatčení A. Eliáše v září 1941 požádal vedoucího skupiny Tisk Wolframa o zbavení funkce, což Wolfram zamítl. Na počátku prosince 1941 byl Melč jmenován vrchním ministerským radou. Z titulu své funkce vedoucího TO PMR a později TO Úřadu lidové osvěty (zřízen v lednu 1942) potažmo TO Ministerstva lidové osvěty (od června 1942) byl v úzkém styku s představiteli německého dohledu nad českým protektorátním tiskem Wolframem a Wolfem a účastnil se mj. jimi pořádaných tzv. tiskových konferencí. Po osvobození ČSR bylo proti Melčovi vedeno řízení pro jeho styky s okupanty, které však bylo zastaveno poté co Melč prokázal spolupráci s A. Eliášem a následně i s domácím odbojem v r. 1945. ABS, fond 325, sign. 135-9, s. 24-26, Končelík, Jakub - Köpplová, Barbara - Kryšpínová, Jitka: Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa von Wolmara, Praha, 2003, s. 22.

¹⁵ ABS 300-12-1, s. 315, Protokol sepsaný s C. Melčem 4.9.1946 u MV v Praze.

¹⁶ ABS 300-12-1, s. 346, Protokol sepsaný s F. Bauerem 12.9.1946 u MV v Praze.

¹⁷ ABS 300-12-1, s. 358, Protokol sepsaný s B. Ausobským 11.9.1946 u MV v Praze.

¹⁸ ABS 300-12-1, s. 364, Protokol sepsaný s V. Rýparem 17.9.1946 u MV v Praze.

osobní rozmluvě však jsem vystihl, že Krychtálek je při nejmenším opatrný, by přímo vyhýbavý a že nemá takového kladného poměru k SSSR, jak jsem u něho předpokládal.“¹⁹

K odvolání Krychtálka z Moskvy v květnu 1936 mělo dojít z podnětu redakce Lidových novin. Důvodů bylo podle Krychtálka několik. Redaktor Mrkvička, vyslaný na filmový festival do Moskvy, vyjádřil po svém návratu zájem pracovat po nějaký čas v SSSR, kde chtěl zachytit kulturní dění. Dalším důvodem měla být absence zpravodaje Lidových novin na Balkáně a konečně měly být Krychtálkovy články „posuzovány pravicovými skupinami a jejich tiskem jako propagace komunismu, ačkoliv byly ve skutečnosti jenom objektivním zhodnocením práce sovětského režimu.“²⁰ Podle toho co L. Zeman slyšel od redaktorů V. Hrnčíře a J. Rejzka „nebyla Krychtálkova zpravodajská činnost z Moskvy valná a neuspokojovala politickou redakci Lidových novin.“²¹ Podle záznamu přednosta Kanceláře presidenta republiky dr. Přemysla Šámala měl být Krychtálek odvolán z Moskvy na pokyn sovětské vlády.²²

Krychtálkovi bylo oznámeno jeho odvolání z Moskvy a současně navrženo buď se vrátit do brněnské redakce Lidových novin nebo pokračovat v činnosti zahraničního korespondenta v Bělehradě pro Jugoslávii a Rumunsko. Vybral si druhou možnost a přes Bukurešť odcestoval do Jugoslávie.²³

Po příjezdu do Bělehradu vešel Krychtálek ve styk s tiskovým atašé čs. vyslanectví Parmou, který jej seznámil s představiteli jugoslávského tisku a politiky. Těchto kontaktů Krychtálek následně využíval i k získávání informací pro čs. vyslanectví. V novinách se nemohl k situaci vyjadřovat otevřeně, „poněvadž by to bylo určitě přivodilo vypovězení z Jugoslávie kdybych byl kritizoval nebo chválil opozici oficiální jugoslávské politiky.“ Podle jeho slov se mu v době před podepsáním italsko-jugoslávské smlouvy o přátelství a neutralitě z března 1937 podařilo od jeho známého ministra vnitra A. Korošce získat o této smlouvě informace, ač oficiální jugoslávská místa možnost uzavření podobné dohody do poslední chvíle popírala.

Krychtálek přiznává, že změnu v jugoslávském politickém kurzu pod vedením ministerského předsedy Stojadinoviće „pozoroval s obavami a nesouhlasem“, kterým dal „otevřeně výraz v rozhovorech s úředníky našeho vyslanectví.“ Také z informací, které dával k dispozici vyslanectví „bylo zřejmo, že jde o upozornění na vzrůstající nebezpečí a nikoliv

¹⁹ ABS 300-12-1, s. 353, Protokol sepsaný s R. Korčákem 13.9.1946 u MV v Praze.

²⁰ ABS 300-12-1, s. 6, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 2.10.1946 u MV v Praze.

²¹ ABS 300-12-1, s. 301, Protokol sepsaný s L. Zemanem 3.9.1946 u MV v Praze.

²² ABS 300-12-1, s. 184, T 2190/38, Záznam sdělení Jana Hajšmana z 31.10.1938, opis.

²³ ABS 300-12-1, s. 7, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 2.10.1946 u MV v Praze.

snad o nějaké doporučování politiky podobné politice Stojadinoviće.“ Během Krychtálkova působení v Bělehradě prý také nedošlo k žádné změně jeho názorů na SSSR, ačkoli nemohl, chtěl-li působit v Jugoslávii pokračovat v psaní článků o Sovětském svazu v tom duchu jak by chtěl.²⁴ Dle Krychtálkova názoru byla v Jugoslávii novinářská práce „nepoměrně těžší a nesnadnější a také složitější než v Rusku. V Jugoslávii existovalo totiž několik skupin opozice, jednak byla opozice srbská, jednak chorvatská. Kromě toho i v samotné vládě byli členové, kteří nesouhlasili stoprocentně s politikou dr. Stojadinoviće.“²⁵

V létě 1937, v souvislosti se změnou jugoslávské zahraničněpolitické orientace²⁶ žádalo vedení Lidových novin o články vyjadřující kritický postoj k této změně kurzu. Krychtálek byl o toto žádán i vedoucím zahraničně politické redakce Lidových novin dr. H. Ripkou během jeho návštěvy Bělehradu. Podobné články ale měly podle Krychtálka způsobit vypovězení zpravodaje z Jugoslávie. Ripka na toto Krychtálkovo sdělení odpověděl, že v tom případě je zbytečné držet v Bělehradě zpravodaje, v čemž s ním Krychtálek souhlasil a požádal současně o přechod do pražské redakce Lidových novin. V pražské redakci, kde v té době docházelo ke snižování stavů, však nebylo místo a do Brna se Krychtálek vracet nechtěl. Bylo mu tedy navrženo rozvázání pracovního poměru k 1.10. 1937, s čímž Krychtálek souhlasil.

²⁴ ABS 300-12-1, str. 9, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 4.10.1946 u MV v Praze. K tomu, že v knize Beneš, Bolševici a my hodnotil Stojadinoviće a jeho zahraniční politiku jinak než před a po válce, se Krychtálek vyjádřil takto: „Pokud později v době okupace, jmenovitě v brožuře vydané Orbisem, tvrdil jsem něco jiného, bylo to samozřejmě způsobeno nutností vzniklou z okupace, poněvadž napsání pravdy by znamenalo zcela určitě znemožnění v očích Němců a pravděpodobně i zatčení. V této brožuře přirozeně musel jsem se ukázat jako člověk, který sovětskou politiku kritizoval a naopak politiku Stojadinoviće schvaloval, kdežto ve skutečnosti tomu tak nebylo.“ ABS 300-12-1, s. 10, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 4.10.1946 u MV v Praze.

²⁵ Tamtéž, s. 8.

²⁶ Ministerský předseda Milan Stojadinović (1888-1961) měl obavy, že v případě válečného konfliktu bude Jugoslávie ponechána svému osudu a proto si, stejně jako princ-regent Pavel přál, aby Jugoslávie zůstala v blízkém se konfliktu stranou. Stojadinović a princ-regent Pavel nabyli přesvědčení, že Francie přestala být bezpečnou zárukou pro jejich zemi. Francii a ČSR také zaslívali sbližování se SSSR. Stojadinović sice dále ujišťoval, že Jugoslávie dostojí svým závazkům, ale současně plánoval opuštění dosavadních spojenců, vzdaloval se Společnosti národů a vytvářel systém dvojstranných smluv.

V roce 1936 Stojadinović i princ Pavel neakceptovali návrhy na upevnění spolupráce v rámci Malé dohody ani návrh na uzavření bezpečnostního paktu mezi Malou dohodou a Francií. Oba jugoslávští činitelé naopak ujistili německé a italské představitele, že se v budoucnu nepřipojí k žádné protiněmecké kombinaci. V lednu 1937 byla podepsána smlouva o věčném přátelství s Bulharskem a v březnu stejného roku Smlouva o přátelství a neutralitě s Itálií. Stojadinović ani jednu ze smluv nekonzultoval s malodohodovými spojenci. Jugoslávští demokraté marš protestovali proti změně zahraničněpolitického kurzu, jenž podle nich měl vést k izolaci Jugoslávie. Při návštěvě E. Beneše v roce 1937 se v Bělehradě konaly demonstrace solidarity s ČSR. Jugoslávští činitelé sice nadále ujišťovali ostatní malodohodové spojence o neměnnosti své politiky, ale Stojadinović např. odmítl po anšlusu Rakouska československý návrh na svolání mimořádného zasedání Malé dohody.

Také sudetský problém považoval Stojadinović za „vnitřní problém ČSR“ a potvrdil tak, že se nehodlá starat o osud ČSR. Na konci září 1938 záleželo jugoslávské vládě na tom, aby nebyla zatažena do války případným maďarským útokem na ČSR. Dle tvůrců práce Dějiny jihoslovanských zemí „v jistém smyslu byl Stojadinović v této hektické době úspěšný. Aniž by obětoval formální spojenectví s Francií a dobré vztahy s Velkou Británií, navázal srdečné vztahy s Německem a Itálií. Neopustil Balkánskou dohodu a dosáhl narovnání vztahů s Bulharskem. V otázce anšlusu a Mnichova nehnul prstem a prostřednictvím Itálie dosáhl zmírnění postojů Maďarska.“ Šesták, Miroslav a kol.: Dějiny jihoslovanských zemí, Praha, 1998, s. 435-436.

V tomto období přijel do Bělehradu na návštěvu premiér dr. Milan Hodža, který se z jugoslávských kruhů dozvěděl, že Krychtálek opouští Bělehrad. Hodža se na Krychtálka informoval u čs. vyslance v Bělehradě dr. Václava Girsy a při té příležitosti se zmínil o tom, že by se Krychtálek mohl uplatnit v Novině. Šéf tiskového odboru Prezídia ministerské rady Zdeněk Schmoranz se během své návštěvy Bělehradu Krychtálkovi zmínil, že se jeho prostřednictvím dr. Hodža ptá zda-li by Krychtálek nechtěl pracovat v redakci Venkova. Zároveň mu vysvětlil pozadí této nabídky. Redakce Venkova měla mít v té době četné konflikty s čs. ministerstvem zahraničních věcí kvůli zahraničněpolitickým článkům dr. Ferdinanda Kahánka, šéfredaktora Venkova.²⁷ Ministerstvo zahraničních věcí se v této záležitosti obrátilo na Hodžu, který měl nakonec naléhat na propuštění Kahánka z Noviny. Toto se však nepodařilo realizovat, protože Kahánek měl s Novinou uzavřenou pracovní smlouvu na několik let a protože předseda strany R. Beran měl „speciální zájem na dr. Kahánkovi.“²⁸ Podle Krychtálka byl proto dohodnut kompromis v podobě přijetí redaktora specializovaného na zahraniční politiku, který měl rozhodovat o Kahánkových zahraničněpolitických článcích. Poté co Schmoranz Krychtálkovi naznačil pozadí nabídky oznámil mu, aby v případě, že nabídku přijímá, podrobnosti vyjednal přímo s Novinou.

Za takových okolností prý Krychtálek uzavřel s Novinou smlouvu a nastoupil 1.10.1937 do redakce Venkova. Jak Krychtálek tvrdil po válce nemělo být pravda, že odešel z Lidových novin pro nesouhlas s Benešovou politikou a že vstoupil do redakce Venkova, jelikož agrární strana viděla v dosavadní zahraniční politice nebezpečí, jak se později vyjádřil ve své knize Bolševici, Beneš a my.

Někteří ze svědků v poválečném vyšetřování Krychtálkovy činnosti ale popisovali celou situaci poněkud jinak. Podle redaktora Josefa Šámala se měly v Novině před Krychtálkovým příchodem objevovat zprávy „, že dr. Kahánek přivede do redakce nového spolupracovníka, který svým politickým postojem bude protibolševického směru a který bude vyznavačem politiky Osy. Tím se mínilo, že bude protihradní...Z tohoto vyklubal se potom nový

²⁷ Krychtálek po válce uvedl, že podnětem k zákroku ministra zahraničních věcí Hodži měly být Kahánkovy zahraničně-politické články, jež „byly psány ve směru příznivém tehdejší polské politice. Všeobecně se věřilo v redakci, že Kahánek je ve službách polských a sám Kahánek, když se o tom dozvěděl přiznal se jednou, že obdržel peníze na studijní cestu do Polska a že když potom na tuto studijní cestu nemohl jeti, že mu byla ta částka přesto ponechána. Tyto peníze měl obdržeti od polského vyslanectví.“ ABS, fond 301, sign. 35-1, s. 18, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 13.12.1945 u MV v Praze.

²⁸ ABS 300-12-1, s. 10-11, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 4.10.1946 u MV v Praze. Podle Krychtálkova sdělení jej měl jednou Halík, jenž měl s Kahánkem rovněž spory, vzít k Beranovi a navrhopat Kahánkuv odchod z redakce. Beran na to odpověděl, že „pokud bude živ nedá nikdy Kahánka pryč, protože nechce být nevděčný.“ Podle Halíka měl tento Beranův přístup souviset s presidentskými volbami v r.1935, bližšího ale Krychtálkovi nic nesdělil a ten měl dojem „, že se Beran Kahánka obává, aby na něj něco neprozradil.“ ABS, fond 301, sign. 35-1, s. 19, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 13.12.1945 u MV v Praze.

spolupracovník, v němž jsme poznali...Krychtálka.“ Ještě před zahájením zaměstnaneckého poměru v Novině se měl Krychtálek, jak se vyjádřil před Šámalem Kahánek, scházet s Kahánkem v hotelu Ambassador. Krychtálek se podle Šámalovy výpovědi měl právě v té době a prostřednictvím Kahánka dostat v Ambassadoru do kontaktu s představiteli německého tisku.²⁹ Bývalý šéfredaktor Venkova Rudolf Halík uvedl v roce 1946 do protokolu, že podle jim získaných informací byl Krychtálek „dosazen do Noviny...na přání poslance ing. Žilky a předsedy vlády dr. Hodži. Pokud vím z osobních hovorů s ing. Žilkou, neměl týž Krychtálka rád a dokonce varoval mne, abych nebyl s ním důvěrný. Nevím bylo-li příčinou příliš polonofilské stanovisko Krychtálkovo a nebo Žilkův názor na Krychtálkův charakter.“³⁰ Podle záznamu kancléře dr. P. Šámala mělo být příčinou Krychtálkova odvolání z Bělehradu vynášení informací z čs. vyslanectví.³¹ L. Zeman uvedl jako důvod Krychtálkova odchodu z Bělehradu to, že Krychtálkova novinářská činnost v Bělehradě byla „prý však ještě slabší“ než v Sovětském svazu a „Krychtálek v Bělehradě rozešťval tamní českou kolonii s vyslanectvím a vytvořil tam velmi napjatou atmosféru.“³²

²⁹ ABS 300-12-1, s. 294, Protokol sepsaný s J. Šámalem 31.8.1946 u MV v Praze.

³⁰ ABS 300-12-1, s. 332, Protokol sepsaný s R. Halíkem 9.9.1946 u MV v Praze.

³¹ ABS 300-12-1, s. 184, T 2190/38, Záznam sdělení Jana Hajšmana z 31.10.1938, opis.

³² ABS 300-12-1, s. 303, Protokol sepsaný s L. Zemanem 3.9.1946 u MV v Praze. Podle vyšetřovatelů byl rozchod s Lidovými novinami „tehdy nepochybně vyvolán Krychtálkovým nazíráním v otázkách zahraničně politických, neboť Lidové noviny nemohly zaměstnávat ve své redakci ani jako zahraničního dopisovatele člověka, který se ve své činnosti obrátil přímo proti oficiální čs. zahraniční politice a po vzoru Stojadinovičova režimu odklonil se od systému kolektivní bezpečnosti a dával přednost přímému dorozumění s Německem. Krychtálek podezříval dr. Huberta Ripku, že tento je vinen na tom, že došlo k jeho odvolání z Bělehradu a posléze k rozvázání pracovního poměru s Lidovými novinami a tím lze vysvětlit okolnost, s jakou nenávistí a houževnatostí napsal Krychtálek proti němu celou řadu štvavých článků ze okupace, kdykoliv prokazoval Němcům platné služby a napadal naši zahraniční londýnskou vládu.“ ABS, fond. 305, sign. 371-3, s. 7-8. Trestní oznámení na Vladimíra Krychtálka.

Ve Venkovu

Krychtálek vstoupil do redakce Venkova³³, jenž byl deníkem agrární strany vydávaným Tiskařskými a vydavatelskými podniky Novina v Praze, několik měsíců po smrti Josefa Vraného. Vraný byl nejen šéfredaktorem Venkova, ale vedl celý agrární tisk a z tohoto titulu zasedal také v předsednictvu výkonného výboru agrární strany. Na Vraného návrh byl v roce 1934 přijmut do redakce dalšího z agrárních deníků Večera dr. Ferdinand Kahánek, který byl do té doby šéfredaktorem Poledního listu. Kahánek byl znám jako schopný redaktor a byl do Večera přijmut v naději, že se mu podaří zvětšit čtenářskou základnu. Příchod Kahánka a některých jeho kolegů z Poledního listu se ale měl setkat s nepochopením jak v redakci a u mladší generace agrární strany, tak zpočátku i u čtenářů. Po Vraného smrti v roce 1937 přesunul Kahánek svou činnost z Večera do redakce Venkova³⁴ Podle vyjádření redaktora Evžena Cízla před Národním soudem byl Kahánkův příchod do agrárního tisku „pro nás překvapením. Přišel z Poledního listu a to se nás dotklo a těžce jsme to nesli. Byl to živel z jiného myšlenkového okruhu. Přinesl do Venkova způsoby bulvárního tisku..., který měl tvrdou tendenci proti tzv. hradní politice, když se Kahánek v roce 1924 rozešel s Benešem z osobních důvodů.“³⁵

V redakci Večera a později Venkova docházelo dle Antonína Juna, někdejšího generálního ředitele Tiskařských a vydavatelských podniků Novina, ke sporům hlavně mezi šéfredaktorem Venkova Rudolfem Halíkem a Ferdinandem Kahánkem, jelikož Kahánkovy články neodpovídaly stranickým směrnicím. Jak Kahánek, tak i Halík se se svými spory obraceli na předsedu agrární strany Berana, jenž byl zároveň i předsedou Noviny. Beran pověřil A. Juna likvidací sporů mezi Kahánkem a Halíkem a tak Jun uložil šéfredaktoru Halíkovi „, aby

³³ K agrárnímu tisku např.: Uhlíř, Dušan: Republikánská strana venkovského a malorolnického lidu 1918-1938, Praha, 1988, s. 128-137, Dostál, Vladimír: Agrární strana. Její rozmach a zánik, Brno, 1998, s. 304-308, Deset let práce republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu v republice československé, Praha 1928-29, s. 132-133.

³⁴ Rokoský, Jaroslav: K dějinám Noviny, tiskařského a vydavatelského družstva (Příspěvek k vývoji agrárního tisku), in: Pavel, Marek (ed.): Tisk a politické strany, Olomouc 2001, s. 26. Podle výpovědi bývalého generálního ředitele Tiskařských a vydavatelských podniků Novina Antonína Juna měl Kahánek „neobyčejně zvýšit náklad Českého slova a později Poledního listu (a) byl na základě Vraného doporučení přijat k nám. Náklad Večera se mu skutečně podařilo zvýšiti, byl však proti němu odpor pro bulvární způsob jeho psaní. Kahánek byl pro dohodu s polskou vládou, kdežto strana sympatizovala s opozicí vedenou Witosem, který se svými spolupracovníky se zdržoval v emigraci u nás. Názory Kahánkovy se odrážely v jeho novinářských článcích.“ ABS, fond. 30, sign. 36-1, s. 103. Protokol sepsaný s A. Junem 1.2.1946 u MV v Praze.

³⁵ Dostál, Vladimír: Agrární strana, s. 308.

uplatnil svoji šéfredaktorskou autoritu a udělal si v redakci pořádek a články, které nesouhlasí s politikou strany, aby odmítl a neuveřejňoval.“ Spory měly ale pokračovat a jednalo se o Kahánkovu propuštění. Kahánek měl být ale těžce nemocen a ze sociálních důvodů mu výpověď nebyla dána. Jun měl Kahánkovi dát na vědomí, že je nutné, aby zanechal práce v redakci a věnoval se léčení. Kahánek měl po krátkém čase nabídnout, že odjede do Polska jako zpravodaj. Odtud však posílal politické a ne zpravodajské články a tyto nebyly otiskovány.³⁶

Také podle Beranova svědectví měl být důvodem k přijetí Kahánka do služeb agrární strany snaha zvýšit odbyt. Kahánek ale „počal do našich časopisů psát polonofilské články a tyto jsem mu pak vytýkal a některé dokonce zakázal uveřejniti. Pokud se pamatuji, také dr. Hodža mu zakázal uveřejnění některých článků. Pamatuji se, že jsem ho často kvůli těmto článkům napomínal a žádal jsem ho, aby podporoval politiku, kterou já jsem dělal s Polskem, totiž protibeckovskou opozici. Beranovi bylo známo že se Kahánek setkával s dr. Wilhelmem Sebekovským, jenž patřil k předním činitelům Sudetoněmecké strany. Podle Beranova mínění se mělo jednat o jednání novinářského rázu a ne o jednání jménem Beranovým nebo jménem jiných vedoucích funkcionářů agrární strany, byť i neoficiálně.“³⁷ Kahánkovy kontakty se Sebekovským potvrzuje také Halík. Za Kahánkovými tzv. polonofilskými články se prý měly skrývat polské peníze.³⁸

Vzhledem k tomu, že Krychtálek pobýval po delší čas v cizině neměl dle jeho slov „velkých znalostí o uspořádání vnitřně politického života v republice.“ Také během působení v redakci Venkova neměl prý příležitost, aby se podrobněji seznámil s detaily domácího politického života. Při své práci zahraničně-politického redaktora ve Venkovu se od začátku dostal do sporů s Kahánkem, který si podle Krychtálka myslel že bude své články uveřejňovat ve stejném duchu i nadále. Kahánek byl prý přitom schopen prakticky každý den dodat nějaký článek a často jej doplnit i jménem nebo značkou jiného redaktora. V jednom případě se

³⁶ ABS, fond 301, sign. 36-1, s. 104, Protokol sepsaný s A. Junem 1.2.1946 u MV v Praze.

³⁷ ABS, fond 301, sign. 36-1, s. 146-147. Protokol sepsaný s R. Beranem 18.3.1946 u MV v Praze. Dále se ke Kahánkovi vyjádřil Beran následujícím způsobem: „K poměru ke Kahánkovi dodávám ještě, že stranu vedla k tomu, že ho držela, zejména ta okolnost, že Kahánek byl sociálně slabý a pamatuji se, že týž byl vážně nemocný.“ Syn prof. Drachovského, jenž Kahánka vyšetřoval, upozornil Berana na to že Kahánek trpí rakovinou a „má abnormální tlak a že u něho může nastati neočekávaně katastrofa. S kým s polské stany se Kahánek stýkal, není mi známo. To byly důvody k tomu, že jsme dra Kahánka drželi v redakci, ač nám mnohdy, jak jsem již uvedl, způsob jeho psaní byl velmi nepříjemný.“ Tamtéž.

³⁸ K tomu R. Halík: „V roce 1938, když jsem již byl šéfem tisku strany, zakázal jsem, aby byly uveřejňovány polonofilské články Kahánkovy, mající propagační smysl tehdejší Beckovy politiky. Činil jsem tak z toho důvodu, jelikož mě Hodža upozornil, abych dal pozor na Kahánkovy polské články, že má dojem že tu není něco v pořádku. Veřejně se pak mluvilo v redakci a také mu to vytkl redaktor Krychtálek a Tannenberger, že Kahánek je v polském žoldu.“ ABS fond 301, sign. 1-2, s. 23, Protokol sepsaný s R. Halíkem 5.11.1945 u MV v Praze.

Kahánek pokusil o otištění článku pod jménem Krychtálovým kritizujícím činnost komunistické strany. Když na to Krychtálek přišel, došlo mezi oběma k ostrému konfliktu.

Kahánek se samozřejmě snažil o to aby kontrola jeho článků byla jen formální a tak se zprvu pokoušel získat Krychtálka na svou stranu např. nabídkami zvýšení platu, pozvánkami na oběd. Nabízel mu také zprostředkování kontaktů na tiskového přidělence polského vyslanectví Wienszbaňského, což Krychtálek odmítl. Již z dřívějšíka totiž věděl, že „poměr Kahánkův k polskému ministerstvu zahraničních věcí jest závislost.“ Četné kontakty měl mít Kahánek také mezi sudetskými Němci a jak se Krychtálek vyjádřil „častěji telefonoval různým osobám v mé přítomnosti a bylo vidět z těchto rozhovorů, že nepěstuje tyto styky snad jen za tím účelem, aby byl informován jako novinář, nýbrž že tu pracuje jako politický zprostředkovatel.“ Na základě Kahánkovy činnosti Krychtálek zároveň usoudil „že Kahánek sice pracuje v zájmech polských, ale že podporuje všechny podvratné snahy, především tedy německé, aby z každého oslabení evnt. rozvratu našeho státu mohli Poláci těžit.“³⁹

³⁹ ABS, fond 301, sign. 1-3, s. 160, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 22.1.1946 u MV v Praze, ABS 300-12-1, s. 12, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem protokol sepsaný 4.10.1946 u MV v Praze.

Cesty do Berlína

Mnichovská konference přivodila Československu nejen značné ztráty územní, lidské a materiální, ale byla také počátkem postupných změn v oblasti vnitřní i zahraniční politiky státu. Z vedoucích pozic odcházely osobnosti spojené s demokratickým systémem, ať již se jednalo o presidenta Edvarda Beneše nebo ministra zahraničních věcí Kamila Kroftu. Dosavadní demokratický systém byl označován příznivci ultrapravice, antidemokraty a českými nacionalisty za jednoho z viníků národní katastrofy. Nastupující politická garnitura se musela vyrovnávat nejen s četnými problémy rázu sociálního, hospodářského, ale musela také řešit otázku pozice Druhé republiky v nově vytvořené mezinárodní situaci. Po splnění územních požadavků sousedních států se Československu mělo dostat záruky jeho další existence. Signatáři Mnichovské dohody však jeví s postupujícím časem stále menší zájem o poskytnutí podobných garancí.

Českoslovenští představitelé se také pokoušeli dosáhnout „soužití“ s Německem, přestože to znamenalo závislost a podřízení. Snažili se proto vyhovět stoupajícím požadavkům stále více nespokojeného Berlína a změny vnitřních poměrů uskutečňované ve Druhé republice směřovaly k autoritativnímu, stavovsky založenému režimu. Adolf Hitler ovšem považoval Mnichov jen za předstupeň k úplnému zničení Československa a využíval k tomuto účelu mj. také německou menšinu v Československu. Také během jednání s čs. zástupci Hitler stále kritizoval poměry ve Druhé republice a činnost jejich politiků.⁴⁰

Mnichov a následující vývoj ve Druhé republice přesvědčily Krychtálka o tom „že došlo k výměně dvou politických garnitur, že však zásadní linie čs. politiky směřující k odkladu konečného střetnutí s Německem, zůstává nezměněna.“ V tomto jeho názoru na situaci jej udržovaly rovněž informace získané od R. Halíka, který jej ujišťoval, že „dr. Beneš odjel v souhlase s Rudolfem Beranem do zahraničí, aby tam pracoval, zatímco Beran bude prý se snažit prodlužovat lhůtu konečného vyjádření doma.... Přesvědčení, že se jedná o pokračování dosavadní politiky byť i s jinými osobami a byť i navenek s četnými formálními známkami

⁴⁰ Gebhart, Jan - Kuklík, Jan: Druhá republika 1938-1939. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě, Praha-Litomyšl, 2004, s. 150-163.

jako by šlo o režim autoritativní“ přivedlo Krychtálka prý k tomu, že „pokud bylo na mne žádáno abych mu sloužil, také jsem to plnil.“⁴¹

Z vysílání německého rozhlasu a stylu jakým psal tamní tisk o poměru Německo-Československém po Mnichovu, bylo dle Krychtálka možné usuzovat na pokračující zhoršování poměru Německa k ČSR. Bylo poukazováno na to, že vláda je jen přechodná, vývoj v ČSR pomalý. Političtí činitelé tehdy usuzovali, že za tímto vývojem vzájemných vztahů jsou „nějaké požadavky Německa, mylně však usuzovali, že jsou to požadavky omezeného rozsahu, např. změna vlády, stanovisko tisku k Německu, redukce armády a výzbroje apod.“⁴²

Nejasná situace v německo-československých vztazích přinášela podle Krychtálka i problémy do vedení zahraničněpolitické rubriky Venkova, jejímž řízením byl pověřen. Proto se prý obrátil na ministra zahraničních věcí dr. Františka Chvalkovského. Ten jej měl informovat ve smyslu, že „dokud Československo neobdrží od čtyř velmocí, a to v první řadě od Německa, záruku svých hranic a své samostatnosti, nelze určit linii zahraniční politiky a není také možno, aby mně dal rady a pokyny pro vedení rubriky listu. Doporučil však, aby Venkov jako list předurčeného předsedy vlády, požádal německého ministra zahraničních věcí Joachyma Ribbentropa o interview a nadiktoval mně ihned dvě otázky, které měly být Ribbentropovi předloženy. Jedna z těchto otázek zněla: když nyní Československo splnilo německé požadavky, takže po provedení Mnichovské dohody není již mezi ní a Německem sporných otázek, je naděje, že se poměr obou států bude zlepšovat a vyvíjet přátelsky? Otázka druhá zněla: při podpisu Mnichovské dohody bylo přislíbeno, že jakmile budou odstraněny sporné otázky, zaručí čtyři účastnické velmoci hranice Československa. Je naděje, že v brzké době Německo takovou záruku Československu poskytne?“⁴³

O Chvalkovského návrhu informoval Krychtálek v Napoleonském salonku na Wilsonově nábřeží R. Berana a šéfredaktora R. Halíka. S Halíkem také dohodl, že žádost o interview odevzdá v Berlíně místní zpravodaj Venkova dr. F. Theil. Ten sdělil Krychtálkovi, že on jako cizí státní příslušník a navíc i jako zpravodaj více novin než jen Venkova, by nebyl vhodným zprostředkovatelem žádosti o rozhovor a že by prý bylo lépe, kdyby se tak stalo prostřednictvím šéfredaktora nebo některého redaktora Venkova. S žádostí o interview byl proto do Berlína vyslán Krychtálek. V době před jeho první cestou do Berlína se terčem útoků, byť podle Krychtálka jen skrytě, stal i R. Beran, budoucí předseda vlády Česko-Slovenska.

⁴¹ ABS 300-12-1, s. 13, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 4.10.1946 u MV v Praze.

⁴² ABS 300-12-1, s. 15, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.10.1946 u MV v Praze.

⁴³ Tamtéž, s. 16.

Dr.Theil naléhal na Krychtálka aby svůj příjezd do Berlína urychlil a na místě si opatřil přesnější informace o celé situaci.⁴⁴

Před cestou se Krychtálek ohlásil u tiskového poradce německého vyslanectví v Praze von Gregoryho⁴⁵ s dotazem na koho se v Berlíně obrátit. Krychtálek se s Gregorym seznámil v kavárně prostřednictvím německého novináře Strannika a svého kolegy z Venkova Matlacha. V telefonickém rozhovoru von Gregory Krychtálkovi doporučil jako vhodného zprostředkovatele pro jednání v Berlíně vládního radu z ministerstva propagandy Hesseho.

Třetí den po rozmluvě na Hlavním nádraží se Krychtálek setkal s Beranem, jenž Krychtálka žádal o zjištění co největšího množství konkrétních informací. Krychtálek se měl zaměřit zejména na dvě věci: První bylo objasnit „příčinu rozporu mezi oficiální německou politikou, která byla, pokud šlo o úřední místa, korektní na jedné straně a psaním tisku na straně druhé.“ Druhou věcí na níž se měl v rozhovorech zaměřit měly být „ony největší nespravedlnosti při provádění Mnichovského rozhodnutí“ s poukázem zvláště na zářez přes železniční spojení Praha-Brno a České Třebové, jakož i na zabrané české vesnice na Chodsku.

⁴⁴ ABS 300-12-1, s. 16, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.10.1946 u MV v Praze.

⁴⁵ Karl von Gregory (30.12.1899, Hammeln) vystudoval gymnázium a v letech 1917-1918 sloužil v německé armádě. Po První světové válce pokračoval ve studiu práv a státovědy na univerzitách v Hamburku a v Breslau. Po přerušení studií z hospodářských důvodů promován 1927 na univerzitě v Breslau (Vratislav) na doktora hospodářské státovědy (Dr. der wirtschaftlichen Staatswissenschaften). Při studiích působil v letech 1920-25 v přepravní firmě v Hamburku (Überseefirma). V letech 1928-29 činný jako pomocná vědecká síla ve Výboru pro zkoumání výrobních a odbytových podmínek německého hospodářství. Od roku 1931 do 1933 redaktor tisku NSDAP (Schlesische Tageszeitung) v Breslau nejprve jako odpovědný redaktor pro sociální politiku a hospodářství a později jako zástupce šéfredaktora. V letech 1933-35 šéfredaktor slezského župního tisku (Gaupresse). Od října 1935 do května 1938 šéfredaktor listu Niedersächsische Tageszeitung v Hannoveru a šéfredaktor župního tisku Süd-Hannover-Braunschweig. Gregory v té době působil v různých funkcích župního vedení ve Slezsku a byl mj. tiskovým referentem SS úseku IV. v Hannoveru (SS-Abschnitt IV.) V letech 1933-38 postupně vedoucím slezského a dolnosaského zemského svazu Říšského svazu německého tisku (Landesverband des Reichverbandes der Deutschen Presse). Gregory byl po převzetí moci nacisty rovněž členem první Pruské státní rady.

V květnu 1938 povolán jako tiskový poradce na německé vyslanectví v Praze, od února 1939 jako tiskový atašé vyslanectví tamtéž. Podle zprávy Zpravodajské ústředny Praha pro pražské Policejní ředitelství z 12.8.1938 měl Gregory pobývat v ČSR krátce v květnu a poté v červnu - srpnu 1938. Gregory měl udržovat spojení s německým vyslanectvím a s představiteli SdP v Praze a několikrát telefonoval s Berlínem. K podezření, že Gregory přijel do ČSR organizovat incidenty a teroristické akce je ve zprávě řečeno, že v této věci dosud nic nepodnikl a „zdá se býti pravděpodobnější, že byl do ČSR vyslán jako zvláštní zpravodaj německé tiskové služby a informátor německé vlády o zdejší situaci a dá se soudit, že německé tisková kampaň vedená proti ČSR, jest ve spojení s jeho osobou.“

Po zřízení Úřadu říšského protektora (dále jen ÚŘP) bylo Gregory pověřen vybudováním a vedením kulturně-politického oddělení tohoto úřadu (Leiter der Gruppe Kulturpolitische Angelegenheiten des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren). Současně byl Gregory ustanoven tiskovým šéfem říšského protektora. Ve funkci vedoucího kulturně-politického oddělení ÚŘP působil Gregory do poloviny března 1942. Poté byl přeložen do Berlína a krátce nato jako tiskový atašé (nebo jako generální konzul) na německé vyslanectví do Bukurešti. Gregory měl padnout při osvobození Bukurešti Rudou armádou v roce 1944. Podle poválečné výpovědi jeho manželky Hildegardy von Gregory měl být její manžel v Rumunsku zajat a odvezen společně s jinými německými diplomaty do SSSR. ABS, fond 325, sign. 164-1, s. 52-55, 65-66 a ABS Karta v. Gregory. Podle zprávy zaslané Správou vyšetřování StB Federálnímu ministerstvu vnitra ČSSR z 31.8.1976 se ke Gregoryho činnosti na území Československa měla dochovat „jen malá část písemností.“ Tamtéž, s. 48

K této záležitosti měl Beran Krychtálkovi říci: „Vy víte dobře, jak je zde celá moje vláda nepopulární. Potřeboval bych něco, aby ta politika, kterou provádíme v očích lidu byla ospravedlněna nějakými ústupky ze strany Německa.“⁴⁶

Beran také Krychtálka vyzval, aby se prostřednictvím dr. Theila pokusil o rozhovor s ministrem zahraničních věcí Ribbentropem a s ministrem propagandy Goebelsem a sdělit jim, že je vyslán Beranovým jménem. Oběma německým politikům měl Krychtálek sdělit, že Beran i vláda „míní provozovat politiku přátelství s Německem naprosto upřímně a na nejširší základně.“ Beran si rovněž měl být vědom toho „, že naše spolupráce s Německem musí být co nejtěsnější, jelikož podle mínění mých hospodářských odborníků, jsem i já přesvědčen o tom, že druhá republika není celkem hospodářsky soběstačná.“ Mimoto se měl Krychtálek pokusit zjistit jak si Německo představuje zahraniční politiku Česko-Slovenska. Beran nechal prostřednictvím Halíka Krychtálkovi vyplatit na základě podepsání kvitance před cestou 3.000K.⁴⁷

⁴⁶ ABS 300-12-1, s. 17 Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.10.1946 u MV v Praze.

⁴⁷ ABS, fond 301, sign. 35-3, s. 2, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 18.10.1945 u MV v Praze, ABS 300-12-1, s. 17, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.10.1946 u MV v Praze. Je zajímavé, že do protokolu, jenž byl s Krychtálkem sepsán o rok dříve (18.10.1945) popsal Krychtálek okolnosti vedoucí k jeho první cestě do Berlína poněkud jinak. Podnět k cestě měl vzejít od dr. Fritze Theila, jenž byl dle Krychtálka sedmihradský Němec a na jaře 1938 se ucházel ve Venkovu o místo berlínského zpravodaje listu. Theil se měl předtím působit po 12 let ve Velké Británii nejprve jako lékař a později jako novinář. Pohyboval se prý v anglických konzervativních kruzích a z Londýna měl dostat ta nejlepší doporučení. V Berlíně vlastnil tiskovou kancelář Mitteleuropäischer Zeitungsdienst, která dodávala zprávy pro několik rumunských, švédských a amerických listů. Podle Krychtálka měl být Theil v Berlíně zaměstnán v tiskovém odboru Zahraničního úřadu a stýkat se měl s „nejkonzervativnějšími společenských kruhy.“ Theilovy články vyvolávaly podle Krychtálka značnou pozornost nejen v roce 1938, ale také za okupace.

Na podzim 1938 měl Theil Krychtálka upozornit „, abychom nezanedbávali zhoršení v poměru mezi Německem a tzv. druhou republikou, že sice na to upozornil ve svých zprávách určených pro naše noviny, ale že upozorňuje ještě důvěrně a žádal mně, abych tuto informaci sdělil našim úředním činitelům, jmenovitě ...Beranovi.“ Den poté se měl Krychtálek setkat s Beranem na Wilsonově (Hlavním) nádraží, kde předseda agrární strany často v Napoleonském salonku jednal o politických záležitostech, a sdělil Beranovi Theilovu informaci a také to, že jim byl pozván k návštěvě Berlína „, kde prý se mohu dozvědět více podrobností, které jej, dr. Theila nezajímaly. Beran odpověděl ihned, abych do Berlína jel, že je proto a abych mu přivezl co možno nejvíce informací.“ Beran měl dále Krychtálkovi sdělit, aby se zastavil u něj v kanceláři, kde mu měl při rozmluvě sdělit, co má v Berlíně vyřídít, jaké informace přivést a s kterými osobami vejít v kontakt.

Krychtálek se měl podle Beranova pokynu obrátit před svým odjezdem na Chvalkovského a Masaříka, kteří byli o jeho cestě do Berlína informováni a měli mu dát několik pokynů. Na Chvalkovského přání měl v Berlíně Krychtálek vysvětlovat, že politika ČSR „, může být sice přátelská, avšak neutrální.“ Měl také vyložit, že případná celní unie s Německem, o níž se v té době objevovaly zmínky v německém tisku, by byla nevýhodná nejen pro ČSR, ale hlavně pro Německo.

Krychtálek se také zmínil o redaktorce Poledního listu Janouškové, jež měla být Beranem vyslána do Německa s „,důvěrnými poslánými k německým politickým činitelům.“ Dosáhla rozhovoru s Goebelsem a měla dodávat Beranovi pravidelně zprávy. Janoušková byla po dva roky stálou dopisovatelkou Poledního listu v Berlíně. ABS, fond 301, sign. 35-3, s. 1-2, 5, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 18.10.1945 u MV v Praze.

V Krychtálkových poznámkách o jeho druhé cestě do Berlína je obsaženo poněkud jiné znění otázek, jež měly být položeny jménem Venkova Ribbentropovi. První otázka zněla: „Soudí ministr Ribbentrop že mezi Německem a Česko-Slovenskem se vyvíjí dobrý sousedský poměr?“ Druhá otázka: „Jestliže politika přátelské součinnosti se bude i dále vyvíjet, zaručí Německo nové hranice a možnost česko-slovenského státu?“ ABS, fond 305, sign. 371-3, s. 5.

K první cestě do Berlína, v jejímž průběhu se prý Krychtálek držel udělených pokynů, došlo patrně na přelomu listopadu a prosince 1938.⁴⁸ Po příjezdu do Berlína se Krychtálek zastavil na čs. vyslanectví, kde mluvil nejprve s dr. V. Mastným, jenž byl o jeho cestě informován, a poté hovořil s tiskovým atašé Hoffmanem. Hoffman chtěl být seznámen s výsledky Krychtálkových rozhovorů, ale Krychtálek jej na základě instrukcí od dr. Masaříka s těmito neseznámil.⁴⁹

V Berlíně se prostřednictvím dr. Theila sešel s vládním radou Hessem z ministerstva propagandy. Hesse Krychtálkovi potvrdil zprávy jež mu dodal dr. Theil „, že se totiž očekává od Beranovy vlády těsnější spolupráce.“ Na Krychtálkovu otázku jakou těsnější spoluprací míní, odpověděl „, že kromě hospodářské smlouvy očekává se v Berlíně, že se Československo zařadí mezi ony malé státy, které pokládají Německo za ochránce svých zájmů, načež na můj dotaz, je-li tím míněna spojenecká smlouva, odpověděl mi, že tak docela nikoliv, poněvadž Německo jest velmoc, kdežto Československo po odtržení svého pohraničí nepatří ani mezi střední státy.“ Hesse se také vyjádřil, že by podpoře politiky spolupráce pomohlo, kdyby Novina poslala do Berlína svého zpravodaje.⁵⁰

V berlínském Zahraničním úřadě byl Krychtálek přijat referentem pro ČSR tajným radou Wolfem, kterému předal žádost o rozhovor s ministrem zahraničí Ribentropem a znění obou otázek. Wolf nedoporučoval žádat o interview zahrnující dotaz týkající se záruky hranic s tím, že by to nebylo vhodné, dokud se daná otázka nestane předmětem jednání mezi ministry Ribentropem a Chvalkovským. Žádost o rozhovor měl tedy předat později buď dr. Theil nebo osobně Krychtálek při své další cestě do Berlína. Při jednání s Wolfem zmínil Krychtálek rovněž otázku územního záboru u České Třebové a vznesl dotaz „, jestli by v budoucnu bylo možno tuto věc úředně opravit.“ Podle Wolfova vyjádření to nemělo být možné „, poněvadž tento zářez vznikl na přání německého generálního štábu.“ Na dotaz o možnosti změny v oblasti Chodska „, vyslovil (Wolf - poz. aut.) mínění, byť i velmi podmíněné, že zde by byla možnost územní revize, přičemž jako podklad vyslovil, že by bylo nutno, aby Beran až se stane předsedou nové vlády, především přijel k osobnímu rozhovoru do Berlína.“ Podobné

⁴⁸ Z materiálů pocházejících z poválečného vyšetřování, ani z Krychtálkovy zprávy Beranovi z 7.12.1938 není jasné kdy Krychtálek do Německa odjel, ani kolik dní tam strávil. Pozn. aut.

⁴⁹ ABS, fond 301, sign. 35-3, s. 3, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 18.10.1945 u MV v Praze.

⁵⁰ Podle Krychtálkova vyjádření „, aby naše listy, tj. listy agrární strany, zřídily v Berlíně pobočku své redakce, že by nám dávali materiál, na jehož uveřejnění mají zájem, ale který do svých novin dát nesmějí.“ Tamtéž, s. 3. Jelikož v té době Krychtálek mluvil špatně německy a mnohým Němcům nerozuměl, zvláště pokud mluvili nějakým dialektem, při jednáních Krychtálka doprovázel dr. Theil, s nímž se mohl domluvit o tom čemu nerozuměl francouzsky. ABS 300-12-1, s. 23, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.10.1946 u MV v Praze.

náznaky „, aby totiž Beran, až bude předsedou vlády, přijel do Berlína“ měli podle Krychtálka vyslovovat všichni úředníci německých úřadů s nimiž při svém pobytu přišel do styku.⁵¹

Theilovým prostřednictvím se Krychtálek seznámil také se Siegfriedem Zoglmannem⁵², jenž byl ministerstvem propagandy určen k tomu, aby Krychtálkovi, dle jeho neurčitého vyjádření, „v Berlíně ukázal různé věci, jmenovitě, aby se ode mne jako osoba úplně neúřední různé věci dozvěděl.“ Zoglmann měl Krychtálkovi mj. sdělit, že působil v čs.-německé delimitační komisi. Krychtálek z jeho řeči „získal dojem, že za německou komisí byly dva proudy, jeden representovaný sudetskými Němci požadoval zabrání daleko většího území, než které bylo potom anektováno. Druhý prosazující součinnost s Čechy, chtěl zabrat co nejmíň. Hranice je kompromisem mezi oběma směry.“ Krychtálek s Zoglmannem mluvil celkem pětkrát o poměrech na Opavsku a Zábřežsku a Zoglmann jej požádal o podrobný materiál týkající se těchto území v roce 1910. Dalším tématem jednání s Zoglmannem byla otázka zabraných českých vesnic na Chodsku. Podle Zoglmannova mohla být tato záležitost vyřešena jinak, jelikož německá strana nahlížela celou věc z hlediska dopravních cest a nebyla ji známa reakce českého národa na zábor.⁵³

Zoglmann se měl s Krychtálkem zpřátelit a dokonce prý příznivě působit na lidi, s nimiž se Krychtálek setkal. Ptal se také Krychtálka, zdali by bylo možné opatřit údaje k národopisné mapě Polska, kterou chtěli vydat ve Švýcarsku. Poslední den Krychtálkova pobytu v Berlíně se Zoglmann Krychtálkovi zmínil o tom, že by se český tisk měl co nejrychleji zbavit Židů,

⁵¹ ABS 300-12-1, s. 17, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.10.1946 u MV v Praze.

⁵² Siegfried Zoglmann (17.8.1913, Všeruby, okr. Prachatice) byl od roku 1928 členem Německé nacionálně socialistické dělnické strany (DNSAP) v jejímž rámci působil od roku 1931 ve funkci tajemníka mládeže v Plzni a později ve funkci vedoucího mládeže v Opavě a Ostravě. Krajským soudem v Ostravě byl Zoglmann v roce 1932 odsouzen ke dvěma měsícům vězení. V lednu 1934 uprchl do Německa, kde působil nejprve u SA v Mnichově. V roce 1935 jmenován vedoucím spojovací kanceláře s ministerstvem propagandy při Říšském vedení mládeže (Reichsjugendführung). V letech 1937-38 pracoval mj. také v Sudetoněmecké kanceláři v Berlíně. Po zřízení protektorátu působil Zoglmann v hodnosti HJ-Gebietsführer a později HJ-Obergebietsführer ve vedení Hitlerjugend v protektorátu a byl také vedoucím „Gruppe Staatsjugend“ v ÚŘP. Státní tajemník K.H.Frank ale pravděpodobně nebyl na podzim 1942 spokojen s Zoglmannovou prací. V roce 1943 Zoglmann opouští protektorát a po vojenském výcviku u zbraní SS (Waffen-SS) je nasazen na frontě. Po válce se Zoglmann mj. stal v roce 1957 poslancem Bundestagu za FDP. ABS, fond 325, sign. 79-1, s. 105-120.

Krychtálek Zoglmannova ve své zprávě Beranovi hodnotí jako „jeden z nejzajímavějších objektů“, se kterými se v Berlíně seznámil. „Je to 24 letý muž v uniformě, vypadá na 19 let, ale má styky a vliv šedesátiletého politika u nás. Byl určen k tomu, aby staral se o vyplnění programu mé návštěvy. Mluví obstojně česky... Má neomezený vliv na Krebse, k němuž nyní často jezdí do Liberce.“ ABS, fond 301, sign. 35-3, s. 23, Krychtálkova zpráva pro Berana z 7.12.1938, s. 2.

⁵³ Zoglmann k českým vesnicím na Chodsku: „My před vás chceme získat a ne urážet a zraňovat vaše historicky odůvodněné národní city. My jsme se na to dívali z hlediska dopravních cest a ze stanoviska, že to je 30 000 lidí. Říše je však dosti velká, takže se ty trasy mohly vést oklikou, jestli na druhé straně padlo na váhu oddálení ve sblížení obou národů, které si my tolik přejeme. Pro nás je zvlášť bolestné, že za chyby Benešovy musíte nyní trpět vy, kteří se nyní ujímáte vlády v Československu, když jste byli vždy pro součinnost s námi.“ Podtrženo v originále. ABS, fond 301, sign. 35-3, s. 24, Krychtálkova zpráva pro Berana z 7.12.1938, s. 3.

v případě Venkova Kahánka. Krychtálek se také od blíže nespecifikovaného informátora dozvěděl, že Kahánek měl pracovat na rozdělení ČSR mezi Německo, Polsko a Maďarsko.

Během oběda pořádaného vedoucími činiteli Hitlerjugend na Krychtálkovu počest přednesli členové vedení Hitlerovy mládeže návrhy na spolupráci s českou mládeží. Byla navržena výměna časopisů, článků v časopisech, výměna táborů, přičemž tempo sbližování mělo být ponecháno na české straně. Krychtálek za tyto návrhy poděkoval, řekl že vše bude tlumočit, ale podotkl, že se Strana národní jednoty a její mládež teprve formují a proto nebude konkrétní odpověď hned.

Díky dr.Theilovi byl Krychtálek pozván na večeři baronem von Hofackerem, ředitelem Vereinigte deutsche Stahlwerke. Podle Hofackera měly v Berlíně existovat dvě skupiny, jedna hospodářská a průmyslová, která zastávala názor že Československu se má poskytnout možnost samostatného života a druhá politická, která byla pro to, aby Československo bylo k Německu ještě více připoutáno. Hofacker prohlásil, že politická skupina patrně zvítězí. Prof. Seeberg, jenž byl večeři přítomen, navrhl Krychtálkovi, aby přijel do Německa přednášet o vzájemných německo-československých vztazích.⁵⁴

Po svém návratu referoval Krychtálek písemně ministerskému předsedovi Beranovi. Zpráva měla být v Beranově kanceláři rozmožena a poslána mj. poslanci Žilkovi, bývalému předsedovi zahraničněpolitického výboru sněmovny a šéfredaktoru Halíkovi, kterého Krychtálek informoval také ústně. Halíkovi Krychtálek odevzdal vyúčtování a zbytek z částky, kterou obdržel před cestou. Podle Krychtálka pocházely finance buď z pokladny vydavatelství Novina a nebo z prostředků, kterými Beran disponoval jakožto předseda agrární strany, resp. jako předseda Strany národní jednoty. Po příjezdu do Prahy se Krychtálek také zeptal R. Berana, má-li o své cestě informovat ministerstvo zahraničních věcí, ale R. Beran mu odpověděl, že tak učiní sám.⁵⁵

Asi po čtrnácti dnech od příjezdu byl Krychtálek pozván Beranem do Napoleonského salonku na Wilsonově nádraží, kde za přítomnosti šéfa tiskového odboru Z. Schmoranze, svou zprávu doplnil, jelikož některé podrobnosti nechtěl podávat písemně. Beran se zajímal hlavně o to, jestli jmenování jeho vlády mělo příznivý ohlas, čímž mínil německý tisk a politické kruhy. Na toto mu však Krychtálek nebyl schopen pro krátkost doby, která od jmenování Beranovy vlády uběhla, odpovědět. Mimo to se Beran prý zajímal o všechny informace související se Slovenskem. Dalším předmětem rozhovoru byly otázky spojené s organizací mládeže v ČSR a o možnostech spolupráce na tomto poli s Německem. Návrh na

⁵⁴ ABS, fond 301, sign. 35-1, s. 4Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 18.10.1945 u MV v Praze.

dodání materiálu o národnostních poměrech na Těšínsku do Berlína se setkal s Beranovým odmítnutím stejně jako plán na zřízení „filiální redakce Noviny“ v Berlíně, s nímž nesouhlasil ani Halík. Na Krychtálkovu ústní doplnění reagoval Beran takto: „Zprávy, které jste mi dodal, plně ospravedlňují moji politiku spolupráce s Německem a já jsem pevně rozhodnut v ní pokračovat.“⁵⁶

Dochovaná Krychtálkova zpráva pro Berana ze 7.12.1938 ukazuje nejen, že za Krychtálkovou cestou do Berlína patrně nestál ani Chvalkovský, ani Theil, ale obsahuje mj. také řadu Krychtálkových názorů na dobové dění.⁵⁷ Krychtálek v úvodu zprávy napsal, že jeho berlínský pobyt byl „pečlivě připraven“ ministerstvem propagandy, jimž byl formálně pozván k prohlídce nového domu Hitlerjugend na břehu Gatowského jezera. Skutečným důvodem návštěvy mělo být to „, aby různé úřední osoby“ mohly s Krychtálkem „svobodněji mluvit, než mohou mluvit s našimi úředními místy.“ Ministerstvo propagandy mělo v době, kdy Krychtálka zvalo do Berlína, počítat s tím, že bude přijat ministrem Ribbentropem a že jejich rozhovor bude zveřejněn. Bylo však rozhodnuto, že by nebylo „oportunní“ poskytnout interview před rozhovory Ribbentropa s Chvalkovským. Před odjezdem bylo Krychtálkovi sděleno, že není vyloučen ani jeho rozhovor s Hitlerem a jeho opětovné pozvání do Německa, poté co dojede k rozhovorům Chvalkovského s Ribbentropem a Hitlerem.

V Berlíně byl podle Krychtálkovy zprávy jeho program sestaven tak, aby se „setkával s lidmi, kteří připravují mínění rozhodujících činitelů. V úřadech byli tito lidé dosti zdrženliví, avšak titíž lidé, jakmile jsem se s nimi podruhé setkal v soukromí, mluvili velmi otevřeně a také ode mě přijímali i věci méně příjemné velmi pozorně. Po svých zkušenostech z Němci, se kterými jsem se setkával na svých cestách a pobytech v cizině vím dobře, že kdo jim dá najevo, že je považuje za nadřazený živel, prohrál předem všechno, na druhé straně, kdo to s nimi umí, kdo dovede respektovat zvláštnosti jejich charakteru, jejich oblib, jejich způsobu myšlení, může i s malými prostředky dosáhnout mnoho.“⁵⁸

Krychtálek se zúčastnil také volební schůze sudetských Němců v Sportpalastu, kde zdravil standarty zvednutím ruky, což bylo již druhý den známo na ministerstvu propagandy. „Myslím, že to mělo větší účinek než všechna doporučení. Zvednutí ruky nestálo mne, ani Československo nic. Naproti tomu důvěra, kterou jsem si tím získal se ihned projevila markantně v závažnosti informací, které mě byly hned nato sděleny.“ Podle Krychtálka bylo

⁵⁵ ABS 300-12-1, s. 18, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.10.1946 u MV v Praze.

⁵⁶ Tamtéž, s. 19.

⁵⁷ Některé části zprávy byly využity již při popisu jednání z Hessem, Wolfem a Zoglmannem a nebudou proto již zmiňovány. Pozn. aut.

⁵⁸ ABS, fond 301, sign. 35-3, s. 21, Krychtálkova zpráva pro Berana z 7.12.1938, s. 1.

chybou, že čs. vyslanectví nevyslalo na schůzi žádného pozorovatele, ač se jednalo o schůzi sudetskou. Ve zprávě se několikrát kriticky zmiňuje o podle jeho názoru nekvalitní práci čs. zastupitelů v Berlíně.

Krychtálek se měl setkat s námitkami proti ministrům Feierabendovi, Kaprasovi, Syrovému a Eliášovi aniž by ve zprávě blíže specifikoval zdroj(e) svých informací. Slováci měli přesvědčovat Němce, že by Sidor byl lepším premiérem, jelikož by rozetnul veškeré kompromisy. Podle Krychtálka nešlo „již tolik o naši zahraniční politiku, kde jim pro první čas stačí dnešní linie. Jde o naši politiku vnitřní. Slováci mají před námi v Berlíně plus, protože zvedají ruce, mají uniformované gardy a jdou ostře proti Židům, zkrátka vyrovnávají se i se stranou v Německu. Na tom ani dost málo nezáleží německým diplomatům, hospodářům a vojákům, ale záleží na tom straně... Máme prý být mostem, sbližujícím Německo s jinými státy, hlavně balkánskými. Příslušníci těchto států nesmí být u nás ovlivňováni protidiktátorsky a protitotalitárně našim vnitřním režimem, máme-li tento úkol splnit. Námitka, že naši lidé proto nejsou, neplatí. Řekli, že jen jim to nedovedeme podat. Platí jen námitka, že potřebujeme čas.“ Každé sbližování s Polskem mělo vyvolat nevoli Německa, které mělo na jaře 1939 zahájit „akci“ proti Polsku. Maďarské požadavky již neměly být Berlínem podporovány, o jugoslávské záležitosti se Praha neměla starat. Malá dohoda byla označena za mrtvou.⁵⁹

Z rozmluv Krychtálek sestavil na závěr své zprávy tento obraz situace: „Převládne-li v Československu linie pasivní neutrality a zásada Německu jen nezavázet, Německo se tím nespokojí. Co budou dělat, o tom ještě nikdo nic neví. Diplomaté míní, že budou čekat na další vývoj, strana myslí, že nějak zasáhne, aby to změnila. Je prý jisto, že jako vždy dosud mínění strany zvítězí nad míněním diplomatů. Bude-li Československo aktivně Německu pomáhat politicky i diplomaticky, Německo ho odškodní za to. Vaši vládu pokládají za přechodnou, a říkají, že bude mít krátké trvání.“ Krychtálek také poděkoval Beranovi za důvěru, díky níž mohl vykonat cestu do Berlína a podotkl, že svou zprávu „napsal bez přikrašlování, i pokud se týká názorů v Německu na Vaši osobu. Domnívám se, že jsem povinen sdělit vám pravdu a ne vymýšlet si nějaké lichocení.“⁶⁰

Po své první cestě do Berlína se Krychtálek rozhodl Gregorymu telefonicky poděkovat za zprostředkování kontaktu na Hesseho. Gregory jej během rozhovoru pozval na návštěvu k sobě do bytu. Přítomni měli být také šéf tiskového odboru Schmoranz a německý novinář Tege. Gregory se na Schmoranze obrátil se žádostí, zda-li by jej nemohl seznámit s některými

⁵⁹ Tamtéž, s. 7-8. Podtrženo v originále.

českými novináři. Schmoranz požádal Krychtálka, aby Gregoryho seznámil s žurnalisty z Noviny. Krychtálek tedy pozval Gregoryho na jednu ze schůzek v kavárně Lumír, kde se Gregory seznámil s asi 10 novináři. Na žádné se schůzek s Gregorym se prý nemluvilo o politice.⁶¹

Podle svědectví šéfredaktora Národní politiky dr. Františka Bauera Krychtálek při obědě pořádaném statkářem ing. Nolčem oplýval znalostmi o německém prostředí a měl se také vyjádřit, že brzy pojede do Berlína znovu. Současně také kritizoval Beranovu vládu „, že jaksí přešlapuje na nohách a nechce se tak přímo zapojit do říšské politiky, která podle Krychtálka, jediné odpovídá tehdejším československým zájmům.“ Nolč měl prý tehdy v plánu uspořádat pro novináře zájezd do Německa.⁶²

V únoru 1939 telefonoval dr. Theil Krychtálkovi, že žádost o rozhovor s ministrem zahraničí Ribbentropem je vyřízena, že však odpověď nechce Zahraniční úřad dát jemu, ale měl si pro ní přijet někdo z Venkova. Krychtálek toto oznámil Beranovi „, jenž tím byl potěšen, protože Francie a Anglie odmítaly tehdy podle jeho slov zaručit hranice, dokud je nezaručí Německo, a Německo se tomu vyhýbalo s tím, že v Praze není vyslanec.“ Po domluvě s Halíkem bylo rozhodnuto, že do Berlína pro odpověď pojede Krychtálek.

Berana dal před cestou Krychtálkovi pokyny, jak mluvit při rozhovorech s různými osobnostmi a speciálně pro případ, že by Ribbentrop poskytl odpovědi na otázky pouze ústně. Krychtálek měl dle Beranova přání v Berlíně vysvětlit, že uzavření hospodářské a celní unie by poškodilo obě země a Německo zvláště, neboť by Česko-Slovensko ztratilo vyhlídky na uzavření půjček a nebylo by proto možné nakupovat v Německu. Záruku čs. hranic pak považoval Beran za podmínku neutralitní politiky, k níž mělo být Česko-Slovensko vyzýváno Francií a Velkou Británií. Dále si prý Beran stěžoval na nedostatek informací ze strany německého vyslanectví, jelikož vyslanec byl odvolán a jeho zástupce informace s odkazem na svou nekompetentnost neposkytoval. Také čs. vyslanectví v Berlíně mělo posílat informace o stálém zhoršování poměrů Německa k Česko-Slovensku a o tom, že je stále více izolováno.

Mimo německého vyslance postrádal prý podle Krychtálka Beran i zástupce sudetských Němců a to zejména Ernsta Kundta⁶³, čehož Beran litoval, poněvadž Kundta považoval za

⁶⁰ Tamtéž, s. 7, 9.

⁶¹ ABS 300-12-1, s. 23, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.10.1946 u MV v Praze.

⁶² ABS 300-12-1, s. 348, Protokol sepsaný s F. Bauerem 12.9.1946 u MV v Praze.

⁶³ Ernst Kundt (15.4.1897, Česká Lípa - 15.2.1947, Praha) byl v letech 1933-35 předním činitelem Sudetoněmecké vlastenecké fronty (SHF), v letech 1935-38 patřil k vedoucím představitelům Sudetoněmecké strany (SdP). Kundt byl předsedou poslaneckého klubu této strany a v roce 1938 vedl delegaci SdP při jednání s premiérem Hodžou. Po Mnichovu byl Kundt hlavním představitelem německé menšiny ve Druhé republice a stál v čele parlamentního klubu nacionálně socialistických poslanců a senátorů. Od března 1939 byl mj.

představitelů mírné skupiny sudetských Němců u nějž by se bylo možno informovat o pravých příčinách výhružného postoje Německa. Vedoucí německé menšiny v Č-SR E.Kundt nebyl v té době k zastížení a ani přes německé vyslanectví se s ním nebylo možné spojit. Beran Krychtálka podle jeho slov vyzval aby Kundta našel, navštívil, a zeptal se jej, jaká je vlastně situace a zda Berlín chce spojeneckou smlouvu nebo hospodářskou unii.

Krychtálek měl také tlumočit Beranovu ochotu odstranit z vlády pro Němce nepřijatelné ministry a nahradit je osobami, které by Berlín schválil. Vyměnění měli být zejména úředníčtí ministři, které by nahradili politici ze Strany národní jednoty. Beran také Kundtovi vzkazoval, že do vlády by byli přibráni také němečtí ministři. Beran rovněž žádal od Němců volnou ruku na Slovensku a zastavení protičeskoslovenské kampaně v tisku. Krychtálek měl dále sdělit, že Beran je připraven ke změnám ve vládě dle německých přání a je ochoten uzavřít spojeneckou smlouvu s Německem.⁶⁴

Počátkem března, konkrétně mezi 1.3. a 3.3.1939 pobýval v Berlíně také přednosta kabinetu ministra zahraničních věcí dr. Hubert Masařík, jenž chtěl svou „sondáž“ v Berlíně zjistit nakolik jsou pravdivé zprávy o tom, že se Berlín chystá k likvidaci Č-SR. Podle Masaříka se v únoru 1939 množily doklady zhoršujícího se poměru mezi Prahou a Berlínem a tyto zneklidňovaly i Berana a Chvalkovského. Vídeňský rozhlas, v němž pod německou taktovkou působili také slovenští separatisté, stupňoval kampaň zaměřenou proti Č-SR. Také pracovníci německého vyslanectví v Praze se měli vyhýbat jakémukoliv oficiálnímu setkání.

poslancem v Říšském sněmu za Němce z Protektorátu Čechy a Morava. Po válce odsouzen Mimořádným lidovým soudem k trestu smrti. Tomeš, Josef a kol.: Český biografický slovník XX. století, II. díl, Praha-Litomyšl, 1999, s. 225-226.

Kundt po Mnichovu, na rozdíl od radikálnějších představitelů německé menšiny ve Druhé republice, prosazoval „spíše možnost ‚získat Čechy politicky‘ a postupně je nenásilně germanizovat, neboť ‚likvidační řešení‘ by bylo netaktické a mohlo by vyvolat negativní odezvu u slovanských národů na východě a jihovýchodě Evropy.“ Gebhart, Jan - Kuklík, Jan: Druhá republika 1938-1939, s. 144.

Podle Kundtových představ z listopadu 1938 bylo důležité „udržovat německé pozice“ v Č-SR a proto se, dle pokynů z Berlína snažil o odbourání možnosti německého obyvatelstva optovat pro Německo. S tím, jak se Hitler připravoval na likvidaci „Rest-Tschechei“ začaly se radikalizovat požadavky německé menšiny v Č-SR. Docházelo k incidentům, které měly prokázat neschopnost Druhé republiky zajistit „klid a pořádek“ a přátelský poměr k Němcům. V lednu 1939 tak Kundt žádal pro německou menšinu mj. svobodné politické uplatnění Němců na základě nacionálně socialistické ideologie, zachování pracovních míst pro Němce a pokud možno co nejrozsáhlejší samosprávu v německém školství. Židé měli být vyřazeni z veřejného života, aby nenarušovali česko-německé vztahy. Poměr mezi Čechy a Němci se měl podle Kundtových požadavků zlepšit jak v kulturní a hospodářské, tak i v politické oblasti. Pokud by toto bylo splněno, sliboval Kundt dobrý poměr německé menšiny k Č-SR. Když se předseda vlády R. Beran rozhodl zahájit s Kundtem a dalšími představiteli německé menšiny ve Druhé republice jednání, Kundt, plnící pokyny Berlína, odcestoval do Německa a tam „náhle onemocněl.“ Tamtéž, s. 145-150.

⁶⁴ ABS, fond 305, sign. 371-3, s. 6, Krychtálkovy poznámky o jeho druhé cestě do Berlína. Podle Krychtálky se mělo o změnách ve vládě již dříve mluvit v redakci Venkova. Krychtálek byl o nich zpraven Kahánkem. Josef Černý se měl stát ministerským předsedou a ministrem vnitra, dr. Jiří Havelka měl být odstraněn a „ve vhodné chvíli“ jej měl následovat i dr. Hácha. Kahánek se měl v redakci zmínit také o to, že jako nový prezident

Z Berlína pak čs. vyslanectví oznamovalo, že s podobným přístupem se setkávali také na Zahraničním úřadě.

Podle Masaříka se „v tomto ovzduší zrodila myšlenka, že je nevyhnutelné, aby se tato zeď mlčení prorazila vysláním někoho do Berlína, kdo by zjistil, jak si zde představují další poměr k okleštěnému zbytku československého státu.“ Masařík se v Berlíně setkal nejprve s korektním přístupem, ale druhý den mu byla místo dalších jednání přečtena část z nóty odeslané německou vládou na konci února 1939 představitelům západních velmocí v otázce garancí pro Č-SR. Česko-Slovensko bylo podle této nóty považováno za stát v rozkladu a přestalo být partnerem pro mezinárodní jednání. Tím bylo jednání skončeno.

Po příjezdu do Berlína počátkem března 1939⁶⁵ byl na čs. vyslanectví Krychtálek informován úředníkem pověřeným tiskovou agendou a propagandou Hofmannem o rostoucích potížích „, které se proměnily již v tuhý nátlak, soudil však, že v pozadí jsou požadavky národohospodářské a nikoliv politické.“ Krychtálek ale brzy sám zjistil, že se situace od jeho poslední návštěvy „podstatně změnila.“ Hesse z ministerstva propagandy jej stejně jako Wolf ze Zahraničního úřadu přijal jen narychlo ve své kanceláři. Hesse Krychtálkovi řekl „, že se v Berlíně čekalo od Berana nepoměrně víc, na základě relací, jež dával z Prahy vyslanec Eisenlohr a poslanec Kundt. Že je velké rozladění jmenovitě proto, že Beran dosud do Berlína nepřišel.“⁶⁶

Před vyličením Krychtálkova setkání s E.Kundtem alespoň v krátkosti k aktivitám tohoto vrcholného představitele německé menšiny v Č-SR při československo-německých jednáních pomnichovského období. Při poválečném vyšetřování se E. Kundt, jenž na jaře roku 1939

přicházel v úvahu Beran, jenž měl prohlásit „, že to nakonec bude muset vzít sám.“ ABS, fond 300, sign. 12-3, s. 412-413, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 4.3.1946 u MV v Praze.

⁶⁵ Ani v tomto případě není jasné kdy a na jak dlouho Krychtálek do Berlína odjel. Patrně se jednalo o dvou až tří denní návštěvu. „kolem 10.3.1939“ ale o výsledcích cesty informoval v Praze Berana. ABS, fond 305, sign. 371-3, s. 10.

⁶⁶ Počátkem března, konkrétně mezi 1. a 3. březnem 1939 pobýval v Berlíně také přednosta kabinetu ministra zahraničních věcí dr. Hubert Masařík, jenž chtěl svou „sondáž“ v Berlíně zjistit, nakolik jsou pravdivé zprávy o tom, že se Berlín chystá k likvidaci Č-SR. Podle Masaříka se v únoru 1939 množily doklady zhoršujícího se poměru mezi Prahou a Berlínem a tyto zneklidňovaly i Berana a Chvalkovského. Vídeňský rozhlas, v němž pod německou taktovkou působili také slovenští separatisté, stupňoval kampaň zaměřenou proti Č-SR. Také pracovníci německého vyslanectví v Praze se měli vyhýbat jakémukoliv oficiálnímu setkání. Z Berlína pak čs. vyslanectví oznamovalo, že s podobným přístupem se setkávali také na Zahraničním úřadě.

Podle Masaříka se „v tomto ovzduší zrodila myšlenka, že je nevyhnutelné, aby se tato zeď mlčení prorazila vysláním někoho do Berlína, kdo by zjistil, jak si zde představují další poměr k okleštěnému zbytku československého státu.“ Masařík se v Berlíně setkal nejprve s korektním přístupem, ale druhý den mu byla místo dalších jednání přečtena část z nóty odeslané německou vládou na konci února 1939 představitelům západních velmocí v otázce garancí pro Č-SR. Česko-Slovensko bylo podle této nóty považováno za stát v rozkladu a přestalo být partnerem pro mezinárodní jednání. Tím bylo jednání skončeno. Masařík, Hubert: V proměnách Evropy, Praha-Litomyšl, 2002, s. 283-286.

„naprosto jednoznačně plnil direktivy Berlína a samotného Hitlera“⁶⁷, vyjádřil také ke své roli „prostředníka“ mezi Prahou a Berlínem. Několik dnů potom, co byl R. Beran jmenován ministerským předsedou vlády Druhé republiky, navštívil jej Kundt, aby mu jako zástupce zbylých německých poslanců a senátorů Sudetoněmecké strany nabídl spolupráci a přednesl mu přání německé menšiny v hospodářské a sociální oblasti. Beran měl Kundtovu nabídku přijmout s potěšením a zeptal se Kundta zdali by nemohl zastávat podobnou funkci jako představitel Němců na Slovensku F. Karmazin, jenž se byl státním tajemníkem pro záležitosti německé národnostní skupiny na Slovensku při autonomní slovenské vládě. Kundt mu na to odpověděl, že takováto funkce odporuje ústavě Č-SR, ale nevyloučil pozdější spolupráci ve vládě jako ministr bez resortu, ovšem za předpokladu, že dojde „k úpravě německé otázky“. Prohlásil se, že je ale ochoten ke spolupráci a pomoci bez jakéhokoliv čestného titulu. K otázce hospodářských nedostatků vzniklých odtržením sudetoněmeckého území, řekl Kundtovi Beran, aby se u příslušných činitelů v Berlíně informoval zda by byla vhodná buď celní unie s Německem nebo systém preferenčních cel. Beran Kundtovi sdělil, že může neoficiálně jednat s jeho vědomím a že měl mu následně sdělit „, jaká nálada v Berlíně je a k čemu jsou ochotni.“

Několik dnů po zvolení dr. E. Háchy prezidentem byl u něj Kundt na návštěvě, přičemž mu nabídl své služby a loajální spolupráci. Hácha Kundta během hovoru zmocnil, aby v Berlíně neoficiálně získával zprávy, jak se vedoucí německá místa „staví k zajištění nové republiky.“ Kundt jednal o záležitostech předestřených Beranem a Háchou krátce v prosinci 1938 s Ribbentropem během svého pobytu v Berlíně. Ribbentrop se vystupoval zdrženlivě a měl se vyjádřit, že bude potřebovat Hitlerovo rozhodnutí. Kundt se pokoušel s Ribbentropem sejít v Berlíně neúspěšně ještě v lednu a únoru 1939.

Na počátku března 1939 se Kundt vydal znovu do Berlína, aby se pokusil o setkání s Ribbentropem. V Berlíně se ubytoval v hotelu Kaiserhof, kam za ním po několika dnech přišel muž v uniformě SS, jenž Kundtovi sdělil, že z Himmlerova rozkazu nemůže opustit hotel a Berlín do doby, kdy mu to bude dovoleno. Tolik prozatím E. Kundt a jeho jednání v Berlíně.⁶⁸

Po přijetí u Hesseho a Wolfa byl odpoledne Krychtálek s dr. Theilem přijat v hotelu Kaiserhof nemocným E. Kundtem. Krychtálek se od Kundta v úvodu jejich rozhovoru dozvěděl, že mu nemoc zabránila starat se o politické věci. Byl informován o tom, že německý poměr k Česko-Slovensku se zhoršil a dále se rychle zhoršoval. Na otázky o možnosti

⁶⁷ Gebhart, Jan - Kuklík, Jan: Druhá republika, s. 150.

hospodářské smlouvy, o tom jestli by snad nebezpečí mohlo být zažehnáno nějakou přátelskou smlouvou politickou, Kundt odpověděl, že se bude moci informovat a orientovat až po svém uzdravení. Vyjádřil ale obavy, zda již není příliš pozdě.

Kundt mj. také vytkl Beranově vládě to, že nebyla „vládou politickou, představitelkou jednotné strany, nýbrž že je to vláda odborníků a úředníků, která však v podstatě je pokračovatelkou režimu dr. Beneše.“ Od Berana se podle Kundta v Německu očekávalo, že „on sám převezme autoritativně veškerou odpovědnost za celý nový režim v Druhé republice a že tedy se stane presidentem a nebo po způsobu autoritativních států jakýmsi vůdcem státu.“ Na dotaz jakou formu spolupráce Č-SR s Německem si Berlín představuje Kundt odpověděl: „Nemohu říci, jestli hospodářská unie a spojenecká smlouva nyní ještě Berlínu stačí. Zhoršení pokračuje rychle, protože radikální skupina na to tlačí. Má-li se něco zachránit, musí se to stát rychle.“ Krychtálek se také Kundta otázel kdo se stane představitelem Němců v Č-SR, resp. v české části státu. Na tuto otázku nebyl Kundt schopen dát odpověď. Precedentem pro zařazení představitele Němců v českých zemích do politického života se měl stát dle Kundta příklad Karmazinův na Slovensku. Vstup německých zástupců do vlády považoval ale za „absolutně nezbytný.“ Kundt v rozhovoru zmínil také německá jednání se zástupci Slováků, které měla pokročit již velmi daleko, přičemž Kundt nevyloučil jako předmět těchto rozhovorů ani možnost odtržení Slovenska. Na závěr slíbil Kundt informovat Berana o vývoji situace po svém uzdravení.⁶⁹

Jak vypovídal o svém setkání s Krychtálkem v Berlíně Kundt? V jedné své výpovědi uvedl, že ležel v posteli v hotelu Kaiserhof, přičemž v předsíni jej hlídal neznámý civilista. Z vrátnice byl telefonem dotázán, zda by mohl přijmout dva muže. Kundt s návštěvou souhlasil a v Krychtálkovi, jenž mu byl patrně při výsledku představen, poznal jednoho z návštěvníků. Krychtálek řekl, že přichází za Kundtem z příkazu R. Berana, který chtěl jednat o Kundtově vstupu do vlády. Podle Kundta bylo možné, že se Krychtálek také ptal, co Kundt vyřídil ve věci, kterou měl s Beranovým vědomím projednat s německými vedoucími činiteli. Na to Kundt Krychtálkovi odpověděl, že v nejbližších dnech přijede do Prahy a bude s Beranem jednat. O tom že nesmí odjet se Kundt Krychtálkovi vzhledem k přítomnosti esesmana ve vedlejší místnosti a vzhledem k tomu, že byl hlídán nezmínil.⁷⁰

V průběhu jiné poválečné výpovědi se Kundt vyjádřil k poznámkám, jež si udělal „stenografickým stylem“ ze svého jednání s Krychtálkem. Podle poznámek Krychtálek

⁶⁸ ABS, fond 301, sign. 35-3, s. 30-31, Protokol sepsaný s E. Kundtem 6.4.1946 u MV v Praze.

⁶⁹ ABS 300-12-1, s. 21-22, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.10.1946 u MV v Praze.

⁷⁰ ABS, fond 301, sign. 35-3, s. 33, Protokol sepsaný s E. Kundtem 6.4.1946 u MV v Praze.

„zřejmě“ Kundtovi sdělil, že Beran „jest ochoten utvořiti novou vládu“ a Kundta žádal, aby se za tuto vládu zasadil na německých úředních místech. Přitom měl Beran Kundtovi nabízet místo „ministra bez rezortu a zplnomocněného ministra pro německé záležitosti.“⁷¹ Krychtálek Kundtovi oznámil, že Slovensko bude vojensky obsazeno a že někteří členové vlády podají demisi. Gen. Eliáš se měl stát slovenským zemským velitelem. Z poznámek také mělo dle Kundta vycházet najevo „, že Beran chtěl zapříčiniti koncem dubna 1939 demisi presidenta Háchy a provésti novou volbu presidenta, přičemž Beran by byl kandidován na toto místo.“ Krychtálek také vyřizoval, že Beran je připraven podat demisi v případě, že tlak Německa na Slovensko bude stupňován. Krychtálek také sdělil Kundtovi, že Beran raději volí cestu přes Kundta, než přes vyslanectví. Beranova vláda měla podat demisi a seznam ministrů nové vlády měl být předložen ke schválení Kundtovi. Pokud mělo jít o vládní sestavu a vůbec o poměry v Česko-Slovensku byl prý Beran ochoten přijmout každý diktát a změnu v obsazení vlády.⁷²

U tiskového šéfa Zahraničního úřadu Schmidta se Krychtálek dočkal přijetí až poslední den před odjezdem z Berlína a to až po urgenci Hesseho. Schmidt Krychtálkovi sdělil, že za dané situace nebylo možné žádosti o interviu u ministra Ribbentropa vyhovět. Poté byl Schmidt asi na hodinu odvolán k Ribbentropovi. Po svém návratu Schmidt Krychtálka zahrnul celou řadou výčitek a stížností: Česko-Slovensko žádalo oficiálně o záruku svých hranic v Londýně a v Paříži a snažilo se tak obejít Berlín a tuto záruku si vynutit, nechtělo vyvodit důsledky ze své úplné hospodářské závislosti na Německu, čs. tisk pokračoval namnoze v linii zastřeně protiněmecké, čs. armáda nebyla zmenšena ani výzbroj likvidována a konečně, Praha se stavěla nepřátelsky ke všem snahám o sblížení Slováků s Němci. Schmidt také Krychtálkovi řekl, že četné kruhy v Německu měly podezření, že oficiálně korektní postoj Č-SR k Německu je „jen vyčkávání na příležitost.“ Německo mělo ale každý nepřátelský popud ze strany Československa zdrtit „nejbrutálnějším způsobem.“ Při odchodu od Schmidta se v hale Krychtálek setkal s Ribbentropem, jenž mu po rozmluvě se Schmidtem, řekl: „Schmidt, můj tiskový šéf vám odevzdal můj vzkaz. Situace je opravdu taková, jak vám řekl.“ Podle

⁷¹ ABS, fond 301, sign. 36-1, s. 83. Z poznámek mělo podle Kundta vyplývat, že Josef Černý byl vyhlédnut na místo premiéra. Jeho protivníkem měl být ing. Žilka, jehož si Beran ale na tomto místě nepřál a chtěl aby byl raději gen. sekretářem. Krychtálek se měl stát „ministrem bezpečnosti“. Pro vládu byli vhodní také někteří generálové, např. gen. Linhart, gen. Petřík a gen. Fiala jako ministr obrany. Vlajkař Stanislav Sousedík měl vést ministerstvo sociální péče a „jistý ing. Hofman, prokurista propagačního oddělení ČKD“, ministerstvo veřejných prací. Podle své výpovědi z 4.3.1946 Krychtálek jel do Berlína vozem ing. Hofmana, prokuristy v ČKD, jenž se měl v Berlíně zúčastnit autosalonu.... ABS, fond 300, sign. 12-3, s. 412.

⁷² ABS, fond 301, sign. 36-1, s. 83-84, Protokol sepsaný s E. Kundtem 1.3.1946 u MV v Praze.

Krychtálka také Ribbentrop mluvil „úsečně a spatra.“⁷³ Těsně před odjezdem mluvil Krychtálek v přítomnosti dr. Theila s Zoglmannem, jenž prý byl také zdrženlivý. Podle jeho informací „nasadí říšská vláda páku v Bratislavě.“

Podobně jako o své první cestě do Berlína informoval i v tomto případě o jejím průběhu písemně i ústně R. Berana při setkání v přítomnosti R. Halíka v Napoleonském salónku na Wilsonově nádraží. Beran byl již prý částečně o „slovenských věcech“ informován. Prostřednictvím R. Halíka vyúčtoval Krychtálek rovněž své výlohy spojené s cestou. Mimo zpráv z cest také Kryhtálek posílal Beranovi informace o zahraničně-politické situaci získané během rozhovorů se zahraničními politiky a novináři.⁷⁴

Jaký postoj ke Krychtálkovým cestám do Berlína a k jeho jednání s Kundtem zaujal po válce Rudolf Beran? Ve své obhajovací řeči před Národním soudem v Praze v březnu 1947 Beran potvrdil jednání s Kundtem poté co se stal premiérem, ale popřel že by jej pověřil jakýmikoliv jednáními v Berlíně. Považoval jej ostatně ze nepřítele, s nímž sice musel mluvit, ale jemuž neveril a jehož požadavky se snažil vhodnou taktikou neplnit. Sám Kundt se podle Berana nijak netajil s tím, že k němu nená důvěru.

Ke Krychtálkovi Beran neměl nikdy „dobrý a zejména ne důvěrný poměr.“ Jak prohlásil před Národním soudem, neměl rovněž žádný vliv na jeho přijetí do Noviny, nezval jej k rozhovorům nebo k nějaké poradě mimo společné konference redaktorů Noviny. Návštěvám Krychtálka se Beran vyhýbal a jeho pokusy o rozhovor odmítal. Krychtálka také nikdy nepověřil žádným jednáním ani v Československu ani v cizině. Podle Berana jel Krychtálek do Berlína jako zpravodaj Noviny.

Beran připustil, že mu Krychtálek mohl poslat nějakou zprávu o své cestě do Berlína, ale Beran tuto zprávu nikdy nečetl a viděl ji poprvé při výslechu na ministerstvu vnitra. Počátkem prosince 1938 měl prý Beran jiné starosti, než „zabýváti se Krychtálkem, neboť do těchto dnů spadal volba presidenta, jmenování vlády, úprava poměrů se Slovenskem a tisíce problémů jiných.“ Podle Berana nemohlo být ani řeči o tom, že by Krychtálkovým prostřednictvím nabízel Berlínu spojeneckou smlouvu nebo celní unii. Pokud by tak chtěl učinit, pověřil by tímto čs. vyslance v Berlíně nebo Chvalkovského. Krychtálek měl ale Beranovi nedůvěru ke své osobě těžce nést a již za druhé republiky a také za okupace proti němu intrigoval. Jak

⁷³ ABS, fond 305, sign. 371-3, s. 8-9, Krychtálkovy poznámky o jeho druhé cestě do Berlína.

Schmidt na adresu Berana a vlády: „Nemá ceny aby si vaše vláda myslela, že bude kličkovat a nedodrží své dřívější sliby. Vy byste chtěli nyní balancovat mezi Berlínem a Londýnem, jako jste dříve balancovali mezi Moskvou a Západem. To není možné. Řekněte Beranovi, že musí jako ministerský předseda mluvit tak určitě jako mluvil jako předseda strany....My věříme, že ministerský předseda Beran má dobré úmysly, ale je patrně slabý a nedovede je prosadit. Vyřídte mu, aby si pospíšil. To jsou slova mého ministra.“ Tamtéž, s. 9.

podotkl Beran během jednoho z výslechů, jenž předcházel líčení u Národního soudu, Krychtálkovo první jednání v Berlíně „nebylo pokládáno za vážné a považovali jsme ho za fantastu, který staví vzdušné hrady.“⁷⁵

Beranovu averzi ke Krychtálkovi potvrdil také R. Halík, podle nějž Beran Krychtálka nenáviděl a nevěřil mu. Krychtálkovi se prý ale podařilo získat Beranův souhlas s cestami do Berlína. O svých cestách se Krychtálek za Druhé republiky vyjadřoval „, že jejich účelem je zjistit názory a náladu berlínských kruhů vůči politice v druhé republice. Osobně prohlašoval, že politika druhé republiky není správná..., že není zřejmě proněmecká a že Beranova vláda dělá politiku dvou železek –Berlín-Londýn- a dále že tato politika naše není vyhraněna proti Židům v duchu nacistickém.“⁷⁶

Krychtálek své cesty do Německa chápal jako svou povinnost a vykonal je, aby „, předsedovi vlády Beranovi opatřil na místě spolehlivé informace o tom co se v Německu děje v poměru k nám.“⁷⁷

⁷⁴ AMV 300-12-1, s. 23, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.10.1946 u MV v Praze.

⁷⁵ ABS, fond S, sign. 122-1, s. 102-103, Beranova obhajovací řeč před Národním soudem z 28. a 29.3.1947, ABS, fond 301, sign. 36-1, s.149, Protokol sepsaný s R. Beranem 18.3.1946 u MV v Praze. V tomto protokolu Beran připustil, že mu Krychtálek o některé ze svých cest referoval. Beran si pamatoval, že sice Krychtálek začal hovořit, ale brzy byli přerušeni rozhovor s ním už nedkončil. Tamtéž, s. 150.

⁷⁶ ABS 300-12-1, s. 333, Protokol sepsaný s R. Halíkem 9.9.1946 u MV v Praze.

V Protektorátu

Za několik dnů po Krychtálově návratu z Berlína došlo k vyhlášení samostatnosti Slovenska a o den později k okupaci pomnichovského zbytku českých zemí. Události na Slovensku považoval Krychtálek za nátlak k vynucení „určitých ústupků, jmenovitě hospodářských, nikoliv však předejrou k okupaci.“ Když v redakci obdrželi zprávu o cestě dr. Háchy do Berlína, obrátili se nejprve na předsedu vlády Berana se žádostí o informace. Podle Krychtálka se ale nebylo možné s ním spojit. Jen Halíkovi se podařilo spojit se s Beranem, od něhož se dozvěděl to co již bylo v redakci známo a sice že prezident Hácha odjel do Berlína. Co mělo být předmětem jednání se ale nedozvěděli. Na večer 14.3.1939 se od Kahánka dozvěděli jeho redakční kolegové dozvěděli, že se „jedná v zákulisí o vytvoření nové vlády. Jejím předsedou měl být dr. Josef Černý, který také celá jednání vedl.“ Krychtálek se pokoušel telefonicky spojit s Gregorym a dr. Theilem, ale bez úspěchu. Gregory nebyl v Praze a Theil měl podle sdělení sekretářky odjet z Berlína do Bukurešti. V redakci Venkova byl Krychtálek do dvou v noci 15.3.1939 a poté odešel domů. Až ráno se od své bytné dozvěděl, že Praha je obsazována německým vojskem a chvíli poté jej Halík telefonicky vyzval k příjezdu do redakce.⁷⁸

Po příchodu německé armády do Prahy se „tiskovým plnomocníkem vojenské okupační správy“ stal šéfredaktor korespondence Prager Zeitungsdiens M. Karg, který jmenoval komisařem s plnou mocí pro všechny noviny a časopisy Noviny redaktora Venkova J. A. Trpáka. Trpák rozhodoval o náplni listů a svým kolegům sěil, že podobné opatření bude zavedeno ve všech tiskových podnicích. Dle Krychtálka názoru Trpák vykonával svou funkci celkem slušně a za celou dobu svého působení nedovolil uveřejnit ve Venkovu asi 10 zpráv, o nichž soudil, že by mohly být vykládány protiněmecky. Trpákova činnost se Krychtálka nijak zvlášť netýkala, jelikož v té době články nepsal a redigoval rubriku zahraniční politiky ve Venkově jako řadový redaktor a uveřejňoval jenom úřední zprávy vydané ČTK. Po převzetí vedení Večera se Krychtálek s Trpákem dohodl na tom „, aby mu nemusely býti předkládány k šifrování alespoň ty stránky, které obsahovaly jenom úředně vydaný materiál.“ Krátce nato Trpákova funkce zanikla. Podle Halíkova svědectví vykonával Trpák svou funkci komisaře

⁷⁷ ABS 300-12-1, s. 13, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 4.10.1946 u MV v Praze.

⁷⁸ ABS 300-12-1, s. 24, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.10.1946 u MV v Praze.

jen několik dnů. Dle Halíkovy vypovědi, Krychtálek neměl mít Trpáka rád a žádal později několikrát Halíka aby Trpáka propustil.⁷⁹

Několik dní po začátku okupace, 18.3.1939, se Krychtálek společně s šéfredaktory Holečkem, Křemenem⁸⁰ a redaktorem Roháčkem zúčastnil pod vedením Halíka přijetí u tiskového přidělence německého vyslanectví Gregoryho. Jednalo se o delegaci přípravného výboru Národního svazu českých novinářů, v němž se měly sloučit stávající novinářské organizace. Ještě v době Druhé republiky byl R. Halík pověřen vedením Strany národní jednoty vybudováním této organizace. Podle zprávy ČTK měl Halík Gregoryho jménem přípravného výboru ujistit o „naprosté loyálnosti českého tisku, poděkoval mu za dosavadní, českým novinářům dobře známou snahu o sblížení obou národů, kterou vždy projevoval.“ Delegaci se dostalo Gregoryho odpovědi, že „jako dosud i dále vítá každou součinnost, že je přesvědčen o dobré vůli českých novinářů a proto přijal s povděkem, že sdružující se novinářská organizace hlásí se ke spolupráci.“⁸¹

Předmětem jednání na schůzce s Gregorym byla také žádost o upuštění od ustanovování tiskových komisařů v redakcích. Ze strany Gregoryho mělo dojít k souhlasu s tímto požadavkem za podmínky, že český tisk bude loajální k německé správě. Na to mu Halík podle Krychtálka odpověděl „, že čeští novináři jsou ochotni přijmout poměry, které vznikly z okupace jako nezbytnost proti které se nadá nic dělat a v tom smyslu se zařídí také tisk.“ Delagace rovněž žádala o povolení dalších sčůzek pro utvoření jednotné organizace. V průběhu schůzky Gregory vyslovil přípravám na sloučení novinářských organizací podporu, přitom ale zdůraznil, že „organizace musí mít ráz skutečně stavovský, nikoliv politický.“

⁷⁹ Tamtéž, str. 26.

⁸⁰ PhDr. Jaroslav Křemen (12.4.1908, Tábor) v letech 1927-32 studoval moderní filologii, sociologii a filosofii na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Studia ukončil v r. 1932 doktorátem ze sociologie. Po studiích pracoval v Melantrichu a v létě 1933 byl přeložen do A-Zet jako redaktor. V této redakci setrval do února 1934 a zabýval se zde sociálními, odborářskými a cenovými otázkami. Poté byl přeložen do Brna, kde měl na starosti vedení redakce Moravského slova. V letech 1935-1936 působil jako korespondent Melantrichu v Maďarsku. Po návratu byl pověřen vedením Moravského slova, jeho večerníku a A-Zet vydávaného v Brně pro Západní Slovensko. V r. 1937 byl Křemen pověřen jednáním a ustavením tzv. Ženevského výboru mládeže v Brně. Při mnichovských událostech byl vybrán za Moravské slovo jako válečný zpravodaj. V listopadu 1938 byl přeložen do redakce A-Zet v Praze jako politický redaktor. V prosinci 1940 Křemen ovdověl. Od března 1941 šéfredaktor A-Zet. V září 1941 spolu s dalšími redaktory přijat předsedou protektorátní vlády A. Eliášem a následně (údajně) proti své vůli hospitalizován v SS-lazaretu v pražském Podolí. Z Podolí byl Křemen propuštěn v listopadu 1941 a do práce v redakci A-Zet se vrátil na počátku února 1942. Od roku 1944 působil jako šéfredaktor Lidového deníku. Národním soudem v dubnu 1947 odsouzen k trestu smrti, který byl milostí presidenta republiky změněn na doživotní vězení. Rozhodnutím presidenta A. Zápotockého ze dne 16.3.1954 byl na základě návrhu ministra spravedlnosti Křemenovi trest doživotí změněn na trest odnětí svobody ve výměře 20 let. Na základě amnestie byl 10.5.1960 J. Křemen propuštěn z vězení. Národní archiv, Praha (dále jen NA), fond Národní soud (dále jen NSd), k. 122, 135.

⁸¹ Zástupci Nár. svazu českých novinářů u říšského tiskového přidělence, in: Národní politika, 18.3.1939, roč. 57, č. 77, s. 1.

Zároveň se měl vyjádřit v tom smyslu „že právě na základě této návštěvy bude požadovat, aby mu vedení tiskových věcí bylo co nejdříve odevzdáno.“⁸²

Krychtálek nebyl členem přípravného výboru Národního svazu českých novinářů, ale Halík jej prý požádal, aby jej na tuto poradu doprovázel, protože se s Gregorym osobně znal. Halík, jenž neuměl německy, Krychtálka využil také jako tlumočníka. Redaktor Venkova Bohumil Matlach ale Krychtálkovu znalost němčiny na počátku okupace odhadoval jako velmi malou a tak je možno pochybovat, že by se Krychtálek účastnil jednání jako tlumočník. Spíše se tak stalo z toho důvodu, že Krychtálek byl „dobrým známým“ Gregoryho, který „s ním jednal velice přátelsky a slíbil našemu požadavku vyhovět“, jak po válce vypověděl Halík. Podnět k návštěvě Gregoryho měl vzejít od přednosta tiskového odboru Předsednictva ministerské rady (TO PMR) Zdeňka Schmoranze.⁸³

Krychtálkovy styky s německými místy nebyly využity jen Halíkem při přijetí přípravného výboru novinářského svazu, ale také generálním ředitelem Noviny A. Junem. Ten požádal Krychtálka o intervenci u Gregoryho ve věci sporu Noviny s Koroellusem, jenž byl německými místy pověřen správou tiskařské firmy Schulz.⁸⁴ Krychtálek ale intervenovat u Gregoryho odmítl s tím, že se kolegové v redakci dívali s podezřením na jeho styky s Němci, tzn. s Gregorym, neb Krychtálek dle svého poválečného vyjádření v té době jiné Němce neznal. Krychtálek probral celou věc s Halíkem, který ji nastínil Beranovi. Halík poté zanechal Krychtálkovi v redakci dopis v němž mu bylo sděloval, že on ani Beran nepochybují o Krychtálkově národní spolehlivosti, ale že jej Beran žádá o udržování styků s Němci. České věci mělo také prospět, kdyby se Krychtálkovi podařilo „přesvědčit Němce, že Beran i agrární strana jsou k nim loajální.“ Na Halíkův dopis Krychtálek neodpověděl neboť za dané situace nechtěl pokračovat v udržování kontaktů s Němci. Přesvědčil se totiž, že „tvrzení vedoucích osob české pravice, jako by politika ústupků a spolupráce s Němci mohla přivést k nějakému

⁸² ABS 300-12-1, s. 27, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.10.1946 u MV v Praze.

⁸³ ABS 300-12-1, s. 333, Protokol sepsaný s R. Halíkem 9.9.1946 u MV v Praze, ABS 300-12-1, s. 394, Protokol sepsaný s B. Matlachem 23.9.1946 u MV v Praze. Podle Matlachova názoru „bylo pozoruhodné, že i ostatní tzv. aktivističtí šéfredaktoři, ...uměli z počátku okupace jen velmi špatně německy, mnozí z nich se ani později německy nenaučili a výjimku tvořil Krychtálek, který se učil poměrně svědomitě, takže asi v r. 1943 mluvil německy zcela obstojně.“ Tamtéž.

⁸⁴ Majitelem firmy Schulz byla Novina, která v roce 1938 zakoupila všechny akcie této tiskařské firmy. Tiskárna byla původně majetkem stejnojmenné židovské rodiny. Z obchodních důvodů (pro zavedenost značky) Novina firmu Schulz formálně nezrušila a nefúzovala s ní. Po vydání nařízení říšského protektora o židovském majetku v červnu 1939 to nebylo povoleno a právo Noviny na vlastnictví tiskárny nebylo Němci uznáno. Ředitelem tiskárny byl jmenován bývalý skladník Koroellus. Novina počítala s tím, že strojním zařízením firmy Schulz doplní svůj strojní park, jelikož nákup objednaných tiskařských strojů ze Švýcarska nebyl Němci z devizových důvodů povolen. Koroellus bránil přestěhování strojů do nových prostor Noviny dobudovaných před okupací mezi ulicemi Na Florenci a Na poříčí. Dolejší, Vojtěch: Noviny a novináři, Praha, 1963, s.134 a ABS 300-12-1, s. 70.

smíření s nimi, nikam nevadla a dostavil se stejně 15. března s okupací, že tedy jakákoliv politika z naší strany naprosto nemohla ovlivnit německé plány a vést ku kladnému výsledku.“

Nakonec se Krychtálek uvolil předat Gregorymu dopis v němž Jun popsal co si přeje v záležitosti firmy Schulz. Při setkání v Gregoryho kanceláři v Černínském paláci byl Krychtálkovi představen Wolmar⁸⁵, jenž byl Gregorymu přidělen pro záležitosti tisku. Gregory zároveň měl celou záležitost s firmou Schulz předat k vyřízení Wolmarovi a jak Krychtálek vypověděl došlo v průběhu léta 1939 k příznivému vyřízení žádosti.⁸⁶

V únoru a březnu 1939 pobýval v Praze v záležitosti pobočky čs. exportního ústavu v SSSR Krychtálkův bratranec ing. Vašek, který krátce po začátku okupace Krychtálkovi sdělil, že brzy obdrží povolení k odjezdu a žádal Krychtálka, aby odjel s ním. Přitom mu sdělil, že úzce spolupracuje s čs. vyslancem v Moskvě Z. Fierlingrem, že bude pracovat v cizině proti Němcům a při tom by se hodila Krychtálkova pomoc. Jelikož by prý Krychtálek nedostal tak snadno povolení k odjezdu do ciziny, dohodl se s bratrancem na tom, že se mu tento ozve ze zahraničí a pozve jej v nějaké záležitosti. Krychtálek tak měl mít nějaký podklad pro svou žádost o povolení vycestovat. Do té doby měl shromažďovat informace o poměrech v zemi.

Po nějakém čase poslal ing. Vašek Krychtálkovi dopis v němž jej žádal o příjezd do Moskvy, protože prý onemocněl a potřebuje jeho pomoc při práci. S tímto dopisem se Krychtálek vydal v květnu 1939 na návštěvu k Gregorymu se žádostí o podporu při vyřizování „povolení k překročení hranic (Durchlasschein)“. Gregory Krychtálkovi sdělil, že jeho žádost

⁸⁵ Wolfgang Wolfram von Wolmar (9.6.1910, Vídeň - 2.12.1987) maturoval v roce 1930 v Lokti a v letech 1930-33 studoval na německé technice v Praze. Od roku 1929 byl členem Německé nacionálně socialistické strany dělnické (DNSAP) a od roku 1930 také organizací mládeže této strany (Deutsche nationalsozialistische Studentenbund, Nationalsozialistische Jugendverband). Wolfram byl činný rovněž při organizování německých vysokoškoláků v Praze a to od roku 1932 jako zástupce župního vedoucího pro sudetoněmecké vysoké školy (Stellvertretender Gaustudentenführer für die sudetendeutschen Hochschulen). V důsledku svých aktivit byl Wolfram vícekrát zatčen a v lednu 1934 jako rakouský občan vyhoštěn z ČSR.

V letech 1935-37 působil jako hlavní referent ve vedení Zahraniční organizace NSDAP (Auslandsorganisation der NSDAP). Od března 1937 do června 1939 pracoval v Říšském ministerstvu vnitra v Berlíně jako referent pro národnostní otázky a jako tiskový referent (Referent für Volkstumfragen und Pressereferent). V roce 1937 vstoupil do NSDAP a byl přijat do SS. Wolfram také působil v Hlavním úřadě Bezpečnostní služby (SD-Hauptamt). Od června 1939 byl Wolfram činný jako tiskový referent skupiny Tisk v oddělení Kulturní politika při Říšském protektoru v Čechách a na Moravě (Gruppe Presse in der Abteilung Kulturpolitik beim Reichsprotektor in Böhmen und Mähren). V noci z 17. na 18.11.1939 se iniciativně zapojil do „vyšetření“ incidentu k němuž došlo mezi Wolframovým podřízeným - sudetským Němcem a třemi českými občany. Výsledkem Wolframova „šetření“ byla poprava tří Čechů vykonaná 18.11.1939 na rozkaz K.H.Franka.

V březnu 1940 dokončil Wolfram studia na berlínské Německé vysoké škole pro politiku (Deutsche Hochschule für Politik) a v říjnu 1940 byl jmenován vedoucím skupiny Tisk v oddělení Kulturní politiky Úřadu říšského protektora. V únoru 1943 byl na německé univerzitě v Praze promován na doktora filosofie. Jako dizertaci předložil práci „Prag und das Reich. 600 Jahre Kampf deutscher Studenten“. Na podzim 1943 uvolněn pro vojenskou službu. Po vojenském výcviku byl Wolfram nasazen u divize zbraní SS „Prinz Eugen“. Od ledna 1945 působil v rámci Vojenského úřadu Říšského hlavního bezpečnostního úřadu (Amt Mill RSHA) ve Vídni. Po válce Wolfram žil a pracoval jako novinář nejprve v Rakousku a poté v SRN. (ABS, fond 305, sign. 55-8, s. 63-66, 95, ABS, fond 325, sign. 94-2, s. 6-8, ABS, fond 325, sign. 164-4, s. 59-69)

o výše zmíněné povolení nemůže podpořit a že povolení k cestě do zahraničí by Krychtálkovi stejně nebylo vydáno, jelikož již 16.3.1939 upadl do podezření gestapa a byl vyšetřován pro svůj pobyt v Moskvě. Zároveň se Krychtálkovi od Gregoryho dostalo varování, aby se nepokoušel vycestovat, protože by „upadl do nového podezření.“

Krychtálek se po tomto rozhovoru s Gregorym o výjezd na základě povolení nezajímal a začal se zabývat myšlenkou odjet do Rigy, kde v té době rovněž působil ing. Vašek jako zástupce exportního ústavu nebo aspoň přes Rumunsko buď do SSSR nebo do Jugoslávie a odtud do Francie. Se svými plány Krychtálek seznámil Halíka, jenž mu přislíbil zajistit na cestu finanční podporu z peněz Kooperativy v Rumunsku. Halík zároveň Krychtálka vyzval, aby mu předem sdělil kdy se chystá odjet a slíbil Krychtálkovi zajištění peněz přes Berana.

V říjnu 1939 se Krychtálek obrátil na Antonína Hampla, s nímž se znal z doby Druhé republiky, se žádostí o radu, jakým způsobem odjet za hranice. Hampl jej odkázal na šéfredaktora TO PMR Františka Hofmana⁸⁷, který Krychtálkovi sice sdělil, že jeho odjezd by bylo možno zajistit za pomoci Františka Němce, jenž za pomoci sítě železničářů zajišťoval ilegální přechody hranic, ale požádal jej zároveň o to aby zůstal v protektorátě. Hofman Krychtálkovi nabídl spolupráci a informoval jej, že „začíná tvořit organizaci, která by shromažďovala osoby pro hájení českých práv v Protektorátě, že jmenovitě potřebuje spolupracovníky novinářské.“

Přitom poukázal na to, že Krychtálkovi prozatím nehrozí žádné konkrétní nebezpečí a že by mohl být Hofmanovi velmi užitečný, poněvadž jak se Hofman přesvědčil z rozhovoru s představitelem skupiny Tisk Wolmarem, mohl se Krychtálek u Wolmara pokusit „o ovlivňování určitých věcí“. Hofman se podle svých slov již o působení na Wolmara pokoušel a zmiňoval přitom možnost propuštění internovaných novinářů. Hofman také poukázal na to, že je potřeba umožnit odjezd osobám, u nichž hrozí zatčení a pokud by toto Krychtálkovi

⁸⁶ABS 300-12-1, s. 29, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.10.1946 u MV v Praze.

⁸⁷ JUDr. František Hofman (23.11.1891, Plzeň-Lobze - 23.5.1942, Osvětim) absolvoval gymnázium v Plzni a v roce 1921 Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. V letech 1915-1919 pracoval v redakci plzeňské *Naší doby*. Hofman byl dlouholetým tajemníkem Syndikátu čs. novinářů a redaktorem *Věstníku čs. novinářů*. Poté co byli v souvislosti s odbojovou činností krátce po sobě na konci srpna a v září 1939 zatčeni vedoucí činitelé TO PMR Zdeněk Schmoranz a Arnošt Bareš byl Hofman pověřen výkonem funkce šéfredaktora TO PMR. Z tohoto titulu mj. řídil a promlouval na pravidelných tiskových konferencích určených pro české novináře. V květnu 1941 byl zatčen gestapem pro svou spolupráci s odbojem. Končelík, Jakub - Köpplová, Barbara - Kryšpínová, Jitka: *Český tisk pod vládou*, s. 28.

Podle názoru redaktora J. Jelínka se F. Hofmanovi „mnoho křivdilo tvrzením, že slouží okupantskému tiskovému šéfu von Wolframovi. Já mohu dosvědčit, že tato služba - byla-li - nebyla upřímná a že ...Hofmann hrál dvojí hru. To bylo tehdy krajně nebezpečné: na české straně byl považován takový člověk za zrádce, na německé straně byl den co den v nebezpečí, že ho zasáhne okupantská kulka.“ Jelínek, Jaroslav: *PÚ-Politické ústředí odboje domácího. Vzpomínky a poznámky novináře*, Praha 1947, s. 45.

hrozilo, že mu při útěku pomůže. Po této rozmluvě se Krychtálek prozatím vzdal pokusu o odjezd z Protektorátu.⁸⁸

Krychtálek se ovšem na podzim roku 1939 nezabýval jen plány na odchod do emigrace, jak uvedl po válce do protokolu, ale věnoval se také vedení redakce Večera. Jako šéfredaktor tohoto listu působil od 15.5.1939, kdy ve vedení nahradil Josefa Šámala.⁸⁹ Večer, založený v srpnu 1914, byl vydáván Tiskařskými a vydavatelskými podniky Novina v Praze a vedle Venkova měl hájit zájmy agrární strany v Praze.⁹⁰ Krychtálek se šéfredaktorem deníku Večer měl stát již v listopadu 1938, kdy došlo k vyvrcholení útoků ze strany mutace listu Večer nazvané Pražský večer, proti bývalému prezidentu Benešovi, Židům, Francii a Velké Británii. Tyto útoky působily i zahraničněpolitické obtíže a proto se tehdejší premiér gen. Syrový rozhodl zakročit u předsedy Noviny R. Berana. Dohodli se na změně vedení listu, zastavení jeho varianty Pražský večer a ukončení všech útoků.

Rudolf Halík, jenž byl v té době jmenován šéfem tisku agrární strany, si k sobě zavolal Krychtálka a oznámil mu výše uvedené a nabídl mu místo šéfredaktora Večera. Zároveň jej seznámil s podmínkami za nichž mělo dojít k proměně novin z bulvárního listu v list „po výtce nepolitický“ a k finančnímu ozdravení listu. Tehdy ještě Krychtálek nabídku vystřídat na postu šéfredaktora Josefa Šámala odmítl z poukazem na špatnou pověst novin jak z hlediska politického tak technicky-novinářského. Svou pozici politického redaktora ve Venkovu považoval za jistější a významnější.

V únoru 1939 však Halík Krychtálkovi oznámil, že bude muset přece jen převzít vedení Večera, jelikož Šámal nadále pokračoval v útocích, které jsou cíleny také na některé představitele bývalé agrární strany. Krychtálek tentokrát souhlasil, ale vyžádal si čas na přípravu převzetí vedení listu. K převzetí místa šéfredaktora nakonec došlo až v květnu 1939 za nepřítomnosti Šámalovy, jenž se odmítl vedení listu vzdát. Celá záležitost byla Krychtálkem předána generálnímu řediteli Noviny Antonímu Junovi. Ten oznámil Šámalovi nezvratnost změny ve vedení Večera potvrzené i správní radou Noviny.

Krychtálkovu verzi převzetí vedení Večera potrdil při poválečném vyšetřování Halík v tom, že Šámal měl být odstraněn v době Druhé republiky z pozice šéfredaktora ve Večeru na Beranův pokyn pro protizidovské a anglofóbní články. Novina doporučila Halíkovi k vedení Večera Krychtálka, který měl v Novině získat svou pozici svými prohlášeními „, že je ve velké přízni u Němců a hlavně u tiskových představitelů německých.“ Z Halíkovy výpovědi

⁸⁸ ABS 300-12-1, s. 27-28, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.10.1946 u MV v Praze.

⁸⁹ Tisk a novináři, květen 1939, roč. 13, č. 9, s. 108.

⁹⁰ Deset let práce republikánské strany, s. 132.

ovšem není jasné, zda se v případě Krychtálkových prohlášení jedná o období před nebo po začátku okupace.⁹¹ Podle redaktora Mencáka se ve Venkovu po Krychtálově odchodu do Večera mělo tradovat, že se ho tímto způsobem Halík zbavil.⁹²

Josef Šámal po válce vypověděl, že v Novině byli za Druhé republiky jen dva šéfredaktoři a to Halík a dr. Kahánek a Šámal ve Večeru zastával místo vedoucího redaktora. Styl psaní toho kterého časopisu byl určován stranickým vedením a zásadní články musely projít rukama některého z obou šéfredaktorů. Krychtálek byl dle Šámala „výchlubné povahy“ a buď měl nebo aspoň předstíral styky s významnými osobnostmi, zřejmě ve snaze, aby vzbudil v Novině jakýsi respekt. Po příchodu Němců byl tedy všeobecně obáván.⁹³ Bývaly prokurista Noviny Vojtěch Drda uvedl, že Krychtálek byl jmenován šéfem redakce Večera, zatím co titul šéfredaktora si přisvojil teprve později, když mu ho v redakci upírali. Krychtálek se měl proto vyjádřit „, že si to u Němců zařídí a titul šéfredaktora si vymůže.“⁹⁴

Na přelomu září a října 1939 byl německými kruhy zorganizován týdenní „zájezd“ českých novinářů na území poraženého Polska. Novináři byli vybráni tak, aby z každého novinářského podniku jel jeden účastník. Seznam účastníků měl být sestaven Wolmarem a doplněn o některé osoby politickým přidělcem Wehrmachtu mjr. Gossem. Za Novinu byl k účasti vybrán Krychtálek, protože Halík byl „starý a nemocný“ a místo šéfredaktora v Lidovém denníku nebylo obsazeno. Výprava novinářů do Polska byla vedena mjr. Gossem, Gregorym a Wolmarem, posledně zmiňovaní jeli s výpravou jen do Lodže a odtamtud se vrátili do Prahy.

Jeden z účastníků, šéfredaktor korespondence Prager Zeitungsdiens M. Karg, byl pověřen Gregorym a Wolmarem, aby v průběhu cesty příslušnými pokyny usměrňoval novináře o čem a jak psát. Ve svých článcích měli zdůrazňovat to, že český národ byl ušetřen války. Program zájezdu byl prý přesně stanoven a odchylky nebyly možné. Novináři navštívili Krakov, Lodž a Varšavu, přičemž se nesměli vzdálit od výpravy a také rozhovory s obyvatelstvem byly zakázány.⁹⁵

Dle poválečných vzpomínek Jaroslava Jelinka byla každá redakce deníku vyzvána, aby na výpravu do Polska vyslala svého zástupce. „Kde se nikdo nehlásil dobrovolně, Wolmar prostě nakomandoval. Dobrovolně a ochotně se hlásili Krychtálek, Werner, Kožíšek, Ryba, Crha,

⁹¹ ABS 300-12-1, s. 334, Protokol sepsaný s R. Halíkem 9.9.1946 u MV v Praze.

⁹² ABS 300-12-1, s. 342, Protokol sepsaný s A. Mencákem 11.9.1946 u MV v Praze.

⁹³ ABS 300-12-1, s. 295, Protokol sepsaný s J. Šámalem 31.8.1946 u MV v Praze.

⁹⁴ ABS 300-12-1, s. 322, Protokol sepsaný s V. Drdou 6.9.1946 u MV v Praze.

⁹⁵ AMV 300-12-1, str. 33, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 9.10.1946 u MV v Praze. Členy novinářské výpravy do poraženého Polska byli mj.: dr. J. Křemen za České slovo, dr. V. Crha za Národní politiku, V. Krychtálek za Venkov, V. Ryba za Národní práci, L. Khás za Lidové noviny, Vl. Sís za Národní listy, za

Křemen aj., nakomandováni byli z Lidových novin Ladislav Khás a z Národních listů Vladimír Sís.“ Jelínek soudil, že už v průběhu cesty se „počali paktovat čeští novináři s Němci o dobrovolné spolupráci českého tisku a jeho zařazení do služeb německé nacistické politiky.“ Z těchto jednání byli vyloučeni pouze Khás a Sís, kterým cesta do Polska a to, jak o ní referovali, vynesla zvýšenou nepřízeň Gregoryho a Wolmara.⁹⁶

Po návratu ze „zájezdu“ ještě udělil Wolmar účastníkům další pokyny a nařídil, aby mu byly dodány výtisky novin, v nichž budou uveřejněny články ze zájezdu. Podle publikace Tři roky v Říši vydané v roce 1942 účastníci výpravy „měli možnost učinit si dvojí závěr: nejen v jaké výhodě ocitl se český národ tím, že se vyhnul válce a svěřil se do ochrany Německé říše, ale také, jaká je síla a údernost říšské branné moci a jakým duchem vede Vůdce celý německý národ. Od této chvíle český tisk měl zcela jiné názory na vývoj událostí, než velká část naší veřejnosti a podle toho zařídil též svůj postup.“⁹⁷

Moravské noviny A. J. Kožíšek, za Moravský deník Ondruša a za deník Vlajku Režný. Tisk a novináři, č. 3, listopad 1939, r. 14., str. 31.

⁹⁶ Jelínek Jaroslav: PÚ-Politické ústředí odboje domácího, s. 163-164.

⁹⁷ Tři roky v Říši. Protektorát Čechy a Morava, , Praha, 1942, 107 s.

V NÁRODNÍM SOURUČENSTVÍ

Národní souručenství

V létě a na podzim roku 1940 se Vladimír Krychtálek pokusil poprvé zasáhnout do „vysoké“ protektorátní politiky. Usiloval o proměnu jediného německou okupační správou uznávaného politického subjektu - Národního souručenství.

V okruhu nejbližších spolupracovníků prezidenta Háchy - ministra a přednosty prezidentské kanceláře J. Havelky a politického referenta prezidentské kanceláře J. Klimenta - vznikl již 16.3.1939 koncept „jednotné politické organizace, která by sjednocovala český národ, potírala okrajové, leč relativně nebezpečné fašisticko-vlajkařské elementy a v neposlední řadě rovněž posilovala Háchovo postavení ve vztahu k říší.“⁹⁸

Dříve než Hácha vydal směrnice k vytvoření Národního souručenství (NS), projednal tuto otázku s R. Beranem a A. Hamplem, předsedy Strany národní jednoty a Národní strany práce. Všechny české protektorátní politické strany byly vyzvány k likvidaci, protože Háchovo stanovisko se netýkalo jen výše zmíněných stran ale také různých, v podstatě ilegálních stran a straniček s fašistickou orientací a to z důvodu zamezení „možnosti další nekontrolovatelné činnosti. Hácha vyslovil názor, že Národní souručenství musí navenek vytvářet dojem autoritativního hnutí, avšak jeho řídicí výbor musí být v naprosté většině vytvořen z demokratických politiků.“ Proto byli do vedení NS jmenováni Háchou členové dle Hamplova a Beranova návrhu.⁹⁹

Háchovi spolupracovníci Havelka a Kliment prosadili při budování vrcholného orgánu Národního souručenství - Výboru Národního souručenství, že „členy výboru, jenž byl vybudován na základě předmnichovské koalice, by měli být především příslušníci druhé garnitury českých politických stran formálně rozpuštěných v době druhé republiky ve Straně národní jednoty, respektive v Národní straně práce.“ Přední pozice v orgánech Národního souručenství tak zaujímali členové bývalé agrární strany, následně bývalí sociální demokraté

⁹⁸ Večeřa, Pavel: Národní souručenství, in: Jiří, Malíř - Pavel, Marek a kol.: Politické strany - Vývoj politických stran a hnutí v Českých zemích a Československu 1861-2004, II. Díl: období 1938-2004, Brno, 2005, s. 1091, Pasák, Tomáš: JUDr. Emil Hácha, Praha, 1997, s. 77-78.

⁹⁹ Pasák, Tomáš: JUDr. Emil Hácha, s. 70.

a vedle nich národní demokraté, dále lidovci, národní socialisté, živonostníci, bývalá Národní obec fašistická a Národní liga.¹⁰⁰

První Výbor NS¹⁰¹ byl Háchou jmenován 21.3.1939 a za jeho vedoucího byl určen dosavadní předseda České zemědělské rady, činitel bývalé agrární strany A. Hrubý. Hrubého zástupcem se stal předseda Ústřední jednoty řepářů J. Nebeský. Výbor NS nenahrazoval parlament. Nemohl kontrolovat činnost protektorátní vlády, nenáležela mu zákonodárná moc ani právo interpelovat vládu nebo jednat o důvěře k ní. Hácha, jak řekl na první schůzi Výboru NS 23.3.1939, nazval vznikající organizaci Národním souručenstvím, protože chtěl naznačit „, že tu nejde pouze o mechanický součet, nýbrž že jde o vnitřní soudržnost národní a sociální.“ Nejblíží úkol NS pak viděl v co nejvčasnějším provedení „stmelení lidí bez ohledu na dosavadní politické složky v jednotné národní hnutí.“

Nábor do NS probíhal na základě přihlášek a volebních seznamů. Přihláška byla podmíněna souhlasem s německou okupací. Do 23.4.1939 se do NS přihlásilo 2.079.185 protektorátních mužů, tj. 97,5% oprávněné mužské populace a na komci roku 1939 mělo NS 4.092.308 členů. Vládním usnesením z 6.4.1939 bylo NS prohlášeno za „jediné politické sdružení českého národa“ na protektorátním území. Členy NS se stala naprostá většina příslušníků předmnichovských politických stran - agráři, sociální demokraté, národní socialisté, lidovci, národní demokraté, komunisté aj. Členy NS se ovšem nemohli stát Židé a osoby trestané. Židé byli ale ilegálně podporováni některými činiteli NS a to i z Výboru NS.¹⁰²

Národní souručenství se od svého vzniku zvýšenou měrou koncentrovalo na ovládnutí legálně vycházejícího protektorátního českého tisku, zejména pak deníků. Formálně mělo být součástí podtitulku každých novin označení upozorňující na to, že se jedná o tiskový orgán

¹⁰⁰ Večeřa, Pavel: Národní souručenství, s. 1092.

¹⁰¹ Do prvního Výboru NS (VNS) bylo Háchou jmenováno 50 členů. Dne 17.5.1939 byl tento výbor rozšířen o dalších 20 členů, 24.6.1939 o 13 a konečně 7.2.1940 o dalších 16 členů. Výbor NS tak dosáhl počtu 91 členů, z nichž byli ale někteří již zatčeni. Funkční období I. Výboru skončilo 19.6.1940 a až do 17.8.1940 vyřizovalo záležitosti VNS devítičlenné zatímní vedení NS. 17.8.1940 byl Háchou jmenován II. VNS v počtu 65 mužů. Jeho funkční období skončilo 21.8.1941, kdy Hácha jmenoval do III. VNS 40 osob. Rozhodnutím státního prezidenta z 1.5.1942 byl VNS jako instituce zrušen a zajišťováním organizační agendy bylo pověřeno Ústřední vedení NS, které bylo definitivně ustaveno 14.6.1942. Dne 6.10.1942 bylo ÚV NS vystřídáno komisařským vedením a 15.1.1943 bylo NS svým vedením prohlášeno za instituci s „převážně kulturními a výchovnými úkoly.“

Vedoucími VNS byli: A.Hrubý (21.3. - 7.7.1939), J.Nebeský (26.10.1939-17.5.1941, zároveň zastupoval ve funkci A. Hrubého), J.Fousek (17.5.1941 - 6.10.1942), Komisařským vedoucím byl T.Krejčí (6.10.1942 - 3.3.1945) a ústředním vedoucím R.Rychtmoc (3.3. - 4.5.1945). Pasák, Tomáš: JUDr. Emil Hácha, s. 78-79
Výbor NS byl v r. 1939 složen z výborů: tiskového a propagačního, soustředovacího, programového, sociálního, národohospodářského, zemědělského, kulturního, výboru mládeže, výboru pro tělovýchovu, výboru finančního a zdravotního a výkonného výboru. Strukturálně odpovídalo členění Výboru NS jednotlivým výborům zrušeného parlamentu. Večeřa Pavel: Národní souručenství, s. 1093.

Národní souručenství bylo v r. 1939 rozděleno do 18 krajů (13 v Čechách a 5 na Moravě), které se dělily na 213 okresů (146 v Čechách a 67 na Moravě) a na 8043 místních skupin. Gebhart, Jan - Kuklík, Jan: Velké dějiny zemí koruny české XV.a (1938-1945), Praha-Litomyšl, 2006, s. 217

Národního souručenství. Informace o činnosti NS určené tisku a protektorátní veřejnosti přinášela nově vzniklá specializovaná agentura, Tisková služba Národního souručenství.¹⁰³

Oficiální program NS byl vytvářen od května a června 1939 programovou komisí v čele s J. Matouškem a dle názoru Pavla Večeři tento program „pracoval především s pojmy jako národní pospolitost, sociální spravedlnost a křesťanská morálka. Z taktických důvodů program vyjadřoval snahu přiblížit se NSDAP a nutnost inspirovat se jejím programem a činností. Jasně deklarován byl ovšem také antisemitismus vyjádřený i omezením členstva Národního souručenství na osoby árijského původu; antisemitismus byl zejména v počátcích okupace namnoze jen formální záležitostí.“ Večeřa ovšem soudí, že „skutečným programem Národního souručenství v jeho počátcích, minimálně vymezených prvním půlrokem existence protektorátu, byla zřetelná, všudypřítomná a trvalá demonstrativní prezentace češství. Jiný sjednocující prvek při šíři své členské základny Národní souručenství ani mít nemohlo.“ Program NS rovněž usiloval o ochranu a povznesení sociálně slabších vrstev obyvatelstva, hl. dělnictva, a doufal v pochopení životních požadavků českého národa ze strany národa německého, v porozumění a spolupráci mezi oběma národy. Program NS sice prosazoval stavovské zřízení a v nové organizaci měli být soustředěni všichni Češi, ale nejednalo se o dosažení totality v německém nebo italském stylu. Účelem vzniklého národního společenství bylo zabránit germanizaci.¹⁰⁴

Program NS byl v hrubých rysech hotov na počátku roku 1940. Skládal se z části národněpolitické, části sociální a hospodářské a z části kulturní. Říšský protektor Neurath ovšem k programu, jenž sice hovořil o „národním společenství“, o „novodobém nacionalismu“, který „překonává liberalismus a třídní socialismus“, o obraně proti „internacionálním a antinacionálním vlivům (zejména ze strany kapitalismu, Židovstva a zednářství)“, o „vytlačení Židů z národního společenství“ a na první pohled vykazoval leckterou podobnost s programem nacionálněsocialistickým, zaujal negativní postoj. Program byl bez německého povolení vyhlášen na výročním shromáždění NS dne 10.4.1940.¹⁰⁵

Vedle německé okupační moci, která si byla dobře vědoma národně sebezáchovného smyslu raného Národního souručenství, byly s činností a programem NS nespokojeny rovněž strany extremistické tzv. pravicové opozice, stále výrazněji reprezentované aktivisticko-kolaborantskou, až zrádcovskou Vlajkou, která ale mezi dubnem a srpnem 1939 byla

¹⁰² Pasák, Tomáš: JUDr. Emil Hácha, s. 70, 73 a 75.

¹⁰³ Večeřa, Pavel: Národní souručenství, s. 1097.

¹⁰⁴ Večeřa, Pavel: Národní souručenství, s. 1094, Brandes, Detlef: Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945, Praha 1999, s. 125-126, Pasák, Tomáš: JUDr. Emil Hácha, s. 71.

¹⁰⁵ Brandes, Detlef: Češi pod německým protektorátem, s. 125-126.

začleněna do Národního souručenství. Představitelé českých fašistických stran vytýkali protektorátní vládě a vedení NS mj. nečinnost při řešení tzv. židovské otázky a odmítali spolupráci s NS, které bylo dle jejich názoru ovládáno zednáři a chránilo Židy, benešovce a marxisty.

Úřad říšského protektora si brzy povšiml vzájemného napětí mezi vládou a NS na jedné straně a fašistickými skupinami na straně druhé a snažil se je politicky vyžít. Podle Pasáka „okupační správa neměla zájem na instituci, která neměla vyhraněný proněmecký profil. Obávala se, že její činnost bude naplněna „nepřátelskou činností“ vůči okupačnímu režimu. Především se tento postoj projevil u tehdejšího státního tajemníka K.H.Franka, německých bezpečnostních složek a nakonec i u složek civilních.“ V Národním souručenství byla skutečně „nepřátelská činnost“ vyvíjena a z tohoto důvodu byla v listopadu 1939 dočasně zastavena činnost olomouckého kraje NS a sprnu 1940 činnost kraje pražského.¹⁰⁶

¹⁰⁶ Večeřa, Pavel: Národní souručenství, s. 1094-1095, Pasák, Tomáš: JUDr. Emil Hácha, s. 77.

Před vstupem do Výboru Národního souručenství

Podle Krychtálkova poválečného sdělení přišel s podnětem k tomu, aby se protektorátní novináři účastnili veřejného politického života, šéfredaktor Tiskového odboru Presidia ministerské rady (TO PMR) dr. František Hofman, který s tímto návrhem seznámil Krychtálka, Křemena, Rybu¹⁰⁷ a Crhu. Návrh prý Hofman odůvodnil „snahou Vlajky, která usilovala u Němců, aby NS bylo rozpuštěno a dr. Hofman v souhlase s gen. Eliášem byl přesvědčen, že budou-li ve výboru NS šéfredaktoři pokládání Němci za aktivisty, že bude možno označit celé NS jako organizaci určenou pro spolupráci s Němci a zabránit hrozícímu rozpuštění. Dále že bude možno odmítat požadavky Vlajky, která tehdy usilovala i o vládu i o to, aby buď NS nahradila jako jediná česká organizace po jeho příp. rozpuštění, a nebo aspoň ovládla, tím že by do výboru NS byla jmenována většina vlajkařů a členů příbuzných skupin.“¹⁰⁸

Rovněž další účastník výše uvedeného setkání, Jaroslav Křemen, ve své poválečné výpovědi uvedl, že v dubnu neb květnu 1940 měl dr. Hofman vyzvat Křemena, aby spolu s Rybou a Krychtálkem upozorňovali v novinách na vhodné osobnosti k jmenování do Výboru NS. Hofman měl Křemena upozornit na „ohrožený stav Národního souručenství a význam této organizace. Uváděl, že některé politické strany kupř. sociální demokraté, mají pod pláštěm Národního souručenství ukrytý organizační aparát. Že místní organizace Národního souručenství mají příležitost pod záminkou různé organizační, sociální, podpůrné, kulturní a

¹⁰⁷ Vladimír Ryba (26.11.1900, Písek - 1963) studoval na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, studia ale pro nemoc nedokončil. V r. 1925 začal pracovat jako externista v Právu lidu a v r. 1927 byl přijat jako interní člen redakce tohoto listu, pracoval zejména v politicko-kulturní a zábavně-kulturní oblasti. Ryba byl postupně členem mj. Čs. sociálnědemokratické strany, Národní strany práce a Národního souručenství. V lednu 1939 se stal šéfredaktorem Národní práce (býv. Právo lidu). V květnu 1941 byl Ryba v rámci zatýkání odborových předáků někdejší sociálně demokratické strany zatčen. K novinářské činnosti v Národní práci se vrátil po propuštění na podzim 1941. Od února 1942 náměstkem předsedy Národního svazu novinářů a po vzniku České ligy proti bolševismu se v lednu 1944 stal členem širšího výboru Ligy. Rybova manželka, které se věnovala překladatelství, spáchala spolu s jejím hluchoněmým synem v r. 1943 otravu svítiplynem. Ryba byl červenci 1946 odsouzen Národním soudem k deseti letům vězení. V květnu 1954 byl Rybovi zbytek trestu rozhodnutím prezidenta Zápotockého prominut. ABS, fond 301, sign. 2-1, NA, fond NSd, k. 23.

¹⁰⁸ ABS 300-12-1, str. 37, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 9.10. 1946 u MV v Praze. Těsně po skončení okupace Krychtálek uvedl, že plán na odstranění vlajkařského ohrožení vymyslel vedoucí Tiskového odboru PMR F. Hofman, který tento plán domluvil s A. Eliášem a tento zase s J. Nebeským. Podle Krychtálka „Vlajka nabízela Němcům 100% aktivismu, ale byla to silně kompromitovaná společnost. Kdyby byla vláda nabízela 20%, byli by tomu Němci dali přednost. Vláda však nabízela jen 5%. Těch dalších 15% mělo dát Souručenství a za tím účelem byli jsme tam jmenováni.“ NA, fond NSd, k. 129, Prohlášení o mé činnosti v době od okupace Československa do 5.5.1945, ze dne 14.5.1945, s. 5.

jiné práce, se scházet a přitom provádět různou ilegální činnost, dokonce hromadně poslouchat londýnský rozhlas...Říkal dále, že má spolehlivé informace, že má být Národní souručenství zrušeno a nebo jeho organizační aparát vydán Vlajce i s některými rozšířenými listy patřícími Národnímu souručenství a nesoucími podtitul List Národního souručenství. Obával se též, že některé z těchto listů mají být jako represálie proti Národnímu souručenství zastaveny.“ Když se toto nebezpečí mělo zvýšit dr. Hofman vyzval Křemena aby se připojil k Rybovi a Krychtálkovi, jejichž úkolem bylo sestavit kandidátní listinu pro NS, složenou z osobostí, které byly Hofmanovi známy svým nekompromisním postojem jak vůči Němcům, tak vůči Vlajce.

Křemen měl rovněž námitky proti účasti Krychtálka na celé záležitosti, ale Hofman měl prohlásit, že Krychtálek „se má zúčastnit věci proto, že má staré styky s Gregorym a že ten právě bude muset prostřednictvím Gregoryho Němcům něco namluvit, aby neměli podezření a naopak, viděli v tom iniciativu, která, má příčiny jejich výtek a zákroků proti NS odstranit. Sám pak říkal, že si vezme na starost Wolmara a jiné Němce, které zná.“ Jakým způsobem Krychtálek informoval Gregoryho, resp. Hofman Wolmara nebylo Křemenovi známo.¹⁰⁹

Křemenova a Krychtálkova tvrzení podpořil při poválečném vyšetřování i Vladimír Ryba¹¹⁰, podle něhož měli při rozhovorech s Hofmanem a Křemenem dospět k nápadu „nedalo-li by se NS obhájit v očích Němců tím, že by do výboru NS vstoupili někteří novináři Němcům v té době přijatelní. Tito měli vlastně tvořit jakousi zástěrku vůči Němcům.“ Konkrétně se prý mělo mluvit o účasti Křemena, Ryby a Krychtálka. Hofman měl být názoru že Ryba a Křemen znají „Krychtálka natolik, že by jej mohli udržovat v rozumných mezích, že pak dr. Hofman zná Krychtálka jako dobrého Čecha, který není zatížen žádnou levě orientovanou politickou minulostí a že svou povahou dovede za sebou spálit mosty a přizpůsobiti se přítomnosti.“

¹⁰⁹ ABS 300-12-1, s. 274-275, Protokol sepsaný s J. Křemenem 27.8.1946 u MV v Praze, NA, fond NSd, k. 122, s. 11-12.

¹¹⁰ Podle Rybovy poválečné výpovědi měl být F. Hofman jeho „starý kamarád“ a Ryba v něm, jako ve „starém soc. dem. pracovníku“ hledal oporu pro Národní práci. „Ježto Němci stále dívali se na Lidový dům nepříznivě, navázal jsem za pomoci dr. Hofmana taktický styk s Wolframem. To mně umožnil zájezd do Polska...Zde jsem se ponejprv sešel s Krychtálkem.“ Po návratu z Polska „dr. F. Hofman si tehdy často zval k sobě mne a Krychtálka, přičemž se před námi netajil, že pracuje proti Německu a že chce našim prostřednictvím získávat co nejvíce zpráv. Z toho, co říkal, že na mne bere ohled pro moji rodinu, soudím, že Krychtálkovi dával ještě speciální úkoly.“ Ryba měl za účelem finančního zabezpečení Národní práce vejít pomocí dr. Hofmana v kontakt s Eliášem, jenž jeho plán na finanční zabezpečení měl schválit. Ryba se účastnil také několika schůzek s Wolmarem a Gregorym, které měly mít soukromý ráz a nic se na nich prý nedozvěděl. F. Hofman se měl podle Ryby domnívat, že by tímto způsobem bylo možno získat informace o záměrech K. H. Franka. ABS, fond 301, sign. 2-1, str. 53-55, Protokol sepsaný s V. Rybou 16.11.1945 u MV v Praze.

Křemen s Rybou vešli proto v jednání o celé věci s Krychtálkem, jenž „v podstatě byl s plánem srozuměn“ a Ryby měl mít dokonce dojem, že „Krychtálek v té době již samostatně projevoval zájem o složení příštího výboru NS a že byl v nějakém jednání s Nebeským.“ K jednáním o kandidátech z řad novinářů byl přizván ještě dr. Crha¹¹¹. Ryba po poradě s Hamplem připravil seznam kandidátů ze zaměstnaneckých řad a Krychtálek v jednáních s Nebeským připravil seznam kandidátů z řad bývalých agrárníků. Křemen měl na starosti přípravu kandidátů z řad veřejných zaměstnanců a Crha z řad živnostnostenských. Návrh kandidátů pro nový výbor NS měl připravovat také dr. Havelka a podle Rybovy poválečné výpovědi „bylo se obávat toho, že v jeho seznamu budou opět zastoupeni fašisté a vlajkašti desidenti, tedy elementy, které podle našich názorů přivedly NS do krize. Věděli jsme, že musíme dr. Havelku obejít, máme-li se s našim návrhem prosadit a proto jsme vešli v jednání s docentem dr. Klimentem a žádali jsme přímo audienci u dr. Háchy.“¹¹²

V dopise z 4.6.1940 sdělil říšský protektor Neurath státnímu prezidentu Háchovi, že Národní souručenství pro něj není partnerem k jednání a že bude jednat jen se státním prezidentem a nebo s protektorátní vládou. NS mělo být podřízeno jen Háchovi. Při dalších jednáních Háchy s Neurathem se Háchovi podařilo dosáhnout toho, že Neurath upustil od oficiálního povolení Vlajky a požadoval jen převzetí některých jejích funkcionářů do Výboru NS. Po Háchově dotazu, koho by měl do Výboru NS převzít upustil Neurath i od tohoto požadavku. Hácha 19.6.1940 rozpustil dosavadní Výbor NS a nahradil jej devítičlenným provizorním výbodem pod vedením Nebeského. V tomto provizorním výboru získali převahu opět bývalí agrárníci a sociální demokraté. Pravicová opozice nedostala žádné křeslo a zvýšila svou „shromažďovací aktivitu.“

¹¹¹ PhDr. Václav Crha (27.5.1901, Rokycany - 14.4.1964, Praha) dosáhl v r. 1925 na Univerzitě Karlově titulu doktora filosofie. V letech 1925-28 byl redaktorem Noviny v brněnském časopise Svoboda, poté působil jako reportér ve pražském Večeru. Od r. 1929 byl šéfredaktorem Lidového denníku, poté přešel do Venkova, kde byl od r. 1934 zahraničním redaktorem. V r. 1936 odešel pro nesouhlas s politikou agrární strany z Venkova. V r. 1936 byl zahraničním redaktorem Lidových novin a v letech 1937-1943 šéfredaktorem Národní politiky. V r. 1940 krátce členem Výboru Národního souručenství a od února 1942 jedním z náměstků (vedle Vl. Ryby) předsedy Národního svazu novinářů. Od května 1943 působil jako šéfredaktor Ranního Českého slova a od února 1945 i jako redaktor a tiskový dozorce časopisu Kuratoria pro výchovu mládeže Zteč. Spolupracovník ústředního vedení Českého svazu pro spolupráci s Němci. Od ledna 1944 člen čestného předsednictva České ligy proti bolševismu. V roce 1946 odsouzen Národním soudem na doživotí, v říjnu 1956 podmíněčně propuštěn. ABS, fond 301, sign. 62-1, s. 163-168, Končelík, Jakub - Köpplová, Barbara - Kryšpínová, Jitka: Český tisk pod vládou, s. 317.

¹¹² ABS, fond 300, sign. 12-1, s. 309-310, Protokol sepsaný s V. Rybou 5.9.1946 u MV v Praze. Josef Nebeský po válce uvedl, že jednání o novém výboru NS byla vedena převážně gen. A. Eliášem, dr. J. Krejčím a dr. J. Havelkou. Nebeský věděl od Hofmana „„ že přibráním aktivistických elementů ať již skutečných, nebo úspěšně a dovedně se tak tvářících ve výboru NS by se pozice tohoto u Němců značně posílila. Dr. Hofman stál totiž na stanovisku, že NS třeba za všech okolností udržet, ježto v případě jeho rozpuštění by značná část národa zejména při eventuální persekuci, s níž bylo třeba i počítat i z pouhého strachu by se přihlásila do Vlajky a jiných pravicových skutečně Němcům sloužících organizací. Nebeský, podle svých rozhovorů s Háchou a Eliášem,

V souvislosti se zatčením dr. Nestávala, představitele pražského kraje Národního souručenství bylo policií 6.8.1940 uzavřeno rovněž pražské vedení. Šeptandou se nesly zvěsti o možnosti rozpuštění NS. Představitelé Vlajky usoudili, že nadešel příhodný okamžik pro výpad proti NS a její „úderníci“ zaútočili 8.8.1940 na pražské sídlo NS. Podle Detlefa Brandese „různí politici, kteří se ještě v červenci ucházeli o mandát ve Výboru NS, dávali teď najevo nezájem nebo kladli větší podmínky. Za těchto okolností byli Hácha i vláda rádi, že Nebeský, který měl být na Eliášovo naléhání odstraněn, projevil ochotu ještě jednou se vedení NS ujmout.“¹¹³

V podvečer přepadení pražského sídla Národního souručenství, 7.8.1940, požádal Krychtálek TO PMR o povolení vynechat z vydání Večera od 8.8.1940 subtitulek „List Národního souručenství“ a nahradit jej heslem „Národ a práce“. Krychtálek jako šéfredaktor Večera považoval „za potřebné nedávat již list k dispozici straně, ve které se výběr osob dál bez náležité pečlivosti, což vedlo k důsledkům, že vedoucí osoby musely být zatčeny a činnost celých krajů zastavena pro práci nepřátelskou Říši.“ Vzhledem k termínu I. vydání listu prosil Krychtálek o urychlené posouzení žádosti, aby již toto vydání mohlo vyjít bez podtitulku „List Národního souručenství“.¹¹⁴ Podle Krychtálkova poválečného vyjádření měl k odstranění podtitulku „list Národního souručenství“ vyzvat šéfredaktory dr. Hofman z obavy, že by Národní souručenství mohlo být Němci rozpuštěno a při této příležitosti by německé protektorátní orgány formálně zastavily veškeré české listy s odůvodněním, že se jedná o tisk NS a této situace by využily k obejití tradice soukromoprávních vydavatelských poměrů a k organizování vydávání českých listů podle svých plánů.¹¹⁵

Křemen po válce potvrdil, že podnět ke zrušení podtitulku List NS měl dát Hofman, podle nějž „kdyby se NS ...měla zmocnit se Vlajka, hrozilo by, že by se denní listy staly automaticky orgány, které by musely poslouchat příkazů Vlajky.“ Toto se ale dle Křemena „neobešlo bez mylných pověstí ve veřejnosti, plná pravda se však říci nesměla.“ V tomto období Hofman zval Krychtálka, Rybu a Křemena až několikrát týdně ke schůzkám. Kromě toho podle Křemenovy výpovědi se Hofman zvlášť scházel s Rybou a Krychtálkem, „neboť ti mívali od něho speciální úkoly“. Ryba na základě Hofmanových pokynů vyjednával kandidáty

zůstal v čele NS „proto, aby příliš velké změny u NS, zejména můj odchod neměly nepříznivý vliv na postoj českých lidí vůči NS.“ ABS 300-12-1, s. 282, Protokol sepsáný s J. Nebeským 28.8.1946 u MV v Praze.

¹¹³ Brandes, Detlef: Češi pod německým protektorátem, s. 136-137, Večeřa, Pavel: Národní souručenství, s. 1098.

¹¹⁴ NA, fond NSd, k. 122, Krychtálkův list jako vedoucího redaktora Večera tiskovému odboru PMR, 7.8.1940.

¹¹⁵ ABS 300-12-1, s. 36, Protokol sepsáný s V. Krychtálkem 9.10.1946 u MV v Praze.

do Výboru NS s Národní odborovou ústřednou zaměstnaneckou a Krychtálek údajně vyjednal „několik mladších pracovníků zemědělských.“¹¹⁶

Se svými názory na Národní souručenství měli Krychtálek, Křemen a Ryba možnost seznámit během audience 9.8.1940 i státního prezidenta Háchu. Podle poválečné Křemenovy výpovědi byl při první návštěvě u Háchy ustanoven Hofmanem za mluvčího Krychtálek, jenž měl politicky zdůvodnit návrh osob přicházejících v úvahu pro jmenování a vylicit z jakých kruhů jsou jednotliví kandidáti. Křemen si již nevybavoval podrobnosti rozhovoru, vzpomněl si jen „, že Krychtálek točil rozhovor jen na osoby, polemisoval s tím, že bývali do výboru přibíráni Vlajkaři a fašisté. Dr. Hácha upozorňoval pak na to, že se mu stává, že najmenuje členy výboru a že mu je Němci pak zatknou a dotazoval se, může-li Krychtálek zaručit, že se kandidátům od Krychtálka navrhovaným toto nestane. Přivedl tím Krychtálka z konceptu, takže jeho argumentace politická dopadla tak, že z ní dr. Hácha si nic nemohl vybrat. Žádal tedy, aby mu byl dán nějaký písemný rozklad k věci.“ Na základě Háchova přání byl dr. Hofmanem narychlo připraven koncept podání Háchovi. Podle Křemenovy výpovědi mělo „podání“ v podobě memoranda vzniknout při společném setkání Křemena, Ryby, Hofmana a pravděpodobně i Krychtálka v Křemenově bytě.

Požadovaný souhrn v podobě memoranda dodal 13.8.1940 na Pražský hrad dr. Křemen, který při té příležitosti předložil i žádost, aby byl spolu s šéfred. Krychtálkem a Rybou přijmut co nejdříve státním prezidentem. S Háchovým souhlasem bylo předložené memorandum v opise sděleno předsedovi vlády A. Eliášovi. Vedle toho měl Hácha rozhodnout, že Krychtálka, Křemena a Rybu přijme 14.8.1940.¹¹⁷

Memorandum určené prezidentu Háchovi bylo písemným souhrnem myšlenek přednesených státnímu prezidentovi při audienci novinářů dne 9.8.1940. Podle autorů

¹¹⁶ ABS 300-12-1, s. 275, Protokol sepsaný s J. Křemenem 27.8.1946 u MV v Praze, NA, fond NSd, k. 122, s. 12. Rovněž podle tehdejšího prozatímního vedoucího NS Josefa Nebeského se za vypuštěním podtitulku v létě 1940 skrývaly obavy z perzekuce, jež by mohla na český denní tisk dolehnout po případném zastavení činnosti NS. ABS 300-12-1, s. 282, Protokol sepsaný s J. Nebeským 28.8.1946 u MV v Praze.

Téměř všechny pražské denníky vycházely do 8.8.1940 s podtitulkem „List Národního souručenství.“ Dne 9.8. vypustily toto označení A-Zet, Večerní České slovo, Telegraf, Národní práce použila nový podtitulek „Ústřední denník Národní odborové ústředny zaměstnanecké“, Večerník Národní práce pak „Deník Národní odborové ústředny zaměstnanecké“, Večer si dal do podtitulku „Národ a práce“, Venkov: „List českého zemědělského lidu“, Lidový deník: „List české vesnice“, České slovo: „List pro národ a socialismus“. Pondělní A-Zet vyšel 12.8.1940 ještě s podtitulem „List Národního souručenství“ a v příštích číslech bez jakéhokoliv označení. Svoboda v Brně pak nesla označení „List zemědělské Moravy.“ Jako listy NS byly označeny tyto denní listy: Národní listy (jako „Ústřední list NS“), Národní politika spolu s Polední Národní politikou, Polední list, Nedělní list, Expres, Národní střed a jeho Nový večerník, Národní noviny, Lidové noviny (a odpoledník), Den, Moravský deník, Denní noviny, Národní deník, Moravská orlice, Moravské noviny, Nová doba v Plzni, Moravskoslezský deník, Mor. Ostrava. Tisk a novináři, 1940, r. 15, č. 1, str. 9.

¹¹⁷ ABS, fond 301, sign. 62-1, s. 91, 63, NA, fond NSd, k. 122, Záznam ze dne 8.8.1940, kancelář. st. prezidenta, D 04189/40, Záznam ze dne 12.8.1940 D 4242/40, kancelář st. prezidenta.

memoranda se Háchovi podařilo vytvořit „jednotnou národní organizaci, Národní souručenství“, které uspělo „v drobné a místní činnosti v národě...avšak v otázce pro život a budoucnost národa nejdůležitější selhalo. V poměru k národu německému a k Říši nejen nepřineslo pokroku ve smyslu cíle“ vytčeného Háchou „,, abychom byli jednou s nejdokonalejších složek Říše, nýbrž v mnohém ohledu značně stížilo dosažení tohoto cíle.“ Politická linie vytýčená Háchou nebyla dle autorů dodržována ani vedením NS ani funkcionáři na nižších úrovních a NS rovněž „neprokázalo schopnost převychovat národ a selhalo úplně v boji proti šeptané propagandě.“ U protektorátních německých činitelů tak měl vzniknout pocit nedůvěry a údajná nespolehlivost NS měla způsobit, že bylo nutné snášet propagandu a činnost Vlajky. „Říši nepřátelské“ aktivity pak měly vyvolat zastavení činnosti pražského a olomouckého kraje NS. Zastavení činnosti NS v pražském kraji mělo způsobit vážné narušení činnosti celého NS a „nikdo kdo zná poměry nemůže se zaručit za to, že i po změně výboru Národního souručenství nepřibudou k těmto dvěma krajům i další.“ Nedostatečně rozvinuté osobní kontakty mezi představiteli NS a německé protektorátní správy měly na německé straně vyvolat dojem, že se NS těmto kontaktům vyhýbá.

Dle autorů memoranda „široké vrstvy národa tušily a cítily tuto nejasnou situaci Národního souručenství, z toho vznikal v národě pocit nejistoty, lhostejnost, netečnost a pesimismus.“ Pocit nejistoty v národě stejně jako nejisté postavení NS „byl v minulosti a bude i nadále živnou půdou pro rozkladná a konjunkturální hnutí.“ NS bylo dále ohrožováno např. činností Vlajky, jejíž poměr k říši prý nevyvolával pochyby. Národní souručenství mělo být zachováno jako organizace sdružující celý národ, kterému dodávalo „určitou sebedůvěru“, ale plnění politických úkolů, v nichž dle autorů memoranda selhalo, mělo být zbaveno a mělo dojít k vytvoření jiného „prostředku“.

Poté, co NS politicky neuspělo měl podle názoru autorů memoranda být „jedinou oporou pro autonomii a svébytný vývoj národa“ prezident Hácha. Háchovu autoritu bylo nutno v zájmu „pokroku v budování národní svébytnosti“ posílit. „Na poli politickém“ se v duchu Háchovy politické linie vytvořila „skupina českého politického tisku, která se sama přihlásila k výchovné práci v národě. Dovedla vytvořit značný fond důvěry a získala tak věcné i osobní předpoklady pro předvídání politických nutností, jakož i pro včasné a správné rozhodování.“ Autoři memoranda proto Háchovi doporučili, aby NS zůstalo „symbolem národní pospolitosti všech Čechů“ a „praktickým rádcem českých lidí v otázkách denního života.“ Aby NS mohlo plnit výše uvedené úkoly, mělo projít důkladnou reorganizací mj. po osobní stránce.

Požadovaný odstup od minulosti měl být dosažen dočasným zastavením činnosti NS z Háchova rozhodnutí.

Ovšem podle názoru autorů „národ nemůže zůstat bez politického vedení. Je možné jedině politické vedení, představované Vámi a vykonávané mužem pověřeným Vaší Excelencí ve Vašem duchu a ve stálem politické styku s Vámi.“ Pro politické vedení měli mít předpoklady ti, „kdož prakticky prokázali schopnost politické činnosti v nových poměrech. U každého jiného bude kladena otázka, co dělal v uplynulých dvou letech a jak dovedl svou politickou schopnost projevit skutkem. Návrh na jmenování osoby pro politické vedení způsobí přednesli jsme Vaší Excelenci ústně.“ Tento politický se měl ze své činnosti zodpovídat přímo prezidentu Háchovi, jenž měl nové politické vedení, dle názoru tvůrců memoranda, jmenovat ihned.

Politické vedení mělo být budováno na důvěře, spolupráci a důsledné odpovědnosti. Autoři memoranda doporučili Háchovi desetičlenné politické vedení, aby nedošlo k zastírání odpovědnosti. Vedení mělo „pevně kotvit v nejdůležitějších vrstvách národa, především dělnických a selských“ a nemělo být odrazem dílčích zájmů. Dle výše uvedených zásad měla být vybudována „politická síť“ zahrnující všechny kraje a složky národa. Politické vedení mělo mít za každého člena odpovědnost a takto vybraní spolupracovníci měli vytvořit politickou stranu. Strana ovšem neměla mít masový charakter, tj. neměla zahrnovat všechny Čechy, ale měla sdružovat členy spolehlivé a věrné politice prezidenta Háchy. Členství a funkce ve straně mělo být veřejnou funkcí a vyznamenáním. Strana měla po vzoru německé NSDAP vyrůst z malé skupinky členů, což mělo být zárukou její vnitřní pevnosti. Takto vzniklá struktura se měl stát „organickou politickou nadstavbou Národního souručenství“, přičemž její vztah k NS měl být co možná nejužší. Výrazem blízkosti osou subjektů mělo být to, že vedoucí NS se měl stát jedním z členů politického vedení, které by se zodpovídalo vládě, jejíž pravomoci měly zůstat nezměněny.

Politické vedení mělo ovšem převzít od vlády politické úkoly a umožnit vládě věnovat se administrativní a exekutivní činnosti. Hlavním úkolem politického vedení pak měla být výchova národa, zejména mládeže, tvorba a vedení veřejného mínění tak „, aby národu byla zajištěna aktivní účast na budování nového evropského řádu.“ Tvůrci memoranda na závěr uvedli, že se sešli nikoli, aby prosazovali osobní zájmy, ale vedení úsilím o Háchou požadovanou jednotnou linii národní politiky a snahou sloužit co nejlépe českému národu. Autoři byli Háchovi plně k dispozici, a v případě, že by je Hácha pověřil politickými úkoly,

měli „to považovat nejen za osobní vyznamenání, nýbrž i za logický důsledek svého dosavadního úsilí a za vážný a odpovědný úkol.“¹¹⁸

Podle Krychtákovy poválečné výpovědi vznikl návrh na vytvoření desítilenné skupiny označované v memorandu z 12.8.1940 jako „politické vedení“ během schůzek dr. Hofmana, Nepraše, Krychálka, Ryby a Křemena. Nebeský měl s jejich návrhem souhlasit a došlo také k jednání o personálním obsazení užšího výboru, v němž „podle...předběžné porady měl být Nebeský, Ryba, dr. Křemen, Nepraš, a já (Krychtálek - pozn.aut.), jakož i ještě dalších pět osob a členů NS.“ Návrh byl předložen prezidentu Háchovi a vládě, která se, podle Krychtálka, „měla rozdělit na skupinu podporující tento návrh (Eliáš) a na skupinu návrhu oponující (Havelka).“

„Ing. Eliáš si představoval“ vypovědel Krychtálek, že „se z NS stane organizace nepolitická, kulturní, sociální a charitativní a že bude jenom nástrojem užšího vedení, které mělo být politické. Naproti tomu ministr Havelka nechtěl žádných změn v dosavadním zřízení NS domnívaje se, že by novým zřízením vznikla jakási konkurence vládě.“ Rozpory v protektorátní vládě měly způsobit, že k realizaci tohoto návrhu nedošlo a organizační struktura NS zůstala nezměněna.

Podle Křemenovy poválečné výpovědi vznikl návrh na vytvoření úžšího desítilenného výboru z podnětu dr. Hofmana. V tomto výboru měly být jen osoby o nichž bylo dr. Hofmanovi známo, že jsou diskrétní a smýšlí protiněmecky. Konečným cílem celé akce dr. Hofmana mělo být, aby „užší výbor byl připraven k ilegální práci a k rozhodným ilegálním zásahům celonárodním při vhodném momentě; jako takový vhodný moment při důvěrném rozhovoru se mnou uváděl dr. Hofman možnost vypuknutí války mezi Německem a SSSR.“¹¹⁹

V průběhu přijetí Krychtálka, Křemena a Ryby u prezidenta Háchy dne 14.8.1940, kterého se zúčastnil i J. Nebeský, byly ze strany redaktorů naznačeny obtíže spojené s činností NS, prezident Hácha byl požádán o podporu výše zmíněného návrhu a seznámen s tím, že ministr Havelka je hlavním oponentem snažení trojice novinářů. President sice slíbil o návrhu uvažovat, prohlásil ale, že ministr Havelka se těší jeho důvěře a přestože návrh ani nepodpořil

¹¹⁸ ABS, fond 301, sign. 62-1, s. 65-69, Příloha k Záznamu ze dne 12.8.1940 D 4242/40, kancelář st. prezidenta.

¹¹⁹ ABS 300-12-1, s. 39, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 10.10.1946 u MV v Praze. Podle Křemenovy poválečné výpovědi měl Krychtálek „osobně podjatý poměr k protektorátnímu ministru dr. Havelkovi, jehož příčinu jsem neznal. Havelka s Nebeským rozbíjející Vlajku měli závazky k vlajkařským disidentům, kteří byli přivedeni do výboru. Tím se napjatý poměr mezi Krychtálkem a Havelkou ještě přitvrdil a v nervozitě tím vzniklé tento poměr se přenášel na celou protektorátní vládu.“ NA, fond NSd, k. 122, Protokol sepsaný s J. Křemenem 9.12.1946 u MV v Praze. Podle H. Masaříka „žurnalisté použili k prosazení svých kandidatur do výboru NS zákulisní cesty, pokud se pamatují přes Krejčího a Klimenta, jen aby nemuseli jednat s Eliášem, který zřejmě již tehdy byl proti jejich kandidatuře. Pamatují se po jejich jmenování mluvil přede mnou ing. Eliáš s Nebeským,

ani nezamítl, nedal, podle Krychtádkovy výpovědi, návštěvníkům žádnou naději na změnu situace.

Po válce se Krychtálek v této souvislosti vyjádřil, že „nešlo snad o nějaký útok proti vládě jako celku, nýbrž jen o projednání otázek týkajících se čistě NS. Také jsme při tom jednání neodvolávali se snad na nějaké přání ze strany Němců, poněvadž ti se do naší činnosti v NS vůbec nevměšovali a naopak jim byla naše činnost nemilá, ba naopak Wolmar nám dokonce vytýkal při nahodilých debatách na tiskových konferencích, že pro svou činnost v s zanedbáváme noviny.“ Z jednání u prezidenta Háchy měl mezi neinformovanými vzniknout dojem, že se NS se má stát oficiální politickou stranou, jeho výbor prohlášen parlamentem a z navrhované tzv. řídicí skupiny měla být vytvořena vláda. Podle Krychtálka však „nikdy jsme o nic takového nenavrhovali, ani o ničem takovém nejednali.“¹²⁰

Pro jednání s novináři dne 14.8.1940 byl kanceláři prezidenta Háchy připraven koncept, na jehož základě Hácha žádal Krychtálka, Křemena a Rybu, aby „v zájmu národní kázně přijali povolání do výboru Národního souručenství.“ Ve věci vnitřní přestavby Výboru NS měla proběhnout jednání za účasti autorů memoranda, Nebeského, zástupce vlády a lidmi pověřenými prezidentem Háchou. Prezident Hácha nesouhlasil s návrhem novinářů na zřízení „zvláštního sboru pro účely politické výchovy národa“, který nemohl v přednesené podobě přijmout, protože po rozmluvě s „rozhodujícími německými činiteli“ byl odhodlán jmenovat Výbor Národního souručenství co nejdříve. „V žádném případě“ ale Hácha nemohl „připustit, aby tento Vámi navrhovaný sbor byl utvořen mimo výbor Národního souručenství, naopak v zájmu národní jednoty a disciplíny budu trvat na tom, aby byl zakotven v Národním souručenství.“ S účastí Krychtálka, Křemena a Ryby by Hácha ovšem počítal. „V zájmu národní jednoty a kázně“ žádal Hácha novináře, aby za všech okolností dávali v jimi řízených novinách najevo, že zastávají linii jednoty národa v podobě Národního souručenství. Na závěr setkání měl Hácha novináře „vyzvat k jasné odpovědi, zda se svým jmenováním do výboru Národního souručenství souhlasí. Nepřipustit žádné podmínky jiné ani odklad rozhodnutí.“¹²¹

kterému doporučoval, aby se hleděl Krychtálka zbavit.“ ABS 300-12-1, s. 330, Protokol sepsaný s H. Masaříkem 7.9.1946 u MV v Praze.

¹²⁰ ABS 300-12-1, str. 39, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 10.10. 1946 u MV v Praze. K „nevměšování se“ německých protektorátních míst do jednání Krychtálka a spol. ve věci NS v létě 1940 uvedl po válce býv. šéfredaktor Arijského boje R. Novák: „Domnívám se, že Krychtálek tak učinil po předběžném informování se na německých místech. Bylo totiž za tehdejších poměrů nemyslitelné, že by Krychtálek přistoupil k takovému jednání, aniž by se zeptal Gregoryho, zda proti tomu nemá námitek.“ ABS 300-12-1, s. 264, Protokol sepsaný s R. Novákem 16.8.1946 u MV v Praze.

Ve Výboru Národního souručenství

Jednání o sestavení nového Výboru Národního souručenství byla uzavřena jmenováním šedesátičtyřčlenného výboru Háhou 17.8.1940. Krychtálek s Křemenem a Rybou byli jmenováni členy Výboru NS společně se zástupci mj. dělnických profesí, zemědělců, živnostníků, průmyslníků, úředníků a pedagogických pracovníků.¹²² Této příležitosti Hácha využil k nastínění další činnosti Národního souručenství, kterou se pokusil shrnout ve „Směrnici pro další činnost Národního souručenství“. Dle Háchova názoru měl první výbor NS „úkol hlavně likvidovat minulost, způsob minulé politické práce u nás a založit novou organizaci politické reprezentace českého národa.“ Před nově jmenovaným výborem stály „dvě veliká odvětví činnosti. Především býti prostředníkem státního presidenta a vlády v jejich styku s českou veřejností, zvláště pokud jde o vůdčí myšlenky nové české politiky, a tím přispět... k převýchově českého myšlení.“

Dle Háchova vyjádření „základním ukazatelem směrnic naší nové politiky jest národní socialismus, který Velkoněmeckou říši, jejíž jsme součástí, přivedl k neobyčejnému rozmachu. Druhou úlohou Výboru NS jest, aby jako bezprostřední znatel potřeb a přání nejširších vrstev našeho lidu vybíral ze všech, často protichůdných přání a podnětů věci, které jsou v obecném zájmu celku, a ty pak přináše vedoucím činitelům jako své náměty.“ Novým úkolům měla ale odpovídat i organizace NS a Hácha proto „pokládal za nutné při jmenování nového Výboru povolát jednak osoby znalé poměrů jednotlivých krajů, jednak osoby, kterým by byly svěřeny pracovní úseky, o nichž lze očekávat, že se v nich rozvine činnost nového Výboru...Povoláním tak značného počtu zcela nových osob dávám také výraz myšlence, že střídání politických pracovníků ve veřejném životě je důležitým prostředkem k odkrytí nových talentů, kterým se tak poskytne příležitost k uplatnění.“¹²³

¹²¹ ABS, fond 301, sign. 62-1, s. 63, Memorandum č. D 4242/40, kancelář st. presidenta.

¹²² Z řad novinářů byli do Výboru NS 17.8.1940 jmenováni: dr. Václava Crha (šéfredaktor Národní politiky), Karel Chalupa (Národní střed), Antonín J. Kožíšek (šéfredaktor Moravských novin a předseda odbočky Národního svazu novinářů v Brně), Vlad. Krychtálek (šéfredaktor Večera), dr. Jaroslav Křemen (šéfredaktor Českého slova), Vladimír Ryba (šéfredaktor Národní práce), Jan Scheinost (šéfredaktor Lidových listů), dr. František Formánek (redaktor Ústředí jednot soukromých zaměstnanců), Josef Nepraš (redaktor Hlasu práce). Tisk a novináři, 1940, r. 15, č. 1, str. 9.

¹²³ NA, fond NS, k. 8, Směrnice pro další činnost NS, Věstník Národního souručenství, vydáno 3.10.1940, r. 2, č. 8, s. 42. Při poválečném vyšetřování vyšlo najevo, že Krychtálek měl podepsat vstupní přihlášku do NS až 19.9.1940 a tentýž den podepsal slib jako člen Výboru NS. Dle názoru vyšetřovatelů přestože Krychtálek „tak

Jednání o nové podobě vedení NS ovšem probíhala dále a tak se tři dny po jmenování nového Výboru Národního souručenství se v Předsednictvu ministerské rady konala porada za účasti dr. Krejčího, dr. Havelky, Nebeského, gen. sekretáře NS dr. Mrazíka, Ryby, dr. Křemena a Krychtálka. Hlavním bodem porady bylo zřízení vedoucí pracovní skupiny pro NS navržené novináři pretidentu Háchovi v memorandu z 12.8.1940.

Podle sdělení redaktorů, které na schůzce potvrdil Nebeský, souhlasil Hácha se zřízením zvláštního politického sboru pro NS s názvem „vedoucí pracovní skupina“, na jehož činnosti by se Krychtálek, Křemen a Ryba účastnili. Z rozhovoru, během něhož novináři přednesli a rozvedli svůj námět vyplynulo následující: „Vedoucí pracovní skupina v NS bude utvořena na půdě výboru NS, takže jejími členy mohou být pouze členové výboru. Pokud by do této skupiny měly být jmenovány osoby, které dosud nejsou členy výboru NS, bude provedeno jejich dodatečné jmenování do výboru. Sbor bude 10 členný a bude pozůstávat z těchto osob: Ryba, dr. Křemen, Krychtálek, Stočes, Čecháček, Nehera, dr. ing. Paďour, Klimeš, Nebeský a ministr Krejčí. Účast ministra Krejčího je myšlena jako spojení vůči vládě, s níž má pracovní skupina úzce kooperovat.“

Předsedou skupiny měl být vedoucí Výboru Národního souručenství Nebeský, avšak pouze formálně, ve skutečnosti měl vést pracovní skupinu náměstek vedoucího, kterým se měl stát Ryba. Názor „sboru“ měl tlumočit jeho předseda. Sbor měl zasedat stále s úkolem „dávát náměty politické povahy jednak vládě, jednak výboru NS.“ Případné spory mezi vládou a „sborem“ nebo mezi vedoucím NS a „sborem“ měl rozhodovat státní prezident, jenž měl rovněž jmenovat členy „sboru“. Prvním úkolem sboru mělo být organizování práce v novém výboru NS.

Ministr Krejčí se zmínil o tom, že „věc bude nutno alespoň v zásadě přednésti stát. sekretáři Frankovi.“ Havelka „vyhradil si“ referovat Háchovi a také si vyhradil stanovisko k osobám, které neznal. Podle zápisu z porady „jmenování tří redaktori upozornili, že jejich spolupráce jest podmíněna tím, že sbor bude jmenován v dohodě s nimi.“¹²⁴

Serie rozhovorů o podobě Národního souručenství pokračovala setkáním Krychtálka, Křemena a Ryby s presidentem Háchou 23.8.1940. Pro tuto příležitost byl prezidentskou kanceláří připraven podklad pro Háchu, dle něhož měl prezident novinářům sdělit, že byl ministry Krejčím a Havelkou informován o jednání na PMR z 20.8.1940. Hácha „v zásadě“ přijal myšlenku vytvoření vedoucí pracovní skupiny ve Výboru NS o 10 členech, jejímž

usilovně navrhoval reorganizaci celého českého politického života, byl natolik opatrný, že nechtěl být ve svých plánech vázán členstvím v NS.“ ABS 300-12-1, s. 28.

¹²⁴ ABS, fond 301, sign. 2-1, s. 77-78, Záznam, Praha 20.8.1940.

úkolem mělo být vytváření námětů politické povahy pro vládu a Výbor NS. V čele této vedoucí pracovní skupiny měl být Nebeský a jeho zástupcem pak Ryba.

Hácha ale považoval za nutné připomenout, že nemůže „k realizaci této myšlenky přikročit dříve, dokud o věci nepohovořím s p. stát. sekretářem Frankem, což, jak doufám, se stane do konce tohoto měsíce. Po stránce složení zmíněné vedoucí skupiny pokládám za potřebné doplnit ji ještě jedním dalším redaktorem z těch, jejichž listy neodložily podtitul list Národního souručenství. Rád bych zdůraznil, že nemám žádné osobní přání, ale věcne se měn zdá takovéto doplnění zmíněné vedoucí pracovní skupiny nezbytným. Touto osobou by snad mohl býti šéfredaktor Národních listů Friedl, nebo jiný redaktor, např. člen výboru Chalupa, o jehož vztahu k německé říši nemůže býti pochybností.“

Proti jmenování Chalupy do pracovní skupiny ve Výboru NS se ale Krychtálek, Křemen a Ryba vyslovili v dopise z 28.8.1940 adresovaném Háchovi a žádali zároveň státního presidenta, aby věc ještě zvážil. Současně Háchovi nabídli, že po dohodě s Nebeským a Fridlem učiní návrh na jmenování některého jiného novináře ze skupiny listů, které zachovaly podtitulek „List Národního souručenství.“¹²⁵

Křemen po skončení války uvedl, že pokud by byl jmenován Výbor NS podle kandidátky schválené dr. Hofmanem, otázka zřízení řídicí skupiny by vůbec nevznikla. Dr. Hofman, aby si zajistil přímý vliv na práci této řídicí skupiny, byl také dle Křemena pro to, aby jejím úřadujícím místopředsdou byl Ryba. „Zůstával jsem již tehdy více stranou“ uvedl Křemen do protokolu „viděl jsem marnost dalšího plánu, neschvaloval jsem vyjednávací metody Krychtálkovy, který uplatňoval své domnělé či skutečné informace od Němců, jakoby ten či onen člověk byl jim ‚přijatelný‘ nebo ‚nepřijatelný‘ apod. Viděl jsem od začátku v celé věci smělý plán práce proti Němcům vyžadující diplomacie mírnosti, klidných nervů a ovzduší důvěry. Ale při jednáních Krychtálek uplatňoval své nálady, sklon k přehánění i své osobní averze, které často, myslím bez reálného podkladu a z chlubitosti motivoval domnělými názory Němců, to vše mně bylo nepříjemné a zneklidňovalo mně to.“¹²⁶

Proti členství ministra Krejčího ve vedoucí skupině a nakonec i proti jejímu vytvoření vůbec se ale postavil ministerský předseda A. Eliáš. Činnost Krychtálka, Křemena a Ryby v NS měla vyvolávat odpor jak Nebeského tak i dalších členů Výboru NS, kteří se netajili s názorem, že „bude-li návrh skupiny redaktorů uskutečněn, bude to znamenat začátek rozkladu N.S. a prohlašují, že požádají p. presidenta, aby byli sprostěni členství ve výboru.“

¹²⁵ ABS, fond 301, sign. 62-1, s. 80-81, Pro rozhovor se třemi redaktory (23.8.1940, v 5 odp.), tamtéž, s. 82-83, Od tří redaktorů Háchovi, Praha 28.8.1940.

¹²⁶ NA, fond NSd, k. 122, s. 13, Protokol sepsaný s J. Křemenem 10.12.1946 u MV v Praze.

Vznik pracovní skupiny nebyl dle Eliáše žádoucí, jelikož z obsahu již zmíněného dopisu říšského protektora státnímu prezidentovi z 4.6.1940 vyplývalo, že „jakýkoliv nový útvar, který by v rámci N.S. si osvojoval zcela neb částečně práva náležející vládě není přípustný. Toto by byl hlavní a pro p. státního sekretáře nejvíce přesvědčující argument.“ Vláda podle Eliášova názoru neměla být „zapojována do vedení strany, má-li si zachovati volnost jednání a má-li pracovati ve smyslu přípisu p. Protektora.“ Eliáš rovněž soudil, že by bylo „vhodné, aby p. stát. tajemníkovi byla vhodně předestřena věc tak, aby projevil nesouhlas a nebo nezájem na postavení pracovního výboru a tím by byla celá otázka v očích redaktorské skupiny vyřízena. S tímto postupem by nejen souhlasil, ale i vítal by jej i vedoucí N.S.“ Pokud by došlo k vyřízení záležitosti s pracovní skupinou tímto způsobem dalo se dle Eliáše uvažovat o zapojení redaktorské skupiny individuálně do různých funkcí v reorganizovaném NS, kde by se mohli uplatnit podle svých schopností.¹²⁷

Otázka zřízení vedoucí pracovní skupiny, která měla být „hlavním orgánem nového Výboru Národního souručenství“ byla projednána 3.9.1940 na schůzce mezi státním prezidentem Háchou a státním sekretářem Frankem. Frank vyjádřil názor, že existence NS v protektorátu je nezbytná, „protože - kdyby jej nebylo - bylo by nutné obdobnou organizaci vytvořit.“ Frank zároveň doporučil odpolitizování NS, soustředění jeho úsilí na převýchovu národa, případně činnosti na poli sociálním, charitativním a kulturním. Frank se rovněž vyslovil proti tomu, aby se v českém beřejném životě přímo uplatňovala ideologie nacionálního socialismu. Místo toho „je potřeba pracovat k tomu, aby se vyvinula dokonale myšlenka říšská. Češi se mají cítit v říši jako doma jako Němci.“

Frank měl Háchu ujistit o tom, že má osobní zájem na tom, aby byla obnovena činnost NS v kraji olomouckém a pražském a že sám v Berlíně naléhá na urychlené vyřešení celé záležitosti. Na zřízení vedoucí pracovní skupiny ve Výboru NS projevil Frank „nezájem a vyslovil se tak, že zřízení zvláštního sboru s nějakou politickou pravomocí je nažádoucí.“ Frank dále Háchovi potvrdil, že souhlasí s názorem protektora Neuratha na uspořádání protektorátní vnitřní politiky, tak jak jej Neurath formuloval v dopise Háchovi ze 4.6.1940.¹²⁸

¹²⁷ Pasák, Tomáš: Pod ochranou říše, Praha 1998, s. 253, ABS, fond 301, sign. 62-1, s. 84-85.

¹²⁸ Gebhart, Jan - Kuklík, Jan: Velké dějiny zemí koruny české XV.a, s. 370-371, Otáhalová, Libuše - Červinková, Milada (eds.): Dokumenty z historie československé politiky 1939-1943, Sv. 2. Spolupráce československé emigrace na západě s domácím odbojem, její vztah k tzv. protektorátní vládě a germanizační politika okupantů, Praha 1966, s. 563-564.

Téhož dne odjel Krychtálek spolu se dalšími českými protektorátními novináři, spisovateli, umělci a nakladateli¹²⁹ na pozvání ministra propagandy Goebbelse na desetidenní cestu po Německu a Holandsku. Vedením „zájezdu“ byl pověřen dr. Leuchtl z ministerstva propagandy. Výprava směřovala nejprve do Mnichova, odkud pokračovala do Norimberka, Koblence, Kolína n. Rýnem, Kleve, Utrechtu, Münsteru, Hamburku a Berlína. Až do Norimberka se výpravy zúčastnil také Gregory.

V Porýní a v Porúří se účastníci dle článku ve Večeru mohli přesvědčit o tom, že „tu není ani stopy po účincích leteckých útoků, jimž anglická lživá propaganda připisuje denně ničivé výsledky.“ V Holandsku viděli, že „bleskurychle prováděné akce německé branné moci nebyly sto zadržet ani zničené cesty, stržené mosty, ani zaplavené kraje, a kde se odpor nepřítel soustředil na města, jako např. v Rotterdamu, tam byl rozdrčen úderem německého letectva.“ Zároveň je ale mělo překvapit „rychlé tempo rekonstrukčních prací, jichž se veškeré obyvatelstvo této krásné a pilné země soustředěně zúčastňuje.“ V Hamburku se mohli účastníci „zájezdu“ přesvědčit, že ani anglické útoky na tento přístav nemohly zabránit čilému provozu. Několik hodin po příjezdu do Hamburku „výprava zažila nový, tříhodinový letecký útok, který však ztroskotal většinou již v uzavírací palbě německé protiletadlové obrany. O marnosti a naprosté bezúčelnosti anglických náletů“ se účastníci přesvědčili během prohlídky města.“¹³⁰

Iniciátor akce, ministr propagandy J. Goebbels přijmul 11.9.1940 účastníky výpravy v Berlíně a v projevu o výhodách a nevyhnutelnosti „nové organizace Evropy“ pod nacistickým vedením mj. sdělil českým zástupcům, že „na dnešním mocenskopolitickém stavu se již nemůže nic změnit a také se nic nezmění...jestliže s tímto stavem budete souhlasit, či nebudete, je lhostejné; na samotném stavu nezměníte nic. Jsem nyní toho názoru: když na nějakém stavu nemohu nic změnit a musím stejně brát v úvahu nevýhody tohoto stavu, které

¹²⁹ „Zájezdu českých kulturních pracovníků“ do Německa v září 1940 se zúčastnili: prof. Václav Talich, dirigent opery ND, Váša Příhoda (??), dr. Celestýn Rypl, TO PMR, dr. Jan Bor, dirigent činohry Národního divadla, Jan Konstantin, člen opery Národního divadla, dr. Jan Durych, spisovatel (Lidové listy), dr. Josef Knap, spisovatel (Nár. muzeum), Jan Čarek, spisovatel, dr. Josef Träger, spisovatel (Melantrich), Václav Renč, spisovatel (Venkov), Josef Hora, spisovatel (Melantrich), Antonín Čejka, spisovatel, ing. Jan Sokol, Janko Úprka, dr. Jan Hertl, J. Hampl, nakladatelství Kvasnička a Hampl, dr. Bedřich Fučík, Melantrich, dr. Jaroslav Šalda, Melantrich, ing. Jaroslav Simonides, Vladimír Kabelík, ředitel, Karel Pečený, ředitel Aktuality, Čeněk Šlégl, člen souboru Burianova divadla, dr. H. Masařík, český rozhlas, dr. Miloš Kareš, český rozhlas, dr. F. Hofman, TO PMR, dr. R. Procházka, TO PMR, V. Mussik, žurnalista (ČTK), dr. V. Fiala, šéfredaktor Centropressu, V. Crha, šéfredaktor Národní politiky, K. Lažnovský, redaktor Českého slova, A. Kožíšek, redaktor Moravské orlice, V. Krychtálek, redaktor Večera, A. Kříž, Karel Rélink, Vlajka, Pavel Ludikar, člen opery Národní divadlo. Českou dělnickou delegaci v Německu tvořili: Ludvík Votický, gen. Tajemník Národní odborové ústředny zaměstnanecké (NOÚZ), Václav Stočes, tajemník NOUZ, Karel Suchánek, jednatel Jednoty kovoprům. děl. a místopředseda NOUZ. NA, fond Národního souručenství (dále jen NS), k. 22.

¹³⁰ Čeští novináři a umělci se přesvědčili o bezúčelnosti anglických náletů, Večer, 13.9.1940, č. 214, vyd. druhé

tu jistě jsou, pak by bylo pošetilé, kdybych si nezajistil také jeho výhody. Jestliže jste se tak jako tak stali součástí Říše, pak nevidím důvod, proč by se český národ stavěl do vnitřní opozice proti Říši a proč by neměl raději pro sebe využívat výhod Říše.“ Češi se dle Goebbelse měli rovněž vyjádřit ke svému poměru k Německé říši: „Nemělo by vaše duchovní vedení nyní naprosto vážně vystoupit před český národ a ujasnit mu, že se nyní musí rozhodnout? Nemělo by mu říci, že si tento český národ možné přece jen vybral ten nejlepší úděl? - Viděli jste Rotterdam; právě vy byste měli nyní uznat plnou hodnotu tehdejšího historického rozhodnutí vašeho státního prezidenta.“¹³¹

Na ustavující schůzi Výboru Národního souručenství konané 13.9.1940 jmenoval vedoucí Výboru NS Nebeský mimo své náměstky také zmocněnce pro jednotlivé oblasti činnosti NS.¹³² Mezi zmocněnci byli rovněž Krychtálek jako zmocněnec pro propagandu, Křemen jako zmocněnec pro věci sociální a Ryba jako zmocněnec pro věci kulturní. Podle Rybovy poválečné vypovědi totiž ustavení desetičlenné pracovní skupiny „naráželo na překážky jak u gen. Eliáše, tak u dr. Háchy“ a „kompromisním výsledkem bylo zřízení sboru zmocněnců pro jednotlivé pracovní odvětví“ Národního souručenství.¹³³

Krychtálka měl o připravovaném jmenování zmocněncem pro propagandu informovat dr. Hofman, který Krychtálka rovněž seznámil se svým plánem vybudovat ve vedení NS „orgán pro ilegální práci proti Němcům“, přičemž Krychtálkův úkol měl spočívat ve vybudování sítě zpravodajů ve všech místních organizacích NS a všechny informace získané touto sítí se měly „sbíhat“ u dr. Hofmana.¹³⁴

Krátce po návratu z cesty po Německu, 19.9.1940, byli prezidentem Háchou přijati vedoucí NS Nebeský, šéfredaktoři Krychtálek, Ryba a dr. Křemen. Nejprve byly probrány

¹³¹ Projev říšského ministra propagandy Josefa Goebbelse k českým kulturním pracovníkům v Berlíně 11.9.1940, Praha 1941, s. 6 a 12.

¹³² NA, fond NS, k. 8, Věstník Národního souručenství, vydáno 22.10.1940, r. 2, č. 9, s. 45. Funkce přidělené členům Výboru NS (stav k 13.9.1940): vedoucí Výboru NS: Josef Nebeský, náměstkové: Tomáš Hrubý, Bohumil Rolek, Josef Střiteský, zmocněnci pro: organizaci: Josef Nepraš, mládež: Oldřich Falka, věci kulturní: Vladimír Ryba, propagandu: Vladimír Krychtálek, věci sociální: dr. Jaroslav Křemen, věci zaměstnanecké: Václav Kříž, zemědělství a výživu lidu: ing. dr. Václav Paďour, průmysl, peněžnictví a svobodná povolání: Jan Nehera, obchod, řemesla, dopravu: Karel Chalupa, samosprávu a věci regionální: dr. Josef Plíhal, tělovýchovu: dr. Karel Hora, zdravotnictví: dr. Jakub Skála. Tamtéž, s. 45

„Zmocněnci a referenti. Vedoucí Výboru NS ustanovuje pro určité obory práce jako pomocné pracovní složky vedoucí NS odbory, v jejichž čele stojí zmocněnec. Zmocněnci převzou řízení svěřených úseků pod osobní odpovědností. K návrhu zmocněnce jmenuje vedoucí potřebný počet referentů zmocněnce příslušného odboru. Zmocněnec se svými referenty tvoří pracovní sbor odborů. Se svolením vedoucího Výboru NS jsou zmocněnci oprávněni pozvat k jednání o odborových otázkách odborníky (experty), případně úředníky příslušných úřadů a zájmových korporací za účelem odborného projednání věcí jim svěřených. Veškerá zásadní rozhodnutí zmocněnců po schválení vedoucím Výboru NS neb jeho náměstkou publikují se ve Věstníku NS po vyrozumění organizačního zmocněnce a generálního tajemníka NS. Tamtéž, s. 50.

¹³³ ABS 300-12-1, s. 310, Protokol sepsaný s V. Rybou 5.9.1946 u MVv Praze.

¹³⁴ ABS 300-12-1, s. 38, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 9.10.1946 u MV.

Krychtálkovy dojmy z jeho cesty do Německa, a poté Krychtálek seznámil státního prezidenta s názory novinářské skupiny na politickou situaci. Krychtálek uvedl, že se stejně jako Křemen a Ryba domnívá, že za stávajících okolností nemůže převzít odpovědnost za to, že by se podílel na práci ve Výboru NS. Protektorátní vláda se podle Krychtálkova názoru příliš vměšovala do věcí NS, ačkoliv slíbila, že to nebude dělat. Jako důkaz uvedl Krychtálek tři příklady podobné činnosti vlády.

Prvním příkladem měla být otázka působení Nebeského jako vedoucího Výboru NS. Podle vládních kruhů, měl Frank sdělit Eliášovi, že Nebeský není vítán jako nový vedoucí NS. „Skupina si tuto informaci ověřila na příslušných místech, a tam jí bylo řečeno, že proti panu Nebeskému není žádných námitek a že naopak byl by jako nový vedoucí vítán.“ Nebeský se na toto měl ohradit, že to, že se jej „nepodařilo zachránit“, nemělo mít žádnou spojitost s Frankem. Po této informaci měl ale své působení ve vedení NS považovat za skončené a měl toto ohlásit tehdejšímu prozatimnímu vedení Výboru NS. Krychtálek měl z toho vyvodit „, že vláda patrně má informace z pramenů nesprávných a že dělá také nesprávné závěry.“

Druhým příkladem mělo být zastavení činnosti pražského kraje NS. V době, kdy se skupina měla ujímat svých funkcí, měl ji Eliáš přemlouvat, aby „přijala jmenování do širšího Výboru NS uváděje, že zastavení činnosti pražského kraje je jen epizoda a že jeho činnost bude do tří dnů obnovena.“ Tak měl alespoň Frank informovat ministra vnitra J. Ježka. Novináři se ale měli přesvědčit, že v den, kdy prý se tato rozmluva konala, k žádné podobné rozmluvě s Frankem nedošlo.

Třetím Krychtálkem uvedeným příkladem byla otázka řídicí skupiny Výboru NS. Vláda měla, podle získaných informací, dojít k závěru, že na německé straně si zřízení takové skupiny nepřejí. Krychtálek ovšem z německých míst získal informaci, že organizace Výboru NS se plně ponechává české straně, pouze žádný orgán NS nesměl mít „povahu veřejnosprávní a nesmí nést úřední odpovědnost.“

K posledně uvedenému měl Hácha dodat, že z německé strany mu bylo písemně sděleno „, že z hlediska německého jsou politickými orgány a partnery, s nimiž lze jednat, pouze státní prezident a vláda, nikoliv NS, a tede také nikoliv nějaký jeho výbor.“ Frank, dle vyjádření státního prezidenta, v rozhovoru s Háchou „neprojevil na zřízení zvláštní vedoucí pracovní skupiny ve Výboru NS zájmu a vyslovil se tak, že zřízení zvláštního sboru s nějakou politickou pravomocí je nežádoucí.“ Podle Krychtálka na základě těchto skutečností „vláda neměla práva vyvozovati důsledek, že organizační vedoucí skupina ve Výboru NS je německé

straně nevítaná. Učinila-li to však vláda, rozbila tím prý koncepci skupiny a oddálila tak snyhy o reorganizaci výboru NS.“

Ryba poté uvedl příklad indiskrece při politických jednáních vlády se „skupinou.“ Na jednom z jednání měla být probírána osoba a uvedeny důvody, pro něž neměla být jmenována do Výboru NS. Tato osoba již za tři hodiny po jednání o tomto věděla a Rybovi dokonce naznačila i důvody s nimiž proti jejímu jmenování vystoupil. Krychtálek dále uvedl, že Eliáš řekl při prvním přijetí členů skupiny těmto, že „on sám není politikem a že politice nerozumí. To pokládá skupina za chybu a musí z toho vyvozovati, že pan ministerský předseda jen tedy vlastně provádí věci, které mu říkají jiní.“ Krychtálek naznačil, že podobných příkladů by bylo více a že „mohli bychom tu proto sedět až do večera.“

Hácha Krychtálkovi naznačil, že „bije-li za změnu vlády, musí mu připomenout, že na přímý dotaz jemu samému pan říšský protektor nenaznačil nějaké přání v tomto směru. Mimo to chce zdůraznit, že jako soudce musí, jsou-li tu obvinění, dříve nežli by rozhodl, slyšet také druhou stranu a že by mu bylo těžko v této věci něco podniknout, aniž by mu byl předložen přesný a usvědčující materiál.“ Podle Háchy jmenování vlády spadalo ostatně do kompetence říšského protektora. K tomu měl Krychtálek uvést, že podle informací, kterých se mu dostalo, by Hácha dostal z německé strany podstatně jinou odpověď, nežli jak on sám uvedl, kdyby přišel on sám s tím, že jeho přáním je provedení změny ve vládě, protože podle Krychtálka „neúředně není tato vláda na německé straně ráda viděna a jsou proto důvody.“ Toto mělo také být hlavním příčinou, proč novinářská skupina nemohla spolupracovat se stávající protektorátní vládou.

Podle záznamu ze schůzky Krychtálek pokračoval: „Odejde-li skupina z NS, odejde zároveň s ní 20-30 členů jmenovaného výboru a to bude také konec činnosti NS. Při tom nebudeme moci, pane státní presidente, zachrániti ani vládu. Skupina by ovšem, jestliže by vystoupila z NS, nemohla mlčeti a musila by svoje vystoupení odůvodnit od a až do zet i uvést zvláštní důvody, týkající se jednotlivých odob, jinak prý by to vyznělo tak, že vstoupila do NS jen proto, aby je mohla rozbít.“

Nebeský následně vyjádřil názor, že by po odchodu novinářské skupiny nemohlo vedení NS s úspěchem pracovat a soudil proto, že „je zapotřebí co nejrychleji zahájit činnost nového výboru, poněvadž dosavadní nečinnost velmi škodí NS.“ Krychtálek požádal Háchu o nové přijetí skupiny, a do doby, než by došlo k vyřešení problémů naznačených novinářskou skupinou, měli Krychtálek, Křemen a Ryba působit ve svých funkcích ve Výboru NS. Vzhledem k tomu, že si Krychtálek a jeho společníci byli údajně vědomi německých výhrad

proti stávající protektorátní vládě, „chce proto skupina se dozvědět od pana státního tajemníka za jakých podmínek je možná loajální spolupráce mezi německými úřady a NS. Za tím účelem požádá o slyšení u pana státního tajemníka na začátek příštího týdne a je ochotna sdělit panu státnímu prezidentovi výsledek své rozmluvy.“ K tomu Hácha řekl, že pro jeho „osobní informaci“ by bylo důležité, aby jej o výsledcích setkání s Frankem novinářská skupina informovala, avšak on sám ve svém postavení prezidenta by musel důvody a přání slyšet od příslušných německých protektorátních činitelů. Toto se mělo týkat zejména otázky výměny vlády, přičemž Hácha měl vyjádřit pochybnosti, že „by pan státní tajemník vyšel na to, aby o této otázce rozmlouval se členy skupiny.“ Poté co Krychtálek oznámil, že o otázce vlády nebudou s Frankem mluvit.¹³⁵

Ke třetí audienci u Háchy z podzimu 1940 se při poválečném vyšetřování vyjádřil i Křemen, který „byl dokonce překvapen, jak obsahem tak i formou Krychtálkem přednesených požadavků“, jelikož se domníval, že „při této audienci budou s dr. Háchou projednány jen otázky technicko-organizační, související s řídicí skupinou ve výboru NS a to v intencích písemného rozkladu dr. Hofmana resp. podle průběhu jednání s Nebeským o této otázce.“ Krychtálkovy útoky na protektorátní vládu Křemen považoval „za improvizované chlubitvé řečnění“, netroufal si však proti Krychtálkovi otevřeně vystoupit a prohlásit, že se z jeho názory neztotožňuje. „Obával jsem se totiž, aby se mi Krychtálek nemstil a nepřipravil mi persekuci od Němců. Neměl jsem prostě k němu důvěry. Dalším důvodem byla okolnost, nemá-li Krychtálek nějaké instrukce v tomto směru od Hofmana a nechtěl jsem si uvalit na sebe jeho hněv.“¹³⁶

Jako zmocněnec pro propagandu Výboru Národního souručenství hodlal Krychtálek usilovat o to, aby v budoucnosti propaganda NS stála na konkrétním podkladě a veřejnost nebyla zahlcována „množstvím nejasných úvah a potištěného papíru. - Bude stručně a přesně referovat o skutečných činech Národního souručenství.“ Propaganda Národního souručenství měla protektorátnímu tisku, rozhlasu, filmu a všem ostatním informačním složkám poskytovat „zajímavé“ zprávy a „tak přispěti k tomu, aby veřejnost nebyla odkázána jen na různé dohady, ale byla upřímně, zajímavě a včas informována o všem, co Národní souručenství koná a plánuje.“ Nejdůležitějším úkolem Národního souručenství a jeho propagandy pak měla být „výchova českého národa v duchu říšské myšlenky.“¹³⁷

¹³⁵ ABS 300-12-1, s. 185-187, Záznam K T 367/40.

¹³⁶ NA, fond NSd, k. 122, s. 14, Protokol sepsaný s J. Křemenem 10.12.1946 u MV v Praze.

¹³⁷ Pracovní program zmocněnce pro propagandu Vlad. Krychtálka, Večer, 18.10.1940, č. 244, vyd. druhé. Krychtálkovi jako zmocněnci pro propagandu podléhalo 28 zaměstnanců odboru zmocněnce pro propagandu - 20

Funkce zmocněnců, kteří ve své činnosti měli podléhat jen vedoucímu výboru NS, byla v celé organizační struktuře nová, a jak se podle Krychtálka za krátký čas ukázalo, nepraktická, protože „činnost jednotlivých zmocněnců se prolínala a poněvadž zmocněnci se nescházeli k společným schůzím stávalo se, že docházelo k různým opatřením ve stejných věcech a celá činnost výboru postrádala jednotného vedení, poněvadž vedoucí Nebeský byl zaměstnán otázkami reprezentačními a otázkami úředního vedení, a kromě toho svým povoláním natolik, že nestačil činnost koordinovat.“¹³⁸

Krátce po ustavení nového Výboru NS v roce 1940 požádal předseda vlády A. Eliáš Nebeského a Nepraše, jenž byl ustanoven vedením organizační agendy NS, aby uspořádali větší počet schůzí činovníků a příslušníků NS, které by vyzněly jako projevy loajality k říši. „V důvěrném rozhovoru“ řekl Eliáš Nebeskému, že „to je nezbytné, tehdy také v zájmu vlády, v níž by jinak ze strany Němců byly vynuceny změny české věci krajně nepříznivé...Z toho důvodu rozhodla se vláda, že oněch schůzí s loajálním nátěrem pořádaných NS se zúčastní a na nich rovněž loajální projevy pronese.“ Schůze v 16 krajských městech protektorátu se konaly 13.10.1940 a jejich organizace byla dle Nebeského poválečného vyjádření taková, že „je zahajoval příslušný vedoucí kraje NS, pak následoval projev člena vlády a schůzi uzavíral vhodným doslovem z kraje pocházející člen výboru NS....Pokud se týče projevů nesených vesměs - ovšem na oko - duchem loajality k říši, byly tyto vypracovány za spolupráce propagačního oddělení NS, presídiem ministerské rady a myslím i kabinetní kanceláře pod zorným úhlem sledovaného jím účelem a se zřetelem na cenzuru. Všichni referenti na

mužů a 8 žen, z toho 1 vedoucí tajemník a přednosta odboru, 1 šéfredaktor, 8 redaktorů, 4 tajemníci, 12 úředníků a úřednic, 1 podúředník VNS. NA, fond NS, k. 22, Zmocněnec pro propagandu, Praha 25.10.1940.

Na základě přezkoumání osobních věcí v kanceláři zmocněnce pro propagaci zprostil Krychtálek služby v tomto odboru a následně dal k dispozici 5 redaktorů, 3 tajemníky a 1 stenotypistku. K tomu Krychtálkovo vyjádření: „K. Hájek není redaktor, nýbrž fotograf a nejsem s to využít jeho práce. Dr. O. Kuba není s to konat práci přiměřenou jeho platu a byl kromě toho zvyknut na mimořádné odměny, které nemůže dále dostávat, není ochoten pracovat podle řádných pokynů a vzbudil dojem, že je někým protěžován a že se na tuto protekci spoléhá. Zdeněk Mikšovský stýká se denně s šéfredaktorem Poledního listu Ausobským, kterému referuje o všech i důvěrných věcech z NS. F.Vavruška byl důvěrníkem odstraněného tajemníka Kulajty a kromě toho holduje alkoholu. J.Veselý propuštěný z Melantricha pro neschopnost, neprokázal schopnost ani zde a nejví zájem o práci. Slečna Hubrová libuje si v klepech a dovoluje si posuzovat členy Výboru a zmocněnce, jakož i kritizovat činnost celého vedení NS. Zařídte se v dalších dispozicích podle těchto charakteristik. Na vykonávání určitých služeb potřebuji v odd. tři externí pracovníky. Jednoho pro redakci hospodářských zpráv v korespondenci TNS, druhého pro redigování a opatřování článků pro TNS a třetího pro redakci rozhlasových relací propagačního odd., které mně dnešního dne přislíbil ministerský rada dr von Gregory.“ Krychtálek si představoval, že by prvním spolupracovníkem byl vydavatel pražské novinové služby Chrtěk a druhým redaktor A-Zet. Mělo s nimi být jednáno a Krychtálek navrhoval pro každého měsíční honorář 1.000 K. Tamtéž, Krychtálkův dopis J. Neprašovi, zmocněnci pro věci organizační VNS, Praha 2.10.1940.

¹³⁸ ABS 300-12-1, s. 40, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 10.10.1940 u MV v Praze.

schůzích dostávali je úplně vypracované a omezili se na jejich přečtení.“ Krajských shromáždění NS se zúčastnilo celkem 13.534 krajských a okresních činovníků NS¹³⁹

Úkolem připravit projevy pro výše zmíněné schůze NS byl pověřen Krychtálekův propagační odbor Výboru NS. Nebeský dal Krychtálkovi za úkol jednak napsat „několik schémat...projevů“ a jednak zajistit „zpravodajství o těchto projevech pro noviny jak předběžně tak i po nich.“ Krychtálek uložil vypracování schémat „asi pěti novinářům“ na jejichž jména si s výjimkou redaktora Ježka, jehož projev byl členem Výboru NS Fouskem sledán příliš aktivistickým, po válce již nevzpomínal. Na Fouskovu kritiku měl Krychtálek tehdy odvětit, že „náměty byly předběžně cenzurovány Němci a že toto téma mělo svým obsahem ovlivnit schválení témat ostatních, která i Fousek sám uznával za dobrá“ a dále mu sdělil, že „řečníkům bylo dáno na vůli vybrat si z námětů, který chtějí, a že ten nad kterým se pozastavoval, si žádný z řečníků nevybral.“¹⁴⁰

O výzvách pronesených k činovníkům NS přinesl informace i protektorátní denní tisk. Podle článku ve Večeru se jednalo o „zvláštní pracovní schůze odpovědných funkcionářů NS, na nichž byly vydány směrnice pro širokou a pronikavou výchovu českého národa ve smyslu příslušnosti k Říši tak, aby naše zařazení do velkého říšského prostoru nebylo už jen pouhou skutečností, z níž vyplývají pro každého příslušníka českého národa loyální povinnosti, nýbrž bylo i souborem nejrůznějších a nejvšestrannějších úkolů přesvědčených a odhodlaných příslušníků Říše, kteří tyto své povinnosti plní uvědoměle a chápou je jako samozřejmost.“ K tomu bylo ovšem potřeba „úplné myšlenkové přeorientace a náležité výchovy zasahující do všech vrstev národa a zahrnující každého jeho příslušníka....Budoucnost českého národa nesnese dvojakosti. Český národ půjde přímo a bude jednoznačně jednat.“ Podle jiného článku z Večera „projevy NS nesporně zapůsobily v německých politických kruzích silným dojmem. V Berlíně vidí v nich opětovný výraz přesvědčení, pronikajícího znenáhla v celém českém národě, že český národ může toliko v rámci Velkoněmecké říše kulturně a hospodářsky vzkvétat a růst. Jednoznačnost, s jakou na těchto pracovních schůzích NS jeho funkcionáři i členové se přiznali k Říši, ponese nesporně své ovoce.“¹⁴¹

¹³⁹ ABS, fond 300, sign. 7-3, s. 111, Protokol sepsaný s J. Nebeským 20.12.1946 u MV, odd. Praha-Hrad, NA, fond NS, k. 8, Stenografický záznam z plenární schůze Výboru NS 19.12.1940.

¹⁴⁰ ABS 300-12-1, s. 40, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 10.10.1940 u MV v Praze.

¹⁴¹ Šestnáct krajských výzev NS pro říšskou myšlenku 14.10.1940, Večer, 14.10.1940, č.340, vyd. druhé, str. 1, Přiznání NS k Říši ponese ovoce, Večer, 16.10.1940, č.242, vyd. druhé., str.1 a 2.

Delegace na jednotlivých projevech NS z 13.10.1940 s uvedením kraje NS, místa konání, a delegátů: Praha-venkov (Smíchov, V. Mikuláš, Frant. Fiala, A. Eliáš, J. Nebeský, dr. V. Fiala), Příbram (Příbram, zást. ing. V. Fencel, J. Fousek, J. Stříteský, dr. Kareš), Benešov (Benešov, Karel Chrpa, Josef Olt, J. Nepraš, dr. Fučík), Tábor (Tábor, Fr. Bernard, dr. Em. Lipanský, Vaněk, dr. Hertl),

Tyto projevy se, stejně jako již zmíněný Goebbelsův proslov k účastníkům cesty do Německa, setkaly u českého obyvatelstva, a dokonce i u funkcionářů NS „s ledově chladnou rezervovaností.“ Nápadným příznakem toho, jak obyvatelstvo tuto propagandu přijímalo, byly kromě snižování nákladů českých novin o zhruba 25% i četné případy vystoupení z NS. „Říšská propaganda“ se minula účinkem. Protektorátní vláda, která se v očích českého obyvatelstva nechtěla příliš kompromitovat, se na této „říšské propagandě“ podílela jen s nechutí.¹⁴²

Krychtálek v říjnu 1940 napracoval jen na propagandistické podpoře projevů Národního souručenství, ale v souladu s prohlášením učiněným na audienci u Háchy 19.9.1940 usiloval o přijetí státním tajemníkem K. H. Frankem. Z toho důvodu zaslal prostřednictvím referenta (pozdějšího vedoucího) skupiny Tisk v oddělení Kulturní politika Úřadu říšského protektora Wolmara státnímu tajemníkovi 25.9.1940 dopis v němž společně s Křemenem a Rybou žádali o rozmluvu s Frankem, aby mu mohli vysvětlit, jakých prostředků chtějí použít k dosažení při usměrňování výchovy českého národa k „říšskému myšlení“.¹⁴³

Vzhledem k tomu, že v záležitosti přijetí u K. H. Franka nedošlo od konce září 1940 k pozitivnímu vývoji, napsal Krychtálek 9.10.1940 dopis Wolmarovi, který část dopisu 12.10.1940 společně s komentářem zaslal státnímu tajemníkovi. Krychtálek se v dopise zmiňuje o překážkách kladených novinářům žádajícím o audienci u K. H. Franka ze strany protektorátní vlády a dále o tom, že vzhledem k tomu, že dosud nebyli státním tajemníkem přijati tvořila z tohoto vláda závěry, že přijati vůbec nebudou. Podle Krychtálka se měl Havelka vyjádřit v tom smyslu, že na Frankův dotaz u prezidenta Háchy, má-li tento na přijetí

Kolín (Kolín, Čeněk Březina, ing. Fr. Šedivý, V. Ryba, dr. V. Renč),
Německý Brod (N. Brod, zást. K. Duffek, L. Veselský, Ant. Liška, ing. Sokol),
Pardubice (Pardubice, ing. Ant. Žoha, Jos. Češík, dr. Kapras, dr. Bř. Morávek, dr. R. Procházka),
Hradec Králové (Hradec Králové, K. Chalupa, Vojt. Pošta, hr. Bubna-Litic, J. Sedlmajer, L. Votický),
Mladá Boleslav (Ml. Boleslav, M. Rechcigl, dr. Jos. Plíhal, dr. J. Kalfus, Old. Matěcha, dr. J. Träger),
Louny (Kladno, Jar. Hladký, Frant. Kamen, dr. J. Havelka, Old. Falka, dr. J. Durych),
Plzeň (Plzeň, ing. Tobrman, Jos. Votík, dr. J. Krejčí, dr. J. Křemen, dr. Fr. Hofman),
České Budějovice (Č. Budějovice, J. Mička, ing. dr. Zátka, J. Ježek, dr. F. Formánek, dr. J. Bor),
Brno (Brno, Em. Šedý, Jar. Pospíšil, D. Čipera, T. Hrubý, V. Stočes),
Jihlava (Třebíč, ing. Staněk, Alb. Fučík, dr. Teyrovský, dr. V. Crha),
Moravská Ostrava (M. Ostrava, dr. Klíma, Vl. Černoš, dr. Klumpar, dr. Jar. Appel, K. Lažnovský),
Uherské Hradiště (Uh. Hradiště, Leop. Slíva, J. Hlavnička, dr. Klumpar, A. Kazda, A. J. Kožíšek). NA, fond NS, k. 22.

¹⁴² Brandes, Detlef: Češi pod německým protektorátem, s. 141.

¹⁴³ „Sehr geehrter Herr Staatssekretar. Die drei unterzeichneten tschechischen Schriftleiter, die den höchsten Nutzen ihres Volkes in der Förderung des Reichsgedankes unter den Tschechen sehen, wurden vom Herrn Staatspräsidenten mit Aufgaben im Národní Souručenství betraut. Sie würden es als eine Ehre und Auszeichnung betrachten, wenn Sie, sehr geehrter Herr Staatssekretär, sie mit einer Unterredung beehrten möchten, wobei sie sich erlauben würden, Ihnen die Mittel und Wege, die sie zum Erlangen der oben erwähnten Ziele benützen wollen, darzulegen. Mit vorzüglichsten Hochachtung. Prag, am 25. September 1940“ Podepsáni Ryba, Křemen, Krychtálek v.r., ABS, fond 109, sign. 7-50.

novinářů státním tajemníkem zájem, měl Hácha odpovědět negativně. Krychtálek věděl, že Frank má mnoho práce a nechtěl svým dopisem žádost o rozhovoru se státním tajemníkem nějak urychlit. Novináři byli připraveni trpělivě čekat. Záznam vedoucího Frankovy kanceláře R. Giesse z 25.10.1940 by mohl naznačovat, že se Frank po rozhovoru s velitelem bezpečnostní policie a SD H. Böhmem rozhodl nevyhovět žádosti novinářů o přijetí a nechal o tomto svém rozhodnutí zpravit Wolmara.¹⁴⁴

„Členům NS není dovolen společenský styk se Židy“ zněl titulek oznámení Tiskové služby NS ze dne 9.10.1940 a článek dále pokračoval oznámením, že vedoucí Výboru NS Josef Nebeský zavázal všechny členy NS k okamžitému přerušení všech společenských styků se Židy. Podrobný výklad k tomuto ustanovení měli funkcionáři NS obdržet. Zároveň jménem Výboru NS požádal vedoucí Výboru Josef Nebeský protektorátní vládu o vyhlášení zákonů na ochranu arijské cti a krve. Podle článku měli být počátkem října 1940 krajší pověřenci Výboru NS pověřeni úkolem zjistit, zda se do NS „podvodně nevetřeli příslušníci židovského původu“, jelikož, pokračoval článek „účast nearijců v českém kulturním, politickém a hospodářském životě je naprosto vyloučena.“ Jednalo se prý o „věc samozřejmou a uskutečnění bylo tím snazší, protože český postoj k Židovstvu byl vždy odmítavý. Antisemitismus byl v nejširších vrstvách vždy hluboko zakořeněn... Všichni jsme povinni své české arijské cti a krvi, abychom energicky položili dělícík mezi sebe a příslušníky neárijského původu. Bez kompromisů. Cizorodí židovští parazité byli vyloučeni z českého veřejného života, továren a korporací a musí být vymýceni také ze soukromého života každého Čecha... Kdo by se odvážil napříště hřešit proti tomuto zákonu samozřejmosti, byl by proti vlastnímu národu, jeho disciplíně i rasové čistotě, která je prvním předpokladem k udržení jeho věčné svébytnosti.“¹⁴⁵

¹⁴⁴ „Auszug aus einem Schreiben des...Krychtálek...von 9.10.1940

Anders sind wir schlecht daran und die Regierung legt uns weitere Hindernisse in den Weg. Wir haben dem Staatspräsidenten dr. Hácha mitgeteilt, dass wir um ein Gespräch mit dem Herrn Staatssekretär bitten werden. Weil wir noch nicht empfangen worden sind, daraus macht die Regierung Beschlüsse, daß wir überhaupt mit dem Herrn Staatssekretär nicht sprechen werden und der Herr Havelka erzählt, daß der Herr Staatssekretär den Herrn Staatspräsidenten dr. Hácha fragte, ob er in eine Interesse daran hat, damit wir empfangen werden. Nach einer negativen Antwort des Herrn dr. Hácha wird angeblich der Herr Staatssekretär mit uns überhaupt nichts sprechen. Damit, daß ich es Ihnen schreibe, versuche ich keinesfalls die Angelegenheit zu beschleunigen. Wir wissen zu gut, daß der Herr Staatssekretär viel beschäftigt ist und dass vielleicht Gründe vorhanden sind, die das Gespräch jetzt unmöglich machen. Wir werden geduldig warten. Ich schreibe es Ihnen, um zu zeigen, wie die Regierung eine Klärung befürchtet.“

1. Vermerk Nach einer mündlicher Rücksprache mit SS-Obersturmbannführer Böhme soll von einem Empfang der drei Schriftleiter bei ...Frank Abstand genommen werden.

2. G.R. mit Analgen ...v. Wolfram, Prag unter Bezugnahme auf der Inhalt des vorstehenden Vermerkes zur Kenntnis übersandt.“ podepsán Giess, SS-Obersturmbannf. ABS, fond 109, sign. 7-50.

¹⁴⁵ Národní souručenství žádá zákony na ochranu české arijské cti a krve, Večer, 9.10.1940, č. 236, 2.vyd., str. 1.

Dle denního hlášení SD z 10.10.1940 měli být členové NS v Praze toho názoru, že dodržování zákazu stejně nebude kontrolováno a že se mělo jednat o vstřícný krok k německým úřadům. Zpráva dále uvádí, že Nebeský měl jednat z různými skupinami uvnitř NS, aby zabránil vzniku desetičlenné řídicí skupiny. Nebeský se také obával, že Krychtálek bude ve snaze posílit svou novinářskou skupinu jednat s představiteli Vlajky a s Emanuelem Moravcem. K jednáním mezi Krychtálkem, Rybou a zástupci Vlajky J. Rysem a J. Thun-Hohensteinem mělo podle dalšího denního hlášení SD dojít 10.10.1940 s tím výsledkem, že Rys prozatím odmítl spolupráci Vlajky s některou z protektorátních politických skupin. Krychtálek se při jednáních s vedoucími Vlajkaři pokoušel zjistit jejich postoj k jeho plánu radikalizace činnosti NS. Podle zpráv z okruhu Vlajky se Krychtálek pokoušel svým jednáním „vzít Vlajce vítr z plachet.“¹⁴⁶

V případě NS se nejednalo o první pokus odstranit ze svých řad „neárijské“ členy. Věstník Národního souručenství vydaný 28.7.1939 obsahuje doplnění pokynů pro nábor členů NS. Za členy neměli být přijímáni Židé a trestané osoby. Při posuzování „arijskosti“ se mělo postupovat ve shodě s nařízením říšského protektora o židovském majetku z června 1939. Za Žida tak měl být považován ten „kdo pochází nejméně od tří podle rasy plně židovských prarodičů.“ O plně židovského prarodiče se jednalo, pokud prarodič náležel dříve nebo v době vydání doplnění pokynů pro nábor do NS k židovské náboženské společnosti. Židovský míšenec pocházel „ze dvou plně židovských prarodičů“ a „náležel k 15.3.1939 k židovské náboženské obci nebo byl do ní později přijat“ případně „dne 15.3.1939 byl v manželství se židem nebo později se židem do manželství vstoupí.“ Na základě doplňujících pokynů bylo datum 15.3.1939 změněno na 15.9.1935, tj. na den přijetí tzv. norimberských rasových zákonů v nacistickém Německu.

Sporné přihlášky do NS, proti jejichž přijetí se vyslovil některý člen místního vedení, dále nejasné židovské případy nebo takové, kde vznikla pochybnost o národní spolehlivosti a podobně, měly být postoupeny přímo okresnímu vedoucímu NS se zprávou, proč o nich nebylo rozhodnuto a s návrhem na přijetí nebo odmítnutí. Okresní vedoucí NS měl o těchto přihláškách rozhodnout a výsledek sdělit místnímu vedení NS i s příslušným odůvodněním. „Speciální“ případech, o nichž nerozhodl okresní vedoucí NS měly být předány krajskému vedení NS.¹⁴⁷

¹⁴⁶ Tagesbericht Sicherheitsdienst des Reichsführers-SS, SD-Leitabschnitt Prag (dále jen Tagesbericht), 236/40 (10.10.1940) s.1. NA, fond 114, sign. 304-4, tamtéž, Tagesbericht, 238/40 (12.10.1940), s. 1.

¹⁴⁷ NA, fond NS, k. 8, Doplnění pokynů členského náboru, Věstník Národního souručenství, vydáno, 28.7.1939, r. 1, č. 3, s. 1, Doplnění pokynů pro členský nábor. Organizační pokyny pro činovníky NS, v Praze dne

Pokračováním protižidovské kampaně ze strany NS byla rozhodnutí vedoucího NS č. 1. a 2. zveřejněná v denním tisku 25.10.1940. Po úvodní pasáži připomínající nepřipustnost členství Židů v NS a zákaz zaměstnávat Židy v NS. Krajští, okresní a místní vedoucí NS měli provést „přezkoumání členské matriky hnutí a vyloučení všech Židů z členství.“ V případě pochyb o arijském původu měli dotyční na výzvu vedoucího předložit výkaz o svém arijském původu.

Za Žida byla podle tohoto rozhodnutí vedoucího NS považována, mimo již výše uvedené i osoba arijského původu, která žila v manželství s Židem, resp. Židovkou. „Osoby, jež manželství se Židem (Židovkou) rozloučili (nikoliv jen rozvedli) se nepovažují za Židy a mohou se po uplynutí zkušební čekací lhůty 6 měsíců po provedené rozluce a podané přihlášce být přijaty za člena NS.“ Pokud by některý z vedoucích některé organizace NS „vědomě neprovedl rozhodnutí Vedoucího NS, byl by sám z členství NS vyloučen pro porušení národní kázně a jeho vyloučení i s důvodem oznámeno veřejnosti.“

Rozhodnutí č. 2. pak zakazovalo členům NS společenský styk se Židy do doby „zavedení viditelných odznaků pro Židy.“ Sankcemi a tresty měl být postižen ten člen NS, který by toto ustanovení vedoucího NS porušil ve styku s osobami, o nichž ví, že jsou to Židé. Trestem mohlo být i vyloučení z členství v NS. Dále následuje vysvětlení „co je pokládat za společenský styk.“ V obchodě tak měl být židovský zákazník obsloužen co se týče dotazu na cenu, jakost a jiné vlastnosti zboží. „Nepřípustné je začínat se Židem jakýkoli rozhovor o počasí nebo jiných tématech. Začne-li takový rozhovor Žid sám, budiž rázně odbyt a odkázán do mezí pro Židy přípustných.“ Pokud Žid navštívil ve „stanovené pro ně době“ jim vyhrazenou místnost v kavárně neb hostinci, měl být obsloužen a podáno mu vysvětlení na jeho dotazy stran podávaných jídel a nápojů.

Pokud měl některý z členů NS židovského souseda, měl s ním projednávat jen nutné věci, jinak se měl zdržet jakýchkoliv hovorů s ním. „Pozdrav náleží k společenskému styku. Členové NS se nezdraví se Židy. Přes tento společenský bojkot je třeba ve styku se Židy dodržovat všechny platné předpisy zákonné.“ Pokud měl tedy někdo „z dřívější doby“ židovského zaměstnance a nemohl jej „podle zákonných předpisů ihned ze zaměstnání odstranit, dává jim příslušné příkazy, nutné k chodu podniku, ale zdrží se jakýchkoliv nepotřebných rozhovorů s nimi. Arijsí zaměstnanci podniku nesmějí naléhat na jejich propuštění, není-li podle platných předpisů dosud možné, avšak kromě rozhovorů nutných pro zaměstnání nebudou se s nimi bavit.“

6.10.1939, r. 1., č. 1, s. 1, Za členy NS nemohou být přijati, Věstník Národního souručenství, vydáno 15.3.1940,

Vedoucímu místní organizace NS měl být dle tohoto rozhodnutí vedoucího NS ihned hlášen každý případ, kdyby se Žid pokoušel zavést s kýmkoliv ze členstva rozhovor o soudobých poměrech nebo politice. Vedoucí místní organizace NS byl povinen okamžitě takový pokus hlásit Vedoucímu NS.“ V pochybnostech „co je společenský styk a co ne“ se měli členové NS obracet na své místní vedoucí NS, kteří se měli případně obrátit o výklad na zmocněnce pro organizaci.¹⁴⁸

Podle Miroslava Kárného se v souvislosti s německými vojenskými úspěchy z léta 1940 a s plány na využití ovládaných prostor, mj. i protektorátu, z německé strany měl vyvstat i „židovská otázka“ v protektorátu. „Měla se stát jedním z hlavních měřítek českého chování a vedoucí protektorátní garnitura začala projevovat zvýšenou aktivitu právě na tomto úseku. Předpokládala, že projev ztotožnění se s protižidovskou politikou okupantů se vlastně nedotýká českého národa a že se tedy setká s menším odporem. Svou roli hrála také stále nepotlačená naděje, že bude možno pro českou buržoazii zachránit určitý podíl na arizačním výtěžku před německým uchvácením.“ Veřejným impulsem se dle Kárného stalo uveřejnění výzvy k přerušení kontaktů se Židy a žádost o vyhlášení zákonů na ochranu české árijské cti a krve učiněné vedoucím NS Nebeským, které bylo 9.10.1940 otištěno protektorátními deníky.¹⁴⁹

Vydaný zákaz společenských kontaktů se židovskými spoluobčany se setkal s odmítavou reakcí české veřejnosti, představitelů katolické církve a zejména významných českých kulturních spolků jako byl Sokol. Také Výbor NS se k židovským výnosům vyslovil odmítavě, členové NS začali z organizace vystupovat, zákaz nebyl dodržován a příslušníci české inteligence naopak demonstrativně zintenzívnili kontakty se svými židovskými známými.¹⁵⁰

S postupem Národního souručenství nebyl spokojen ani prezident Hácha, jenž Nebeskému vytýkal veřejnou výzvu vládě, aby vyhlásila zákony na ochranu české árijské cti a krve.

r. 2, č. 3, s. 13.

¹⁴⁸ Výklad k rozhodnutí Vedoucího NS o židech, Večer, 25.10.1940, č.250, 2.vyd., str. 1 a 2. Zákaz společenského styku se Židy byl publikován rovněž ve Věstníku Národního souručenství ze dne 20.11.1940. Věstník uvádí, že „za styk se Židy se považuje, když člen NS vyhledává ze své vůle společnost Žida nebo Židovky a úmyslně se s nimi stýká na procházkách, při návštěvách v jejich domácnosti apod.“ Text vydaný v tomto věstníku nepovažuje manžele, a patrně i manželky „árijského“ původu, kteří žili se svými židovskými protějšky na Židy, jelikož „členové NS arijského původu, kteří mají za manželky Židovky, jsou ve smyslu platných právních předpisů a směrnic pro přijímání členů NS arijsci a soužití s manželkou se nepovažuje za porušení zákazu styku členů NS se Židy.“ NA, fond NS, k. 8, Věstník Národního souručenství, vydáno 20.11.1940, r. 2, č. 10, s. 63.

¹⁴⁹ Kárný, Miroslav: „Konečné řešení“ Genocida českých židů v německé protektorátní politice, Praha, 1991, s. 54-55.

¹⁵⁰ Brandes, Detlef: Češi pod německým protektorátem, s. 142-143, Monatsbericht SD, Oktober 1940, NA, fond 114, sign. 9-28, s. 40.

Důvodem Háchových výtek nebyla dle Kárného „nevůle takový zákon vydat, ale podle něho byla vláda Nebeského výzvou blamována, neboť už takový zákon připravovala. Na svém zasedání 24.10.1940 pak vláda skutečně schválila osnovu vládního nařízení, které mělo plnit funkci zákona na ochranu české krve.“

Prezident Hácha vydal dne 26.10.1940 nařízení, dle něhož mohl zmocněnec NS zveřejňovat rozhodnutí ve věci NS jen s předchozím souhlasem Nebeského. Rovněž ministerský předseda Eliáš si vyhradil pravomoc schvalovat všechny významné projevy NS. Schůze ministrů protektorátní vlády za přítomnosti Nebeského se pak dohodla vydat opravu, která v denním tisku vyšla 3.11.1940. Zákaz styku členů NS se Židy zůstal v planosti, ale pojem Žid měl být uplatňován ve smyslu příslušného Neurathova nařízení. Na základě Eliášova pokynu bylo provedeno šetření, kterým bylo zjištěno, že za vydávanými zákazy kontaktů se Židy stojí Krychtálek.¹⁵¹

Podle Krychtálkova poválečného vyjádření měl být z německých kruhů na protektorátní vládu a na český tisk v létě 1940 činen nátlak „ve smyslu protižidovském.“ Na tiskových konferencích se měl Wolmar vyjádřit v tom smyslu „, že tato otázka je jakýmsi zkušebním kamenem, podle něhož budou Češi posuzováni.“ Jelikož se např. v tisku Vlajky objevily útoky na NS jako na organizaci, v níž jsou funkcionáři Židé, měl se na poradě s Nebeským Krychtálek otázat je-li možné aby byli Židé členy NS. Nebeský jej odkázal na organizační oddělení NS odkud byl Krychtálkovi údajně zaslán návrh předpisu zakazujícího Židům členství v NS. Krychtálek tento návrh prý předložil Nebeskému, jenž si vyžádal kopii návrhu a sdělil Krychtálkovi, že věc bude prostudována a na základě rozhodnutí prezidenta Háchy jako „hlavy NS“ měl Krychtálek obdržet rozhodnutí. Večer téhož dne se měl Krychtálek vrátit do své kanceláře v NS a tam objevit mezi cyklostylovanými zprávami i zmíněný návrh. S pomocí tajemníka se mu podařilo část nákladu expedovaného poštou zastavit, přesto se ale v některých pražských listech zpráva objevila.

„V redakci korespondence“ uvedl Krychtálek po válce „provedl jsem v důsledku toho osobní změnu, poněvadž tři redaktoři, kteří měli toho dne službu, bez mého výslovného příkazu zařadili onu věc do korespondence. Tyto tři redaktory zbavil jsem členství v redakci korespondence NS a dal příkaz, že bez mého podpisu a přímého rozkazu k uveřejnění napříště nesmí se v korespondenci nic otisknout. Okolnost, že tato věc vyšla v korespondenci NS a v části denního pražského tisku, byla zaviněna nedopatřením, ne kterém jsem neměl viny.

¹⁵¹ Kárný, Miroslav: „Konečné řešení“, s. 56. Jednalo se o vládní nařízení č. 85/1942 Sb. zákonů a nařízení Protektorátu, kterým se vydávají další předpisy o židech a židovských míšencích, které vyšlo 7.3.1942. Tamtéž, s. 58. Pasák, Tomáš: Pod ochranou říše, s. 255.

Pokládal, jsem původně přinešený mi návrh za platný předpis o členství Židů v NS a teprve Nebeský mně vysvětlil, že jde o návrh, o kterém se kdysi jednalo, ale který byl zamítnut.“

Krychtálek při výslechu dále uvedl, že „v celé této věci šlo jen o členství v NS a nikoliv o věci další, např. o styk členů souručenství se Židy. Otázka zákazu styků se Židy stala se aktuální teprve mnohem později, dávno po našem i Nebeského odchodu z NS.“ Podle Krychtálka neměl mít zákaz společenských kontaktů se Židy „žádných následků, mohlo-li by se o nějakých mluvit, pak mohlo by to být jediné u Němců vyvolané přesvědčení, že NS přece jenom aspoň něco provádí v otázce židovské.“¹⁵²

Jakoby náhodné vydání zákazu společenských kontaktů se Židy, tak jak jej podal po válce Krychtálek, mělo zřejmě podstatně jiný průběh. V dopise vedoucího skupiny Tisk Wolmara státnímu tajemníkovi Frankovi z 30.10.1940 Wolmar uvádí, že byl Krychtálkem ústně zpraven o působení Krychtálka, Křemena a Ryby v NS. Krychtálek se dle Wolmara označil za původce vydaných „židovských ustanovení.“ Návrh ustanovení měl Krychtálek předat prostřednictvím zmocněnce pro organizaci Nepraše vedoucímu NS Nebeskému. Nebeský měl brzy na to ustanovení Krychtálkovi vrátit s malou nevýznamnou změnou. Během přijetí Nebeského u Háchy měl státní prezident Nebeskému vytknout, že vydáním zákazu společenských kontaktů, jenž nebyl s Háchou konzultován, byly svévolně porušeny Háchou dané směrnice o vztahu NS k Židům. V průběhu rozmluvy mezi Háchou a Nebeským měli „náhodou“ přijít Eliáš a Havelkou, dle jejichž soukromého názoru byl státní prezident zneuznán v záležitosti židovských výnosů.

Krychtálek se měl dále prostřednictvím jednoho ze spolupracovníků ministerského předsedy dozvědět, že vládní výtky ve věci zveřejnění „židovských ustanovení“ nebyly zaměřeny proti „aktivistickým“ novinářům, ale proti Nebeskému. Nebeský totiž, na rozdíl od „aktivistů“, měl vědět o Háchou daných ustanoveních ve věci členství Židů v NS, ale Krychtálka o tomto neinformoval. Denní hlášení SD z 11.10.1940 uvádí, že Krychtálek navrhl v dopise Nebeskému, aby bylo Židům prostřednictvím protektorátního ministerstva dopravy a pražského dopravního podniku zakázáno užívání telefonní sítě a tramvají po 20. hodině.¹⁵³

¹⁵² ABS 300-12-1, s. 41, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 10.10.1940 u MV v Praze.

¹⁵³ „...Krychtalek hat mir heute mündlich folgenden Bericht über die obenzeichnete Angelegenheit gegeben: Krychtalek teilte mit, daß er Urheber der Judenbestimmungen für das NS gewesen ist, die kürzlich auch in der Presse veröffentlicht wurden. Den Entwurf dieser Judenbestimmungen hat er durch den Beauftragten für Organisation des NG Nepras an Nebesky geleitet, der diesen Entwurf kurz darauf mit einer kleiner belanglosen Änderung an Krychtalek zurückgegeben hat, vorauf Letzterer die Veröffentlichung dieser Bestimmungen varanlast hat. Daraufhin wurde Nebesky am anderen Tage zu Staatspräsident dr. Hacha geladen, wo ihm gesagt wurde, daß Hacha selbst schon vor langer Zeit ganz feste Richtlinien hinsichtlich der Mitgliedschaft von Juden

Nebeský po válce uvedl, že Krychtálek vypracoval a bez jeho vědomí publikoval směrnice NS pro styk členů NS se Židy. O těchto směrnicích se podle Nebeského „muselo jednat, poněvadž ku příkladu Oberlandrat v Táboře hrozil tamnímu kraji NS stajným osudem jako kraji pražskému a olomouckému, tj. rozpuštění, protože prý jeho členové, ba dokonce funkcionáři NS stýkají se se Židy.“ Nebeský chtěl prý o těchto směrnicích jednat ještě s vládou, zejména s jejím předsedou gen. Eliášem, poněvadž vláda měla na tomto značný zájem. Předčasná publikace těchto pokynů, které nadto nebyly ani v plné shodě s tzv. norimberskými zákony, vyvolalo dle Nebeského pro NS velmi nepříjemnou situaci a to jak u Čechů tak i u Němců. To bylo napraveno teprve dodatečnou veřejně publikovanou opravou. Předčasnou publikaci těchto směrnic bez souhlasu měl tehdy Nebeský Krychtálkovi vytknout.¹⁵⁴

Výtkou ale celá záležitost neskončila, jelikož 1.11.1940 během večerní porady u Nebeského ve věcech jmenování nových krajských vedoucích NS a o „výkladu“ publikovaném v záležitosti společenských kontaktů se Židy Nebeský zaujal proti Krychtálkovi „ostré stanovisko.“ Porada u Nebeského se měla vyznačovat jeho „resolutním“ vystoupením ke Krychtálkovi, Křemenovi a Rybovi: „Mám dost toho co se stalo. Chtěli jste boj proti židům a NS má teď z toho boj s klérem. Nevíte ani co jste napáchali. Nenapraví-li se to, výjde v úterý pastýřský list. To mám zodpovídat já ? Ne-buď Krychtálek, nebo já. Já jsem vedoucí a půjde to podle toho jak já chci. Mně nikdo Němci vyhrožovat nebude. Víím, že pan Krychtálek žádný vliv nemá, ale i kdyby měl, neustoupím, at' si mně třeba zavřou.“¹⁵⁵

im NS und in Bezug auf das Verhalten der Mitglieder des NG zu den Juden gegeben hat. Durch die Veröffentlichung der neuen Bestimmungen hätte man die seinerzeit von dr. Hacha selbst getroffenen Entscheidungen willkürlich abgeändert, womit sich der Staatspräsident nicht einverstanden erklären kann. Zu dieser Unterredung zwischen Hacha und Nebesky kamen „zufällig“ Elias und Havelka. Diese betonten, daß sie zwar nicht in die Angelegenheit des NG einmischen wollten, daß er aber auch ihre private Meinung sei, daß mit der Angelegenheit der Judenbestimmungen der Staatspräsident desavouiert worden sei....

Nach dem erklärten Rücktritt Krychtaleks wurde dieser in seiner Redaktioin von Einer Mitarbeiter...Elias aufgesucht, der ihm Mitteilten, daß sich der Einspruch der Regierungen die Veröffentlichung der Judenbestimmungen nicht gegen die aktivistischen Schriftleiter richte, sondern ausschließlich gegen Nebesky. Er begründete dies damit, daß Nebesky genaue Kenntnis von den seinerzeit durch Hacha festgelegten Bestimmungen über die Judenmitgliedschaft im NG hatte und nichts unternommen hat, um den Sachbearbeiter Krychtalek, der von der Existenz einer derartigen Entscheidung Hachas gar keine Kenntnis hatte, zu unterrichten.“ NA, fond 109, sign. 7-50, Aktivistische Schriftleitergruppe unter Führung V. Krychtaleks im NG. Resignation dieser Gruppe. Wolmarův dopis Frankovi, 30.10.1940, Tagesbericht, 237/40 (11.10.1940), s. 3, NA, fond 114, sign. 304-4.

¹⁵⁴ ABS 300-12-1, s. 283, Protokol sepsány s J. Nebeským 28.8.1946 u MV v Praze. Při poválečném vyšetřování Křemen k zveřejnění zákazu společenského styku se Židy uvedl: „Tato zpráva..., nebyla správná potud, že to nebylo předmětem žádného usnesení výboru NS spravovaného Nebeským. Nebeský vytýkal Krychtálkovi, že takovouto zásadní věc musí schválit napřed výbor a on sám, jakožto zodpovědný vedoucí.“ ABS 300-12-1, s. 276, Protokol sepsaný s J. Křemenem 27.8.1946 u MV v Praze.

¹⁵⁵ NA, fond 1, sign. 51-2 (Archiv Huberta Ripky), k. 193, MNO, příl. k čj. 131 taj. I/2 odd. 1941, zprávy vnitropolitické 7.11.1940, pokračování krize NS.

Podle Krychtálkova poválečného vyjádření neměl spor s Nebeským ve věci židovských výnosů žádnou souvislost s Krychtálkovým odchodem z Výboru NS, k němuž došlo 28.10.1940 údajně z jiných důvodů. Hlavním důvodem mělo být Krychtálkovo přesvědčení, že „se nepodaří vyřešit potíže v otázkách organizačních a že ke zřízení užšího výboru NS nedojde.“ Užší výbor se měl dle jeho názoru stát základem nejen pro „viditelnou“ činnost NS, ale i pro činnost podzemní, o níž mluvil dr. Hofman. Dalším důvodem se měla být skutečnost, že ani přes „navenek aktivistický nátěr“ NS se neobjevovaly nějaké známky ústupků ze strany Němců, např. v obnovení činnosti pražského a olomouckého vedení NS. Wolmar Krychtálkovi vytýkal např. nepřítomnost aktivistických článků v korespondenci NS.

Své rozhodnutí opustit výbor NS oznámil Krychtálek na schůzce u Nebeského 21.10.1940 za přítomnosti Ryby a dr. Křemena, poté co jim bylo sděleno, že návrh na zřízení užšího výboru NS nebude schválen. Nebeský mu odpověděl, že s tím seznámí dr. Háchu a po obdržení souhlasu státního prezidenta měl Krychtálek svou resignaci adresovat přímo do rukou Háchy. Souhlas s odstoupením mu byl udělen a tak 28.10.1940 zaslal Krychtálek dopis se žádostí o zproštění funkce Háchovi a o několik dní později byl zpraven o přijetí rezignace. Nástupcem Krychtálkovým ve funkci zmocněnce pro propagandu se stal redaktor Hetteš.¹⁵⁶

Společně s Krychtálkem rezignoval na svou funkci ve Výboru NS také Ryba, jenž, dle svého poválečného tvrzení, viděl, že by jeho účast ve Výboru NS neměla výsledky, v něž původně doufal a byl prý rovněž značně zaneprázdněn. Ryba soudil, že Krychtálek nebyl tehdy nikým z německých míst k rezignaci nucen a že vyhlášení protizhido­vských opatření bylo spíše „jakýmsi vybočením a vyvěralo z jeho povahového založení“. Zatímco

K vztahům mezi Nebeským a skupinou Krychtálek, Křemen, Ryba uvedl po válce někdejší člen Výboru NS Karel Chalupa: „Při... rozhovorech...o těžkostech, které s Krychtálkem Nebeský měl, svěřil se mi posléze jmenovaný, že nejnebezpečnějším z nových členů NS je Krychtálek, celkem slušný že je Ryba a dr. Křemen, že je naivka, s tím, že by to ještě šlo, kdyby mezi nimi nebylo Krychtálka.“ a dále „Nebeský byl vystaven každodenně ze strany Krychtálka nebo ostatních aktivistických novinářů, členů výboru NS, novým požadavkům. Zejména Krychtálek dělal Nebeskému takové potíže, že na Nebeského to nutně dělalo dojem, že Krychtálek chce přímo poroučeti a ovládati NS.“ ABS 300-12-1, s. 259, Protokol sepsaný s K. Chalupou 9.8.1946 u MV v Praze.

¹⁵⁶ ABS 300-12-1, s. 42, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 10.10.1940 u MV v Praze. K odchodu Krychtálka a Ryby z vedení NS mělo podle Křemena dojít protože Krychtálek „navrhoval do řídicí skupiny dr. Svobodu, jehož vedoucí výboru Nebeský při schůzce, kde se o toto jednalo, odmítal. Krychtálek odešel tehdy z jednání, bouchnul za sebou dveřmi a Ryba ho následoval.“ Nebeský měl pak Křemenovi sdělit, že tak jednal na žádost samotného dr. Svobody, jenž na sebe nechtěl upozorňovat, jelikož měl některého ze svých příbuzných v Londýnské emigraci. NA, fond NSd, k. 122, s. 14, Protokol sepsaný s J. Křemenem 11.12.1946 u MV v Praze.

Již zmíněný dopis Wolmara Frankovi z 30.10.1940 obsahuje Krychtálkem ústně sdělené informace o tom, že poté, co Krychtálek a Ryba rezignovali na členství ve Výboru NS, měli u prezidenta Háchy intervenovat ministři Krejčí, Kratochvíl a Kalfus s tím, že je nemožné, aby „aktivisté“ byli vytlačeni z Výboru NS. Podle Krychtálka měla být protektorátní vláda rozhodnuta s „aktivisty“ ještě jednat a nalézt kompromisní řešení. Dále Krychtálek Wolframovi sdělil, že by na svou funkci měl rezignovat vedoucí NS Nebeský, jenž měl být nahrazen přednostou Výzkumného ústavu dr. Ing. Františkem Svobodou, jenž byl rovněž členem Výboru NS. NA, fond 109, sign. 7-50Aktivistische Schriftleitergruppe unter Führung V. Krychtleks im NG. Resignation dieser Gruppe. Wolmarův dopis Frankovi, 30.10.1940.

Krychtálkovu rezignaci Hácha přijal, v případě Ryby ji Hácha „ani nepřijal, ani neodmítl a své rozhodnutí odložil na pozdější dobu.“ Křemen se ke Krychtálkovi a k Rybovi při jejich odchodu z Výboru NS nepřipojil a ve výboru zůstal, aby „tím dal najevo svůj loyální postoj k těm členům protektorátní vlády, které Krychtálek napadal a k nimž mně ostatně pojal i přátelský poměr.“ Křemen měl být dle svého vyjádření v přátelském poměru k Havelkovi a ke Krejčímu.¹⁵⁷

Denní hlášení SD z 30.10., 2.11. a 5.11.1940 obsahují informace o tom, že příčinou rezignace Krychtálka, Křemena a Ryby měl být požadavek podřízení zmocněnce pro tisk a propagandu, tj. Krychtálka zmocněnci pro ideovou a národní převýchovu, dále že Krychtálek a Ryba byli 31.10.1940 přijati prezidentem Háchou k delší rozmluvě, v jejímž průběhu jim bylo sděleno, že jejich žádosti o odchod z Výboru NS nemůže být vyhověno. Podle SD se mělo rovněž proslýchat, že se Nebeský s dr. Morávkem snažili o odvolání Háchou již uděleného souhlasu s vystoupením Krychtálka a Ryby z Výboru NS. Krychtálek měl být ale názoru, že každé kompromisní řešení má být odmítnuto. Generální tajemník NS Mrazík pak tvrdil, že Ryba své odstoupení mezitím již odvolal.¹⁵⁸

Prezident Hácha měl 4.11.1940 vyjádřit svůj souhlas s tím, aby byla neprodleně jmenována řídící pracovní skupina. Její úkoly a postavení vůči státnímu presidentovi jako hlavě NS, vůči vládě a i vůči NS měly být vytýčeny zvláštním přípisem státního presidenta na podkladě

¹⁵⁷ ABS 300-12-1, s. 311, Protokol sepsaný s J. Křemenem 5.9.1946 u MV v Praze, NA, fond NSd, k. 122, s. 14, Protokol sepsaný s J. Křemenem 11.12.1946 u MV v Praze. Rybův dopis vedoucímu NS, Praha 11.3.1941, NA, fond 109, sign. 7-50.

Ryba se ke své rezignaci ne členství ve Výboru NS vyjádřil v dopise prezidentu Háchovi z 16.12.1940: „Neučinil jsem tak z neloyality k Národnímu souručenství: naopak, mám všechnu dobrou vůli postupovat vůči Národnímu souručenství nyní i v budoucnosti co nejlojálněji. Také ze své resignace jsem neučinil věc politickou, o čemž svědčí m.j. to, že jsem svým přátelům ve Výboru Národního souručenství doporučil, aby ve Výboru setrvali. Ale jak ráčíte být asi informován, mám dojem, že budu moci věcem českého národa a tím nepřímo i Národního souručenství býti více prospěšný, nebudu-li ve Výboru N.S. /podobně jako kolega Krychtálek/ a budu-li působiti mimo jeho rámec. Doufám, že moje nynější práce na poli novinářském a odborářském, konaná, jak si troufám se domnívat, ve Vašich intencích, přinese svým časem plody k prospěchu obecnému. Byť prvním popudem k podání resignace byla určitá nespokojenost s vývojem věcí v Národním souručenství, zejména, že se nesplnily předpoklady, za nichž jsem členství ve Výboru Národního souručenství přijímal, přece tedy skutečné důvody me neúčasti na pracích Výboru N.S. jsou nyní ještě širší, a poznávám stále jasněji, že svému národu mohu být opravdu prospěšnější na jiných polích.“ ABS, fond 301, sign. 62-1.

¹⁵⁸ „Den äusseren Anlaß dazu bildete allerdings nicht die Judenfrage, sondern eine Beratung, bei der die Unterstellung des Bevollmächtigten für die Presse und Propaganda unter den Bevollmächtigten für die ideologische und nationale Umerziehung verlangt wurde. Nebesky lehnte den Rücktritt nicht ab, sondern verlangte nur schriftliche Mitteilung.“ NA, fond 114, sign. 304-1, Tagesbericht, 254/40 (30.10.1940), s. 1-2.

„Die Journalisten Krychtálek und Ryba wurden am 31.10. vom Staatspräsidenten zu einer längeren Aussprache empfangen, in deren Verlauf ihnen mitgeteilt wurde, daß ihrem Gesuch um Ausscheiden aus dem NG-Ausschuß nicht entsprochen werden könne.“ Tamtéž, Tagesbericht, 257/40 (2.11.), s. 1.

„Zu den Auseinandersetzungen in der NG verlautet, daß sich zur Zeit Nebesky gemeinsam mit dr. Moravek um die Zurücknahme der bereits erteilten Zustimmung zu den Rücktritt Krychtálek's und Ryba's durch den Staatspräsidenten bemüht. Krychtálek ist jedoch der Ansicht, daß jeder Versuch eines Kompromisses abzulehnen

sjednaném v dřívějších Háchových rozhovorech s Rybou, Krychtálkem, Křemenem a s představiteli vlády. Úkoly spočívaly v řízení a koordinování práce Výboru NS a jeho jednotlivých odborů a v předkládání iniciativních návrhů vládě.

Členy řídicí pracovní skupiny měli být státním prezidentem, jakožto hlavou NS jmenování tito členové Výboru NS: Ryba, Nebeský, Střítežský, Hrubý, Krychtálek, dr. Křemen, Nehera, Svoboda, Nepraš. Jako pozorovatel se měl schůzi řídicí pracovní skupiny za kancelář státního presidenta zúčastnit dr. Jelen. K jednáním o otázkách, v nichž by vládě byla předkládána určitá iniciativa měl být přizván člen vlády určený ministerským předsedou. Vedoucím řídicí pracovní skupiny měl být jmenován člen Výboru NS Ryba, který měl být současně jmenován náměstkem vedoucího Výboru NS.¹⁵⁹

V polovině listopadu 1940 oznámil Krychtálkovi Wolmar, že s Krychtálkem a s Rybou chce o záležitostech NS mluvit K. H. Frank. Frank chtěl, dle Krychtálkovy výpovědi, prý mluvit s „různými osobami činnými ve veřejném životě.“ Krychtálek s Rybou se 18.11.1940 dostavili k K. H. Frankovi, jenž zahájil rozhovor dotazem proč odešli z výboru NS. „Na to jsme uvedli tři důvody“ uvedl po válce Krychtálek „první byl, že činnost NS je ochromena tím, že není povolena činnost dvou největších krajů. Na to neřekl Frank nic a bylo zřejmé, že je mu tento důvod nepříjemný. Jako druhý důvod uvedl jsem organizační potíže, o které se nezajímal“ a jako důvod třetí uvedl Krychtálek v poválečném protokolu blíže nespecifikované Wolmarovy výtky. Frank podle Krychtálka „na to prohlásil, že český život veřejný je ještě z dřívějšíka přepolitizován a že prvním úkolem českého vedení musí být český život odpolitizovat. Ještě než byl rozhovor ukončen dal Frank Krychtálkovi a Rybovi výstrahu, aby se nespolehali na to, že je snad dostatečně kryje jejich novinářská činnost ve smyslu aktivistickém a že je o nich dobře informován. Frank je dále seznámil s obsahem jednoho z rozhovorů s ministrem Havelkou „, který prý Frankovi řekl, že on - Frank hledá stále nějaké spiknutí kolem protektorátní vlády a zatím může být zrovna tak dobře uprostřed aktivistických redaktorů např. kolem Ryby nebo Krychtálka.“¹⁶⁰

sei. Der NG-Generalsekretär dr. Mrazik behauptet, Ryba habe seinen Rücktritt inzwischen zurückgezogen.“ Tamtéž, Tagesbericht, 259/40 (5.11.1940), s. 2.

¹⁵⁹ NA, fond NS, k. 131. Na třetí plenární schůzi Výboru NS konané 4.12.1940 bylo pak mj. oznámeno, že prezident Hácha vzal na vědomí zřízení řídicí skupiny, složené z vedoucího Výboru NS Nebeského jako předsedy, náměstků vedoucího Střítežského a Hrubého a členů Výboru NS Nepraše, dr. Křemena, dr. Teyrovského, Falky, Nehery a Chalupy. Hlavním úkolem řídicí skupiny měla podle Nebeského být „koordinace činnosti různých odborů, jakož i iniciativní podněty různým zmocněncům a jejich odborům. Zřízením řídicí skupiny byla dovršena stavba nového Výboru NS.“ Funkce zmocněnce pro propagandu byly zrušena a dosavadní odbor zmocněnce pro propagandu přidělen k presidiu Výboru NS. Plenární schůze Výboru NS, Večer, 6.12.1940, č. 286, vyd. druhé, str. 2.

¹⁶⁰ ABS 300-12-1, s. 43, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 10.10.1940 u MV v Praze.

Krychtálek ovšem neinformoval o příčinách odchodu z vedení NS jen Franka, ale 25.11.1940 napsal dopis adresovaný A. Eliášovi, v jehož úvodu se zmiňuje o dvou člancích, jež přiložil ke svému dopisu. Tyto články měly pojednávat o příčinách jeho odchodu z NS. Krychtálek z nich slíbil nic uveřejnit, pokud nebude znát Eliášův názor.¹⁶¹

¹⁶¹ NA, fond NSd, k. 122, Krychtálkův dopis ministerskému předsedovi, Praha 25.11.1940. Krychtálek dále psal, v souvislosti s Eliášovým požadavkem, aby mu „případ od případu sděloval své poznatky, jmenovitě pokud se jde o věci zemědělské“, že v nejbližších dnech dojde k valné schůzi vydavatelské společnosti Novina. Pokud by byl na této schůzi zvolen opět předsedou dozorčí rady opět Rudolf Beran, bylo by dle Krychtálkova názoru „řešení dalších věcí velmi ztíženo.“ Krychtálek se nechtěl v dopise vyjadřovat o podrobnostech, zastával ale názor, že „R. Beran se musí napřed stát soukromníkem, hospodařícím na svém statku, než-li bude možno přikročit k uspořádání všech zemědělských otázek.“

Krychtálek dále oznamoval Eliášovi, že generálnímu řediteli Tiskařských a vydavatelských podniků Novina Junovi řekl o svém rozhovoru s Eliášem a o tom, že tomuto sdělil některé informace o hospodářském stavu Noviny. Jun, se měl Krychtálka otázat, zda-li by Eliáš byl ochoten s Junem o těchto otázkách mluvit. Krychtálkovi bylo také známo, že Novina žádá od Ústřední jednoty hospodářských družstev (ÚJHD) další půjčku ve výši 12-15 mil. K. Jun měl podle Krychtálka pravděpodobně požádat vládu, aby předvzala záruky za úroky z předchozích půjček od ÚJHD. Krychtálek prosil Eliáše o sdělení, byl-li by ochoten s Junem o této záležitosti mluvit. Tamtéž.

DVA ROZHOVORY

Rozhovor první

V souvislosti s převratem v Jugoslávii, který vedl k odstranění proněmecké vlády v této zemi, se Krychtálek 7.4.1941 na příkaz vedoucího kulturně-politického oddělení Úřadu říšského protektora Gregoryho obrátil na ministry protektorátní vlády J. Havelku, J. Krejčího a J. Ježka a požádal je, aby Večeru odpověděli na následující dvě otázky: „Co soudíte o negativním stanovisku, který zaujaly Jugoslávie a Řecko k vybudování nové Evropy?“ a „Jak ve světle těchto nových událostí hodnotíte rozhodnutí pana státního presidenta dr. Háchy z 15. března 1939?“

Při poválečném vyšetřování Krychtálek v říjnu 1946 uvedl, že jej úkolem získat od ministrů Havelky, Krejčího a Ježka stanovisko k tehdejšímu vývoji v Jugoslávii pověřil Gregory. Na Krychtálkovy námitky, že jej s poukazem na své přátele v Jugoslávii již dříve prosil, aby nemusel psát články s jugoslávskou tematikou, mu Gregory sdělil, že se nejedná o rozhovor pro Večer, ale o interview pro Centropress. Zároveň Gregory Krychtálkovi řekl, že provedení rozhovoru mu přikazuje a že v této věci sám obdržel pokyn z vyšších míst.¹⁶² Krychtálek si prý rovněž význam interview uvědomoval a proto dal průběh telefonických rozhovorů s ministry stenografovat úřednicí Noviny Kohanovou za použití druhého sluchátka.

Ministrům při telefonických hovorech Krychtálek uvedl, že se jedná o rozhovor na pokyn Gregoryho. Zatímco Krejčí a Ježek prý slíbili Krychtálkovi dodání odpovědí na jeho otázky s tím, že o tom budou informovat Eliáše, Havelka odmítl na otázky odpovědět, přestože byl znovu upozorněn že se jedná o rozhovor na přání Gregoryho. Havelka svůj názor, jak Krychtálek soudil, sdělil přímo Gregorymu a ten za chvíli telefonicky vytkl Krychtálkovi, že se o něm zmínil jako o zadavateli rozhovoru.

¹⁶² Jak potvrdil po válce K. H. Frank, „kladlo říšské ministerstvo propagandy v Berlíně ... váhu na nějaký interview politického charakteru ze strany českých ministrů, aby interview mohlo být uveřejněno v říšském tisku. Oddělení říšského protektora pověřilo potom českého redaktora Krychtálka, aby předložil přesně stanovené otázky ministrům Havelkovi, Ježkovi a Krejčímu.“ ABS, fond 301, sign. 1-2, s. 3, Protokol sepsaný s K. H. Frankem 4.2.1946 ve věznici Krajského soudu trestního Praha.

V lednu 1946 Krychtálek ovšem uvedl do protokolu, že on sám telefonoval Gregorymu a oznámil mu, že vyjádření ministrů nebude moci předložit. Gregory se měl vyjádřit, že „jemu je to již známo, přičemž mně vytýkal, že jsem ministrům sdělil, že příkaz vyšel od něho. Řekl, že jsem ta prohlášení měl chtít jakoby z vlastního podnětu a jeho účast přitom zamlčet. Na moji odpověď, že mně to výslovně nezakázal řekl, že už se stalo a věc že je jen proto nepříjemná, poněvadž i on dostal rozkaz z vyšších míst.“ O další průběh se prý Krychtálek již nestaral a „teprve značně později...se doslechl od Havelky, že věc měla nějakou dohru“, na které již Krychtálek nebyl zúčastněn.¹⁶³

Jak vypadala ona „dohra“?

Ministr Ježek, jeden ze tří adresátů, se podle svého písemného vyjádření z 20.4.1941 určeného prezidentu Háchovi začal Krychtálkem položenými otázkami zabývat až druhý den po jejich doručení na ministerstvo vnitra, tj. 8.4.1941 a poté o nich telefonicky jednal se svými vládními kolegy Havelkou a Krejčím, kteří „se příkře stavěli proti osobě tazajícího se redaktora a způsobu jeho dopisu, nikoliv však proti interview samému.“ Předseda vlády A. Eliáš se, poté co byl ministrem Ježkem o Krychtáلكově žádosti o interview informován, vyjádřil, že „na žádost nemám odpovídat, že se o tom musíme ještě poradit.“ Ježek měl po poradě s Eliášem prostřednictvím svého osobního tajemníka dr. Racka po poledni 8.4.1941 vzkázat Krychtáلكovi, že mu zatím nemůže dát kladnou odpověď na jeho otázky, neboť celá záležitost musí být nejdříve projednána protektorátní vládou, „poněvadž jde zejména v druhé otázce o kritiku rozhodnutí pana státního prezidenta“. Krychtálek sdělení dr. Racka vzal na vědomí s tím, že „to oznámí dále“.

O dvě hodiny později volal Krychtálek do Ježkovy kanceláře znovu a tázal se, kdy obdrží odpovědi na zaslané otázky, s tím „že interview potřeboval pro noviny dopoledne a že nedostane-li jej co nejdříve, nebude ho více potřebovat.“ Ježek v telefonickém rozhovoru s Krychtálkem poukazoval na politickou důležitost první otázky a na nevhodnou stylizaci otázky druhé, „ježto by event. mohla být kritikou pana státního prezidenta, po případě nejvyšších politických činitelů, kteří ve věci zaujali již své definitivní stanovisko.“ Nato se

¹⁶³ ABS 300-12-1, s. 193, Krychtáلكova žádost o interview, 7.4.1941, Opis, AKPR T 121/41, tamtéž, s. 46-47, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 14.10.1946 u MV v Praze, ABS, fond 301, sign. 1-3, s. 161, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 22.1.1946 u MV v Praze.

Podle své poválečné výpovědi měl v březnu nebo na počátku dubna 1941 Beran obdržet od Krychtálka žádost, aby odpověděl Večeru na otázky jak se dívá na poměry v Jugoslávii a co soudí o převratu tamtéž. Beran měl Krychtáلكovi odpovědět vzkazem přes redakčního tajemníka dr. Drbala, že se politikou nezabývá a články proto nepíše. Podobnou žádost o vyjádření měl dostat i Hampl a ten se s Beranem dohodl, že žádný příspěvek nepošle. ABS 300-12-1, s. 357, Protokol sepsaný s R. Beranem 13.9.1946 u MV v Praze.

měl Krychtálek mj. vyjádřit, že „vyžádání interviewu se stalo podle pokynů úřadu říšského protektora a že by nevyhovění mohlo mít určité nepříjemné následky.“

Téhož dne kolem 17 hodiny hovořil Ježek telefonicky s Gregorym, informoval jej o svém rozhovoru s Krychtálkem a „vyjádřil určité pochyby o tom, že Krychtálek byl z německých míst oprávněn interview takto žádat, resp. že by německá místa skrze redaktora Krychtálka takový příkaz členům vlády dávala.“ Mimoto Ježek Gregoryho informoval o skutečnostech týkajících se „osoby redaktora Krychtálka, hlavně pokud jde o jeho poměr k Národnímu souručenství, k vládě, obzvláště k některým jejím členům.“ Gregory potvrdil, že pokyn k pořízení interview dal Krychtálkovi on a po Ježkově upozornění na nevhodnou stylizaci druhé otázky, si tuto nechal Ježkem v německém znění nadiktovat, jelikož Gregorymu údajně nebyl přesný text této otázky znám.

Podle Gregoryho dalšího vyjádření měl být podobný interview „věcí tisku, že musí být dán při tak důležitých otázkách neprodleně, ježto by za několik hodin ztratil na významu.“ Gregory na závěr rozhovoru „vyjádřil určitou svou nelibost, že se věc takto protahuje, a že by k tomu účelu měla se vláda ihned svolati, což je dle jeho názoru beze všeho možné.“ Po skončení hovoru s Gregorym Ježek podal telefonicky informaci o jeho průběhu Eliášovi, jenž byl obsahem Ježkova sdělení udiven a o celé záležitosti nebyl do té doby nikým zpraven.¹⁶⁴

Také ministr Havelka se musel 8.4.1941 zabývat Krychtálkovými otázkami. V telefonickém rozhovoru s Krychtálkem se Havelka vyjádřil v tom smyslu, že se mu zdála být druhá z Krychtálkem položených otázek naivní, protože, dle Havelkova vyjádření, mělo být v protektorátu obecně známé, že Havelka je nejbližším Háchovým spolupracovníkem a že v březnu 1939 inicioval cestu státního prezidenta do Berlína. S ohledem na vyjádření ke druhé otázce měla být dle Havelky odpověď na první otázku samozřejmá. Vzhledem ke své pozici v kanceláři státního prezidenta považoval Havelka za samozřejmé, že o výše uvedených otázkách musí nejprve hovořit s prezidentem Háchou. Krychtálek se dle Havelky vyjádřil, že za otázkami stojí „německá osobnost“, ale nechtěl uvést její jméno.¹⁶⁵

Eliáš, Havelka a Krejčí se měli Krychtálkovou žádostí o odpověď zabývat 9.4.1941 před zasedáním hospodářského komitétu v budově ministerstva financí s výsledkem, že žádný

¹⁶⁴ Vyjádření ministra Ježka prezidentu Háchovi z 20.4.1941 ve věci Krychtálkovy žádosti o interview, in: Otáhalová, Libuše - Červinková, Milada (eds.): Dokumenty z historie československé politiky 1939-1943, Sv. 2, s. 605-606.

Podle Ježkovy výpovědi ze září 1946 měl v blíže neurčený čas Krychtálek volat do Ježkovy kanceláře a Ježkovi spolupracovníci pak ministrově sdělili, že „Krychtálek urgoval odpověď a stanovil novou lhůtu s tím, že nebude-li žádosti vyhověno, že musí věc oznámit Úřadu říšského protektora. Při této příležitosti již výslovně Krychtálek naznačil, že za věcí interviewu stojí šéf kulturněpolitického odboru Úřadu říšského protektora Gregory.“ ABS 300-12-1, s. 388, Protokol sepsaný s J. Ježkem 20.9.1946 u MV v Praze.

ministr „Krychtálkovi na jeho dopis meritorně neodpoví, nýbrž mu bude jen oznámeno, že podle usnesení ministerské rady jednotliví členové vlády nemají samostatně podávat žádné interview ve věcech politického významu.“ Podle Ježkova vyjádření totiž „dr. Havelka přišel na nápad, že odepření odpovědí má být motivováno poukazem na neprotokolované usnesení vlády, podle něhož jednotliví ministři nemají sami udílet ať ústní či písemný interview redaktorům denního tisku.“ Při této příležitosti se měl Ježek otázat, o jaké usnesení jde a od Havelky se mu dostalo vysvětlení v tom smyslu, že jde o dohodu, na které se usnesli členové Eliášovy vlády ještě předtím, než se stal ministrem vnitra. S Havelkovým návrhem měli dle Ježka ostatní protektorátní ministři souhlasit, jelikož „interview nechtěli udělit jednak z důvodů zásadních a jednak již také proto, že ing. Eliášovi ani nám ostatním členům vlády nebyla osoba Krychtálkova vhodná.“¹⁶⁶

Do záležitosti se ovšem vložil státní tajemník K. H. Frank, který v dopise z 9.4.1941 adresovaném ministerskému předsedovi uvedl, že v době, kdy měl tisk na takovém rozhovoru zájem, měla být rychlá odpověď na tyto otázky považována za samozřejmou, což se dle Franka nestalo. Státní tajemník dále kritizoval, že Krychtálkův Večer dosud neobdržel žádnou odpověď od uvedených ministrů. Podle Franka bylo jednání ministrů neloajální k říši. Státní tajemník si případ poznamenal a vyhradil si možnost vyvodit z něj případné následky. Uvedeným ministrům vyslovil rovněž svou nejostřejší nelibost.¹⁶⁷

Po dohodě s ostatními členy protektorátní vlády zaslali ministři Havelka, Krejčí a Ježek odpoledne 9.4.1941 Krychtálkovi odpověď na jeho dopis. Vzhledem k tomu, že protektorátní vláda měla být dle pisatelů vládou státního prezidenta, že většina ministrů byla jejími členy již v březnu 1939, a konečně, že tehdejší vláda převzala za „počin“ státního prezidenta z 15.3.1939 jednomyslně plnou odpovědnost, byla protektorátní vláda v dubnu 1941 „ve svém nazírání na události z 15.3.1939 zcela shodna se stanoviskem pana státního prezidenta stejně jako celý náš národ.“ Z toho dle autorů dopisu vyplývalo také stanovisko protektorátní vlády ke všem zahraničním událostem. Pokud ovšem prezident Hácha případně neurčil jinak, měl veřejné projevy k zahraničním událostem pronášet v dohodě s příslušnými říšskými činiteli státní prezident a nikoli protektorátní vláda. Na závěr pisatelé upozornili Krychtálka, že dopis

¹⁶⁵ ABS 300-12-1, s. 201.

¹⁶⁶ ABS 301-1-2, s. 218, Protokol sepsaný s J. Ježkem 12.2.1946 u MV v Praze, ABS 300-12-1, s. 389, Protokol sepsaný s J. Ježkem 20.9.1946 u MV v Praze.

¹⁶⁷ ABS 300-12-1, s. 194, Dopis K. H. Franka A. Eliášovi ze dne 9.4.1941, Opis, AKPR T 122/41.

byl určen jen pro jeho informaci a nikoliv ke zveřejnění. V době odeslání dopisu se měl telefonicky ohlásit Krychtálek s tím, že již nemá na odpovědi na interview zájem.¹⁶⁸

Eliáš o obsahu dopisu státního tajemníka z 9.4.1941 informoval vládu a prezidenta Háchu, jenž podle Havelkou připraveného konceptu zaslal 11.4.1941 Frankovi odpověď. Podle Háchova názoru šlo ve věci rozhovoru o určité nedorozumění. Krejčí, Havelka a Ježek totiž měli ve věci odpovědi na Krychtálkem položené otázky jednat se souhlasem státního prezidenta a zbylých členů vlády a Hácha a ministři protektorátní vlády jejich postup pokládali za zcela správný. „Jinak není podle mého soudu ani možno jednat,“ psal Hácha „nemá-li vzniknout ve veřejnosti dojem, že jednotliví členové vlády se různí ve svých názorech, jak by mohlo zajisté vyplývat také ze skutečnosti, že se politické projevy činí pouze jednotlivými ministry a v určitém listě.“ Podle Háchova sdělení dotazování ministři nejprve ani nevěděli, že popud k interviewu dal Gregory. Z toho důvodu si Hácha myslel, že „o nějaké neochotě zmíněných tří ministrů k odpovědi na otázky jen vzhledem k obsahu otázek nemůže býti v tomto případě ani mluveno.“

Hácha proto státního tajemníka žádal, aby „upustil od svého názoru, že může býti spatřováno neloajální chování členů vlády protektorátní vůči Říši v tom, že nezodpoví ihned otázky, položené od redaktora rázu pana Krychtálka, jehož minulost vyvolává pochybnosti o úpřímnosti jeho chování, a pro list, jehož počet čtenářů je tak omezen, jako je tomu u časopisu Večer. Vláda jako celek i jednotliví její členové, a z nich právě ti, o které dnes jde, učinili již řadu projevů k české veřejnosti, jejichž smysl byl vždy zcela jasný.“¹⁶⁹

Frank, jenž byl se zdůvodněním státního prezidenta nespokojen, se na Háchu obrátil dopisem z 12.4.1941, v němž mj. dále trval na svém tvrzení, že neochota ministrů měla svědčit o jejich neloajálním stanovisku a o nedostatku dobré vůle k vyplnění německého přání. Ministru Ježkovi mělo být z telefonického rozhovoru s Gregorym známo, že Krychtálkem položené otázky byly schváleny německou stranou, a vzhledem k očekávaným německým vojenským úspěchům na „jihovýchodě“ mělo jejich rychlé zodpovězení velkou důležitost.

¹⁶⁸ Dopis ministrů Havelky, Krejčího a Ježka Krychtálkovi z 9.4.1941, in: Otáhalová, Libuše - Červinková, Milada (eds.): Dokumenty z historie československé politiky 1939-1943, Sv. 2, s. 604.

¹⁶⁹ „Jedenfalls muß ich aber an Sie, sehr geehrter Herr Staatssekretär die Bitte richten, von der Auffassung Abstand nehmen zu wollen, daß eine illoyale Haltung der Mitglieder der Protektoratsregierung gegenüber dem Reiche darin erblickt werden kann, daß sie nicht sogleich Fragen beantworten, die ein Redakteur vom Schlage des Herrn Krychtalek, dessen Vergangenheit Zweifel an der Aufrichtigkeit seines Verhaltens wachzurufen geeignet ist, und demgegenüber auch ich selbst Zurückhaltung beobachte, stellt zu dem für ein Blatt, dessen Leserschaft so beschränkt ist, wie der zeitung Večer. Die Regierung als ganzes ebenso wie ihre einzelnen Mitglieder, und zwar unter diesen gerade diejenigen, um welche es sich hier handelt, haben sich bereits mit einer Reihe von Kundgebungen, deren Sinn stets völlig klar war, an die tschechische Öffentlichkeit gewandt.“ Tamtéž, s. 195, Dopis E. Háchy K. H. Frankovi ze dne 11.4.1941, Opis, AKPR T 122/41.

Frank dále uvedl, že interview nebyl určen jen pro Večer, ale měl být využit i v říšskoněmeckém tisku a rozhlase, čímž by byla zdůrazněna důležitost „českých výroků“. ¹⁷⁰

Hácha státnímu tajemníkovi odpověděl dopisem z 19.4.1941, ve kterém uvedl, že o německém původu položených otázek se ministři dozvěděli až posléze z telefonického rozhovoru ministra Ježka s Gregorym. Háchovi rovněž nebylo jasné, proč nebyly otázky položeny přímo vládě a z jakého důvodu byly otázky položeny prostřednictvím Krychtálkova Večera. Ministři byli dle Háchy pohoršeni Krychtálkovu osobou a charakterem jeho listu a včas si neuvědomili zvláštní důležitost položených otázek pro německou stranu. Hácha Franka ujistil, že pokud by si nebyl jist kladným postojem dotčených ministrů k říši a k jejím představitelům, tak by se jich nezastával. Jednání ministrů bylo dle Háchy v souladu se názorem ostatních členů vlády a vyjádřil lítost nad tím, že se mu nepodařilo Franka přesvědčit o tom, že dotčení ministři nezasluhují výčitku neloajality vůči říši. ¹⁷¹

Když se Háchovi nedařilo celou záležitost Frankovi objasnit, měli podle Krejčího poválečné výpovědi všichni tři dotčení ministři mluvit o tom, že půjdou celou věc Frankovi vysvětlit. Havelka se ale návštěvy u Franka nechtěl zúčastnit a prohlásil, že si od toho neslibuje žádný výsledek. Krejčí s Ježkem na svém rozhodnutí setrvali a řekli Havelkovi, že jej u Franka omluví, proti čemuž Havelka neměl námitek. Krejčí dále uvedl, že jej a Ježka k tomuto kroku pohnulo vyvolané napětí, které Ježkovi a Krejčímu znemožňovalo intervence u německých úřadů, zvláště u gestapa.

Před návštěvou u K. H. Franka se Ježek s Krejčím sešli před Černínským palácem, procházeli se chvíli venku a Krejčí si dle Ježkovy výpovědi zrekapituloval, „jak budeme u Franka mluvit, prohlásil, že hlavní jednání povede on a že Frankovi vysvětlí, že k odmítnutí interviewu došlo v první řadě vzhledem k osobě redaktora Krychtálka, který totiž pro velké politické aspirace není u protektorátní vlády oblíben a dále z důvodů, které již byly uváděny v přípisu gen. Eliáše a dr. Háchy.“ Také Krejčí po válce vypověděl, že Krychtálkovi neodpověděli, „poněvadž vůči němu máme averzi, poněvadž se nás kdysi dotkl a dále jsme odůvodňovali svůj postoj tím, že existuje usnesení ministerské rady, které nám bez vědomí vlády nedovoluje dávat interviewy. Frank na to prohlásil, že to nejde tak dál, abychom se

¹⁷⁰ ABS 300-12-1, s. 196, Dopis K. H. Franka E. Háchovi ze dne 12.4.1941, Opis, AKPR T 125/41. V souvislosti s Frankovou odpovědí Háchovi z 12.4.1941 měl Ježek požádat Eliáše o rozhodnutí, „zda by nebylo vhodné, kdybych při této příležitosti z úřadu ministra vnitra odešel a vrátil se k četnictvu. Ing. Eliáš mi však na to odpověděl, že jest to úplně vyloučeno, zvláště proto, že se v té době aktivističtí novináři namáhají státi členy vlády, obzvláště pak Krychtálek že usiluje o úřad ministra vnitra.“ Ježek zjistil z rozhovorů s Eliášem, že „jeho poměr ke Krychtálkovi byl naprosto odmítavý, že se ho však velmi obával pro Krychtálkovy styky s čelnými osobnostmi z Úřadu říšského protektora.“ ABS 300-12-1, s. 389, Protokol sepsaný s J. Ježkem 20.9.1946 u MV v Praze.

vždy kryli nějakým usnesením vlády a současně nám řekl, že to bylo jeho přání a že toto přání tlumočil Krychtálkovi jeho tiskový šéf Gregory. Na to jsme prohlásili, že to nám nebylo známo.“¹⁷²

Zatímco Ježek a Krejčí se rozmluvou s Frankem pokusili vzniklou situaci uklidnit, Havelka nic podobného neučinil, takže Neurath 21.4.1941 požadoval, aby byl propuštěn z místa šefa prezidentské kanceláře. O tři dny později Neurath Havelku vybídl, aby odstoupil z pozice vedoucího kanceláře státního prezidenta, neboť „neustálými protesty a stížnostmi je přakážkou pozitivního vývoje mezi Čechy a Němci“. Havelka podal demisi i jako ministr dopravy v domnění, že tato bude zamítnuta, ale Eliáš prý na Háchu naléhal, aby ji přijal. Jako vedoucího prezidentské kanceláře nahradil Havelku její dlouholetý sekční šef Augustin Popelka. Jako ministr dopravy byl Havelka vystřídán Jindřichem Kamenickým.¹⁷³

Dle zjištění poválečných vyšetřovatelů nebyla Krychtálkova dotazova akce jediným jeho kontaktem s Gregorym v dubnu 1941. Krychtálkův dopis s datem 21.4.1941 adresovaný Gregorymu, jenž byl v opise předložen Frankovi, obsahoval informace, které Krychtálek získal od protektorátního ministra zemědělství M. Bubny o zatčeném sekčním šéfovi Vaňkovi a o dr. Crhovi. Podle Krychtálka se měly ve dnech 19. a 20.4.1941 konat u prezidenta Háchy na Hradě porady, na nichž mělo být usneseno, že Hácha zavolá protektoru Neurathovi a otáže se jej „zda protektorátní vláda nebo někteří její ministři ztratili důvěru na německé straně a v kladném případě kteří.“

Hácha se prý rozhodl nechat odejít z vlády případně i Havelku, ale Eliáše chtěl prý Hácha ještě po jistou dobu ve vládě ponechat. Eliáš měl odejít teprve po jistém čase a jeho funkci předsedy vlády měl převzít M. Bubna. Ministři Bubna a Kratochvíl měli dle Krychtálka zájem na tom, aby Eliáš na svém místě ministerského předsedy zůstal a stéjněho mínění byl prý také prezident Hácha. Eliáš si dle Krychtálkových informací nepřál další účast Krejčího ve vládě a naopak Krejčí s Ježkem si měli přát, aby se demise vlády vztahovala i na Eliáše. Krychtálek ovšem adresáta upozorňoval, že tyto informace nemusí v určitých bodech souhlasit, protože vše mohlo být Krychtálkovi řečeno právě v naději, že se to dostane na vědomí německým okupačním činitelům.¹⁷⁴

¹⁷¹ Tamtéž, s. 197-198, Dopis E. Háchy K. H. Frankovi ze dne 19.4.1941, Opis, AKPR T 131/41.

¹⁷² ABS 300-12-1, s. 247-248, Protokol sepsaný s J. Krejčím 26.1.1946 u MV v Praze, ABS 301-1-2, s. 219, Protokol sepsaný s J. Ježkem 12.2.1946 u MV v Praze.

¹⁷³ Brandes, Detlef: Češi pod německým protektorátem, s. 171.

¹⁷⁴ ABS 300-12-1, s. 61. Podle poznámky vyšetřovatelů „Krychtálek se tedy zde zcela otevřeně hlásí k tomu, že byl v českých kruzích považován již v r. 1941 za donašeče a udavače a tímto písemným hlášením...jen prokázal, že všechna tato podezření kolem jeho osoby odpovídala skutečně pravdě.“ Tamtéž.

Zákazem Sokola, Havelkovým odchodem z vlády a kanceláře státního prezidenta v dubnu 1941 a zatčením Berana a Hampla o měsíc později, došlo ke změně politických sil uvnitř protektorátu a o slovo se začaly hlásit skupiny, kterým se zdálo, že nadešla vhodná příležitost získat vedoucí pozice v NS a případně i v protektorátní vládě. Nejsilnější pozici měl předseda Českého svazu pro spolupráci s Němci (ČSSN) Jan Fousek. Politický referent kanceláře státního prezidenta Kliment měl Fouska prosazovat nejen do vedení NS, ale i do Eliášovy vlády. Proti tomu byl ale Eliáš, jenž při případné realizaci hrozil demisí.

S návrhy na reformu NS pak přicházelo mj. vedení Národní odborové ústředny zaměstnanecké (NOÚZ) pod vedením bývalého sociálního demokrata Stočese nebo skupina mladých agrárníků soustředěná kolem sekčního rady Morávka. Všechny tyto návrhy směřovaly k bezvýhradnému podřízení NS autoritativnímu vedení - hojně byla řeč o triumvirátu a o zakotvení NS ve vládě. Podle zpráv SD se měla vláda těmto pokusům o vpád do jejich řad bránit.

O jednáních se dozvěděli Krychtálek, Křemen a Ryba, kteří 5.5.1941 vyslali k Eliášovi Rybu, jenž z pověření Krychtálka a Křemena požadoval odstoupení vlády a zřízení deriktoria ze tří žurnalistů. Ryba se přitom měl odvolávat na záměr úřadu říšského protektora, že nebude-li zjednána urychleně náprava, Němci sami rozpustí NS.¹⁷⁵

K Hofmanovi se měl tentýž den dostavit Krychtálek s požadavkem, aby se Hofman zúčastnil porady skupiny pražských šéfredaktorů, během které mu byla předána jejich žádost o audienci u dr. Háchy. Hofman se schůzky, které se mimo něj zúčastnili redaktoři podepsaní na žádosti u audienci u dr. Háchy (V. Krychtálek, V. Ryba, E. Vajtauer¹⁷⁶, J. Křemen, K. Lažnovský¹⁷⁷, K. Werner¹⁷⁸ a V. Crha), zúčastnil a na „dotaz, proč jsou na této akci

¹⁷⁵ Brandes, Detlef: Češi pod německým protektorátem, s. 172-173, Pasák, Tomáš: Pod ochranou říše, s. 290.

¹⁷⁶ PhDr. Emanuel Vajtauer (23. 12. 1892, Tábor - neznámo kdy a kde) vystudoval filosofii a psychologii na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy. V roce 1920 se účastnil druhého kongresu III. Internacionály v Petrohradu a Moskvě a po založení KSČ se stal jejím členem, působil jako redaktor komunistického tisku a byl ideologem tzv. ultralevé opozice v KSČ. V letech 1923-27 pobýval v USA, odkud byl pro svou politickou činnost vypovězen. Vajtauer, jenž své vzdělání získal také na univerzitách ve Vídni a Paříži, cestoval i po Evropě a Africe a zabýval se rovněž překladatelskou činností. V roce 1929 byl vyloučen z KSČ. Od r. 1931 pracoval Vajtauer v Melantrichu, kde mj. postupně působil jako redaktor Českého slova, vedoucí překladatelského oddělení a vedoucí zahraničního zpravodajství. V letech 1941-42 působil Vajtauer na postu šéfredaktora Večerníku Českého Slova a od roku 1942 řídil Přítomnost a stal se jedním z čelných aktivistických protektorátních novinářů a ideologů kolaborace. Ve svých pracech Češi v nové Evropě (1943) a Český mythus (1943) Vajtauer propagoval nacistický koncept Nové Evropy a pokoušel se přehodnotit české dějiny v nacistickém duchu. Na počátku května 1945 Vajtauer opustil Prahu a jeho další osudy nejsou známy. Národním soudem byl v dubnu 1947 v nepřítomnosti odsouzen k trestu smrti. Tomeš, Josef a kol.: Český biografický slovník XX. století, III. díl, s. 414, Čelovský, Bořivoj: Strážce nové Evropy. Prapodivná kariéra novináře Emanuela Vajtauera, Šenov u Ostravy, 2002.

¹⁷⁷ Karel Lažnovský (8.3.1906, Motyčín, okr. Kladno - 10.10.1941, Praha) nedokončil studia na gymnáziu ani na obchodní akademii a v pol. 20. let působil v KSČ. Mezi léty 1933-38 pracoval jako redaktor Večerního Českého

zúčastnění jen někteří šéfredaktoři, nikoliv všichni“, dostal odpověď, že „jde o skupinu šéfredaktorů, kterou spojuje společná práce a společný celkový názor na úkoly tisku a na úkoly české politiky.“ Hofman účastníkům porady sdělil, že jejich žádost postoupí dále služební cestou a přítomní šéfredaktoři měli projevit přání „bude-li jejich žádosti vyhověno, aby byli uvedeni k p. presidentovi šéfredaktorem Tiskového odboru PMR.“ Měli být „dále velmi povděční, kdyby jejich případnému přijetí panem státním prezidentem byl přítomen pan předseda vlády.“

V dopise pro státního prezidenta předaném Hofmanovi šéfredaktoři V. Krychtálek, V. Ryba, E. Vajtauer, J. Křemen, K. Lažnovský, K. Werner a V. Crha žádali státního prezidenta, aby je v době, v níž se mu to bude hodit, přijal k rozmluvě. „Byli bychom Vám velmi povděční“ psali aktivisté, „kdybyste nám pro naši odpovědnou novinářskou práci poskytl možnost poznat přesněji a v podrobnostech linie své činnosti. Doufáme, že takovéto občasné rozhovory, pokud si je budete přát, odrazily se příznivě na výsledcích našeho novinářského působení.“¹⁷⁹

Hofman k žádosti šéfredaktorů připojil své vyjádření: „Jde o skupinu šéfredaktorů, která-pokud se Prahy týká - se kryje s účastníky zvláštních důvěrných konferencí tiskových, jež se příležitostně scházejí na podnět skupiny Tisk u říšského protektora. Tím jest řečeno, že je to skupina novinářů, která si dobyla svou činností důvěry říšských činitelů a která znamená proto v poměru k Říši určitou národní českou posici. Tato skupina koná už skoro rok občasné schůzky, na nichž diskutuje o situaci a o stanovisku, jaké je nutné v zájmu národa k ní v tisku zaujmout.“ Hofman měl být k těmto schůzkám zpravidla pozván a mohl proto konstatovat, že se „lze na slovo těchto novinářů spolehnouti a že lze s nimi loyálně spolupracovat. Není to nějaký konventikl lidí, spjatých osobními zájmy, ani stolní společnost, nýbrž pracovní pospolitost, která překonala i četné osobní a povahové averze mezi svými příslušníky a je

slova v Plzni. V období 1938-39 byl Lažnovský redaktorem a od března 1941 do své smrti šéfredaktorem Českého slova. Tomeš, Josef a kol.: Český biografický slovník XX. století, II. díl, s. 259.

¹⁷⁸ Karel Werner (20.10.1906, Vídeň - 22.4.1947, Praha) po maturitě v r. 1924 navštěvoval tři semestry Vysokou školu obchodní a posléze se stal úředníkem u fy. Schöllerbleckmann u její centrály ve Vídni. Od r. 1926 působil ve Vídeňském obdeníku, českém listě, kde pracoval až do února 1930. Od února 1930 pracoval v Poledním listě nejprve jako stenograf a později jako noční redaktor. V r. 1941 byl jmenován šéfredaktorem Poledního listu a působil tam až do května 1943, kdy se stal šéfredaktorem ve Večerním Českém slově. V roce 1925 vsoupil Werner do Národní obce fašistické a zhruba rok byl jejím členem. Po návratu z Vídně se stal členem mládeže Národní ligy a v této organizaci byl do léta 1938 členem ústředního vedení a později také vedoucím pražského kraje B. V červnu 1939 se stal členem Národního souručenství. Werner se v prosinci 1943 stal jedním ze zakladatelů a hlavních představitelů České ligy proti bolševismu. V květnu 1945 byl Werner zatčen a posléze vyšetřován pro svou činnost za okupace. V dubnu 1947 byl Werner Národním soudem odsouzen k trestu smrti. NA, fond NSd, k. 122.

¹⁷⁹ ABS 300-12-1, s. 206, Žádost o přijetí některých šéfredaktorů státním prezidentem, PMR, Tiskový odbor, č.j. 2289/41, v Praze 5.5.1941, opis.

spojena jediným společným zájmem: pracovat pro budoucnost národa a připravovat cestu k jeho rozvoji.“

Hofman považoval za „lidsky pochopitelné, že každý z nich hledá přitom i své osobní uplatnění. Celková linie jejich politického úsilí však pohybovala se vždy v rámci, vytýčeném zásadním rozhodnutím pana státního presidenta a základními směrnicemi vlády, i když v jednotlivostech se jejich stanovisko odchylovalo.“ Hofman také připoměl, že skoro všichni členové této skupiny měli „donré vztahy k významným činitelům říšským /i mimo Protektorát/ a že mívají z těchto pramenů důležité informace.“ Jádrem skupiny tvořili dle Hofmana od počátku Krychtálek a Ryba. Hofman doporučil žádost k příznivému vyřízení.¹⁸⁰

V květnu 1941 došlo v souvislosti se zatčením A. Hampla v rámci vlny zatýkání funkcionářů bývalé sociálnědemokratické strany 6.5.1941 i k zatčení F. Hofmana a Ryby. Krychtálek ještě ten den intervenoval v Rybově případě u Wolmara, jenž prý nebyl o zatčení Hofmana ani Ryby informován. Krychtálek měl na intervenci osobní zájem, neboť předchozího večera byl s oběma muži ve vinárně U Řeháků v Lidovém domě. Ryba byl po několikátýdenní vazbě propuštěn. Dr. Hofman, který takové štěstí neměl, byl vězněn v Osvětimi kde v květnu 1942 zahynul.¹⁸¹

O prosazení změn ve vedení Národního souručenství se mimo výše uvedených skupin v květnu 1941 pokoušel také Křemen, který 8.5.1941 prosazoval rozpuštění NS a jmenování tříčlenného výboru ve složení Fousek, Křemen a Stočes. Generálním sekretářem NS se měl stát Nepraš.

Státní tajemník K. H. Frank odeslal Eliášovi 15.5.1941 dopis v němž mu sděloval, že v NS se neustále projevují „říši nepřátelské elementy.“ Dále Frank napsal, že reorganizace NS je sice českou záležitostí, ale za existujícího stavu nemělo NS důvěru říšského protektora. Nedůvěra panující vůči NS ze strany německých míst vytvářela dle Pasáka možnost zásahu německého zásahu proti NS. Reorganizace a odstranění protiněmeckých činitelů z NS tak mohla být provedena bez ohledu na českou stranu.

Prezident Hácha se tedy rozhodl k výměně vedení Národního souručenství a 17.5.1941 vydal nařízení, kterým zbavil Nebeského společně s jeho tajemníky a generálním sekretářem Mrazíkem funkcí ve vedení NS. Vedoucím NS se téhož dne stal J. Fousek, který dal Frankovi

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 207-208. Počátkem května 1941 jednal o skupině aktivistických novinářů ministerský předseda A. Eliáš s C. Melčem. Eliáš vytýkal Hofmanovi účast na schůzkách aktivistů, na nichž byla napadána vláda pro nedostatečný aktivistický poměr k Německu a doporučil Melčovi, aby o této věci s Hofmanem taktně jednal. Toto se pro Hofmanovo zatčení již neuskutečnilo. Pasák, Tomáš: Aktivističtí novináři a postoj generála Eliáše v roce 1941, in: Československý časopis historický, 1967, r. 15, č. 2, s. 187.

¹⁸¹ ABS 300-12-1, s. 47, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 14.10.1946 u MV v Praze.

najevo svou ochotu „vychovávat Čechy k říšské myšlence“. Jmenováním Fouska došlo rovněž ke vzniku personální unie mezi NS a ČSSN. NOÚZ, jenž se v předcházejících měsících projevovala kriticky vůči NS, nominovala do pozice místopředsedy Výboru NS stávajícího předsedu NOÚZ Václava Stočese. Druhým místopředsedou se stal příslušník někdejší živnostenské strany továrník Jan Paulík.

Aktivisté podle Pasáka změny v NS přivítali, přestože nebyli Krychtálek a spol. jmenováni do čela NS, případně do protektorátní vlády a je možno se domnívat, že „akce Krychtálkovy skupiny na počátku května 1941 byla opět v souladu s Frankovou politikou. Bylo tomu tak již při nepodařeném interview a ukazuje se, že státní sekretář volil staronovou taktiku vylepšenou tím, že místo Krychtálka vyjednával Křemen a Ryba.“¹⁸²

¹⁸² Brandes, Detlef: Češi pod německým protektorátem, s. 172-173, Pasák, Tomáš: Pod ochranou říše, s. 291-293.

Rozhovor druhý

Po návratu z dovolené v červenci 1941 se Krychtálek na tiskových konferencích pořádaných pro protektorátní novináře Tiskovým odborem Předsednictva ministerské rady ve „spolupráci“ se skupinou Tisk z úřadu říšského protektora dle svých slov údajně setkal se změněnou situací: „mezi šéfredaktory svým radikalismem odlišovali se Lažnovský, který nabyl značný vliv na Wolmara, k němu se přidal Emanuel Vajtauer, kteří se pokoušeli dokonce vytlačit Křemena z Melantrichu a dostat na jeho místo Prokopa.“ V novinách Lažnovský a Vajtauer uveřejňovali stále ostřejší útoky na Eliášovu vládu a celá jejich kampaň měla dle Krychtálka ráz plánovité promyšlené akce, v jejímž pozadí „stál Moravec, který chtěl touto akcí zřejmě dosáhnout toho, aby odstranil Eliáše a stal se sám předsedou protektorátní vlády.“¹⁸³

Proti českému vysílání londýnského rozhlasu, které bylo zaměřeno proti aktivistickým novinářům hledal Krychtálek spolu s ostatními novináři zastání u Wolmara a Gregoryho z úřadu říšského protektora. Na poradě svolané Wolmarem na 15.8.1941 se také mělo jednat o tom, jak je možné, že pod aktivistickými články uveřejňovanými v českém tisku byli podepsáni stále stejní lidé a přítomní aktivisté si německým činitelům stěžovali na nedostatek podpory ze strany protektorátní vlády.¹⁸⁴

Na tiskové konferenci konané 22.8.1941 šéfredaktor Českého slova Lažnovský vystoupil na obranu aktivistických novinářů, kteří se podle jeho názoru ocitli v dosti vážné situaci. Po skoro dvou letech úsilí o získání důvěry lidí, měli dle Lažnovského být aktivisté napadáni různými venkovskými listy a bylo jim rovněž vyhrožováno. Toto považoval Lažnovský za „veliké nebezpečí.“ Takový vývoj měl údajně negativně působit na určitou část protektorátních obyvatel, kteří se stávali stále zatvrzelejšími a aktivnějšími v útocích na aktivistické novináře. Pokud by podle Lažnovského bylo dovoleno, aby autorita „vedoucích politických novinářů“, tzv. aktivistů, byla podlamována, aby se proti nim objevovaly štvavé útoky, mělo to vytvářet živnou půdu pro tyto vrstvy a mohlo to být také dokladem, že práce aktivistů neměla hodnotu, jakou ji přikládali. Lažnovský dále obvinil protektorátní vládu z toho, že po celé dva roky neučinila téměř nic, aby pozvedla autoritu novinářů a neuznala, že

¹⁸³ ABS 300-12-1, s. 53, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 15.10.1946 u MV v Praze.

¹⁸⁴ Pasák, Tomáš: Pod ochranou říše, s. 315.

aktivističtí novináři byli jedinými z intelektuální vrstvy, kteří se k soudobému vývoji stavěli pozitivně. Protektorátní vláda dle Lažnovského názoru nedovedla jednat s aktivistickými novináři jako s určitou vedoucí vrstvou, ignorovala jejich publikační činnost, přestože se jejich činnost setkávala s uznáním na německé straně.¹⁸⁵

Po této konferenci měla dle Krychtálka následovat konference užší, konaná za účasti šéfredaktorů pražských denníků a šéfredaktora tiskového odboru PMR Melče, na níž se vedoucí skupiny Tisk Wolmar vrátil k vystoupení Lažnovského a dotázal se přítomných, zda by tisku Lažnovským žádané projevy podpory pomohly. Podle Krychtálkova poválečného vyjádření se vlády zastal Melč, jenž uvedl, že je vyloučeno, aby častěji došlo k takovým projevům jednotlivých členů vlády nebo vlády jako celku. „Když došla řada na mně“, vyjádřil se po válce Krychtálek „připojil jsem se k Melčovu stanovisku a prohlásil jsem, že takových projevů nepotřebujeme.“ Podle Krychtálka se k Lažnovského námětu přidal pouze Vajtauer a zůstali tak v této akci osamoceni, načež Lažnovský měl na závěr prohlásit, že bude žádat o rozmluvu s A. Eliášem osobně a že mu žádost o podporu tisku nějakými projevy přednese za České slovo a za svou osobu. K tomu se připojil Vajtauer. Krychtálek soudil, že Eliáš byl „jistě o průběhu těchto dvou tiskových porad informován Melčem“ a požádal údajně telefonicky Krychtálka, aby „zařídil, aby také ostatní šéfredaktoři denních listů se hlásili o tuto rozmluvu, tak aby nemusil hovořit jen s Lažnovským a Vajtauerem.“ Na jedné z následujících užších konferencí byla Krychtálkovi dána k podpisu žádost o audienci u Eliáše. Celkově byla podle Krychtálka žádost podepsána 7 šéfredaktory, kteří se těchto konferencí účastnili (Lažnovský, Vajtauer, Krychtálek, Crha, Ryba, Křemen, Werner).¹⁸⁶

Průběh připravované návštěvy aktivistů u ministerského předsedy ovlivnil bojkot protektorátního tisku, který se v září 1941 podařilo uskutečnit domácí rezistenci a exilu. Podle J. Kuklíka a J. Gebharta se jednalo se o největší a nejlépe koordinovanou kampaň a protinacistickou demonstraci za dobu trvání protektorátu. Prokop Drtina, odpovědný za české vysílání v BBC, přišel původně s nápadem vyhlásit bojkot novin Českého slova, které se pod vedením šéfredaktora Karla Lažnovského staly jedním z hlavních reprezentantů novinářského aktivismu. S podobnou myšlenkou přišli v protektorátu redaktor Vladimír Hruban a ředitel Melantrichu Josef Vitásek, kteří navrhovali bojkot protektorátního tisku. S tímto nápadem souhlasili vedoucí představitelé Ústředního vedení odboje domácího a tak 9.9.1941 odešla do Londýna depeše adresovaná Drtinovi, oznamující zahájení akce zaměřené proti odběru a čtení novin vydávaných v protektorátu a říši od výročí smrti T. G. Masaryka, tj. od 14.9.1941.

¹⁸⁵ Končelík, Jakub - Köpplová, Barbara - Kryšpinová, Jitka: Český tisk pod vládou, s. 389-390.

Představitelé londýnského exilu byli vedením domácího odboje žádáni o rozhlasová vystoupení zaměřená mj. proti odběru a čtení novin propagandisticky zaměřaných proti českému národu. Doporučováno mělo být čtení knih místo novin, protože „kdo nečte noviny, ničí tím munici německé propagandy. Nevyržujte svými penězi zrádce národa.“ Akce měla trvat prozatímne do 21.9.1941 a byl jí přikládán velký význam jako „zkouška pohotovosti“. Role hlavního organizátora tak připadla londýnskému vysílání českého rozhlasu a mělo se jednat o akci dokumentující sílu celonárodního odporu.

První výzvu přinesl londýnský rozhlas 12.9.1941 a obyvatelé protektorátu byli vyzváni, aby nikdo nekupoval, nečetl a ni si nepůjčoval v období od 14.9. do 21.9.1941 jakékoli noviny. Rozhlasová kampaň pokračovala i v dalších dnech souběžně s výzvami v duchu hesla Pracuj pomalu, které měly přispět ke snížení výkonnosti protektorátního hospodářství. Podle Krajinových depeší Drtinovi z 16.9. a 18.9.1941 měla mít akce značný úspěch jak ve městech tak i na venkově, německé protektorátní orgány odpovědné za tisk měly hrozit zastavením vydávání českého tisku¹⁸⁷ a noviny nebyly v protektorátu kupovány, čteny ani nošeny na ulicích. Během uvedeného týdne došlo k poklesu odběru protektorátního tisku o 50-70%.

Výzva zaměřená proti nákupu a četbě protektorátního tisku se u českých aktivistických novinářů setkala se znepokojením ještě před zahájením bojkotu a tak 12.9.1941 aktivisté během schůzky s Gregorym žádali, aby představitelé německé okupační správy naléhali na protektorátní vládu ve věci veřejného zastání se aktivistických novinářů.¹⁸⁸

Na jedné z tzv. užší konferenci konané v průběhu bojkotu protektorátního tisku se měl Gregory podle Krychtálkovy poválečné výpovědi „vyjádřit v tom smyslu, že by sice bylo možné odebrat lidem rádiopřijímače, ale to by lidem zabránilo v poslechu německého vysílání a proto pravděpodobně budou vyzvány všechny tiskové podniky jakož i všechny prodejny novin, aby ohlásily německé policii jména a adresy těch předplatitelů, kteří odřeknou

¹⁸⁶ ABS 300-12-1, s. 53, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 15.10.1946 u MV v Praze.

¹⁸⁷ Na pravidelné tiskové konferenci pořádané den po odeslání druhé ze zmíněných depeší, tj. 19.9.1941 se vedoucí skupiny Tisk Wolfram vyjádřil k možnému řešení bojkotu českého tisku: „Mohu vám říci, že věci, které se nyní přihodily, bojkot listů apod. ačkoliv jsme konstatovali a vy jistě též, že věc již ochabla a od včerejška neučinila žádných pokroků, které by stály za zmínku, jsou přec jen takového druhu, že směrodatná německá místa uvažují o tom, zdali jest radno ponechat i nadále v této rozsáhlé formě samostatný český tisk, když český národ sám dokazuje, že si toho nijak nevážá. Poukazuji na zprávu v dnešním ‚Der neue Tag‘, jež obsahuje citáty z několika českých listů, mj. ‚Národní Politiky‘, a v závěru s poukazem na otázku papíru praví: ‚Jestliže český národ nepotřebuje svébytného tisku, může býti papíru jako suroviny použito k jiným účelům.‘ Preje-li si český národ, aby se s ním tak zacházelo, můžete vzít na to, že takovéto zacházení možno dokonale uskutečnit bez potíží.“ Končelík, Jakub - Köpplová, Barbara - Kryšpinová, Jitka: Český tisk pod vládou, s. 423.

¹⁸⁸ Gebhart, Jan - Kuklík, Jan: Velké dějiny zemí koruny české XV.b (1938-1945), Praha-Litomyšl 2007, s. 34-35.

předplatné. To mělo být důkazem, že poslouchají londýnský rozhlas a připojují se k akci bojkotu.“

Bojkot tisku, prohlásil prý dále Gregory, „je záležitostí vůbec nejvýznamnější z těch, s kterými jsme se od počátku zde setkali.“ Gregory se měl rovněž vyjádřit, že „ani tzv. aktivističtí novináři nesmýšlí dobře s německou věcí a že jsou k onomu způsobu psaní Němci přinuceni. Dále mluvil o opatřeních, která budou podniknuta k zlomení bojkotu a vyzval šéfredaktory denního tisku, aby podali žádost o audienci u předsedy vlády ing. Eliáše. Prohlásil, že budeme určitě přijati.“ Na závěr sdělil Gregory přítomným novinářům, že probíhala jednání zaměřená na to, aby šéfredaktoři denního tisku byli přijati Háchou a posléze Neurathem, u něhož měl být přítomen také K. H. Frank.¹⁸⁹

Aktivisté, znepokojení výzvou londýnského rozhlasu, žádali prostřednictvím vedoucího Tiskového odboru Předsednictva ministerské rady C. Melče o zastání ze strany protektorátní vlády nebo ministerského předsedy A. Eliáše. Ministerský předseda ovšem odmítal vystoupit ve prospěch aktivistických novinářů a nechtěl je ani přijmout, jelikož, jak uvádí T. Pasák, očekával, že se budou jeho osobností před těmi útoky zaštitit. Eliáš proto doporučoval počkat jednak na rozhodnutí prezidenta Háchy, jednak na zjištění rozsahu bojkotu protektorátního tisku. Poté, co aktivisté požádali o přijetí u státního prezidenta, rozhodl se je A. Eliáš přijmout 18.9.1941 jako první, ještě před jejich návštěvou u Háchy plánovanou na 25.9.1941.¹⁹⁰

¹⁸⁹ ABS 300-12-1, s. 53-54, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 15.10.1946 u MV v Praze.

¹⁹⁰ Pasák, Tomáš: Pod ochranou říše, s. 316. Podle H. Masaříka, jenž v PMR zastával pozici přednosty koordinačního odboru, se měl A. Eliáš vyjádřit, že „vzniku aktivistického tisku u nás nebylo možno dobře zabránit, litoval však v rozhovorech se mnou velmi otevřeně, že řada našich žurnalistů, mezi nimi Krychtálek, zbytečně předbíhala německému tlaku a vyvolávala tím právě nepříznivé srovnání. Litoval také, že nedošlo z vlastní iniciativy u velkých vydavatelství k omezení počtu vycházejících denníků, poněvadž Němci neli tak záminku, že celkový obraz našeho tisku zůstal týž jako za republiky, což nebylo pravda... Podle mínění Eliášova malou morální odolnost většiny řadových redaktorů zavinil již náš koaliční režim z konce republiky, který v nich pěstoval sklon k námezdnosti. Právě z této kategorie se rekrutovali největší aktivisté... Pokud Eliáš měl rozhovory s představiteli aktivismu v tisku, byly tato rozhovory z obou stran falešné, poněvadž Eliáš se neodvažoval mluvit před nimi otevřeně o své politické linii... Pokud si pamatuji z těchto rozmluv na úsudky Eliáše a o jednotlivých redaktorech, mohu říci, že Lažnovského, Krychtálka a Vajtauera označoval za prototypy politických přeběhlíků k nimž měl přímo fyzický odpor, Rybu považoval za relativně slušnějšího, Crhu za naprosto falešného, Kříže za nezralého mladíka s úzkým obzorem... Útoky novinářů na vládu si Eliáš bral jednak jako útoky proti základní linii jeho politiky, jednak jako osobní útoky.“ ABS 300-12-1, s. 330, Protokol sepsaný s H. Masaříkem 7.9.1946 u MV v Praze.

Šéfredaktor Venkova R. Halík měl z hovorů s A. Eliášem a E. Háchou zjistit, že „oba dotyční státníci Krychtálkovi nevěřili, neradi viděli jeho snahu dostat se do popředí... a dokonce u gen. Eliáše mohu snad kvalifikovati jeho poměr ke Krychtálkovi - soudě z jeho hovorů - jako štítivý odpor vůči němu.“ ABS 300-12-1, s. 334, Protokol sepsaný s R. Halíkem 9.9.1946 u MV v Praze.

Eliáš měl v rozhovoru s B. Ausobským charakterizovat Krychtálka jako „drobného intrikána, ochotného udělat pro svoji kariéru cokoliv.“ V blíže neurčené době, kdy se Krychtálek, Křemen a Ryba snažili o „uplatnění ve veřejném životě“ se pak měl Eliáš dle B. Ausobského vyjádřit: „Dokud jsou tito tři, tak je to dobré. Ryba po každé schůzce, kterou si odbývají přijde ihned ke mně a podrobně mně informuje o každém detailu jednání. My tak máme aspoň možnost okamžitě paralisovat jejich nápady.“ ABS 300-12-1, s. 358, Protokol sepsaný s B. Ausobským 11.9.1946 u MV v Praze.

O přibližném datu konání audience u Eliáše byli podle Krychtálka informováni tiskovým odborem PMR všichni novináři, později ale mělo na základě zásahu skupiny Tisk z úřadu říšského protektora dojít ke změně a pozvání se týkalo jen těch novinářů, kteří podepsali žádost o přijetí a ostatní šéfredaktoři byli vyrozuměni s tím, že se jich pozvání netýká. Za Novinu to původně mimo Krychtálka měli být ještě Halík za Venkov a Černovský za Lidový denník. Novináře uvedl na audienci u A. Eliáše vedoucí tiskového odboru C. Melč, jenž ministerského předsedu také seznámil s těmi novináři, s nimiž se Eliáš osobně neznal. Poté co Eliáš zahájil audienci poukazem na to, že „slyšel, že novináři chtějí tlumočit nějaká svá přání“ měl Melč ministerskému předsedovi odpovědět, že „se nejedná o kolektivní akci, nýbrž že každý ze šéfredaktorů sdělí mu své názory na aktuální věci.“ Eliáš po tomto krátkém oficiálním zahájení vyzval přítomné šéfredaktory V. Krychtálka, V. Rybu, E. Vajtauera, J. Křemena, K. Lažnovského, K. Wernera a V. Crhu, aby se posadili kam chtěli ke kulatému stolu, na němž dle Krychtálové výpovědi bylo již připraveno občerstvení ve formě obložených chlebíčků, vína a ovoce.¹⁹¹

Podle úředního záznamu pořízeného z této schůzky se měl Ryba v úvodu setkání vyjádřit, že by bylo nejlepší kdyby Eliáš sám debatu zahájil, ten ale řekl, že „by měl za účelné, kdyby přítomní šéfredaktoři sami uvedli o čem si přejí jednat.“ Na to se měl hovor vést kolem vyživovacích otázek, přičemž měl Krychtálek mj. poukázat na rozdíl v ceně pro spotřebitele a v ceně, jež se platí producentovi. Byla také zmíněna nutnost bojovat s černým trhem a nutnost zlepšení zásobování tuky.

Dále se dle záznamu měla debata vést kolem útoku londýnského rozhlasu na aktivisty. „Přítomní si stěžovali, že nedocházejí dostatečné podpory u vládních a jiných činitelů a že neměli možnost býti s předsedou a ostatními členy vlády v dostatečném kontaktu.“ Eliáš měl na toto poznamenat, že již dříve jednal s některými redaktory o „různých časových otázkách“ a že nikdy nebyl nikdo z novinářů odmítnut, pokud požádal o rozhovor s premiérem. Podle Křemena byl ale takový druh kontaktu s premiérem nedostatečný a měl by podle jeho názoru být „postaven na širší bázi.“ Ryba vzpoměl žádosti o občasné rozhovory s členy vlády a žádost o přijetí u státního prezidenta, která byla podána v květnu 1941. Eliáš se vyjádřil, že setkání se státním prezidentem bylo odloženo po zatčení dvou osob ze skupiny žadatelů a že k jeho uskutečnění dojde v dalším týdnu.

Podle Lažnovského bylo možno v individualním styku s premiérem vidět osobní politiku jednotlivých redaktorů. Mělo ovšem jít o to, aby byli aktivističtí novináři viděni v jiném

¹⁹¹ ABS 300-12-1, s. 55, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 15.10.1946 u MV v Praze.

světla. Vláda měla pronášet proslovy, „z nichž by se národ mohl přesvědčit, že to, co dělají aktivističtí novináři je v plné shodě se stanoviskem vlády.“ Lažnovský přitom uváděl příklady z Německa a stěžoval si, že „až dosud dělali vlastně aktivistickou práci vlastně jen aktivističtí novináři, takže v národu vzniká dojem, že jsou zaprodanci Němců a zrádci národa. Židovští novináři v Londýně toho využívají a do aktivistů pak buší.“ To mělo být také důvodem vystoupení Lažnovského na tiskové konferenci.

Werner uvedl, že novináři měli být v nevýhodě oproti minulosti, kdy bylo možné opatřovat si informace od členů vlády v kuloárech. Dále se Werner zabýval výtkou, že novináři jsou koupeni Němci, přičemž dle záznamu ze schůzky poznamenal, že „to je pravda, že jsou Němci koupeni, avšak nikoliv za peníze, nýbrž za kamarádskou spolupráci a za zájem, který se ze strany německé se vždy projevuje a s nímž se ve všech svých počinech a podnětech na strany německé setkávají. Jsou v úzkém kontaktu s říšskými místy, někdy ve styku každodenním, kdežto s protektorátními vládními a vedoucími činiteli není vlastně styk žádný.“

Krychtálek toto potvrdil a dále hovořil o tom, že o účincích výzvy londýnského rozhlasu k bojkotu českého tisku mělo být více známo až na konci měsíce „až bude přesný výkaz o remitendách.“ Měly se ale vyskytnout případy, kdy se noviny v trafikách nekupovaly, kamelotům byly dávány peníze, aby noviny neprodávali a některé trafiky dokonce měly písemně žádat nakladatele listů, aby jim nebyly ten týden noviny posílány.

O nedostatečné komunikaci mělo podle Křemena svědčit také to, že se vláda ani ministerstvo školství nijak nevyjádřili ke školské otázce. Eliáš se měl výtkami zabývat a zmínit se především o otázce škol, o tom že počet středních škol je velký a o odborné školy není mezi veřejností takový zájem. Podle Krychtálka bylo z německé strany očekáváno, že ministerstvo školství přijde s „vyhovujícím vlastním návrhem.“ Rovněž se měl vyjádřit, že by se „čeští vládní činitelé měli řídit slovenským vzorem“ neboť mu bylo v rozhovoru s jistým říšským činitelem řečeno, že to Slováci vedou dobře.

Krychtálek dále uvedl, že „má ze přirozené, že stoprocentně se mohou exponovat jen novináři a že nemůže tak činit vláda, speciálně pak předseda vlády ing. Eliáš, poněvadž by to v národě vyvolalo účinek opačný.“ Dle záznamu Krychtálek také poukázal na to, že „má věcnou a loyální politiku za bezpečnější a že by nebylo správné, aby vládní a jiní vedoucí činitelé zůstávali v pozadí, že si tím opatří pozici pro eventuelní změnu situace v budoucnu. Londýn bude pravděpodobně útočit nejen na aktivistické novináře, nýbrž i na vládní a ostatní činitele...Od londýnských emigrantů nelze čekat nic jiného, jelikož je to směčka vlků, která jde jen za mocí, za penězi.“

V případě německé prohry se dle Krychtálka nedalo čekat, že „by opatrní vládní a jiní činitelé tím něco získali, poněvadž vedoucí místa má Londým již obsazena pro své lidi. Naproti tomu aktivistickou politikou nemůže se nic ztratit, ba naopak při vítězství Německa jen získat.“ „Anglie nemá“, soudil Krychtálek, „nikterak v úmyslu obnovit československý stát, nýbrž uvažuje o vytvoření konfederace severní /Čechy, Polsko, severní státy/ a konfederace jižní /Maďarsko, Jugoslávie atd./ Lze si lehce představit, co by znamenalo provedení takového projektu...Od vítězství Anglie si nelze tedy ničeho slibovat.“ Podle Křemena měla být „vláda i aktivističtí novináři...na jedné větvi a že v případě prohry Německa je všechny čeká stejný osud.“

Krychtálek uvedl dále, že by bylo nanejvýš nutné, aby se v časových intervalech vláda projevila příslušnými prohlášeními, nejprve projevem o významu českého tisku s prohlášením, že vláda plně za protektorátním tiskem stojí. Crha poznamenal, že ve veřejnosti se vzrůstá pocit, že protektorátu chybí pevné vedení a že okolí státního presidenta je velmi nešikovné. „Naproti tomu předseda vlády“, soudil dle záznamu Crha, „třebaže mnozí ho hned nepochopili, vede si velmi dobře a bylo by jen účelné, kdyby styk s novináři byl co nejužší, který by přispěl k vzájemnému poznání. Není-li vedení, pak vzrůstá svedení.“ Podle Crhy bylo také chybou, že Národní souručenství nemělo v rukou mládež.

Na závěr schůzky vzal ministerský předseda A. Eliáš poznámky novinářů na vědomí a doufal, že toto jejich setkání nebylo poslední. Novináři přednesli také žádost, aby o jejich poznámkách byli uvědoměni také ostatní členové vlády, a aby bylo pro tisk připravena stručná zpráva o této návštěvě. Zpráva o návštěvě aktivistů u předsedy vlády měla být podle Eliáše připravena Melčem. Crha poděkoval jménem přítomných za přijetí a projevil uspokojení nad tím, že je v čele tiskového odboru C. Melč, „který redaktorům vychází všestranně vstříc.“¹⁹²

Podle Krychtálkovy poválečné výpovědi se rozhovor odehrál „ve formě společenské rozpravy“. Na Lažnovského požadavek, aby vláda projevy a publikacemi podporovala práci tisku na převýchově národa, odpověděl A. Eliáš poukazem na politické a technické potíže takových projevů a podle Krychtálka prohlásil, že „není názorem příslušných politických míst německých, aby on nebo členové jeho vlády vystupovali na veřejnosti s nějakými články anebo častými projevy. Řekl, že je věcí jednání a dohody mezi jím a příslušnými místy německými, jestli, jak a jak často se mají se členové jeho vlády nějaké projevy činiti.“ Vajtauerovu stížnost na to, že tisk nebyl dostatečně informován ani v nepolitických

¹⁹² ABS 300-12-1, s. 215-219, Záznam o návštěvě tzv. aktivistických novinářů u pana předsedy vlády dne 18.9.1941.

záležitostech, jako byly např. změny ve školství, zodpověděl Melč s tím, „že tisková místa německá sama rozhodují o tom, jaké informace mají býti českému tisku dány.“

Krychtálek podle svých slov zasáhl do rozpravy třikrát „a to poprvé o hospodářské situaci, po druhé jako odpověď na Lažnovského žádost o projevy prohlásil jsem na Eliášovu otázku výslovně, že podle mého názoru tisk takové projevy nepotřebuje“. Při svém třetím vstupu do debaty Krychtálek rozebral tehdejší zahraničněpolitickou válečnou situaci, přičemž prý zmínil i možnost porážky Německa, a situaci shrnul s tím, že „o našem osudu bude rozhodováno v zápase velmocí a že tudíž i naše novinářské aktivistické články mají jen jediný účel, uchránit nás ztrát po dobu války.“

Přestože se podle Krychtálka jak Lažnovský tak i Vajtauera „velmi ostře chystali na tento rozhovor“, nedošlo k žádné ostřejší kontroverzi, jelikož jak Eliáš i Melč „dokázali ihned zpočátku Lažnovského nejen omezit, ale i zesměšnit a tak se porada skončila příslibem Eliášovým, že častěji promluví s těmi novináři, kteří o to projeví zájem.“ Pokud šlo o Lažnovským požadovaný projev vlády, měl se Eliáš vyjádřit v tom smyslu, že se o tomto poradí s členy protektorátní vlády a s dr. Háchou a že stanovisko státního prezidenta a vlády k projevu vlády se novináři měli dozvědět během návštěvy u prezidenta Háchy.

Zřejmě hned následující den měl Krychtálek o průběhu jednání u Eliáše hovořit s C. Melčem, s nímž se shodl na kritice vystupování Lažnovského. Zároveň jej Melč požádal o svolání účastníků audience u Eliáše za účelem porady před nadcházející návštěvou u dr. Háchy a uložil Krychtálkovi, aby „z tohoto společného programu hleděl vyloučit takové extrémní požadavky, jaké u Eliáše přednesl Lažnovský.“¹⁹³

Čtyři dny po přijetí aktivistických novinářů u A. Eliáše se k vedoucímu Tiskového odboru PMR C. Melčovi dostavili šéfredaktoři Vajtauera a Werner s tím, že „pražská skupina aktivistických novinářů“ měla ten den jednat o londýnské propagandě, vyzávající k bojkotování tisku, přičemž tento bojkot měl být podle londýnského rozhlasu prodloužen na delší dobu a to, podle sdělení šéfredaktorů, prakticky „až do konce války.“ Pokud by česká veřejnost těchto výzev z Londýna uposlechla, prohlásili dle Melče aktivisté Vajtauera a Werner, mělo být postavení českého tisku vážně ohroženo, jelikož by tím dala veřejnost najevo, že o český tisk nestojí a mohlo dojít k zastavení všech českých novin. „Takovému nebezpečí, které by se vážně projevilo na celém životě českého národa, nutno předejít a zabránit. Nejde přitom o existenci redaktorů, ti se vždy nějak užijí - jde při tom o zájmy celého národa, které by mohly být ohroženy“ tvrdili aktivističtí šéfredaktoři Melčovi a dále

¹⁹³ ABS 300-12-1, s. 55, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 15.10.1946 u MV v Praze.

považovali za „nanejvýš žádoucí, aby vláda Protektorátu, resp. pan předseda vlády učinil projev, v němž by vystoupil proti londýnské propagandě a postavil se za český tisk.“ Vajtauer s Werner v závěru své návštěvy u C.Melče jmé nem svým i ostatních aktivistických novinářů žádali, aby se A. Eliáš jménem vlády zastal českého tisku proti londýnskému rozhlasu a proti důsledkům bojkotu tisku.

Melč tlumočil požadavek aktivistů Eliášovi a ještě téhož dne vyřídil Krychtálkovi odpověď ministerského předsedy, který „vzal tuto záležitost na vědomí.“ O tom jaký bude další postup ve věci případného vystoupení na podporu aktivistických novinářů mělo být rozhodnuto až po přijetí novinářů u prezidenta Háchy 25.9.1941, „poněvadž při této audienci bude o londýnské propagandě jistě hovořeno a nutno vyčkat a respektovat stanovisko p. státního presidenta, jak bude při této příležitosti vyjádřeno.“ Mimo to se mělo vyčkat prvních zpráv o tom, jaký účinek měla londýnská výzva a zda a v jakém rozsahu se bojkot tisku provádí.¹⁹⁴

O dva dny později, 24.9.1941, měl dle záznamu zástupce vedoucího Tiskového odboru PMR E. Parmy v podvečer telefonovat Vajtauer, že „šéfredaktoři Lažnovský a dr. Křemen onemocněli chřipkou, že leží a že nebudou se ptoto moci zúčastnit přijetí u pana státního presidenta.“ Vajtauer sám rovněž nevyklučoval nemoc, neboť „sám prý také není úplně zdrav a není vyloučeno, že rovněž bude musit ulehnout. Také dr. Crha není prý docela zdrav, tak že by bylo škoda, kdyby se přijetí zúčastnili jen 2-3 novináři.“ V závěru rozhovoru Vajtauer doporučoval, aby bylo s příslušnými místy dohodnuto odložení návštěvy u prezidenta Háchy.

Parma seznámil s celou věcí odborového přednostu PMR dr. Vorla a chvíli poté volal ještě Krychtálek, jenž „sdělil, že zrovna mluvil s dr. Vajtauerem, že od včerejška má rovněž chřipku a že neví, stejně jako dr. Crha, bude-li se moci přijetí zúčastnit.“ Krychtálek také oznámil, že zdraví jsou jen Werner a Ryba, jelikož Křemen, Lažnovský a Vajtauer měli být rovněž nemocní. Den nato, 25.9.1941 volala Krychtálkova tajemnice z redakce Večera, že Krychtálek „dostal těžkou chřipku a že leží.“

¹⁹⁴ ABS 300-12-1, s. 221, Zpráva C. Melče pro dr. J. Vorla o londýnské propagandě proti českému tisku, 22.9.1941, důvěrné 31.481/41, opis. Po schůzce se šéfredaktory si Eliáš pozval k sobě vedoucího Národního souručenství Fouska a oznámil mu, dle Fouskova poválečného vyjádření, „že bude asi nucen postavit se ve veřejném projevu za novináře.“ Eliáš měl Fouska požádat, aby přednesl projev v podobném duchu za NS, čímž měli být na čas uklidněni jak novináři, tak i německé okupační orgány. Podle Fouskova vyjádření A. Eliáš „uznával, že ho aktivističtí novináři dostali do takové situace, že se učinění podobného veřejného projevu, jak to novináři žádali, stává nevyhnutelným. Byl si však vědom závažnosti a dosahu takového projevu, který by byl učinil on sám ve funkci ministerského předsedy a proto hledal z této situace nějaké východisko, jímž by v očích českého národa nemohly býti ve velké míře poškozeny zájmy a snahy zahraniční londýnské vlády.“

J. Fousek ve spolupráci s A. Eliášem připravil projev, který ovšem nebyl zaměřen přímo proti londýnskému exilu a německá cenzura jej jako nedostačující zamítla. Nový projev, zaměřený podle německého nařízení přímo proti londýnské propagandě a proti bojkotu tisku, nazvaný Naši národní pospolitost nedáme si bořit a roztříšit pronesl J. Fousek 23.9.1941 v rozhlasu a 24.9.1941 tento projev vyšel v protektorátním tisku. ABS 300-12-1, s.40, 286, Protokol sepsaný s J. Fouskem 28.8.1946 u MV v Praze, Pasák, Tomáš: Pod ochranou říše, s. 319-320.

Rovněž Melčovi měl Vajtauer 25.9.1941 sdělit totéž, co o den předtím řekl Parmovi a „tlumočil jménem celé skupiny šéfredaktorů žádost, aby přijetí u p. státního presidenta bylo odloženo evnt. na příští týden“ Na Melčův dotaz měl Vajtauer potvrdit, že je zmocněn mluvit za celou skupinu. Melč o rozhovoru spravil Eliáše a odpověděl pak Vajtauerovi, že „slyšení šéfredaktorů u p. státního presidenta se odkládá.“ Současně Melč Vajtauera požádal, aby mu oznámil, až všichni šéfredaktoři budou zdraví, aby jejich žádost o slyšení u prezidenta Háchy mohl obnovit.¹⁹⁵

V průběhu týdne předcházejícího návštěvě u prezidenta Háchy Krychtálek dle své poválečné výpovědi nejprve nepociťoval nějaké známky onemocnění, bylo mu ovšem známo, že buď Lažnovský nebo Křemen měli mít chřipku. Patrně až 22.9.1942 po příchodu z redakce Krychtálek pocítil nevolnost a zjistil, že má slabou horečku. V noci se horečka zvýšila a příští den zavolal lékařku. „K večeru toho dne telefonovala žena Vajtauerova¹⁹⁶“ sdělil Krychtálek při poválečném vyšetřování „a sdělila mé bytné, že Lažnovský, dr. Křemen, jakož i dr. Vajtauer jsou nemocní za příznaku chřipky a dotazovala se, jsem-li také nemocen.“

Příštího dne, tj. zřejmě 24.9.1941 poslal Vajtauer ke Krychtálkovi svého redakčního spolupracovníka MUDr. Roubala, který současně léčil i Vajtauera, aby se tento přesvědčil, jde-li o stejnou chorobu. MUDr. Roubal při návštěvě Krychtálkovi sdělil, že „Lažnovský je v nemocnici na klinice dr. Prusíka a dr. Prusík se domnívá, že jde o tyf nebo paratyf.“ Roubal dále Krychtálkovi řekl, že má spolu s generálním ředitelem Orbisu F. Rudlem podezření, že náhlé onemocnění čtyř účastníků porady u Eliáše mělo politické pozadí. Tuto „kombinaci“ slyšel Krychtálek poprvé od Roubala a přičítal ji ihned Vajtauerovi. Po Roubalově odchodu Krychtálek ihned zatelefonoval Vajtauerovi a varoval jej „před těmito kombinacemi“, přičemž Vajtauer měl Krychtálkovi odpovědět, že „pro svůj názor má určitý podklad, že také dva další účastníci porady u Eliáše mají potíže, byť i neleží a že celá věc je již Němci vyšetřována.“ Oněmi dvěma dalšími měli dle Vajtauerova sdělení být Ryba a Werner nebo Crha.¹⁹⁷

¹⁹⁵ ABS 300-12-1, s. 222, Úřední záznam E. Parmy z 25.9.1941, opis.

¹⁹⁶ Alžběta Vajtauerová se po skončení války vyjádřila rovněž k událostem po návštěvě novinářů u A. Eliáše v září 1941: „Po návratu, nevím, zda to bylo hned nebo později, pociťoval můj manžel určitou nevolnost a stěžoval si na velké bolesti hlavy. Domníval se, že patrně něco sběhl a proto použil projímadla. Mimo to onemocněl v tu dobu též chřipkou, rýmou. Když mi manžel omdlel, mluvila jsem telefonicky s ostatními redaktory, kteří byli návštěvou u Eliáše, kteří rovněž pociťovali různé následky. ...Můj manžel se obrátil telefonicky též na ředitele Orbisu Rudla, aby mu opatřil lékaře. Když jsem byla poslána do bakteriologického ústavu k zjištění onemocnění mého manžela, setkala jsem se zde náhodou s paní Eliášovou. Tato mi v soukromém rozhovoru sdělila, že chlebičky, které byly na hostině podávány sama připravovala doma z konzerv. Učinila jsem z toho závěr, že konzervy byly patrně špatné jakosti.“ ABS, fond 305, sign. 371-2, str. 93, Protokol sepsaný s A. Vajtauerovou 30.12.1946 u MV v Praze.

¹⁹⁷ ABS 300-12-1, s. 57, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 15.10.1946 u MV v Praze.

O pět dnů později, 29.9.1941 si Wolmar od C. Melče vyžádal jména a soukromé adresy všech účastníků novinářské recepce u A. Eliáše a vyzval Melče, aby „onemocnělé čtyři účastníky, Lažnovského, Krychtálka, Vajtauera a dr. Křemena ihned vyrozuměl, že budou v nejbližších hodinách převezeni do SS-lazaretu.“ Lažnovský byl již v té době ve Vinohradské nemocnici, Vajtauer přijal dle Melčova poválečného vyjádření tuto zprávu bez jakékoliv poznámky. Křemen¹⁹⁸ měl sice namítat, že je zdravý, ale když jsem jej Melč upozornil, že se jedná o Wolmarovo opatření podřídil se bez odmluv. Krychtálek vytrvale Melčovi opakoval, že „mu nic není.“ Když Wolmar seznamoval Melče s rozhodnutím o převozu aktivistů do nemocnice, měl u něj dle Melčova vyjádření být i šéf německé kriminální policie dr. Sowa. Později téhož dne sdělil Wolmar Melčovi, že k ošetření novinářů byl do Prahy letadlem povolán dr. Schwamberger, odborník na tropické nemoci z Hamburku. Večer téhož dne se dle Krychtálka „nenadále bez jakéhokoliv předchozího ohlášení dostavili... ke mně do bytu Wolfram a Zankl. Wolfram se dotazoval na můj zdravotní stav a prohlásil, že mne nechá odvézt do německého lazaretu, poněvadž prý naše onemocnění je podezřelé. Snažil jsem se protestovati tvrdě, že se chci léčit ve svém bytě a Wolfram na to prohlásil, že zde moje vůle nerozhoduje, že z vyššího rozkazu budeme dáni pod kontrolu.“¹⁹⁹

Je možné, že Wolmar 29.9.1941 nařídil převoz nemocných aktivistických novinářů skutečně na základě pokynu „vyšších míst“, protože jen o dva dny dříve Wolmar odpověděl na dotaz M. Wolfa, vedoucího tiskového oddělení v kulturním referátu vedoucího úseku SD Praha, že novináři Křemen, Krychtálek a Lažnovský skutečně onemocněli. Wolfram zároveň odmítl kolující pověsti, že by toto onemocnění mělo nějaké politické pozadí. V době vzniku zvýšené starostlivosti o zdraví aktivistických novinářů byl v protektorátu již dva dny přítomen

¹⁹⁸ Podle svého poválečného vyjádření se Křemen v době audience u gen. Eliáše necítil dobře, „jelikož jsem již před tím asi 14 dní pociťoval na sobě příznaky angíny a chřipky a měl jsem horečky.“ Po návratu z audience Křemen zůstal upoután na lůžko a „když se můj zdravotní stav na tolik zlepšil, že jsem chtěl lůžko opustit, zařídil Wolfram proti mé vůli a přes mé protesty odvoz autem do SS-lazaretu v Podolském sanatoriu. Na můj telefonický protest mne Wolfram před odvozem do tohoto sanatoria ujistil, že se tak děje jen kvůli vyšetřování a že budu po třech dnech zase z nemocnice propuštěn domů.“ Křemenův osobní lékař měl Křemena ujistit, že v jeho případě bylo vyloučeno onemocnění tyfem a „učinil tak nepochybně proto, že se mezitím v lékařských kruzích dověděl, že Lažnovský byl ošetřován v některé pražské nemocnici, patrně ve Vinohradské na onemocnění tyfem.“ NA, fond NSd, k. 122, s. 21-22, Protokol sepsaný s J. Křemenem 10.12.1946 u MV v Praze.

V roce 1950 pak Křemen ke svému odvozu do nemocnice doplnil, že mu Wolmar oznámil, že „můj převoz se děje na příkaz vyšších úředních míst a bude-li zjištěno, že jde o chřipku, že budu během několika dní puštěn domů.“ ABS, fond 305, sign. 609-6, s. 47, Protokol sepsaný s J. Křemenem 12.9.1950.

¹⁹⁹ ABS 300-12-1, s. 316, Protokol sepsaný s C. Melčem 4.9.1946 u MV v Praze, ABS 300-12-1, s. 57, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 15.10.1946 u MV v Praze.

zastupující říšský protektor R. Heydrich, který po svém příjezdu nechal zatknout mj. i ministerského předsedu A. Eliáše.²⁰⁰

Záhy po odsouzení A. Eliáše k trestu smrti se německé okupační orgány začaly zabývat myšlenkou, zda se novináři během návštěvy u ministerského předsedy nestali obětí pokusu o fyzickou likvidaci. Vyskytla se totiž teorie, že podávané chlebičky byly při schůzce aktivistických novinářů s A. Eliášem infikovány zvláštními bakteriemi, které vyvolaly onemocnění aktivistů a konečně Lažnovského smrt.²⁰¹ R. Heydrich společně s K. H. Frankem velmi usilovali o to, aby byl A. Eliáš usvědčen i jako travič. Obvinění z travičství nabylo na intenzitě po smrti K. Lažnovského, který dle zprávy z podolského sanatoria zemřel 10.10.1941 následkem srdeční slabosti po tyfovém onemocnění a chřipce. Smutečního proslovu při Lažnovského pohřbu využil E. Moravec k otevřenému a veřejnému útoku na Háchu a protektorátní vládu. Bylo zahájeno vyšetřování na jehož výsledcích měl značný zájem zastupující říšský protektor R. Heydrich.²⁰²

Výsledky Eliášových spolupracovníků z Kolovratského paláce, zaměstnanců Předsednictva ministerské rady, rekonstrukce výroby údajně otrávených chlebiček ani šetření osob v Lažnovského okolí ale nepřinesly žádné důkazy proti A. Eliášovi. Vyšetřování, kterého se zúčastnili také lékařští a kriminalističtí experti z Berlína, bylo zdlouhavé a i sami němečtí specialisté pochybovali o otravě jako příčině Lažnovského smrti. Německá strana však přesto stále tvrdila, že šlo o atentát, protože to dobře zapadalo do propagandy proti Eliášovi. Heydrich vládě nařídil, aby Lažnovskému uspořádala státní pohřeb a vdově poskytla penzi sečního šéfa, což vláda vnímala jako „potupu“. Podle názoru T. Pasáka „je možné usoudit z několika dokumentů, že Lažnovského smrt lze těžko dávat do souvislostí s poradou u Eliáše.

²⁰⁰ AMV, fond 305, sign. 116-3, Národnímu prokurátorovi v Praze, druhý dodatek k trestnímu oznámení na VI.Krychtálka, MV v Praze, č.j. VII h-3084-11-10/I-47 ze dne 30.1.1947, s. 3, Pasák, Tomáš: Pod ochranou říše, s. 319.

²⁰¹ Bývalý šéfredaktor Arijského boje R. Novák po válce tvrdil, že podle Crhy se Lažnovský měl přiotrávit nápoji, které „požil po schůzce u Eliáše ve společnosti ještě dalších aktivistických šéfredaktorů v kavárně Luxor.“ V českých novinářských kruzích se podle Nováka zároveň nemělo většinou věřit tomu, že by byl Lažnovský otráven chlebičky na návštěvě u Eliáše. ABS 300-12-1, s. 266, Protokol sepsaný s R. Novákem 16.8.1946 u MV v Praze.

²⁰² Vedoucí německé kriminální policie F. Sowa měl dle svého poválečného vyjádření po Heydrichově příchodu do Prahy dostat od zastupujícího říšského protektora ke zpracování trestní případ proti A. Eliášovi, jenž měl být podezřelý z vraždy na Lažnovském, Krychtálkovi, Vajtauerovi a Křemenovi. Podezření na otravu chlebičky, potřesenými údajně otávenými bacily, a vinem v průběhu audience u Eliáše mělo být odůvodněno tím, že „všichni tři žurnalisté onemocněli po přijetí vysokými horečkami a zvracením. Při udílení zvláštního příkazu kladl Heydrich zcela otevřeně zvláštní důraz na to, usvědčiti za všech okolností Eliáše jako traviče v tomto případě.“

Podle Sowova zjištění z vyšetřovacích spisů to měl být Vajtauer, jenž byl přesvědčen o otravě při tiskové konferenci. Šetření v celé věci bylo provedeno krim. radou Feddersenem. Heydrich i Frank byli negativním výsledkem šetření velmi roztrpčeni, jelikož chtěli materiál využít proti Eliášovi. Heydrich měl na vyšetřování nasadit zvláštní komisi z Berlína pod vedením vrch. krim. rady Lobbese. Tato komise dle Sowy po měsíci

Na druhé straně nelze vyloučit, že by taková forma odstranění aktivistických činitelů nebyla připravována.²⁰³

Po nedobrovolném převozu do SS-lazaretu v Podolském sanatoriu byl Krychtálek spolu s dalšími nemocnými aktivisty dle vlastního vyjádření internován a věděl jen, že současně s ním tam byl Vajtauer, se kterým byl zpočátku na společném pokoji. O převozu Křemena a Lažnovského se Krychtálek dozvěděl teprve asi za tři dny a také Lažnovského smrt byla nemocným novinářům údajně asi po dobu jednoho měsíce tajena a i o tomto se Krychtálek dozvěděl indiskrecí návštěvy.²⁰⁴

Záhy poté co se Krychtálek ocitl v Podolském lazaretu SS „započaly výslechy, které byly vedeny s počátku pražským gestapem, později pak kriminální policií a sice speciálními odborníky z Berlína.“ Hned při prvním výslechu přečetl prý Krychtálek na seznamu účastníků setkání u A. Eliáše u jmen tří novinářů červeným inkoustem napsanou poznámku „SD-Vertrauensmann.“ Mělo se jednat o Lažnovského, Vajtauera a dr. Crhu. Výslechy gestapa měly dle Krychtálka „tendenci obvinít gen. Eliáše buď z provedení nebo z účasti na tom, čemu oni tehdy říkali otrava. Bylo to zřejmě nejenom z podrobností, které vyšetřovali, nýbrž i z toho, že se všech nás tří ptali na náš osobní názor na tuto věc, připouštíme-li tedy, že Eliáš byl oné otravy původcem. Poněvadž jsem byl v místnosti společně s Vajtauerem, vím, že tuto možnost připustil, kdežto já jsem ji odmítl s odůvodněním, že gen. Eliáš jak jej znám by nikdy nic takového neučinil, a konečně odvolal jsem se na svůj dobrý přátelský poměr k němu, takže speciálně pro svou osobu takové podezření naprosto vylučuji.“²⁰⁵

Krychtálek prý odcházel do Podolského sanatoria s příznaky chřipky. Tak zněl rovněž lékařský nález Krychtálkovy ošetřující lékařky. Lékařka byla po odvozu Krychtálka a

dospěla k v podstatě stejnému výsledku. ABS, fond 305, sign. 371-2, s. 116-117, Protokol sepsaný s F. Sowou 27.12.1976 u MV v Praze.

²⁰³ Pasák, Tomáš: Aktivističtí novináři a postoj generála Eliáše v roce 1941, s. 190-191, Brandes, Detlef: Češi pod německým protektórátem, s. 278.

Podle Krychtálka „někdy v únoru 1942“ přijel z Berlína do Prahy vedoucí komisař, který záležitost s Lažnovského smrtí vyšetřoval, aby „zde shrnul výsledek šetření, pozval nás do úřadovny kriminální policie ve Weberově ulici a tam při výměně názorů učinil toto prohlášení: „Generál Eliáš byl usvědčen z politických věcí protiněmeckých, avšak konal je proto, poněvadž je pokládal za svou národní povinnost. Názor kriminální policie jest, že ing. Eliáš je čestný muž, byť i politický protivník a nemůže být spojován s případem kolem vašeho onemocnění.“ Tomuto prohlášení měli být přítomni Krychtálek, Křemen a Vajtauer. ABS 300-12-1, s. 59, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 16.10.1946 u MV v Praze.

²⁰⁴ ABS 300-12-1, s. 57, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 16.10. 1946 u MV v Praze.

²⁰⁵ Jak se Krychtálek vyjádřil po válce, během rozhovoru A. Eliáš nabízel občerstvení, podle Krychtálka, „nikoho však nenutil a každý z šéfredaktorů vzal si z nabízeného, co a v jakém množství chtěl. Já osobně jsem si z nabízeného vzal jenom obložené chlebičky.“ Krychtálek si po válce nepamatoval, „že by si některý z šéfredaktorů byl po skončení audience a před rozejitím před budovou Kolovratského paláce nějak stěžoval, a to ať již do způsobu Eliášova jednání nebo na nějaké potíže ze zdravotního hlediska. Já jsem odjel ze stanice na Klárově elektrickou do své redakce a nestaral jsem se, zda tak učinili i ostatní šéfredaktoři.“ ABS 300-12-1, s. 55, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 15.10.1946 u MV v Praze.

ostatních aktivistů do lazaretu zatčena a propuštěna s příkazem, aby o Krychtálově nemoci a své diagnóze s nikým nemluvila. Ihned po příchodu do sanatoria prý Krychtálek dostal „řadu injekcí, které měly za následek, že dosavadní střídavá a poměrně nízká teplota zvedla se již příštího dne na 41,5 °C a tyto vysoké horečky potrvaly po čtrnáct dní...Přes tento bídný zdravotní stav trvaly výsledky neustále a to i přes protesty ošetřujícího lékaře.“ Krychtálovým ošetřujícím lékařem byl mladý asistent mnichovské kliniky, jenž Krychtálovi později řekl, že onemocnění mělo příznaky tyfu, avšak na Krychtálkův přímý dotaz prý šéflékař dr. Neumann odmítl potvrdit, že šlo o tyfus a prohlásil, že je vázán úředním tajemstvím. Asistent z Mnichova později, když již Krychtálek věděl o Lažnovského smrti, měl Krychtálovi říct, že příčinou Lažnovského smrti byl rozklad krve a srdeční slabost.

Po dobu jednoho měsíce byli prý nemocní aktivističtí novináři úplně izolováni od vnějšího světa. „Z počátku nebyly nám povoleny vůbec návštěvy“ sdělil při poválečném vyšetřování Krychtálek. „Později pro každého jen jedna osoba, předem určená, nesměly nám být dodávány noviny, a nikdo neměl s námi mluvit o jakýchkoliv, jmenovitě politických událostech, které se tehdy odehrávaly. Nevěděli jsme ničeho o příchodu Heydrichově, o zatčení gen. Eliáše, ba dokonce ani o tom, že Lažnovský zemřel. Teprve asi po měsíci povolili nám dodávání našich vlastních novin, avšak v ony dny, kdy v nich byla jakákoliv zmínka o našem onemocnění, byly nám noviny zabavovány.“ Krychtálek s Vajtauerem byli byli dotazováni rovněž na C. Melče, přičemž dle Krychtálka „i v tomto případě lišilo se chování Vajtauerovo od mého, zatímco on vypovídal o Melčovi nepříznivě a nevylučoval, že by týž mohl býti na věci nějak zúčastněn, popřel jsem to já rozhodně, prohlašuje, že Melče znám a jsem s ním v přátelském poměru již od roku 1934 a že tedy je absolutně vyloučeno, aby mně ukládal o život.“ Na závěr vyšetřování se Krychtálek od jednoho příslušníka gestapa dozvěděl, že „stopy vedou na sovětský konzulát, kde prý, když byl zlikvidován, byly nalezeny podezřelé přípravy.“²⁰⁶

V podolském sanatoriu se Krychtálek, na rozdíl od Vajtauera a Křemena²⁰⁷, kteří tam prý strávili šest týdnů, léčil dva měsíce, protože jeho onemocnění bylo vážnější. Po propuštění do domácí léčby se několik dnů na Halíkovo pozvání zotavoval v Jiřicích. Na příkaz

²⁰⁶ ABS 300-12-1, s. 58, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 16.10. 1946 u MV v Praze. V r. 1943 měl Krychtálek sdělit Melčovi, že u něj lékaři zjistili „jakýsi druh tropických nemoci, jednu původu indického a druhou původu afrického.“ ABS 300-12-1, s. 317, Protokol sepsaný s C. Melčem 4.9.1946 u MV v Praze.

²⁰⁷ Během výsledků v podolském sanatoriu měl Křemen vylučovat možnost, že by jeho onemocnění bylo způsobeno chlebičky, jelikož mu jeho soukromý lékař sdělil, že inkubační doba tyfu, na nějž měl zemřít Lažnovský, je delší než doba, která uplynula mezi audiencí u Eliáše a onemocněním Lažnovského. Když se o tomto Křemen zmínil, mělo mu být pohroženo převozem na Pankrác. Podle Křemenova názoru se měl

„Wolframova úřadu“ musel ale Krychtálek po několika dnech spolu s Křemenem a Vajtauera nastoupit k dokončení léčení do lázní Reinerz (Duszniki-Zdrój v Kladsku), kde, jak se později Krychtálek dozvěděl, měli být hosty zastupujícího říšského protektora a výlohy jejich pobytu byly „vyřizovány protektorátní vládou.“ Během cesty z Jiřic do Reinerzu se Krychtálek dozvěděl od Schuberta ze skupiny Tisk, že léčení v Reinerzu mělo být jen záminkou, protože se prý v „zákulisí“ jedná o jmenování nové protektorátní vlády, ve které chtěl být E. Moravec ministerským předsedou. Prezident Hácha však nechtěl Moravce v čele vlády a měl poukazoval na to, že Moravec jako publicista by měl převzít nově zřízené ministerstvo lidové osvěty. Podle Krychtálka „Moravec pak prohlašoval, že na toto místo má schopnou sílu, tj. dr. Vajtauera. Němci se rozhodli vyhovět Háchovi, který byl v této otázce neústupný a odstranili proto dr. Vajtauera z Prahy s tím, že je ještě velmi nemocen, nás dva ostatní pak k němu přidali, jednak aby věc nevyšla najevo, kdyby byl odvezen Vajtauer samotný a za druhé proto, abychom nepůsobili Moravci potíže novinářsky.“²⁰⁸

Lažnovský zúčastnit schůzky již nemocný a od něj se měli nakazit další účastníci audience. ABS, fond 305, sign. 609-6, s. 47, Protokol sepsaný s J. Křemenem 12.9.1950.

²⁰⁸ ABS 300-12-1, s. 59, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 16.10. 1946 u MV v Praze.

ŘÍZENÍ PROTEKTORÁTNÍHO TISKU

Teorie

Vedoucí činitelé Třetí říše považovali tisk za mocenský prostředek a nástroj indoktrinace, přičemž jeho úkolem bylo sloužit vedení státu k prosazování a uskutečňování jimi určených cílů a zájmů. Svobodné vyjadřování názorů novinářů a veřejnosti nemělo v tomto pojetí místo. Tisková svoboda byla po nástupu nacistů k moci hanobena jako omyl liberalismu a novinářská práce byla definována jako působení v zájmu národa a státu. Také nakladatelská činnost vyžadovala spolehlivost a způsobilost při plnění úkolů uložených tisku ze strany státních a stranických orgánů. Cílem nacistické tiskové politiky od nástupu NSDAP k moci bylo podřízení novinářů a vydavatelů po stránce politické a pokud možno i hospodářské jednotnému státnímu vedení, dostat je do závislosti na státu a tímto způsobem pak ovládat společnost.²⁰⁹

Určitou představu o tom, jak podle německých orgánů zodpovědných za český protektorátní tisk, český tisk vypadal před okupací a jakým způsobem se měl pod německým vedením rozvíjet, podává přednáška Wolfganga Wolframa von Wolmara, vedoucího skupiny Tisk v oddělení kulturní politiky úřadu říšského protektora, pojednávající o německém a českém tisku pronesená před pražskými německými studenty v listopadu 1940.

Podle Wolmarova názoru měl být „tisk liberálně-demokratické doby...v nejtěsnějším spojení se Židovstvem a svobodným zednářstvem“, přičemž „tehdejší český tisk vězel bezmocně v poutech politických stran, v poutech anonymních a ponejvíce asociálních penězodárců, v poutech ilusionistických, politických zdánlivých veličin a konečně v poutech čtenářstva, neboť nepsal to, co by bylo bývalo na prospěch národu nebo státu, nýbrž co odpovídalo taktickým záměrům stran a zájmům penězodárců a co se líbilo čtenářům. Tehdejší české listy byly otroky jejich politických veličenství předsedy strany a správní rady a především jeho veličenství čtenáře. Není tedy až příliš pochopitelné, že český národ byl

²⁰⁹ Obenaus, Sibylle: Presse, in: Bedürftig, Friedemann (Lt.): Das große Lexikon des Dritten Reiches, Augsburg, 1993, s. 454.

historickými událostmi překvapen jako někdo, kdo žije v oblacích a náhle je postaven do drtivého života nějakého velkoměsta ?“

Podle Wolmarova názoru měli za německým tiskem přednacistické éry stát Židé, kteří tím, že ovládali zpravodajské kanceláře a inzertní společnosti, ovládali i tisk. Svoboda tisku, tvrdil Wolmar byla v době liberalismu před nástupem nacionálních socialistů k moci „zfalšována v heslo, pomocí něhož byla potom ve státě a národě prováděna gigantická rozkladná práce....Noviny byly obchodem, nikoli nástrojem sloužícím zájmu národní a státní pospolitosti...Žurnalista se stal biřicem svého chlebováře.“ Hitler si měl uvědomit, že bez tisku neuskuteční své „ideje“ a začal budovat vlastní tisk. Jak soudil Wolmar, Hitler dal „tomuto mladému tisku jako základ pro jeho novinářsko-politický bojový úkol národně socialistický světový názor.“ Podle Wolmara ale i po změnách v německém tisku po příchodu Hitlera k moci, měli existovat „maloměšťáci“, kteří nedůvěřovali tisku a jeho zprávám a na „redaktora přítomnosti pohlíží asi jako na bezideového pochopa strany, jenž v nejlepším případě má kvality neproduktivního redakčního úředníka.“ Tito čtenáři měli být ale podle Wolframa „na vyměření.“

„Naproti tomu u české čtenářské veřejnosti pozorujeme dnes nedůvěru k novinám, jež se projevuje v míře mnohem silnější. Nelze proti tomu nic říci“ prohlašoval v listopadu 1940 Wolmar, pokud „tato nedůvěra se týká jen českých novin a je přirozenou reakcí na lživost českého tisku za Benešova režimu. Když však tato nedůvěra je odůvodňována tím, že český tisk má dnes jinou tvářnost než dříve, což prý ‚se vysvětluje německým vlivem‘ (to lze častěji slyšeti), je nutno namítnouti, že k takovým závěrům může dospět jen zcela bezkrevná intelektualita. Tito reakcionářští duchovní ubožáci to také jsou, kteří bědují, že tisk v novém Německu a dnešní český tisk není již svobodný. Tváříce se jako poctivci, tyto lidé předstírají počestnou starost o ‚budoucnost novin‘ a žvaní při tom stejným žargonem jako naši obzvláštní přátelé, kteří se kdysi k Německu obrátili zády a dnes si vydělávají na živobytí v zahraničním tisku a zahraničním rozhlase.“

Noviny podle Wolmara „musí sloužit veškerenstvu, tj. národnímu společenství. Jenom blaho celého národa a zájmy státního vedení, sloužícího národu, směřjí v novém Německu určovati ráz a stanovisko tisku. Státní vedení, které přihlíží k blahu národního celku, všemi prostředky musí pečovati o to, aby tisk byl prost nekontrolovatelných světově-názorových, politických a finančních vlivů, by vůbec mohl plniti svůj socialistický úkol.“

Národní socialismus dle Wolmarova názoru „učinil středem svého světového názoru národ jakožto pokrevní pospolitost. Národně socialistický stát není již sám sobě účelem, jako byl stát

za doby absolutismu, nýbrž je služebníkem národa. ...To, co bylo v individualismu dobrého, bylo podrženo také v národním socialismu: Možnost rozvinutí osobních hodnot.“ Národní socialismus měl, na rozdíl od liberálního chápání svobody jako svobody „od něčeho“, chápat svobodu jako „osvobození k něčemu.“ „Když národní socialismus dal pojmu svoboda prostě zcela nový výklad, změnil se tím také pojem „svobody tisku“, tvrdil Wolmar. Cílem úkolů tisku se tak stala „ideová vázanost na národ a jeho životní úkoly.“

Ministr propagandy Goebbels měl o spojení tisku s národem a jeho „životními úkoly“ říci, že „právo psátí je spojeno s povinností vůči státu.“ Tímto podle Wolmara ministr propagandy „jasně vyjádřil, že psát je právo. Nárok na právo má však v národní pospolitosti v užším a v Říši v širším smyslu jen ten, kdo bere na sebe povinnosti....Noviny nejsou již v první řadě obchodním podnikem, nýbrž nástrojem státního, s národem spojeného vedení. Redaktor již není biřicem obchodních zájmů svého vydavatele, nýbrž má veřejné, státně politické poslání a je tudíž odpovědný především národní pospolitosti.“

U části českého protektorátního tisku mělo ovšem dle Wolmara být vidět, že „jeho žurnalistická orientace, jež bezprostředně vzešla z dřívějšího pojetí, ještě i dnes příliš málo si uvědomuje nutnost jasné vázanosti na úkol, že si neuvědomuje v dostatečné míře, která tato vázanost ve své nejhlubší podstatě má sice býti vřazením, ne však podřízením....Redaktor přítomné doby - také redaktor český - musí se rozhodnouti, zdali s právem psátí, které mu propůjčuje Říše, chce na sebe vzítí také spojené s tím právem přirozeně nutné povinnosti. Samo sebou se rozumí“, upozorňoval Wolmar, že „jsou likvidovány případné pokusy dělati si nárok na právo psát na právo nazývat se redaktorem, ale naproti tomu při každé naskytující se příležitosti rychle, aspoň na chvíli zase si chtít hrát na žurnalistu starého stylu a pro noviny, nikoli pro celek, pracovati v oné zkřivené profesionální ideologii minulosti.“

Kapitalistický tisk měl, podle Wolmara své čtenáře klamat a lhát jim. Měl to dělat, jelikož by obchodně nemohl jinak existovat. To ale neměl být případ německého tisku, protože „socialistický tisk Velkoněmecké říše nemá zapotřebí lhát, klamat, zkrucovat nebo zatajovat...Pomocí svého tisku německý národ byl skrze politickou nositelku vůle, skrze národně socialistickou německou stranu dělnickou politicky tak zralý, že vedení Říše se nikdy nemuselo obávat, že utrpí vnitropolitickou reakcí, když německému národu bude známa pravda.“²¹⁰

²¹⁰ Úkoly německého tisku a německých redaktorů v národně socialistické říši za války a míru. Přednáška prosloušená 25.11.1940 před pražským německým studentstvem, in: Wolmar, Wolfgang Wolfram von: Němec o českých problémech, Praha, 1941, s. 39-57.

Po tomto nástinu názorů oficiálního představitele německého dozoru nad českým tiskem na funkci tisku ve Třetí říši je vhodné podívat se na organizaci „řízení českého tisku“ a metody při tomto využívané např. Wolmarem a již dříve zmiňným Gregorym. Jak vyplývá z Wolmarovy přednášky, hlavním cílem příslušných německých orgánů bylo úplné podřízení českého tisku německému vlivu a jeho přeměna v nástroj ovlivňující českou veřejnost v duchu nacistické ideologie a válečných potřeb říše.

Německá okupační správa měla v důsledku předbřeznového vývoje ve Druhé republice svou činnost v mnohém usnadněnu, protože nebylo nutné od počátku budovat mechanismy pro centrální řízení tisku. V souvislosti s vyhlášením branné pohotovosti státu v září 1938 byla v rámci mobilizace v ČSR přijata také mimořádná opatření v tiskové oblasti umožňující zasahovat do dosud ústavou zaručené svobody tisku a platných předpisů souvisejících s touto oblastí. Vládní nařízení č. 177/1938 Sb. zákonů a nařízení ze 17.9.1938, jímž se uskutečňovala mimořádná opatření v celém státě, umožnilo zavedení předběžné cenzury a zřízení Ústřední cenzurní komise, která byla podřízena ministerstvu vnitra. Úkolem komise bylo jednotně řídit, usměrňovat, využívat a kontrolovat cenzuru. Platnost nařízení byla omezena na tři měsíce.²¹¹

V důsledku pomnichovského vývoje nejen že nebyla mimořádná opatření zrušena, ale došlo k jejich prohloubení. Na počátku prosince 1938 se Beranova vláda usnesla na tom, že všechen tisk bude usměrňován prostřednictvím Tiskového odboru Předsednictva ministerské rady (TO PMR)²¹², jehož cenzurním orgánem se stalo Ústředí tiskové dozorcí služby (ÚTDS). „Usměrnování“ bylo prováděno jednak úředníky, kteří byli ÚTDS dosazováni do jednotlivých redakcí, jednak byly touto institucí vydávány cenzurní pokyny. Mimořádné opatření ze 17.9.1938 bylo s účinností od 17.12.1938 prodlouženo o další tři měsíce. Byla jim omezena nebo rušena svoboda tisku, svoboda spolčovací a shromažďovací. Na vládní nařízení prodlužující mimořádná opatření navazovaly tzv. Pokyny pro úředníky tiskové dozorcí služby při vykonávání předběžné tiskové prohlídky vydané 19.12.1938. Na základě tohoto opatření byla v novinách zakázána jakákoliv kritika vlády, veřejně činných osob a funkcionářů celostátních nebo celonárodních organizací a institucí. Také kritika pomnichovské zahraniční

²¹¹ Milotová, Jaroslava: Protektorátní tisk a „židovská otázka“, in: Terezínské studie a dokumenty, Praha, 1996, s. 133.

²¹² Předsednictvo ministerské rady (PMR) bylo v období První a Druhé republiky prostředníkem mezi ministerstvy a vládou, mezi vládou a Národním shromážděním a mezi Národním shromážděním a prezidentem republiky. Organizačně se PMR dělilo na předsednictvo, účtárnu, řízení pomocných úřadů a tiskový odbor. TO PMR podléhala ČTK, vládní listy ČSR (Československá republika, Pražské noviny, Prager Abendblatt), Úřední list a Státní tiskárna. Tiskový odbor vykonával tiskovou službu, tj. pořizoval denní přehled pražského denního tisku určený hlavně k informaci členů vlády, stručný přehled pražského denního tisku pro potřeby cizích zastupitelství a zahraničních dopisovatelů aj. Janák, Jan - Hladíková, Zdeňka: Dějiny správy v českých zemích do roku 1945, Praha, 1989, s. 418-419.

politiky orientované na Berlín a hospodářských a správních opatření vlády byla zakázána. V tisku také měly být potlačovány zprávy podněcující k nenávisti nebo násilnostem na základě rasovém, národnostním nebo náboženském.²¹³

Zmocňovací zákon přijatý 15.12.1938 pak dával vládě po dobu dvou let možnost realizovat jakákoliv opatření, k nimž by jinak byl potřebný souhlas parlamentu, formou vládních nařízení. Zmocňovacího zákona bylo použito k rozpuštění KSČ a k zastavení činnosti demokraticky orientovaných spolků. Současně s tím probíhala i likvidace tiskovin těchto organizací. Stav branné pohotovosti státu byl ukončen 28.2.1939 a tímto dnem končila také činnost Ústřední cenzurní komise. Cenzura ale ve své činnosti pokračovala dále a 1.3.1939 vstoupil v platnost Souborný přehled pokynů pro tiskovou přehlídku. Cenzura byla nadále řízena ÚTDS a vykonávána jejími úředníky v redakcích. Pro šéfredaktory byly vydávány TO PMR zvláštní pokyny.²¹⁴

Z příkazu Říšského tiskového úřadu byla 16.3.1939, tedy záhy po okupaci, zřízena v Praze prozatimní služebna pro tisk, jejímž vedením byl pověřen Oskar Ullrich. Služebna podléhala šéfu civilní správy při vrchním velitelství skupiny armád 3 Konradu Henleinovi. Ullrich byl zmocněn vydávat pokyny pro veškeré tiskové i obrazové zpravodajství. Do ČTK, která byla před březnem 1939 podřízena TO PMR, byli dosazeni němečtí úředníci a bylo povoleno přijímat pouze materiály Německé zpravodajské kanceláře (Deutsches Nachrichten Büro). Tisková dozorcí služba byla nadále řízena ÚTDS a prováděna jejími úředníky v redakcích. Vzhledem k tomu, že O. Ullrich byl zmocněn vydávat pokyny a směrnice pro veškeré zpravodajství došlo v podstatě k podřízení TO PMR nově zřízené německé instituci, přestože TO PMR nebyl formálně vyčleněn z české ústřední správy. Poměry v tisku byly upraveny výnosem šéfa civilní správy K. Henleina z 24.3.1939, podle něhož si každá změna ve vydávání novin, včetně jejich zastavování či vzniku zcela nových, vyžadovala schválení okupační správy. Výnos také zakazoval zcizování podniků vydávajících tiskoviny nebo jejich provozních částí.²¹⁵

Po zrušení vojenské správy protektorátu v dubnu 1939 přešly záležitosti tisku do kompetence Skupiny kulturně-politické záležitosti v Úřadu říšského protektora (ÚŘP) a v jejím rámci do referátu Tisk (Referat Presse in der Gruppe Kulturpolitische Angelegenheiten

²¹³ Tamtéž, s. 133-134, Pasák, Tomáš: Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích v letech 1939-1945, Praha, 1980, s. 43-44.

²¹⁴ Pasák, Tomáš: Soupis legálních novin, s. 45.

²¹⁵ Tamtéž, s. 49-50.

in der Behörde Reichsprotectors in Böhmen und Mähren).²¹⁶ Této skupině (později oddělení) náleželo po celou dobu německé okupace výsadní postavení v oblasti řízení sdělovacích prostředků, kultury a propagandy na území protektorátu. Vybudování patřičného úředního aparátu v oblasti sdělovacích prostředků patřilo k prioritám okupační správy a bylo plně v kompetenci říšského protektora.²¹⁷

Vedením Skupiny kulturně-politické záležitosti byl pověřen Gregory, který v Praze působil již od května 1938 jako tiskový poradce a posléze tiskový atašé německého vyslanectví. Podle Františka Bauera Gregory v Praze připravoval nejen odtržení pohraničního území na podzim 1938, ale osnoval také plány na 15.3.1939. Gregory vyhledával spojení všude, ať úřední u tiskového odboru nebo neúřední. Vlajkaři se dle Bauerova názoru stali brzy jeho informátory a dodávali mu seznamy českých novinářů, kteří byli protiněmeckého smýšlení. „Není pochyby“ napsal Bauer „o tom, že Gregory získával tím velmi cenné informace o jednotlivých českých redaktorech a o situaci českého tisku vůbec. Vtkročil tudíž do tzv. protektorátu s dokonalou přípravou, jak ovládnout a znehodnotit český tisk. Zatímco jiné úseky českého života kulturního, politického nebo národního zůstaly nepovšimnuty a mohly po nějakou dobu žít dále, byl tisk od prvního okamžiku pod přímým vlivem nacistického teroru.“²¹⁸ Gregory se ovšem jako tiskový atašé vyslanectví staral také o oficiální kontakty s českými novináři, o čemž svědčí např. schůzka českých a německých novinářů z 3.2.1939. Setkání se za českou stranu zúčastnili zástupci předsednictva Cizozemského sboru čs. tisku, předsednictva syndikátu čs. novinářů, TO PMR, ČTK a jednotlivých listů. Mezi účastníky toho setkání byl také Krychtálek.²¹⁹

Skupina kulturně-politické záležitosti se dle plánu rozdělení činnosti a pracovních míst ze srpna 1939 členila na 14 samostatných referátů a lektorát.²²⁰ Do působnosti referátu Tisk

²¹⁶ Takto je název uváděn např. v dokumentu z 6.4.1939 Aufbau der Gruppe Kulturpolitische Angelegenheiten, NA, fond Úřad říšského protektora (dále jen ÚŘP), k. 1134. V září 1940 je používán název Oddělení kulturní politika (Abteilung Kulturpolitik) a skupina Tisk (Gruppe Presse), Erster Durchführungserlass über die Gliederung der Behörde des Reichsprotectors in Böhmen und Mähren, 18.9.1940, NA, fond ÚŘP, k. 1134). Od ledna 1943 byl používán název zvláštní oddělení Kulturní politika (Sonderabteilung Kulturpolitik) a referáty byly přejmenovány na generální referáty (Generalreferat), ABS 10-P-178, s. 18-19

²¹⁷ Milotová, Jaroslava: Organizace nacistické propagandy a její působení v Protektorátu Čechy a Morava, in: Historie a vojenství 2000, r. 41, č. 1, s. 92.

²¹⁸ Bauer, František: České noviny za války, in: Šest let okupace Prahy, Praha, 1946, s. 72.

²¹⁹ NA, fond Archiv syndikátu novinářů (dále jen ASYN), k. 110, Seznam účastníků přátelské schůzky česko-slovenských novinářů se zástupci říšsko-německého tisku v Praze. Z německé strany se schůzky účastnilo 18 osob, z čs. pak 46 představitelů tisku (mj. F.Kahánek, Z. Schmoranz, dr. F. Hofman, dr. J. Křemen, dr. E. Vajtauer, K.Werner, V. Ryba).

²²⁰ NA, fond ÚŘP, k. 1134, Organisation der Gruppe Kulturpolitische Angelegenheiten, 21.8.1939, s. 1-13. Jednalo se o referáty: 1. Rechts-und Sozialfragen, Kulturpersonalien, 2. Propaganda, 3. Presse, 4. Volkstum, 5. Fremdverkehr, 6. Rundfunk, 7. Film, 8. Schrifttum, 9. Theater, 10. Bildende Kunst, 11. Musik, 12. Volkskulturelle Arbeit, 13. Referat Brünn, 14. Referat Mährisch Ostrau. Tamtéž.

spadal veškerý český a německý protektorátní tisk. Pro vedoucího skupiny kulturně-politické záležitosti byly vyhrazeny následující činnosti spojené s prací referátu Tisk: denní zpráva pro říšského protektora, státního tajemníka a státního podtajemníka; spojení s říšským tiskovým šéfem, s vedoucím TO PMR, s bezpečnostními orgány a brannou mocí; povolování, zákaz a zabavování tiskovin; cenzurní opatření; péče o německé novináře a zahraniční korespondenty. Referát Tisk měl pak mj. na starosti informační službu pro ÚŘP, spojení se zpravodajskými místy jiných úřadů a služebními místy NSDAP, orientaci (Orientierung) zpravodajských kanceláří a českých úřadů, pořádání denních tiskových konferencí pro zástupce německých listů v protektorátu, zpracování textů úředních oznámení a denního přehledu tisku pro ÚŘP a pro Berlín. Dalším polem působnosti referátu Tisk bylo sledování a vyhodnocování českých novin a časopisů, jejich redakční práce a systematické archivování materiálu. S činností referátu Tisk souvisela také pracovní náplň lektorátu, v němž byly vytvářeny průběžné zprávy o zahraničním a protektorátním tisku a překládány články z českého tisku a pro český tisk. Lektorát také dohlížel na české noviny a časopisy.²²¹

Plán rozdělení činností z 18.10.1940 rozčleňuje oddělení Kulturní politika Úřadu říšského protektora na čtyři skupiny, zvláštní referát a lektorát.²²² Vedoucím zůstal do března 1942 Gregory, jenž zastával také funkci Tiskového šéfa říšského protektora. Gregoryho ve vedení oddělení Kulturní politika nahradil Martin Wolf²²³, který v této funkci setrval až do konce

²²¹ Tamtéž, s. 2-3.

²²² NA, fond ÚŘP, k. 1134, Geschäftsverteilungsplan für Abteilung IV., 18.10.1940, s.1-6. Skupina 1 (Allgemeine Kulturaufgaben) pod vedením dr. Danzmann se skládala ze dvou referátů (Theater; Fremdverkehr, Wirtschafteverbung und Kongresswesen) a do její působnosti mj. spadaly personální a správní záležitosti oddělení Kulturní politika. Skupina 2 (Propaganda und Volkstum), vedena dipl. ing. Zanklem, byla rozdělena do sedmi referátů (Propaganda; Kulturpolitische Volkstumsfragen; Film; Volkspolitische Forschungsaufgaben; Schrifttum; Musik; Biledende Kunst). Skupinu 3 (Presse) pod vedením Wolframa von Wolmara tvořily čtyři referáty (Presseaufsicht; Deutsche Inlandpresse; Bildpresse; Nachrichtenbüros, Auslandspresse). Skupina 4 (Rundfunk) pod vedením Scurly sestávala z pěti referátů (Organisation des Rundfunks; Rundfunkpropaganda, Rundfunkwirtschaft und Rundfunktechnik; Rundfunkwissenschaft und Rundfunkschrifttum; Rundfunksendung; Rundfunk-und Helldienst). Zvláštním referátem byl Úřad tiskového šéfa říšského protektora (Büro des Pressechefs des Reichsprotektors) řízený Gregorym. Tamtéž.

Po vzniku Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu v srpnu 1943 bylo členění oddělení Kulturní politika (od ledna 1943 zvláštní oddělení) na čtyři referáty zachováno. NA, fond 109, sign. 1-82, Verzeichnis der Abteilungsleiter, Generalreferenten und Referenten des Deutschen Staatsministerium für Böhmen und Mähren, 10.12.1943.

²²³ Martin Paul Wolf (25.5.1908, Arnoldsgrün) absolvoval v roce 1927 gymnázium a poté studoval klasickou filologii a dějiny na univerzitách v Lipsku, Marburgu a Mnichově. V roce 1932 promoval na univerzitě v Lipsku a do roku 1933 pracoval jako studijní referendář na státním gymnáziu v Plauen. V posledním čtvrtletí roku 1933 působil v saském ministerstvu osvěty v Drážďanech. V lednu 1934 nastoupil v Mnichově do bezpečnostního úřadu [Sicherheitsamt, předchůdce bezpečnostní služby (Sicherheitsdienst, SD)]. V hlavním úřadu bezpečnostní služby (SD-Hauptamt) se Wolf zpravodajsky zabýval marxistickou činností. Od roku 1936 vedl Wolf oddělení zaměřené na boj proti marxistické emigraci. Díky znalosti italštiny byl Heydrichem v dubnu 1938 vybrán pro zajištění trasy při Hitlerově cestě do Itálie.

V dubnu 1939 byl na vlastní žádost přeložen k Ústředně SD pro Čechy a Moravu [SD-Zentrallstelle für Böhmen und Mähren, později změněno na vedoucí úsek SD Praha (SD-Leitabschnitt Prag)]. V Praze byl Wolf

války. Jaroslava Milotová soudí, že Wolf sehrál v řízení a obsahovém zaměření propagandy v protektorátu mnohem podstatnější roli než podle jejího názoru celkem nevýrazný Gregory. Oddělení se svými 72 zaměstnanci řadilo mezi tzv. silně obsazené složky ÚŘP. Početně jej převyšovala pouze hospodářská skupina (oddělení) ÚŘP. Zhruba stejný počet zaměstnanců měly jen skupiny (oddělení) pro výživu a zemědělství a pro pracovní a sociální otázky a ostatní skupiny byly průměrně o 50% méně početné.²²⁴

Vedením skupiny Tisk v oddělení Kulturní politiky Úřadu říšského protektora byl v říjnu 1940 pověřen Wolfgang Wolfram von Wolmar, jenž ve funkci tiskového referenta působil v referátu Tisk od června 1939. Wolmar si v zásadních otázkách tiskové propagandy vyhradil rozhodující slovo a mj. tak určoval v jakém smyslu mají být politické události komentovány. Vedoucím této skupiny zůstal Wolmar do října 1943, kdy jej nahradil lektor skupiny Tisk Artur Söhnel. Poté co byl Söhnel povolán do německé armády stal se jeho nástupcem úředník skupiny Tisk Zwick.²²⁵

Skupina Tisk, která byla v oblasti českého protektorátního tisku rozhodující institucí, sestávala ze čtyř referátů a pracovalo v ní po třech referentech, lektorech, stenotypistkách a výpomocných silách. Referát tiskový dohled (Presseaufsicht) vedl Wolmar a k pracovní náplni referátu patřilo konání tiskových konferencí pro český a německý tisk, dohled nad TO PMR a ČTK, pracovní záležitosti českých novinářů, cenzurní dohled, spojení s říšskoněmeckým tiskem a jeho orgány (Reichspressekammer, Reichsverband der deutschen Presse). Referát německý místní tisk (Deutsche Inlandspresse), vedený referentem Erichem Schubertem se zabýval stykem s německým tiskem v protektorátu, přítomností tisku při slavnostech a péčí (Betreuung) o německé novináře. Referát obrázkový tisk (Bildpresse), vedený referentem dr. von Hoopem, měl na starosti fotografické agentury, fotoreportéry, novinové kreslíře, obrázkový archiv, nakladatele, hospodaření s papírem, inzeráty, povolování periodických tisků a změny ve vydávání novin. Referát zpravodajské kanceláře-zahraniční tisk (Nachrichtenbüros, Auslandspresse) se pod vedením referenta dr. Janika zabýval stykem se Svazem zastupců

nejprve vedoucím tiskového oddělení v kulturním referátu vedoucího úseku SD Praha a později až do března 1942 vedoucím tohoto referátu. Od července 1939 byl zástupcem šéfa vedoucího úseku SD Praha. V březnu 1942 byl Wolf povolán Heydrichem do funkce vedoucího oddělení Kulturní politika v ÚŘP a současně jmenován Goebbelsem zvláštním pověřencem v ÚŘP. Wolf se podílel mj. na organizaci a řízení masových shromáždění na „protest“ proti atentátu na Heydricha a na kampani pozitivně hodnotící Heydrichovo protektorátní období v roce 1943. Vystupoval také na tiskových konferencích pořádaných skupinou Tisk. Prostřednictvím protektorátního Ministerstva školství a lidové osvěty usměrňoval Wolf všeskerou nacistickou propagandu mezi obyvatelstvem Protektorátu. V průběhu pražského povstání opustil Prahu. ABS 10-P-178, s. 1-32, ABS, fond 325, sign. 146-1, s. 39-41, Milotová Jaroslava, Organizace nacistické propagandy, s. 96.

²²⁴ Milotová, Jaroslava: Organizace nacistické propagandy, s. 92, 96.

²²⁵ ABS 300-12-1, s.76, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 22.10.1946 u MV v Praze, Pasák, Tomáš: Soupis legálních novin, s. 54.

zahraničního tisku, zpravodajskými kanceláři a korespondencemi a zahraničními novináři. Mimo to měl tento referát na starosti také německé a české emigrantské listy, zahraniční časopisy a časopisy vycházející v protektorátu.²²⁶

Lektorátem oddělení Kulturní politika byly každodenně vydávány zprávy o tisku, které obsahovaly informace o tom, co se v který den v protektorátních novinách psalo. Tyto zprávy také hodnotily, zda je tomu či onomu tématu věnována potřebná pozornost. Oddělení také dostávalo zprávy úřadoven gestapa, oberlandrátu, pořádkové policie a bezpečnostní služby (Sicherheitsdienst, SD).²²⁷

Protektorátní tisk byl sledován také oddělením kulturní život jak u vedoucího úseku SD (SD-Leitabschnitt) v Praze, tak i u služeben SD (SD-Dienststelle) v protektorátu. U vedoucího úseku SD v Praze se v letech 1939-42 jednalo o referát E jenž měl mimo tisku na starosti také kulturní život, film, divadlo, rozhlas, literaturu a školství v protektorátu. Od roku 1942 do konce války se u vedoucího úseku SD v Praze tiskem zabývalo oddělení III C 3, do jehož působnosti spadalo písemnictví, tisk, rozhlas a propaganda. Vedoucím kulturního referátu u vedoucího úseku SD v Praze byl do března 1942 Martin Wolf, jenž poté co byl jmenován do čela oddělení Kulturní politika v ÚŘP zůstal česným spolupracovníkem oddělení kulturní život vedoucího úseku SD v Praze. Čestnými spolupracovníky SD ostatně byli také Gregory a Wolmar. Tisk byl sledován také gestapem.²²⁸ Podle Jaroslavy Milotové se stoupající význam SD v oblasti propagandy projevil od podzimu 1941 také v tom, že pracovníci kulturního referátu pražského vedoucího úseku SD připravovali podklady pro Heydrichova veřejná vystoupení a byli spoluorganizátory značné části propagandistických kampaní v tomto i pozdějším okupačním období.²²⁹

Ze strany českých protektorátních institucí byl tisk pod dozorem protektorátního ministerstva vnitra a jeho orgánů, především pak policejních ředitelství.²³⁰ Na řízení českého protektorátního tisku se z české strany podílel také již zmíněný Tiskový odbor PMR a to jednak instrukcemi vydávanými pro šéfredaktory, jednak prostřednictvím ÚTDS a jeho úředníků v redakcích, kteří podléhali přímo TO PMR. Za organizačního přispění šéfredaktora TO PMR Zdeňka Schmoranze a předních pracovníků ČTK byla od konce března 1939 ve spolupráci se vznikající odbojovou organizací Obrana národa organizována síť tiskových

²²⁶ NA, fond ÚŘP, k. 1134, Geschäftsverteilungsplan für Abteilung IV., 18.10.1940, s. 4.

²²⁷ Tamtéž, s. 6, Milotová, Jaroslava: Protektorátní tisk, s. 132-133.

²²⁸ Biman, Stanislav: Nacistická bezpečnostní služba v protektorátě Čechy a Morava, in: Sborník archivních prací 22, č. 2, 1972, s. 305, 402, Pasák, Tomáš: Soupis legálních novin, s. 53, ABS, fond 305, sign. 653-5, s. 141, ABS, fond 325, sign. 164-1, s. 67, ABS 10-P-178, s. 15.

²²⁹ Milotová, Jaroslava: Organizace nacistické propagandy, s. 96.

referentů tiskové dozorčí služby při okresních úřadech. Jako tiskoví referenti byli zařazováni bývalí důstojníci čs. armády, jejichž hlavním tajným úkolem bylo soustřeďovat důvěrné informace politického, hospodářského a vojenského rázu určené pro domácí vojenský odboj a pro informační zpravodajství Z. Schmoranze a jeho spolupracovníků. Získané informace byly využívány v domácím i zahraničním odboji. Nedostatečná konspirace vedla k odhalení a rozbití organizace gestapem v srpnu a září 1939. Schmoranz byl zatčen 25.8.1939 a jeho nástupce Arnošt Bareš, jenž byl také zapojen do Schmoranzovy ilegální práce, stál v čele TO PMR a ČTK jen do 12.9.1939, kdy byl i on zatčen. Na obsazení budovy ČTK se v srpnu 1939 podílel také Wolmar. Šéfredaktorem TO PMR se po zatčení Schmoranze a Bareše stal dr. František Hofman, jenž v této funkci působil do května 1941, kdy byl pro svou odbojovou činnost zatčen. Na místě šéfredaktora TO PMR jej do konce války nahradil Ctibor Melč.²³¹

V souvislosti s Heydrichovou správní reformou bylo PMR v lednu 1942 zrušeno a jeho úkoly převzal sekretariát předsedy protektorátní vlády a jednotlivá ministerstva. TO přešel do pravomoci nově zřízeného Úřadu lidové osvěty (ÚLO) do jehož kompetence spadaly mj. divadlo, film, rozhlas, výtvarné umění a hudba. Vedoucím ÚLO byl Emanuel Moravec, jenž byl současně ministrem školství a národní osvěty. Poté co bylo ÚLO v červnu 1942 přeměněno v ministerstvo lidové osvěty (MLO) byl TO v říjnu stejného roku přeměněn v II. sekci MLO. Tato sekce byla rozdělena na dvě části (redakční službu a tiskovou dozorčí službu) v jejichž čele byl C. Melč. Vedoucím II. Sekce MLO byl až do května 1945 dr. J. Dobiáš.²³²

Od září 1939 byly referátem Tisk (později skupinou Tisk) ve spolupráci s TO PMR pořádány pravidelné tiskové konference, které se konaly jednou týdně pro denní tisk a jednou měsíčně pro týdeníky. Konference byly také svolávány podle aktuální potřeby (např. při zahájení německého tažení proti Dánsku, Norsku a později proti SSSR). Dále se konference dělily na tzv. širší a užší. Na širší konference byli zváni šéfredaktoři a političtí nebo národohospodářští redaktoři novin a časopisů. Užší konference byly záležitostí pouze šéfredaktorů některých denních listů. Účastníci konferencí byli seznamováni buď českými

²³⁰ Pasák, Tomáš: Soupis legálních novin, s. 53.

²³¹ Bareš, Arnošt - Pasák, Tomáš: Odbojová organizace Zdeňka Schmoranze v roce 1939, in: Historie a vojenství 1968, č. 4, s. 1003-1033. Přednostou TO PMR byl v druhé polovině září 1939 dr. Jindřich Dobiáš. Dr. F. Hofman byl jmenován šéfredaktorem TO PMR a Ctibor Melč jeho zástupcem. Eduard Parma působil na místě přednosty Ústředí tiskové dozorčí služby (ÚTDS). Po Hofmanově zatčení v květnu 1941 byl pověřen výkonem všech funkcí příslušejících šéfredaktoru TO PMR Ctibor Melč. Jeho zástupcem se stal Eduard Parma a vedení ÚTDS převzal Josef Vondráček. Tisková konference 24.9.1939 a Záznam z pravidelné porady zástupců denního tisku z 16.5.1941, in: Končelík, Jakub - Köpplová, Barbara - Kryšpinová, Jitka: Český tisk pod vládou, s. 34, 345.

²³² Janák, Jan - Hladíková, Zdeňka: Dějiny správy, s. 485, 488, Kroupa, Vlastislav - Huňáček, Zdeněk - Jožák, Jiří: Český antifasismus a odboj. Slovníková příručka, Praha, 1988, s. 340.

pracovníky TO PMR nebo zástupci referátu (skupiny) Tisk s tím, jak a o čem mají české protektorátní noviny a časopisy psát, jaký je názor německých nebo protektorátních úředních míst na tu kterou událost vnitropolitického nebo zahraničního dění. Novináři na nich byli seznamováni také s hospodářskými a finančními opatřeními v oblasti tisku. Ze strany německých orgánů se ozývala kritika a výhrůžky v případě nedodržení pokynů, ale v případě spokojenosti německých míst také pochvala. Obsah konferencí byl považován za důvěrný a jejich účastníci varováni před vyzrazením probíraných informací. Šéfredaktorům byly buď na tiskových konferencích, nebo prostřednictvím stálé služby TO PMR vydávány referátem Tisk tajné pokyny podle nichž měli orientovat novinové zpravodajství.²³³

Zahájení německého tažení proti Polsku v září 1939 znamenalo výrazné změny také v protektorátním tisku. Podle zvláštních pokynů o vojenské cenzuře vydaných 1.9.1939 bylo dovoleno uveřejňovat je zprávy přinášené německou tiskovou agenturou DNB. Bylo zakázáno uveřejňovat informace o probíhajících vojenských operacích, o stavu německé armády, o případech špionáže, sabotážích atd.²³⁴

V září 1939 bylo vydáno také přísně důvěrné nařízení shrnující dosavadní pokyny cenzury tisku. Jedná se o Souborný přehled pokynů pro tiskovou přehlídku, jenž vstoupil v platnost dne 17.9.1939. Přehled byl určen úředníkům tiskové dozorčí služby (TDS) a šéfredaktorům, kteří s jeho obsahem měli seznámit své podřízené. Ústředí tiskové dozorčí služby (ÚTDS), jež bylo součástí Tiskového odboru PMR, vydávalo aktualizované pokyny pro tisk pravidelně až do konce německé okupace v květnu 1945. V pokynech, které podléhaly schválení referátu (skupiny) Tisk v ÚŘP, bylo podrobně stanoveno jak a o čem měl tisk psát, co mělo být vyzdviženo a co naopak otištěno být nesmělo. Přehled pokynů ze září 1939 je rozdělen na devět částí, v nichž se pojednává o úkolech tisku, pozici šéfredaktora, struktuře a postupu cenzurních orgánů a zásadách „tiskové přehlídky“ v různých oblastech zpravodajství.²³⁵

Úkolem tisku, podle přehledu pokynů bylo „tvořiti veřejné mínění a vésti je cílevědomě a jednotně směrem, který jest dán životními zájmy Říše, Protektorátu a tím i českého národa, včleněného do rámce Říše. Při tom jest míti na zřeteli mimořádné poměry, ve kterých žijeme: válečný stav...vyžaduje, aby byly bezohledně odsunuty stranou všechny zájmy dílčí a sobecké, všechno, co odvádí pozornost jiným směrem, a aby všechny síly mravní i hmotné

²³³ Pasák, Tomáš: Soupis legálních novin, s. 53-54, Končelík, Jakub - Köpplová, Barbara - Kryšpínová, Jitka: Český tisk pod vládou, s. 385, 489-490.

²³⁴ Tamtéž, s. 55, 61.

²³⁵ Pasák, Tomáš: Soupis legálních novin, s. 54.

byly jednotně soustředěny na dosažení hlavního cíle zápasu vojenského i diplomatického.²³⁶ V nastalé situaci bylo dle přehledu nutné odložit veškeré hospodářské a konkurenční zájmy jednotlivých tiskových podniků a nasadit všechny síly pro německé zájmy.

Hlavním odpovědným činitelem listu se stal šéfredaktor, jenž odpovídal za jeho obsah jak po stránce redakční, tak i po stránce technické. Byl povinen dbát na to, aby nebyly zveřejňovány závadné texty a aby naopak zprávy zveřejněné byly náležitě umístěny. Vydavatel byl povinen učinit vše, aby šéfredaktor mohl plnit své úkoly. V případě potíží s vydavatelem nebo na jiných místech se měl šéfredaktor obrátit na TO PMR.²³⁷

Dále je v přehledu věnována pozornost tiskové dozorčí službě, jejímž úkolem bylo ve spolupráci se šéfredaktory přispívat k plnění „vytýčených úkolů“, usnadňovat redaktorům jejich práci a zabráňovat všemu „co je v rozporu s těmito zásadami a konkrétními pokyny, vydanými pro tisk.“ Ústředí TDS bylo v Praze, pobočky se nacházely v Plzni, Brně, Olomouci a Ostravě. Pražské ústředí, stejně tak jako pobočky, provádělo prohlídku pražského nebo v daném místě vydávaného tisku s výjimkou denníků. Jinde byla prohlídka zajišťována tiskovými referenty příslušných okresních úřadů. Referenti se řídili pokyny vydávanými ÚTDS, okresními hejtmany, oberlandráty a německými vojenskými tiskovými důstojníky. V redakcích jednotlivých denních listů působili úředníci TDS - „domácí cenzoři“, kteří odpovídali za celý obsah listu a ve spolupráci s šéfredaktorem a redaktory byli povinni odstraňovat závady přímo v redakci. V případě jakýchkoliv pochybností se cenzoři nebo šéfredaktoři obraceli na ÚTDS v Praze. Úředníci TDS a šéfredaktoři byli o změnách v pokynech informováni ústně na poradách se zástupci ÚŘP a protektorátní vlády, písemně nebo telefonicky. Šéfredaktoři a úředníci TDS byli odpovědní za přesné dodržování vydaných pokynů. Jejich porušení mohlo mít pro zodpovědné osoby nebo pro dotyčný list vážné důsledky bez ohledu na důvod vzniku závady. Na cenzurních opatřeních se mimo domácích cenzorů v redakcích a ÚTDS podílela také německá vojenská cenzura.²³⁸

Předmětem tiskové prohlídky byl celý obsah listu. Měla vést k odstranění všech částí listu, které byly „v rozporu s hlavním úkolem tisku a s vydanými pokyny.“ Při tom mělo být přihlíženo ke znění a obsahu zprávy, článku nebo obrázku, ale také k umístění, úpravě, nadpisu, „nevyslovenému spodnímu tónu, narážkám, náznakům, jinotajům apod., kterými se

²³⁶ Souborný přehled pokynů pro tiskovou přehlídku platných ode dne 17.9.1939, in: Končelík, Jakub - Köpplová, Barbara - Kryšpínová, Jitka: Český tisk pod vládou, s. 470.

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ Tamtéž, s. 471-472, Pasák, Tomáš: Soupis legálních novin, s. 59.

může na čtenáře působit.“ Nesměly být otiskovány zprávy senzacechtivé, dvojsmyslné nebo takové, které by u čtenářů mohly vzbudit neklid nebo pobouření.

Volně uveřejněny mohly být jen ověřené úřední zprávy a zprávy vydané ČTK. Z německých oficiálních nebo polooficiálních korespondencí, říšskoněmeckých a protektorátních listů bylo možno volně citovat pokud byla dodržena věrnost a věcnost citace. Úřední vyhlášky bylo možno otiskovat jen po výslovném povolení. Při použití již dříve otištěného článku nebo obrázku mělo novému uveřejnění předcházet posouzení jeho nezávadnosti. Mělo se tak stát z důvodů „rychlého vývoje událostí“ a od cenzorů a šéfredaktorů se očekávalo „, že z událostí, které nastanou, dovedou vyvoditi také nutné změny v tiskové a cenzurní praxi.“²³⁹

Citování nebo vlastní zpracovávání statistických nebo hospodářských výkazů a zpráv podléhalo zvláštnímu předběžnému schválení podle toho jednalo-li se např. o odborný tisk nebo deník. Zvláštní vydání listů bylo vázáno na souhlas, resp. nařízení úředních míst. Bylo zakázáno uveřejňovat jakékoliv informace vojenského charakteru bez schválení vojenskou cenzurou. Stejně tak neměly být otiskovány zprávy naznačující provádění předběžné cenzury.²⁴⁰

Noviny ani časopisy nemohly za žádných okolností vyjít s bílými, tj. cenzurou zabavenými místy a to ani ve vnitřních stranách. Vyloučená místa měla být vyplněna předem schváleným nezávadným textem. Věty v eliminovaných místech měly být smysluplně dokončeny. Aby byl zajištěn plynulý průběh tiskové přehlídky měly být kartáčové obtisky stránek dodávány ÚTDS s alespoň hodinovým předstihem. Povolení zahájit tisk dávalo výhradně ÚTDS. Jednotlivé cenzurní orgány (ÚTDS, vojenská cenzura, domácí cenzoři) používaly při své práci pro vzájemné odlišení různé barvy tužek. Obrázky, fotografie, mapy aj. bylo nutné před otištěním předložit ke schválení obrázkové cenzuře v ÚTDS.²⁴¹

V souvislosti s válečným stavem byly jako závadné hodnoceny např. stati obsahující informace o hospodářské výrobě, cenách, zaměstnanosti, zásobovací situaci, dopravních úpravách nebo údaje vojenského charakteru. Z výše uvedených důvodů měla být věnována pozornost inzertní části tiskovin a uveřejňovaných obrázků. Zprávy vydané nejvyšším velitelstvím říšské branné moci měly být uveřejňovány doslovně a bez komentářů. Potlačovány měly být zprávy obsahující tendenční kritiku jednotlivých výrobních odvětví,

²³⁹ Souborný přehled pokynů pro tiskovou přehlídku platných ode dne 17.9.1939, in: Končelík, Jakub - Köpplová, Barbara - Kryšpínová, Jitka: Český tisk pod vládou, s. 473-474.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 475

²⁴¹ Tamtéž, s. 486-487.

stejně tak jako neúřední zprávy ohlašující protižidovské nařízení v hospodářské oblasti. Také články o mzdových sporech, stávkách a ty, které by mohly štvát proti sobě jednotlivé vrstvy obyvatelstva neměly být otiskovány.²⁴²

Podle přehledu pokynů z poměru protektorátu k říši „jako ochranitelce“, vyplývalo to „,aby o zřízení a osobnostech Říše psal tisk s všestranným ohledem na tuto skutečnost a aby věnoval kladný zájem všemu, co se týká Říše.“ Potlačeno mělo být vše „,co by uvádělo v nevážnost Říši a její orgány, aneb budilo dojem stanoviska nepřátelského nebo nevraživého...Tisk musí usilovati o prohloubení vzájemné důvěry a spolupráce.“ Výše uvedené platilo také pro německé obyvatele protektorátu. V přehledu je také řeč o tom, jak správně titulovat Hitlera, používat označení „Vůdce“ a „Říše“. Zprávy pocházející z říše nesměly být označovány jako zprávy z ciziny.

O působení a úmyslech říšského protektora měly být uveřejňovány jen úřední zprávy. Otiskovat informace o činnosti gestapa stejně jako o „zásazích Říšského protektora a jeho orgánů ve věcech protektorátních i náznaky takových“ bylo nepřípustné. Činnost říšského protektora a jeho orgánů nesměla být ostatně v tisku vůbec posuzována ani kritizována. Ve všech případech mělo být dbáno na to, aby otiskované materiály neobsahovaly žádné postranní tendence.

Poměr protektorátu k jiným státům byl dán poměrem říše k nim. O mezinárodních jednáních vztahujících se k protektorátu směly být uveřejňovány jen zprávy ČTK. Jako nepřípustné byly označeny zprávy „o zahraniční činnosti a projevech některých osobností bývalého Česko-Slovenska i ve formě fingované polemiky, leda když byly zvláště výslovně schváleny.“ Používat označení „československý“ bylo zakázáno, pokud se nevztahovalo k minulosti a mělo být v nejnutnějších případech nahrazeno zkratkou „čs.“²⁴³

Také o úřední činnosti a úmyslech státního presidenta a vládních představitelů směly být uveřejňovány jen úřední zprávy. Jako nepřípustné byly označeny zprávy informující o chystaných opatřeních s nimiž říšský protektor nevyslovil souhlas stejně jako zprávy a dohady o úředních opatřeních v hospodářské a cenové oblasti. Kritika vlády, úřadů a úředníků měla být potlačena a vše, co by mohlo vytvářet nepřátelskou náladu proti vládě neb úřadům mělo být „vymýceno“. Také dvojsmyslné nebo „poťouchlé“ nářázky na vládní představitele a každé zesměšňování vlády bylo z tisku vyloučeno.

O schůzích Národního souručenství, Národní odborové ústředny zaměstnanecké a jiných celostátních organizací mohly být uveřejňovány jen zprávy dodané prostřednictvím ČTK.

²⁴² Tamtéž, s. 476-477, 482.

V případě informování o historických výročích nesměl být dán podnět k vnitřním rozbrojům a samozřejmě měla být vyloučena jakákoliv protiříšská a protiněmecká orientace. V tisku se také neměly objevovat čistě osobní polemiky a kampaně. Přehled vydaný v polovině září 1939 označoval jako k zveřejnění „naprosto nevhodné“ kritiky a referáty o knižních nebo filmových dílech anglických, francouzských a polských. Potlačovány měly být jakékoli zmínky o „ilegálních akcích“ a zajištěné zprávy tohoto druhu měly být co nejrychleji poslány ÚTDS. Rovněž všechny neúřední zprávy o incidentech, výtržnostech, stejně jako jakékoli informace o zatýkání a sebevraždách se v protektorátním tisku nesměly objevit.²⁴⁴

Vládní nařízení ze 7.5.1941 o úpravě poměrů v českém tisku bylo dalším zásahem do podoby českého protektorátního tisku. Nařízení zmocňovalo PMR ke stanovení termínů pro vydávání tiskovin a k určování jejich rozsahu. PMR na jeho základě také mohlo stanovit výši nákladu nebo povolovat změny v úpravě tiskovin. Osobní změny na místech šéfredaktorů, vedoucích a odpovědných redaktorů, stejně jako zahájení vydávání nebo dobrovolné zastavení tiskoviny podléhalo povolení PMR.²⁴⁵

Okupační orgány ovšem nezasahovaly s pomocí cenzury a tzv. tiskových konferencí jen do obsahu českého protektorátního tisku, ale omezovaly jej také kvantitativně. V letech 1939-1945 bylo v několika vlnách zastaveno, sloučeno s jiným periodikem nebo úředně zakázáno 1887 českých novin, časopisů nebo úředních věstníků. V roce 1945 tak na území protektorátu vycházelo z původního počtu více než dvou tisíc českých legálních periodik jen 238 novin a časopisů. Všechna výše zmíněná opatření byla součástí nacistické politiky v tiskové oblasti, systematicky zaměřené na postupné omezování a potlačování českého tisku. Německá okupace způsobila také ztráty mezi novináři a pracovníky Tiskového odboru PMR a ČTK. Za odbojovou činnost bylo 112 z nich nacisty popraveno nebo zahynulo v koncentračních táborech a dalších 126 novinářů bylo vězněno.²⁴⁶

²⁴³ Tamtéž, s. 478-480.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 484-485.

²⁴⁵ Pasák, Tomáš: Soupis legálních novin, s. 64.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 78, Dolejší, Vojtěch: Noviny a novináři, s. 399, Kroupa, Vlastislav - Huňáček, Zdeněk - Jožák, Jiří: Český antifašismus a odboj, s. 341.

Praxe

Podle Krychtálkova názoru nebyl český tisk do začátku války z německé strany ovlivňován a „cenzurní dozor nebyl viditelný, jelikož se cenzura dala prostřednictvím tiskového odboru ministerské rady a jelikož většina uveřejňovaného materiálu byla dávána z úředních míst, nebylo také téměř cenzurních eliminací.“ Tato situace se měla změnit s vypuknutím války proti Polsku, kdy skupina Tisk začala svolávat pravidelné tiskové konference několikerého druhu a to „konference veškerého českého tisku, časopisů, kde bývalo přítomno až 800 osob, konference českého tisku denního tzv. širší konference, jakož i konference šéfredaktorů denních listů, které byly nazývány užšími konferencemi. Na těchto poradách tiskových vydával pokyny závazné pro veškerý tisk a sice týkající se toho, co a jak se psát nesmí, ale na druhé straně určoval co a jak se psát má.“ Již dříve byly podle Krychtálka konány nepravidelné tiskové konference svolávané šéfem tiskového odboru Schmoranzem, ale z německé strany se jich nikdo neúčastnil a za Novinu býval přítomen jen R. Halík, který seznamoval své podřízené na poradách tisku Noviny s jejich obsahem a vydával pokyny pro ně pokyny. Konferencí se Krychtálek podle svých slov začal účastnit až v době kdy se tyto staly povinnými pro všechny vedoucí pracovníky tisku.²⁴⁷

Při jedné Krychtálkově návštěvě u vedoucího TO PMR F. Hofmana došlo k dalšímu setkání s tehdejší referentem skupiny Tisk Wolmarem, který se Krychtálka zeptal na jeho názor na právě zahájenou válku. Krychtálek se měl vyjádřit v tom smyslu, že „Německo válku prohraje“ a na Wolmarovu následující otázku jaký bude mít tento názor vliv na Krychtálkovu novinářskou činnost se mu dostalo jeho odpovědi, že „nebude mít žádný vliv mé vyjádřené stanovisko na mou další novinářskou činnost, pokud bude souhlasit s našimi českými zajmy.“ Jak se Krychtálek později dozvěděl od Hofmana, Wolframovi mělo „imponovat to, že jsem se nebál mu říci že Německo prohraje válku.“

Na jedné z prvních tiskových konferencí se měl Wolmar v Gregoryho přítomnosti vyjádřit „že český tisk je regál říše, která si vymínjuje nejen dozor, nýbrž i iniciativní vedení všech propagačních prostředků a on že je postaven v čelo tohoto dozoru a této iniciativy, ...konstatoval, že z toho vzniká pro tisk jiná situace než jaká je v ostatních oborech veřejného života.“ Hovořil rovněž o tiskovém odboru předsednictva ministerské rady, jehož pokyny

neměly být pro český tisk na rozdíl od pokynů vydávaných německou dozorčí tiskovou službou, povinné. V případě nepřítomnosti Wolframa na konferenci byly jeho pokyny tlumočeny tiskovým odborem PMR s tím, že se tak dělo v zastoupení německé dozorčí služby a pokyny tím nabývaly na závaznosti. Mimo pokynů vydávaných na konferencích byly podle Krychtálka „takřka denně vydávány doplňující pokyny písemně prostřednictvím českého tiskového odboru a byly doručovány šéfredaktorům na revers v obálkách.“²⁴⁸

Na venek bylo vše zařízeno tak, že na příkazech dodaných vydavatelstvům a šéfredaktorům nebyla za schvalovací instanci označena německá skupina Tisk, ale TO PMR, který však měl na základě vnitřního pokynu veškeré žádosti a návrhy předkládat skupině Tisk k rozhodnutí. Podle Krychtálka vydával Wolmar „všechna tato opatření a příkazy z vlastní iniciativy a nebo z vyšších rozkazů autoritativní formou, aniž by se o tom radil s úředníky tiskového odboru ministerské rady nebo s českými novináři.“ Poté co se Krychtálek stal v roce 1942 předsedou Národního svazu novinářů, sděloval jemu a C.Melčovi Wolfram svá rozhodnutí „buďto těsně před konferencí, na níž je vyhlásil a nebo někdy i den nebo několik dní dříve.“ Z toho pak mělo vzniknout u některých novinářů domněnka, že Krychtálek a případně Melč ovlivňují Wolframova rozhodnutí, poněvadž „jsme někdy prozradili, že známe předem věc, která byla teprve později vyhlášena jako tiskový pokyn nebo jako rozhodnutí Wolframova úřadu.“

Zároveň mělo platit Wolmarovo nařízení, že „vydavatelstvo nesmí změnit osobu šéfredaktora bez souhlasu skupiny tisk a že šéfredaktor nesmí měnit obsazení své redakce, ani přijmout redaktora, ani propustit redaktora, ani zvýšit počet redaktorů své redakce bez souhlasu téže skupiny.“²⁴⁹

Wolmar měl rovněž dávat Krychtálkovi pokyny k psaní aktivistických článků. Už na první Krychtálkův článek napsaný v červenci 1939 na Wolmarův pokyn přišly prý do redakce Večera jako odezva čtenářů podepsané i nepodepsané dopisy, v nichž pisatelé podle Krychtálka „jednak s těmito články polemizovali a jednak psali že těmito článkům nevěří a že vědí, že nám byly Němci navrženy.“ Za tyto články měl ale Krychtálek prý možnost úspěšně intervenovat u Wolmara za dva zatčené z demonstrací 28.10.1939 v Praze. Mělo se jednat o metéra z tiskárny J. Pergla a redakčního zřízence Kadlece, kteří byli po nějaké době propuštěni. Tyto případy společně s dopisy čtenářů, že „aktivistickým článkům nevěří“ přispěly ke Krychtálkovu názoru, že „články jsou na jedné straně neškodné a ne druhé straně jsou jakousi legitimací opravňující k intervencím, které hned v prvních dvou případech

²⁴⁷ ABS 300-12-1, s. 30, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.10.1946 u MV v Praze.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 31.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 32.

ukázaly se úspěšnými.“ Byl v té době přesvědčen „, že život a svoboda zatčených lidí jsou cennější než jakýkoliv počet, třeba sto, tzv. aktivistických článků“ v kterémžto názoru byl později utvrzován i dr. Hofmanem.²⁵⁰

Po návratu z již zmíněného „zájezdu“ novinářů do poraženého Polska konaného na přelomu září a října 1939 se podle Krychtálka začaly konat tzv. užší konference, které Gregorymu a Wolmarovi umožňovaly bližší seznámení se šéfredaktory pražských denníků. Tyto porady konané s frekvencí danou vývojem válečných událostí byly svolávány dr. Hofmanem na pokyn Gregoryho. Účelem těchto užších porad mělo podle Krychtálka být zabránění rozšiřování pokynů dávaných novinářům na veřejnost, k čemuž docházelo po širších konferencích. Užší konference byly prý nejdříve konány v restauracích nebo kavárnách, např. v kavárně Lumír, později v místnostech tiskového odboru PMR po širších konferencích a nakonec v Presseklubu.

K šéfredaktorům zvaným na tyto užší konference patřili dr. J. Křemen²⁵¹ (za Melantrich), dr. V. Crha (za Národní politiku), V. Ryba²⁵² (za Národní práci), F. Paulus (za Tempo jako zástupce šéfredaktora) a V. Krychtálek. Účastnil se jich také dr. F. Hofman. V průběhu války, tak jak docházelo ke změnám na pozicích šéfredaktorů, účastnily se jich další osoby a došlo také k jejich rozšíření. Místo Pauluse se jich měl po roce 1940 účastnit K. Werner, za Melantrich mimo dr. Křemena K. Lažnovský a E. Vajtauer, přibráni byli J. Scheinost (za Lidové listy), E. Vrba (za Národní střed). F. Hofmana na těchto poradách později nahradil C. Melč a byl přibrán také šéf české cenzury J. Vondráček.

Jak tyto porady vypadaly? Podle Krychtálka „užší porady neměly sice do té míry úřední ráz jako porady širší, ale vcelku témata rozhovoru s jednáním se mnoho nelišila. Při těchto

²⁵⁰ Tamtéž, s. 34. Jednalo se o článek nazvaný Cesta knížete Václava - Vše pro národ uveřejněný ve Večeru 14.7.1939.

²⁵¹ Již po první tiskové konferenci po návratu ze „zájezdu“ do Polska sdělil Wolmar Křemenovi, že „Gregory zamýšlí uspořádat knihu zážitků novinářů z polské cesty. Že k tomu bude vybráno asi 5-6 účastníků cesty a sice těch, kteří zastupují největší listy nebo tiskové podniky, a které Gregory pozve ke zvláštní konferenci. Tak se také stalo, že bylo 5 účastníků této cesty /Ryba, já, Crha, Krychtálek a Paulus / pozváno do klubovny kavárny Lumír. Jelikož však nikdy z účastníku neměl chuti do psaní knížky, přešel Gregory ve svých výkladech na všeobecné pole a mluvil o věcech, o kterých se má psát, kritizoval poměry v první republice a podobně.“ Křemen měl Gregorymu oponovat při jeho chvále Vlajky a měl se podobných konferencí účastnit dle svých slov jen asi 5x. „Gregory sám, když viděl, že do napsání knížky nikdo nemá chuť, sám těchto konferencí nechal.“ NA, fond NSd, k. 122, s. 24, Protokol sepsaný s J. Křemenem 11.12.1946 u MV v Praze,.

²⁵² Po návratu z polského „zájezdu“ měl mít Ryba obavy o usud Národní práce a po poradě s F. Hofmanem viděl „jedinou naději v získání Wolframovy důvěry“. Hofman prý Rybovi naznačil, že Wolfram chce navázat bližší kontakty s účastníky novinářské výpravy do Polska a doporučil mu, aby se těmito kontaktům případně nevyhýbal. Ryba byl buď Krychtálkem nebo Crhou pozván na jednu ze schůzek s Wolframem, které se odehrávaly „ve zvláštní místnosti kavárny Lumír“. Skupinu českých novinářů měli tvořit Crha, Krychtálek, Křemen, dr. Pavluš (pravděpodobně se jednalo o Pauluse - pozn. aut.) a Ryba. Někdy měl být přítomen také Gregory a jedné schůzky se ve vinárně u Zoufalých měl účastnit také dr. Hofman. ABS 300-12-1, s. 310, Protokol sepsaný s V. Rybou 5.9.1946 u MV v Praze.

užších poradách jak Gregory tak Wolfram dotazovali se občas na různé věci z politického života českého aniž by však vyžadovali nějaké informace nebo zprávy, naopak nepřáli si, aby se novináři nějakým způsobem politického života zúčastnili, jmenovitě, aby převzali nějaké funkce v politických organizacích.“ Gregory a Wolmarem měli dle Krychtálkova vyjádření mít zájem na tom, aby se novináři co nejintenzivněji věnovali jen věcem novinářským. Kladli důraz na to, aby uveřejňovali co nejvíce aktivistických článků, vytýkali, když některý z šéfredaktorů delší dobu takový článek nenapsal a nabádali účastníky užších porad, aby v tomto smyslu působili také na členy svých redakcí. Cílem této soustavné novinářské kampaně mělo být „přesvědčení českého čtenářstva, že spolupráce s Němci jest jedinou politikou, která mu zbývá.“ Ze strany Gregoryho nebo Wolmara, tvrdil po válce Krychtálek, nebyly „dávány tisku pokyny k nějakým kampaním proti vládě a nebo proti Souručenství ani k nepříznivému kritizování vlády gen. Eliáše, zato pokud šlo o Národní souručenství byly tu určité pokyny dávány, avšak ve formě velmi opatrné.“²⁵³

Články zaměřené proti E. Benešovi a londýnské vládě byly podle Krychtálka psány na příkaz z německé strany, neboť „podle výslovného pokynu vydaného skupinou tisk, nikdo z novinářů nesměl ani napsat ani uveřejnit jakýkoliv článek nebo zprávu, týkající se dr. Beneše, české vlády v zahraničí a nebo českého zahraničního rozhlasu.“ Příkazy k napsání těchto článků byly podle Krychtálkova poválečného vyjádření dávány buď pro veškerý tisk na tiskových konferencích, častěji však osobně a někdy i písemně vedoucím skupiny Tisk Wolmarem a jeho nástupci v této funkci.

Mimo to měl Wolmar rozdělit jednotlivá témata mezi šéfredaktory a to tak, že obvykle přiděloval jedno téma vždy stejným novinám. Dle Krychtálkovy výpovědi Wolmar „např. přiděloval témata týkající se Msgr. Šrámka šéfredaktoru Scheinostovi, témata týkající se Feierabenda Halíkovi, témata týkající se ministra Laušmana a Nečase Rybovi, mně pak přikazoval k zpracování věci týkající se dr. Ripky a dr. Stránského. Důvodem k tomu bylo mu u mé osoby, že jsem byl po řadu let zaměstnán v redakci Lidových novin. Přirozeně, že tato témata zatahovala do článků i osobu dr. Beneše jakožto hlavu zahraniční revoluční akce, jakož i ostatní emigraci, v první řadě vládu.“

K psaní článků proti zahraniční emigraci uvedl Krychtálek, že pokud články namířené proti činnosti emigrace v zahraničí byly ukládány všem listům současně na tiskových konferencích, psal je bez námitek, protože věděl, že „čtenáři dobře poznají, že jde o články nařízené. Když však Wolfram rozdělil témata a počal každému dennímu listu zvlášť udílet pokyny speciální,

²⁵³ ABS 300-12-1, s. 35, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 9.10.1946 u MV v Praze.

sešel jsem se s ostatními šéfredaktory, se kterými jsem s blížší stýkal a promluvili jsme o nebezpečí, které z toho vyplývá.“ Na Křemenův návrh a se souhlasem ostatních šéfredaktorů Krychtálek přednesl Wolmarovi proti této praxi protest a požádal jej o změnu s odůvodněním, že „je na nás žádáno příliš mnoho, aby nás toho úkolu zprostil.“ Wolmar odpověděl v tom smyslu, že jeho kompetence na tolik nestačí, že „toto je pokládáno za náš hlavní úkol a že se mu nesmí nikdo vyhýbat.“ Krychtálkovi tak prý nezbylo nic jiného, než se Wolmarovým přáním podřídít.²⁵⁴

Úpravou z roku 1940 bylo vydavatelským podnikům odňato právo „měnit osobu šéfredaktora a provádět osobní změny v obsazení redakcí, šéfredaktor byl určován tiskovým odborem a redakci sestavoval šéfredaktor s předpokládaným schválením tiskového odboru.“ Krychtálek dále uvedl, že tímto pokynem bylo dále ustanoveno, že „každý jednotlivý list musí mít samostatného šéfredaktora, což konkrétně v podniku Novina znamenalo, že od té doby přestává nadřazenost Halíkova pro denní listy a současně stal se automaticky Lidový denník samostatným listem a jeho vedoucím byl jmenován Černovský.“

K úpravě novinářských platů, podobně jako k předchozímu nařízení o šéfredaktorech, došlo podle Krychtálka prý z podnětu vedoucího TO PMR F. Hofmana a to po jednáních zástupců Národního svazu novinářů s Předsednictvem ministerské rady a s Ministerstvem sociální a zdravotní správy, jakož i jednáním F. Hofmana a sekčního šéfa PMR dr. Vorla se zástupci Svazu nakladatelů a vydavatelů Junem a Pištělákem. K tomuto jednání byli jako informátoři přibráni také někteří šéfredaktoři, a to Krychtálek, Ryba a Křemen. Výsledkem jednání se pak dle Krychtálka stala „vyhláška o platech redaktorů“²⁵⁵ a směrnice pro platy šéfredaktorů denního tisku, které byly stanoveny smlouvou a jichž se prvá vyhláška netýkala.“ Platy šéfredaktorů deníků se tak měly pohybovat mezi 10.000-15.000 K hrubého měsíčně. Také pozdější úprava platů zaměstnanců tiskařských podniků, vydaná v roce 1942, měla výslovně stanovit, že se nevztahuje na platy šéfredaktorů, jejichž požitky byly již dříve upraveny zvláštním rozhodnutím.

²⁵⁴ ABS 300-12-1, s. 91-92, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.11.1946 u MV v Praze.

Podle poválečného vyjádření K. H. Franka mohl český protektorátní tisk a E. Moravec vystupovat proti E. Benešovi a dalším exilovým představitelům pokud získal souhlas říšského protektora. Oddělení Kulturní politiky Úřadu říšského protektora mělo dle K. H. Franka „v úmyslu v některých zvláštních případech dělat propagandu proti vysílání československé zahraniční vlády, avšak tato vysílání byla bezpodmínečně vázána na schválení říšského ministra propagandy v Berlíně - a nebyla schválena. Goebbels osobně zakázal každou polemiku s odůvodněním, že tím se činí dr. Beneš a československá zahraniční vláda u Čechů jen populárními a že by německý lid získal teprve vědomosti o skutečnostech a politických událostech, což by ve smyslu německé propagandy nebylo žádoucí.“ Zpověď K. H. Franka, Praha, 1946, s. 105.

²⁵⁵ Jednalo se o Vyhlášku Ministra sociální a zdravotní správy č. 525 z dne 3.7.1941 o platových a pracovních podmínkách redaktorů českých novin, časopisů a tiskových korespondencí, která byla vydána s účinností od 1.2.1941, Úřední list Protektorátu Čechy a Morava, č. 154 (1941).

Podle bývalého šéfredaktora Českého slova v Ostravě K. Režného ale nemělo být tajemstvím, že „zásluhu o úpravu platových a jiných poměrů u šéfredaktorů měl Krychtálek“ a také to, že pokyny pro úpravu platových poměrů novinářů se „výslovně nevztahovaly na šéfredaktory, jejichž platové a služební poměry byly upraveny zvláštním důvěrným pokynem německých tiskových úřadů. Zodpovědný redaktor měl tímto pokynem zajištěn daleko vyšší plat než ostatní redaktoři, byl nejen zodpovědný za způsob psaní, nýbrž na druhé straně měl právo mluvit do všech jiných složek... a byl více méně nezávislý na vydavateli.“²⁵⁶

Za zvláštní úpravou šéfredaktorských platů měl dle názoru poválečných vyšetřovatelů být Wolmar, jenž „ocenil jejich průkopnickou aktivistickou činnost“ tím, že zvláštním příkazem v roce 1940 upravil požitkové záležitosti a posílil postavení šéfredaktorů, takže byli úplně nezávislí na vydavatelství denních listů a na podnikateli, jenž sám dříve rozhodoval a vybíral si pro své listy vhodného šéfredaktora. Podle někdejšího lektora skupiny Tisk A. Söhnela byla úprava šéfredaktorských platů skutečně provedena z Wolmarova podnětu, protože tento se řídil zásadou, že žurnalisté píšící aktivistické články, museli být „řádně honorováni.“ Vzorem byl podle Söhnela průměrný plat šéfredaktorů německých „méně významných časopisů“, který v té době měl činit asi 1.500 RM měsíčně. V pozdějším období měly být českým aktivistickým novinářům poskytovány i jiné výhody, jako např. osvobození manželek redaktorů od pracovní povinnosti.²⁵⁷

Krátce po zahájení německého útoku SSSR v červnu 1941 byl prý Krychtálek telefonicky vyzván aby se dostavil do Italské ulice, kde v jedné vile byl „nějaký úřad, kde seděli Němci“,

²⁵⁶ ABS 300-12-1, s. 272, Protokol sepsaný s K. Režným 26.8.1946 u MV v Praze.

²⁵⁷ ABS 300-12-1, s. 36, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 9.10.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 297, Protokol sepsaný s A. Söhnelem u MV v Praze 2.9.1946 u MV v Praze. Platová otázka měl mít dle zjištění poválečných vyšetřovatelů později dohru „přičemž Krychtálkova osoba jeví se ve světle udavačství.“ Šéfredaktoři totiž chtěli dosáhnout, aby část těchto jejich vysokých platů nepodléhala zdanění. Podnikali v tomto smyslu kroky na protektorátním ministerstvu financí, aby z celkových měsíčních požitků byla určitá část (asi 1/3) považována za zvláštní funkční přídavek, jenž by nepodléhal normálnímu zdanění. V tzv. Štěchovickém archivu byl nalezen spis značky ST S V F-1 R/42, obsahující zprávu, již byl vrchní vládní rada dr. Gies z úřadu státního tajemníka K. H. Franka upozorněn a žádán o vyšetření proti sekčnímu šéfovi Ministerstva financí v Praze dr. Bohumilu Novotnému.

Vyšetřování předcházelo denní hlášení vedoucího úseku SD v Praze z 6.2.1942 v němž byl záznam o tom, jak se čeští aktivističtí šéfredaktoři obrátili na sekčního šéfa B. Novotného a stěžovali si na to, že prý tam leží nevyřízeno déle než půl roku jednání o daňové snížení. Při této sobní intervenci odpověděl jim prý B. Novotný toto: „Ale pánové žijeme přece v pohnutých časech, kdy se všechno mění, pak by mohl později někdo přijít a na základě této věci se na vás vrhnout. /Aber meine Herren, wir leben doch in einer so bewegten Zeit, wo sich Alles so ändert. Da könnte später jemand kommen, und auf Grund dieser Sache über Sie herfallen./“ Na otázku jak to sekční šéf míní, tento neodpověděl a Krychtálek byl prý toho mínění, že Novotný narážel na změnu státotprávních poměrů v neprospěch Německa.

To podle poválečných vyšetřovatelů stačilo k tomu, aby byl B. Novotný považován za osobu státně nespolehlivou a aby proti němu bylo okupačními úřady zahájeno vyšetřování. Protože prý nikdo jiný ve zmínění zprávě nebyl uveden, mělo být velmi pravděpodobné, že Krychtálek „hrající si na ochránce říšských zájmů v Protektorátě hlásil věc Wolframovi a ten jako významný činník SD nechal ji zpracovat v příslušné službě této německé zločinecké organizace.“ Tamtéž, s. 19-20.

tj. patrně do sídla pražské služebny SD, a byl tam M. Wolfem, jenž vedl tiskové oddělení v kulturním referátu vedoucího úseku SD Praha, seznámen se zprávami, jež po svém návratu z ciziny a nástupu do Venkova poslal tehdejšímu premiéru Hodžovi, Beranovi a Žilkovi. Wolf k materiálu Krychtálkovi řekl, že „dokonale“ ukazuje, že byl v cizině i v Praze v roce 1938 činný proti Německu a že tato skutečnost spolu s jinými okolnostmi vrhá na Krychtálka vážné podezření z neloajality. Pokud šlo o Krychtálkův vztah k SSSR, mohl své provinění odčinit tím, když z materiálu, který Wolf Krychtálkovi předložil vytvoří „řadu článků a sice tak aby činily dojem osobního svědectví a osobního zážitku.“ Wolf ke Krychtálovým zprávám přidal ještě celou řadu kopií jiných zpráv, které podle Krychtálkova vyjádření po válce vzhledem k různosti stylu a námětů musely být psány různými osobami. Krychtálek také dostal od Wolfa nařízení, aby celou věc zpracoval v době co možná nejkratší, aby byla „časová“ a aby ji odevzdal Wolmarovi.

Krychtálek sice proti zadanému úkolu protestoval u Wolmara, ale ten mu sdělil, že se jedná o úkol uložený mu přímo vedoucím tiskového oddělení SD M. Wolfem. Asi po šesti dnech měl Krychtálek materiál přepracován. Když pak odevzdával Wolmarovi první polovinu textů, bylo mu sděleno, že místo článků budou jeho texty vydány jako kniha v Orbisu. Generální ředitel Orbisu F. Rudl sepsal s Krychtálkem smlouvu na vydání 3.000 kusů knihy a autor se o záležitost údajně více nezajímal a odjel na dovolenou. Po návratu z dovolené se Krychtálek dozvěděl jakým způsobem je jeho práce prodejci Orbisu vnucována a že vyšla v nákladu větším než bylo ujednáno. Navíc došlo podle jeho slov ke změnám v rukopise a to hlavně ve vnitropolitických pasážích. Se stížnostmi nepochodil ani u Rudla ani u Wolmara, který mu naznačil že za změnami stojí vyšší zájmy. Z rozhovoru s Rudlem při přebírání honoráře se Krychtálek dozvěděl že za úpravami v knize prý stojí E. Moravec, který „jako hlavní lektor politických knih v Orbisu vlastně brožuru spoluredigoval a spolupracoval na ni.“ O honorář se Krychtálek musel rozdělit s E. Moravcem a Wolmarem. Krychtálkovi bylo vyplaceno asi 18.000 K a stejná částka měla připadnout oběma výše zmíněným mužům.²⁵⁸

²⁵⁸ ABS 300-12-1, s. 49, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 14.10.1946 u MV v Praze. Na poukaz faktora tiskárny a pozdějšího technického ředitele Noviny V. Drdy, že se Krychtálek v souvislosti s vydáním knihy Bolševici, Beneš a my nechal koupit Rudlem se měl Krychtálek měl ohradit a prohlásit, že „se to nedá srovnat, že Rudl je jeho přítel, že ocenil Krychtálovu práci, zná jeho společenské postavení a vydáním této knihy dal Krychtálkovi příležitost, aby si vydělal slušné peníze. Rudl to prý také byl, který Krychtálka přiměl k sepsání této knihy, Krychtálek se st tím chlubil na sazárně, ... když říkal, že má napsat nějakou brožuru, která mu vynese dost peněz. Tamtéž, s. 323, Protokol sepsaný s V. Drdou 6.9.1946 u MV v Praze.

Podle poválečných výpovědí měl Krychtálek za knihu Bolševici, Beneš a my získat honorář ve výši 150.000 K (K. F. Zieris, R. Beran) nebo 160.000 K (A. Sedláček). ABS 300-12-1, s. 402, Protokol sepsaný s K. F. Zierisem 2.10.1946 u Mv v Praze, tamtéž, s. 269, Protokol sepsaný s R. Novákem 16.8.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 392, Protokol sepsaný s A. Sedláčkem 20.9.1946 u MV v Praze.

Kniha Bolševici, Beneš a my měla podle Krychtálkova záměru nést název Před rokem 1939 a po něm, ale tento jeho návrh nebyl schválen. Stejně byly doplněny i názvy kapitol, a to patrně E. Moravcem. Poté co kniha vyšla, zjistil Krychtálek, že „téměř žádná kapitola nezůstala beze změn, někde jsou změny menší, někde velké. V zásadě věci týkající se zahraniční politiky jakož i detaily mého pobytu v cizině, zejména v Rusku a Jugoslávii, jsou ode mne, kdežto věci vnitropolitické jsou z materiálu, který zpracoval pro Wolfa Urban, dodatečně pak přidával často i celé kapitoly nebo podstatnou jejich část Moravec.“

Krychtálek nechal během poválečného vyšetřování ke své knize zaprotokolovat, že „byv vyzván k zpracování předloženého mně materiálu, podjal jsem se tohoto úkolu nerad, a hleděl jsem alespoň základní politické myšlenky udržet na úrovni pravdy a to tyto dvě základní směrnice: že dr. Beneš proto nastoupil linii odporu proti německým požadavkům poněvadž počítal najisto s ruskou pomocí. Že tedy nebyla to politiky hazardní, jak jsme v té době museli psát, poněvadž se opíral o velmoc, svou kapacitou Německu přibližně rovnou.“ Druhou myšlenkou Krychtálkovy knihy bylo, že „ani politika ústupků německým požadavkům nevedla k příznivému výsledku a že Beran²⁵⁹ již v průběhu svého úřadování jako ministerský předseda byl nucen po nezdařilých pokusech dosáhnout lepšího poměru k Německu nastoupit politiku, kterou v podstatě prováděl dr. Beneš, byť i okolnostmi tehdejší doby modifikovanou a výsledkem byl přece jenom 15. březen 1939.“

Podle Krychtálka vyšla brožura v několika českých vydáních²⁶⁰ a on byl velmi roztrpčen nad tím „jakým vtíravým způsobem agenti Orbisu brožuru všude vnucovali, prohlašovali dokonce, že kdo si ji nekoupí, že neobdrží potravinové lístky, vnucovali ji knihovnám, že prý

²⁵⁹ Podle poválečné výpovědi R. Berana byli v červnu 1942 před Lidový soud v Berlíně povoláni jako svědci K. H. Frank a Krychtálek jako svědci obžaloby. Krychtálek neměl Beranovi svou výpověď přitížit. Odpověděl na otázky zda upozorňoval Berana na to, že Kahánek je židovského původu (kládná odpověď), co věděl o politické činnosti Beranově (vyhýbavá nepřítěžující odpověď). Podle Berana byl Krychtálek předvolán jako svědek, protože byl autorem knihy Bolševici, Beneš a my, která se měla stát podkladem „k oněm bodům obvinění, která proti mně v knížce vznesl Krychtálek.“ Knihu měli členové Lidového soudu obdržet hned na začátku procesu. V době vyšetřování se měl Beran od německých dozorců dozvědět, že v německých novinách se objevily výtahy z Krychtálkovy knihy, které pojednávaly o Beranově činnosti. ABS 300-12-1, s. 357, Protokol sepsaný s R. Beranem 13.9.1946 u MV v Praze.

²⁶⁰ Krychtálkova kniha Bolševici, Beneš a my měla podle Moravce vyjít v celkovém nákladu 48.000 výtisků. Moravec Emanuel: Pět let kulturní práce, in: Po pěti letech. K pátému výročí Protektorátu Čechy a Morava 15.3.1944, Praha, 1944, s. 147.

Koncem roku 1941 došlo k vydání Krychtálkovy knihy v německém překladu pod názvem Der Kreml und Benesch, o čemž se její autor dozvěděl až při přebírání honoráře ve výši 7.000 K od F. Rudla. Mimo dvou vyzvednutých honorářů za svou publikaci neměl mít Krychtálek z žádného pozdějšího vydání finanční prospěch a jeho nevyzvednuté honoráře měly zůstat v Orbise. Kromě knihy Beneš, Bolševici a my vydal Krychtálek v roce 1941 pod pseudonymem Vladimír Korda román Trojitá koruna, ke kterému sbíral materiál několik let a v květnu 1941 knihu dokončoval. Kniha, jejíž původní, cenzurou zamítnutý, název zněl Pán světa vyšla ve dvou vydáních, další nebylo cenzurou povoleno. Pseudonym zvolil autor proto, aby „neovlivňoval rozhodnutí lektorů Noviny, kteří knihu přijali k vydání, aniž by věděli, že já jsem autorem.“ Vydání Trojité koruny přineslo Krychtálkovi na honorářích cca. 35.000 K. ABS 300-12-1, s. 51, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 14.10.1946 u MV v Praze.

je povinná apod.“ Na tyto praktiky si Krychtálek stěžoval u Wolmara stejně jako na to, že „pojednou se odchýlil od dosavadního způsobu, kterým se mnou jednal, když prohlašoval, že respektuje mé přesvědčení o prohrané válce, jakož i moje prohlášení, že pod tímto zorným úhlem píši svoje články a že dopustil, abych byl onou brožurou jak společensky, tak i politicky úplně znemožněn v české veřejnosti.“ Wolmar měl Krychtálkovi odpovědět, že „zde byly vyšší zájmy a vyrozuměl jsem, že byl bezmocný vůči Wolfovi, Rudl sám pak že na můj účet chtěl se vykázat jakožto ředitel Orbisu úspěšnou brožurou a zároveň měl i osobní zájem peněžní.“²⁶¹

Na jedné z užších konferencí konaných v průběhu srpna 1941 vyzval Krychtálka a ostatní šéfredaktory Wolfram, aby „přiměli své redaktory k psaní článků politických a k podepisování jich plným jménem, poněvadž, jak prohlásil, články píše vlastně jen několik šéfredaktorů a ostatní novináři skrývají se za značka nebo nepíší vůbec.“ Ve Večeru panovala prý podle Krychtálka následující situace: „politické články psali jen ti redaktoři, kteří je dobrovolně psát chtěli a ti, kteří nechtěli a vůči mně to prohlásili, nebyli ode mne nikdy k psaní článků donucováni, také jsem si nikdy na žádného z členů redakce nestěžoval Wolframovi ani jinému Němci, že nepíše politických článků.“ Krychtálek prý dokonce naopak vyřadil články redaktora A. V. Bejčka, protože „překročovaly hranici slušného politického aktivismu“ a proto dal Bejčka k dispozici ředitelství Noviny. Jako příklad, toho že své redaktory nenutil k psaní podobných článků uvedl redaktory A. Krausovou-Fojtovou a K. Kovala-Šlaisa, kteří Krychtálkovi počátkem podzimu 1941 „prohlásili úplně otevřeně, že politické aktivistické články psát nebudou, že se jim to příčí jako přetvářka, načež jsem prohlásil, že to беру na vědomí a skutečně také politické články od tohoto prohlášení nepsali.“

Při poválečném vyšetřování ovšem vyšlo najevo, že Krychtálek rozhodně nebyl tak velkorysý, jak by se z jeho předchozí výpovědi mohlo zdát. Bývalá redaktorka Večera A. Krausová totiž při vyšetřování v září 1946 uvedla, že poté, co bylo v srpnu 1941 nařízeno, že všichni redaktoři s výjimkou sportovních, jsou povinni „občas napsati politický článek, nejméně jednou týdně a že tyto politické články musíme podepisovati plným jménem, že tedy nestačí dosud používaná šifra nebo redakční značka ‚r.‘“, se Krychtálek neměl spokojovat jen s náměty, které přinášel z tiskových konferencí, ale měl přidělovat jednotlivým redaktorům přímo náměty k politickým článkům. Krausová ovšem nevěděla byl-li autorem těchto námětů sam Kryhtálek anebo někdo jiný. „Faktem zůstávalo,“ uvedla do protokolu A. Krausová, že

²⁶¹ ABS 300-12-1, s. 51, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 14.10.1946 u MV v Praze.

„Krychtálek dával jednotlivým redaktorům přímo celou osnovu, zpočátku ústně, v některých případech dokonce ve formě písemných poznámek.“

Krausová dle svých slov nepsala žádný politický článek z vlastní iniciativy, ale vždy se měla držet příkazů, přičemž se snažila stylisticky zmírnit vyznění článku. Rukopisy jejich článků byly předávány sekretářkou Krychtálkovi, který v nich dělal změny, „ba dokonce i sám doplňval článek vlastní myšlenkou.“ A. Krausová uvedla jako příklad článek ze září 1941 nazvaný Jde o osud českého člověka²⁶², v němž bylo žádáno mj. zadržení příbuzných předních emigrantů, jehož námětem „byla... zcela konsternována.“ Krychtálek ji dal nejprve ústní a poté i písemný pokyn jak článek napsat. Krausová vypustila poslední Krychtálkovu větu pojednávající o nutnosti internace příbuzných emigrantů. Krychtálek ale po předání hotového článku poslední větu doplnil tak, jak vyšla v novinách. Krátce před tím měla Krausová na Krychtálkův pokyn napsat úvodník o šeptané propagandě. Krychtálek se měl vyjadřovat ve smyslu, že témata pro jednotlivé redaktory nevybírám záměrně, ale že je losuje. Redaktoři Večera tak psali články na cizí náměty a podepisovali je svým jménem. Podle Krausové se nikdo neodvážil Krychtálkovi odporovat, poněvadž „tento se velmi snadno rozzuřil a v návalu hněvu byl úplně abnormální a budil dojem nepřičetného. Šel z něho strach a nikdo nemohl domyslet, co by se bylo stalo, kdyby se Krychtálkovu příkazu nepodrobil.“²⁶³

²⁶² Podle autora uplynulo již mnoho času od doby, kdy se ti, kteří svou neodpovědnou politikou „hnali náš národ do katastrofy, připravované po desetiletí jejich neodpovědnou, židovským zájmům zaprodanou politikou, utekli v kritickém okamžiku do ciziny a národ nechali, aby si ze situace, kterou zavinili, pomohl jak sám dovede.“ Pokoušeli se tedy působit alespoň pomocí rozhlasového vysílání, ale jeho posluchači byli dle autora článku již několikrát obelháni a zklamáni, „rozumný český člověk dávno už ví co si má o tlachání pana Beneše, Masaryka a jeho Židů Laušmana a Körbela myslet.“ Měli ale existovat i tací, kteří jejich řečem věřili a spojovali si je se šeptanou propagandou. „Normálnímu, myslícímu člověku by toto londýnské žvanění i s celou šeptanou propagandou okolo muselo být ve své ubohosti jen a jen směšným a dál by se jím nemusel zabývat, nebýti toho, že v poslední době zločinná propaganda Beneše a jeho Židů došla tak daleko, že mohla by nějakého pobloudilého českého člověka přivést do neštěstí.“

Londýnské výzvy k sabotážím totiž měly být jen bezohledným zneužitím českého dělníka k světovládným židovským plánům. Následky uposlechnutí k takovému konání by měly navíc „nedozírné, těžké důsledky.“ Mělo být proto pochopitelné, že podobné výzvy, vydávající v nebezpečí českého dělníka, byly „všemi rozumnými českými lidmi odsuzovány.“ Hněv se měl obracet proti tomuto štvání také proto, že se obracelo jen na české dělníky, zatímco „opatrně se nezmiňuje o svých vlastních souvěrcích, k nimž neadresuje žádné takové výzvy, jež by Židům u nás mohly způsobit neštěstí.“ Národ tuto zločinnou hru ale prohlédl a za případného „svedeného nešťastníka... bude národ za něho činiti odpovědnými Židy.“

Mělo se jednat především o Židy působící v londýnském rozhlase, ale „poněvadž jsou dočasně z dosahu, učiníme za ně odpovědnými Židy, žijící u nás; ty budeme volat k odpovědnosti za krev českých lidí prolitou z viny Židů v Londýně. A ovšem také pana Beneše a jeho tak zvanou vládu, pány Feierabenda, Nečase, Šrámků, Bechyně a jiné. Nikdo se nebude divit, jde-li o českou krev pracujícího člověka, bude-li národ žádat zajištění jejich příbuzných zde v Protektorátě jako rukojmí.“ Jde o osud českého člověka, Večer, 18.9.1941, s. 1.

²⁶³ ABS 300-12-1, s. 385-386, Protokol sepsaný s A. Krausovou 21.9.1946 u MV v Praze. Krausová měla a důkaz své vypovědi předložit Krychtálkovou rukou psané poznámky. Po Krychtálkově návratu z léčení v únoru 1942 na něm bylo podle Krausové vidět, že „už je poněkud laxnější a že nedává jednotlivým redaktorům příkazy k sepisování tak fantastických politických článků, jako tomu bylo před jeho onemocněním.“ Také funkce vedoucího NSN měla Krychtálka značně zaneprazdňovat. Tamtéž, s. 387.

Krychtálkem upravený článek Jde o osud českého člověka na tiskové konferenci konané 19.9.1941 pochvalně zmínil i Wolmar, který přítomné novináře požádal, aby se ujali myšlenky, kterou „včera rozvinul váš kolega Krychtálek, jenž ve svém článku vznesl požadavek, aby v případě, že věci by šly dále touže formou, si bylo poněkud blíže povšimnuto příbuzných Feierabenda, Nečasa, Bechyněho atd. Také tohoto požadavku a podnětu bylo by třeba se ujmouti a nezůstat jen při tom, že jej hájí jen jeden redaktor. Také vy uvažujte o tom, aby za určitých okolností se sáhlo k takovýmto represáliím.“²⁶⁴

K okolnostem vzniku článku Jde o osud českého člověka uveřejněného ve Večeru 18.9.1941, uvádí Krychtálek následující: „pamatuji se, že v té době podobnou zmínku uveřejnily dva denní listy. Byl to jeden list Melantrichu a jeden list Tempa, myslím, že Polední list a Večerní České slovo. Redaktor Sedláček, který mně předkládal denní listy, ve kterých zaškrtoval všechno, co byl původní materiál, předložil mně v krátkém intervalu asi dvou dní oba tyto listy, v nichž ona zpráva byly zaškrtnuta. Pamatuji se naprosto určitě, že jsem dal Sedláčkovi příkaz, nejen aby nikdo nic podobného z redakce nepsal, nýbrž aby žádná z těchto zmíněných notic nebyla ve Večeru citována.“ Pokud se na tiskové konferenci vyskytla v tomto případě zmínka o Krychtálkovi, jakožto autoru takového článku, stalo se to podle Krychtálka „jistě omylem, snad záměnou Večerního Českého slova za Večer. Jistě bych si byl pamatoval, kdybych podobnou věc napsal, ať už z mé vlastní iniciativy, nebo z příkazu.“²⁶⁵

Dle poválečného vyjádření K. Zierise, jenž v době okupace působil jako tajemník Národního svazu novinářů, nebylo výše uvedené „upravování“ článků nijak neobvyklé, neboť „šéfredaktoři nutili podřízené redaktory, aby psali politické články podle pokynů německé cenzury a tak psali politické články i sportovní redaktoři, jakož i lokálkáři a soudnickáři. Když odmítali, že článek nedovedou napsat, byl jim dodán již článek hotový, který pak museli podepsat svým jménem a v mnoha případech podobné články byly podepsány jejich jménem i bez jejich souhlasu.“ Během heydrichiády měl tento teror dosáhnout vrcholu, když se každý redaktor musel vyslovit pro říši a proti emigraci.²⁶⁶

²⁶⁴ Končelík, Jakub - Köpplová, Barbara - Kryšpínová, Jitka: Český tisk pod vládou, s. 423-424.

²⁶⁵ ABS 300-12-1, s. 54, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 14.10.1946 u MV v Praze. Vyšetřovatelé k tomuto případu doplnili následující komentář: „Přestože tento článek vyšel pod jménem Krausové, jde vlastně myšlenkově o článek Krychtálkův a zbývá tedy jediné vysvětlení, že Krychtálek chtěl tímto způsobem zkompromitovat co nejvíce redaktorů a provést tak v praxi závěr z tiskové konference z 15.8.1941 v případě bodu, v němž bylo poukazováno na to, že aktivistické články uveřejňují stále stejní autoři....Krychtálek tak psal část svých úvodníků neanonymně pod vlastním jménem, avšak celou řadu dalších politických článků anonymně pod jmény ostatních redaktorů, když jim dal ústní nebo i písemné příkazy, mnohdy jdoucí do nejmenších podrobností.“ Tamtéž, s. 35-36.

²⁶⁶ ABS fond 301, sign. 2-2, s. 11, Protokol sepsaný s K. F. Zierisem 30.10.1945 u MV v Praze.

Na přelomu dubna a května 1942 byly Wolmarem Krychtálkovi, jenž se krátce po návratu z lázeňského pobytu v Reinerzu stal předsedou Národního svazu novinářů, dodány jednak témata, ale hlavně rozkazy k napsání článků podle těchto podkladů. Podle Krychtálka se v té době podmínky novinářské práce „podstatně změnily, a to jednak obecně, poněvadž příkazy k psaní článků byly dávány častěji než předtím a ve formě mnohem striktnější, také praxe cenzurní byla zostřena, a kromě toho naléhal Wolfram speciálně na mne, abych vyvíjel větší činnost publicistickou poukazuje na to, že mně funkce ve Svazu přinesla zvýšenou odpovědnost a povinnost.“²⁶⁷

Po atentátu na R. Heydricha byly novinářům na konferencích Wolmarem dávány „směrnice, jak má být význam Heydrichův zhodnocován.“ Při jedné příležitosti pak Wolfram v důvěrném rozhovoru sdělil Krychtálkovi, že „se v Berlíně jedná o vystěhování části českého národa na Bělorus, což mělo být jedním z odvetných opatření za zavraždění Heydricha.“ Po výpálení Lidic si K. H. Frank nechal k sobě do Černínského paláce zavolat šéfredaktory českých denníků, aby jim dal příkaz napsat „komentáře o zničení Lidic, při čemž připojil základní směrnice, jak má být článek napsán“, zároveň se Frank měl dovolávat toho, že podrobnější směrnice budou dodány kompetentními německými tiskovými místy. Téhož dne svolal Wolmar tiskovou konferenci těch šéfredaktorů, kteří byli u K. H. Franka a dal šéfredaktorům ještě podrobnější pokyny k směrnicím, které novináři slyšeli krátce předtím od K. H. Franka. Podle tendence a obsahu novinových článků napsaných v té době šéfredaktory bylo možné dle Krychtálka „usuzovat na obsah směrnic, které nám dal K. H. Frank.“²⁶⁸

V roce 1942 se Krychtálek prý pokusil promluvit s některými šéfredaktory, aby je odvrátil od styků s pracovníky SD. Mimo již zmíněného podezření na spolupráci Vajtauera a Crhy s SD, vzniklé na základě jeho zjištění v podolském sanatoriu se Krychtálek dozvěděl od Wenera, že „úředník zpravodajského oddělení SD pro věci tiskové Lang vyšetřoval jakousi záležitost v podniku Tempo, že se při té příležitosti seznámil s některými novináři podniku Tempo, vybízí je ke schůzkám a při tom se snaží dobývat z nich informace o politických poměrech, o poměrech v tisku a o různých osobách. Žádal mne o radu, jak se má zachovat k opětovným vybízením Langovým, aby na tyto schůzky docházel.“ Werner se také zmínil o Crhovi²⁶⁹ a Dörflovi²⁷⁰, kteří se měli těchto schůzek účastnit a varoval Krychtálka, že se na

²⁶⁷ ABS 300-12-1, s. 59a, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 17.10.1946 u MV v Praze.

²⁶⁸ ABS 300-12-1, s. 63, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 18.10.1946 u MV v Praze. V Krychtálkově případě se jedná o článek Jde o život českého národa uveřejněný 16.6.1942 ve Večeru.

²⁶⁹ K Crhovým kontaktům se SD zaznělo u Národního soudu v březnu 1946, že „obžalovaný popírá jakoukoliv účast na podávání zpráv SD. Přiznává, že Wolfram, Lang a Richter byli vysocí důstojníci SS a SD, ale neměl s nimi žádných mimoúředních styků“ a dále, že Crhovy styky s Langem, Richtrem a jinými členy SD „byly

těchto schůzkách mluví proti němu. Krychtálek řekl Wernerovi, aby na tyto schůzky nechodil a slíbil, že si se jmenovanými redaktory promluví.

Dörfl řekl Krychtálkovi, že se jedná o „neškodné schůzky.“ Za přítomnosti Ryby žádal Krychtálek Crhu, aby se přestal stýkat s Langem a aby v Národní politice neuveřejňoval úvodníky lidí spolupracujících s SD, protože „obojí je neslučitelné s jednáním českého novináře.“ Crha měl odpovědět „různými vytáčkami“ a obsah rozhovoru písemně sdělil W. Langovi, který si Krychtálka pozval do své kanceláře v Italské ulici, kde jej přijal „v uniformě ačkoliv vždy jindy chodil v civilním obleku.“ Lang se měl na Krychtálka obořit, že se vměšuje do věcí, do kterých mu nic není a že mu tím Krychtálek brání ve výkonu jeho povolání. „Při tom hodil mně přes stůl onen dopis, který mu psal Crha,“ prohlásil po válce Krychtálek „jak jsem okamžitě poznal z jeho obsahu. Lang zakončil onen svůj výstup pohrůzkou, že budu-li se ještě vměšovat do jeho činnosti, že mne dá ihned zavřít.“²⁷¹

Po schůzce s Langem zašel Krychtálek za Wolmarem, kterému popsal co se přihodilo a byl prý překvapen, když mu Wolmar dal za pravdu a prohlásil, že „nesouhlasí s tím, aby si SD hledal konfidenty mezi šéfredaktory.“ Během rozhovoru se prý Krychtálek otázal Wolmara, jak si má vyložit jeho stanovisko, když on sám má na rukávě označení SD. Wolmar²⁷² prý poukázal na to, že i toto označení je jiné, a řekl Krychtálkovi, že k SD náleží jen formálně jako

úředního rázu a byly nvyvážány ve Scale.“ Dále Crha uvedl, že se „nemohl naprosto izolovat, ježto potřeboval Langa jako prostředníka mezi Gregorym a Wolframem, kdykoliv to vyžadoval zájem podniku....Obžalovaný pak kategoricky prohlašuje, že není konfidentem gestapa, že nikdy žádného udavače nedělal a nikoho nezradil a že od 1.5.1943 do schůzek Centorpressu nechodil.“

Dr. Bauer k obvinění Crhy z konfidentství dodal, že mu bylo po prostřednících vzkázáno od stát. zástupce dr. Mejstříka, že tento má doklady o tom, že „se na SD vynášeji z Národní politiky takové zprávy, které nemohl podávat nikdo jiný, než kdo byl do chodu Národní politiky náležitě zasvěcen.“ Škpt. Sachr pak Bauerovi podal zprávu, že skupina plk. Balabána má přímé důkazy o spolupráci Crhy s SD. Zierisovi, jenž za války působil jako tajemník v Národním svazu novinářů, se měl Krychtálek svěřit, že „někteří tzv. nepíšící redaktori si dělají alibi pro případ že to praskne, že to však jsou ještě horší nežaktivističtí novináři, poněvadž podávají gestapu a SD přímo zprávy a mezi takové krysy patří dr. Crha.“

Národní prokurátor k Crhově spolupráci se SD v obžalobě uvedl: „Poměr Crhův k SD bych mohl charakterizovati slovy, že je jisto, že obžalovaný pro tuto německou nadpolicii pracoval, ale nadá se prokázati, jak daleko šel ve své zradě a co všechno má na svědomí. Stojíme zde před záhadou na kterou nám obžalovaný přirozeně neodpoví a kterou nám nikdo jiný nevysvětlí.“ Podle Crhova obhájce dr. Cívina u kontaktů Crhy s SD „nejde tu o udavačství nebo konfidentství, ale obžalovaný využíval známosti se členy SD k tomu, aby mohl podávat cenné informace. Dr. Stádník dosvědčil, že obžalovaný podával gen. Eliášovi cenné informace ve prospěch české věci.“ ABS, fond 301, sign. 62-1,s. 2-25, Zpráva policejních orgánů o průběhu soudního přeličení proti Crhovi ve dnech 26.-29.3.1946 před senátem Národního soudu v Praze.

²⁷⁰ Dörfl se měl dle svého poválečného sdělení stýkat se členy SD Langem a Richterem „někdy po konferencích“ v kavárně Šramota a předmětem hovoru měli být členové redakce, jejich spolehlivost a jedenkrát měl být v Presseklubu tážán na mínění pbyvatelstva. Písemné zprávy neměl vyhotovovat. Langovi měl být Dörfl představen v Tempu v průběhu vyšetřování „tiskového nedopatření v Pražském listě, v jehož důsledku byl Pražský list asi na sedm týdnů zastaven.“ Lang měl Dörflovi pomoci s uspišením žádosti o byt. ABS, fond 305, sign. 116-3, s. 132-133, Protokol sepsaný s J. Dörflem 19.8.1946 u MV v Praze.

²⁷¹ ABS 300-12-1, s. 66, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 18.10.1946 u MV v Praze.

vedoucí cenzury, zatímco oddělení, v němž pracoval Lang označil Wolmar za „oddělení zpravodajské“. Podle Krychtálkova poválečného vyjádření „skutečně také Wolfram nelákal od novinářů nějaké informace politické nebo informace o osobách politicky činných..., pokud ovšem nespadala do rámce tiskových věcí.“ V době, kdy Krychtálek působil ve Výboru Národního souručenství, požadoval ode něj Wolmar např. „referáty ústní o způsobu vedení korespondence NS dodávané novinám, nikoliv však o politických jednáních v NS“, ale ani k těmto záležitostem neměl Wolmar vyžadovat písemné zprávy. Pokud pak Wolmar poskytoval Krychtálkovi v době jeho působení ve vedení Národního souručenství některé politické informace, byly tyto pro Krychtálka „velmi cenné“ i proto, že je mohl údajně sdělovat Nebeskému a Eliášovi.

Po rozhovoru s Crhou a po konfliktu s Langem přerušil prý Krychtálek veškeré osobní styky s těmi novináři „o nichž se dozvěděl, že mají styky s SD.“ Crhu nahradil v Národním svazu novinářů ve funkci náměstka Scheinostem. Melč a Ryba, které o své schůzce s Langem Krychtálek informoval, se přestali stýkat s Crhou. Z tohoto Krychtálkova stanoviska k SD vyplýval také pozdější negativní postoj vedoucího oddělení Kulturní politiky Úřadu říšského protektora (od podzimu 1943 Německého státního ministerstva) M. Wolfa k jeho osobě.

Novináři, kteří spolupracovali s Langem nemuseli podle Krychtálka psát tolik článků kolik museli psát šéfredaktoři, kteří nebyli v takovém kontaktu se SD. Crha tak prý neměl psát „téměř žádných článků“ a Langovi na četné výtky z Wolmarovy strany Crha poukazoval na to, že „by mu lidé nevěřili, kdyby se svými články pasoval na aktivistu jako byli nuceni činit ostatní šéfredaktoři. Při tom Wolfram neměl prakticky možnost skupinu novinářů, která spolupracovala s SD, k psaní článků jak donutit, poněvadž neměl pravomoc k represáliím, nemohl také nikoho dát zatknout, nýbrž se stížnostmi na novináře musel se obracet na Wolfa, jehož složka SD pravomoc zatýkácí měla a úzce spolupracovala s gestapem.“ Krychtálka naopak Wolmar nutil „častěji a více než kohokoliv jiného k psaní různých článků“ s odůvodněním, že má „mezinárodní novinářské jméno“, později také vzhledem k jeho funkci předsedy Národního svazu novinářů.²⁷³

²⁷² Podle výpisu z č.j. 3937/46 Stb., Ředitelství NB Praha, odd. StB ref. 1. ze dne 7.3.1946 byly v budově SD Praha XIX, Zahradní ul. 44 nalezeny seznamy členů mj. vedoucího úseku SD Praha, přičemž Wolmar byl veden jako čestný spolupracovník vedoucího úseku SD Praha. ABS, fond 305, sign. 609-6, s. 1.

²⁷³ ABS 300-12-1, s. 67, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 18.10.1946 u MV v Praze. Podle Krychtálkovy výpovědi z prosince 1945 se s členy SD stýkal také A. J. Kožíšek, který je však zval k sobě do bytu. Kožíšek trpěl podle Krychtálkova názoru „částečným velikášstvím a chtěl být všude první zastoupen a proto si tímto způsobem snažil získat podporu členů SD, aby byl jako spolehlivý vyslán na různé studijní a novinářské cesty, pokud možno tam, kam nikdo jiný.“ ABS, fond 301, sign. 62-1, str. 187, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 14.12.1945 u MV Praha.

Ve svém prohlášení o válečné činnosti sepsaném v květnu 1945 Krychtálek uvedl, že jej Hofman mj. pověřil zjištěním, kdo z českých novinářů má styky s gestapem a se SD a kdo tam poškozuje českou věc. K tomu měl Krychtálek využít svých styků s Gregorym a Wolframem. „Bylo dosti těžké to zjistit, jmenovitě ono druhé a bude se muset vyšetřovat, aby se to zjistilo.“ Krychtálek věděl jen o udáních učiněných na něj V. Bejčkem, jejichž kopie měl ve svém majetku a o Bejčkových stížnostech zaslaných německým tiskovým místům. Krychtálek neměl údajně nikdy „styků ani s gestapem ani se Sicherheitsdienstem.“ Stýkal se jen s Gregorym a s Wolmarem a nikdy prý žádné Němce „nenavštěvoval ani nevyhledával a nikdy žádní Němci nevšloupali do mého bytu.“ Podle přání F. Hofmana Krychtálek „položil“ svůj vliv na Gregorym a Wolmarovi a jakmile odešli, všechn vliv ztratil.²⁷⁴

Počátkem května 1943 došlo ve vedení některých deníků k personálním změnám iniciovaným z německé strany. Tyto změny byly jistý čas tajeny a k publikování došlo až 30.4.1943 s tím, že výměny na šéfredaktorských místech musely být provedeny neprodleně hned od 1.5.1943, aby proti těmto přesunům nemohli jednotliví novináři protestovat. Krychtálek se o tomto předem věděl z rozhovoru s Wolmarem, jenž Krychtálkovi sdělil, že by měl být převeden do brněnské redakce Lidových novin. Krychtálek proti tomu protestoval s tím že se nechce do Brna ani do Lidových novin, protože v nich před léty pracoval. Mělo mu jít o to, že „tam měl být dosazen Němci“, zatímco v Novině byl již před jejich příchodem. Wolmar vzal tato námitky na vědomí a Krychtálek v této souvislosti slyšel, že mělo dojít k výměně šéfredaktorských míst mezi Křemenem a Rybou, ale Ryba, alespoň jak řekl Krychtálkovi, nechtěl opustit své místo šéfredaktora Národní práce. Na změnách ve vedení listů neměl mít Krychtálek podíl, protože tento plán měl Wolmar připravit sám.²⁷⁵

²⁷⁴ NA, fond NSd, k. 129, Prohlášení o mé činnosti v době od okupace Československa do 5.5.1945, ze dne 14.5.1945, s. 6, 8.

Podle K. Zierise měl Crha svými kontakty se SD obcházet Wolmara a Krychtálek měl o sporu mezi Wolmarem a Crhou. Dále Zieris po válce na téme Krychtálek a SD doplnil: „Krychtálek s poukazem na případ Crhův snažil se často vysvětlovat, že jsou dva druhy aktivistických novinářů. Jedni že to dělají čestně v zájmu národa, k nim že opatří on a druzí jako Crha že si počínají nečestně, neboť zrazují národ pro svůj osobní prospěch. Své hlášení o všem, co se mezi novináři stalo, jež podával Wolframovi, o němž bylo známo, že je členem SD, nepovažoval za udavačství, neboť se mylně domníval, že tím plní jen povinnosti vyplývající z funkce vedoucího Národního svazu novinářů.“ ABS 300-12-1, s. 401, Protokol sepsaný s K. F. Zierisem 2.10.1946 u MV v Praze.

Podle W. Pfaffa, někdejšího vedoucího služebny SD v Hradci Králové, byl Gregory „čestným členem SD a pracoval přímo pro vedoucího SD Böhmeho. Ve svém úřadě měl zvláštní přijímací pokoj pro členy SD, aby se nedostali do styku s jinými stranami. Gregory kryl členy služebny SD tím, že v případech, kdy tito vystupovali jako úředníci říšského protektora při úředních výkonech a pak snad byl činěn nějaký dotaz zvenčí, zda ten nebo onen jest skutečným zaměstnancem říšského protektora, Gregory se takových případů ujímal a potvrzoval je. Měl seznam krycích jmen zaměstnanců SD, kteří se tak mohli za zmíněný charakter krýti.“ ABS, fond 325, sign. 164-1, s. 67, Protokol sepsaný s W. Pfaffem 8.9.1949 v Hradci Králové.

²⁷⁵ Po změnách z počátku května 1943 zůstali na svých místech např. Krychtálek (Večer), Halík (Venkov), Černovský (Lidový denník), Ryba (Národní práce) a Křemen (A-Zet). Změna se dotkla mj. těchto šéfredaktorů:

Podle pozdějšího Wolmarova sdělení došlo ke změnám, protože „prý šéfredaktoři sprátelili se se svými přidělenými redaktory natolik, že je nenutili psát články buď vůbec nebo jenom šablonovité články podle pokynů z širších tiskových konferencí. Témata, která bylo nutno zpracovat na základě speciálních příkazu, udělovaných buď jednotlivě nebo na užších tiskových konferencích, zpracovávali prý šéfredaktoři sami, čímž podle Wolframa vznikalo v české veřejnosti mínění, že tzv. novinářských aktivistů je jenom asi 10, kdežto Wolfram chtěl novinářský aktivismus vybudovat na široké základně.“

Jak postupoval Krychtálek? „Ve své redakci jsem se v tom směru rovněž neřídil Wolframovými úmysly“, tvrdil po válce Krychtálek, „všechna témata na konkrétní pokyny, jakož i všechny články navazující na pokyny z užších konferencí vypracovával jsem sám, přičemž jsem se netajil před svými redaktory důvodem tohoto jednání, naopak řekl jsem jim jasně že беру tato nebezpečná a riskantní témata na sebe, aby oni lidé ženatí a s rodinami, nemusili brát na sebe toto riziko. Pod tímto zorným úhlem jsem tedy i nadále nikoho nenutil k psaní článků, toleroval jsem články pod pseudonymy, bez označení plného občanského jména autora a souhlasil jsem i s tím, aby zprávy dodávané ČTK nebyly uveřejňovány v plném znění a připouštěl jsem v nich škrty.“²⁷⁶

Ze svědectví redakční tajemnice Večera K. Drdové ale zdá se vyplývá něco jiného. Podle jejího poválečného vyjádření jí Krychtálek po návratu z tiskových konferencí nadiktoval na základě svých poznámek z tiskové konference nějaký článek, častěji však podělil ostatní redakční kolegy tématy, která měla být na základě porad v tiskových konferencích

Scheinosta (z Lidových listů přeložen do Národní politiky) Crhy (z Národní politiky přeložen do Ranního Českého slova), Prokopa (z Ranního Českého slova přeložen do Lidových listů), Wernera (z Poledního listu přeložen do Večerního Českého slova), Kožíška (z Moravských novin přeložen do Poledního listu), Šourka (z České tiskové korespondence přeložen do Moravských novin) a Dörfla (z Pražského listu do České tiskové korespondence). Zatímco někteří redaktoři si přesunem finančně polepšili a byli tedy spokojeni, Crha, Scheinost a Kožíšek vyjadřovali svou nespokojenost s tímto krokem a zmiňovali se o tom, že z novinářství se stal úřad. Jen Kožíškovi byl ale Wolmarem povolen jistý odklad. ABS 300-12-1, s. 74, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 21.10.1946 u MV v Praze, ABS 300-12-1, s. 257, Protokol sepsaný s J. Scheinostem 9.8.1946 u MV v Praze.

Ke změnám na pozicích šéfredaktorů v květnu 1943 se po válce vyjádřil i C. Melč: „V první polovině dubna volal mně Wolfram a když jsem přišel, byl již v jeho kanceláři Krychtálek. Hovořili spolu o přesunech v osobách šéfredaktorů, poněvadž se domnívali, že se šéfredaktoři dlouhou službou v jedné redakci a denním stykem se svými spolupracovníky již opotřebovali... O novém obsazení redakcí byli již v zásadě dohodnuti.... Já jsem byl povolán k Wolframovi, aby mi tyto změny oznámil a ze závěrečného rozhovoru mezi Krychtálkem a Wolframem jsem vycítil, že jsou v rozpacích kam umístit dr. Crhu. Nakonec se dohodli, že dr. Crha půjde do Českého slova.“ ABS 300-12-1, s. 318, Protokol sepsaný s C. Melčem 4.9.1946 u MV v Praze.

Podle V. Crhy mělo být při jednání o výměně šéfredaktorů místo šéfredaktora Národní politiky nabídnuto dr. Fialovi, jenž jej ale odmítl. Poté co z Prahy odešel v květnu 1943 W. Lang, podařilo se Wolmarovi prosadit Crhovo přemístění z Národní politiky do Českého slova. Podle Crhy měly kolovat mezi novináři „zprávy o tom, že původcem tohoto přemísťovacího plánu byl vlastně Krychtálek a že se nejvíce pomstil mně a bylo poukazováno na to, proč právě on a jeho přátelé Ryba a dr. Křemen na svých místech zůstali.“ ABS 300-12-1, s. 377, Protokol sepsaný s V. Crhou 18.9.1946 u MV v Praze.

²⁷⁶ ABS 300-12-1, s. 73, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 21.10.1946 u MV v Praze.

zpracována. Krychtálek v takovém případě Drdové nadiktoval oběžník, v němž bylo redaktorům Večera dáno na vědomí, o čem a v jakém smyslu má příspěvek být. V oběžníku se prý přímo prikazovalo, že úvodník má být připraven do určitého čísla Večera. Bližší pokyny podle Drdové dával pak redaktorům Krychtálek ústně a to tomu redaktorovi, který byl právě na řadě, aby politický článek napsal. Redaktoři se totiž při psaní nařizovaných úvodníků střídali. Při soukromém rozhovoru řekl Krychtálek Drdové, že „témata k napsání politických článků a úvodníků dává svým redakčním kolegům proto, aby v tom nelítal sám, ale aby namočil také ostatní redaktory.“²⁷⁷

V srpnu 1943 bylo podle Krychtálka zahájeno vyšetřování s Wolmarem, jenž byl obviněn z obohacování se z různých darů, čímž prý měl získat „značný majetek“ a bylo mu vytýkáno také to, že se spřátelil s českými novináři následkem čehož „povolil ve službě“. V době, kdy byl Wolmar vyšetřován mu měl přitížit Krychtálkův článek z 3.9.1943 nazvaný Čtyři roky války a české stanovisko, v němž Krychtálek podle svých slov mj. konstatoval, že „situace je pro Německo kritická, že ji nesmí někdo podceňovat, ...že sice musíme spolupracovat s Němci, pokud jsou zde přítomni, že však bychom musili spolupracovat stejně s Angličany nebo Američany, kdyby přišli a obsadili by nás.“²⁷⁸

²⁷⁷ ABS 300-12-1, s. 411, Protokol sepsaný s K. Drdovou 30.10.1946 u MV v Praze.

²⁷⁸ Článek byl psán k příležitosti čtvrtého výročí válečného stavu mezi Německem a Francií a Velkou Británií a podle Krychtálka nadešel vhodný okamžik k tomu „, abychom si naprosto objektivně a nestranně řekli, v jakém stádiu válka dnes je. Tento list vždy hovořil ke svým čtenářům naprosto otevřeně a získal si právě proto určitou oblibu...byl...předmětem četných kritik a polemik, hlavně v anonymních dopisech.“ Podle Krychtálka se jeden ze čtenářů divil, že ve svém posledním článku napsal, že výsledek každé velké války v níž jsou síly vyrovnány je vždy nejistý. Krychtálek ale píše, že v žádném jeho článku se neobjevuje kategorické tvrzení, že některá z válčících stran vyhraje. Podle Krychtálka měly články „jiný účel a než prorokovat, kdo zvítězí. Mé články se zabývaly výlučně českou otázkou v rámci vývoje světové politiky a měly ten účel, aby ukázaly, jaké stanovisko v této válce má zaujmout český národ, aby neutrpěl nenahraditelné škody, respektive další škody....Patrně překvapí čtenáře i mé dnešní zjištění, že situace je vážná. Nemělo by smyslu tvrdit něco jiného. Nemělo by také smyslu zapírat, že nepřátelé Německa dosáhli v posledním roce určitých úspěchů, nebo že aspoň zmenšili své neúspěchy.“

Krychtálek zmiňuje porážku sil Osy v Severní Africe, obsazení Sicílie, bombardování Itálie a postup Rudé armády na západ. Krychtálek ale zároveň varuje před tím, aby z těchto ztrát byly dělány závěry „, že Německo již prohrálo válku, prosím aby si uvědomil, že výsledek každé války je nejistý a aby upustil od kategorických soudů. Žádná válka není prohrána dokud není skončena.“ Německo mělo stále disponovat „neporaženou a dobře vyzbrojenou armádou“ a „válečný průmysl nebyl citelně zasažen.“ „Situace je vážná, ale závěry, že Němci prohráli válku a že válka již takřka se končí, že skončí nyní, na podzim, jsou závěry mylné a je mně velmi líto, že u nás není víc rozhledu“ napsal dále Krychtálek.

Pokud by došlo k vítězství „bolševismu“, mělo by to podle Krychtálka znamenat „v podstatě konec. Němci si vcelku nevěšmají toho když někdo reptá. Po čtyřech letech války již každý přinesl tolik obětí ve svém soukromém životě, že by to musil být člověk apatický aby nereagoval na válku a její dlouhé trvání. Bolševici v Rusku i v dobách míru za nejmenší reptání stříleli a posílali na nucené práce na Sibiř. Národ, který má takový sklon k reptání, jako Češi, byl by brzy vyhlazen, nemluvě o tom, že četné jeho vrstvy...byly by vyhlazeny jako buržoové. A jiné možnosti tu není, protože porážka Německa, toť vítězství bolševismu, neboť jestliže německá armáda, nejlepší válečný stroj na světě, má takovou práci s bolševickou armádou, jak by ji mohli zadržet vojáci angličtí a američtí, kteří v Africe a na Sicílii měli velikou převahu lidí a válečného materiálu.“

Ke čtenářům, kteří podle Krychtálka nechtěli být objektivní měl následující dotaz: „co by nám pomohlo, kdyby Němci byli poraženi a nám Čechům bylo zle ? Nic! My musíme se naučit národnímu sobectví a dívat se na

K případu s článkem mělo podle Krychtálka dojít tak, že Wolmar si jeden z Krychtálkových úvodníků ponechal, aby v něm udělal jakési drobné úpravy. Na základě pokynů z další užší konference napsal Krychtálek nový úvodník a poslal jej cenzuře. Úředník tiskové dozorcí služby působící ve Večeru měl poté telefonovat Wolmarovi, že Večeru schází úvodník a zda by bylo možné použít Krychtálkův článek. Wolmar sice chtěl v úvodníku něco opravit, ale otištění povolil. Jednalo se prý ale o druhý úvodník a o něm Wolmar nevěděl. Článek vyvolal u čtenářů pozornost a jak se prý Krychtálek dozvěděl, mělo gestapo další den sbírat nepodané výtisky. Současně bylo také zakázáno cokoli z článku přetiskovat nebo jej komentovat. Wolmar měl napsání článku Krychtálkovi vytknout ve své kanceláři za přítomnosti Richtra z SD a uložil mu, aby napsal opravný článek, v němž před jeho vydáním Wolmar dle Krychtálka „některé věci sám doplnil.“ Wolmarovy doplňky do nového Krychtálkova článku nebyly však příliš šťastné a zavedly příčinu k dalšímu vyšetřování ze strany SD, přičemž mělo Krychtálka zachránit jen to „že jsem mohl prokázat, že ona místa, která Richter vytýkal byla Wolframem cenzurována nebo dokonce přidána.“

Vzhledem k tomu, že se v souvislosti s odchodem Wolmarovým mluvilo o W. Richtrovi²⁷⁹, jenž byl patrně příslušníkem oddělení kulturní život vedoucího úseku SD Praha, jako o jeho nástupci, sešli se šéfredaktoři denního tisku na poradě na niž byl vznesen návrh, aby „žádali u Wolfa jako šéfa kulturně-politického oddělení, ponechání Wolframovo v Praze. Byl sestylizován dopis v němž jsme žádali, aby byl Wolfram v Praze ponechán a odůvodňovali jsme to tím, že byl zapracován, že již zná poměry a že tudíž práce s ním je hladká pro obě strany. Dopis podepsali všichni šéfredaktoři, tedy i já, ale kdo byl autorem a původcem této myšlenky, to si dnes již přesně nepamatuji.“ Dopis měl ale opačný výsledek, poněvadž byl adresován M. Wolfovi, vedoucímu zvláštního oddělení Kulturní politiky Úřadu říšského protektora, tj. Wolmarovu nadřízenému, který se dle Krychtálkova poválečného tvrzení spolu s generálním ředitelem Orbisu F. Rudlem snažil o to, aby „dostal Wolframa z Prahy“ a dopis šéfredaktorů měl posloužit M. Wolfovi jako vhodný důkaz, že Wolfram jedná s šéfredaktory „přátelsky a nikoliv přísně úředně, jak mu bylo nařizováno.“

každou věc z hlediska jen české věci a českého prospěchu. Kdyby v Praze, v Čechách a na Moravě byla anglická nebo americká vojska - nu, pak bychom se musili snažit vyjít nějak Angličany a Američany. Nebylo by to nijak lehké, to je také iluze, že bychom si pak žili jako o posvícení..., ale vyjít bychom musili, abychom se vyhnuli škodám. Poněvadž jsou však Angličané a Američané daleko, a u nás jsou vojska německá - když už pro nic jiného, tedy pro tohle musíme dobře vycházet s Němci, což je důvod i pro ty, kteří jiných důvodů neuznávají, a to důvod, platný dnes jako před čtyřmi lety, důvod platný bez ohledu na to, kdy se skončí válka a bez ohledu na to, kdo ji vyhraje.“ Čtyři roky války a české stanovisko k nim, Večer, 3.9.1943, č.171, str. 1.

²⁷⁹ ABS, fond 305, sign. 653-5, s. 185, Protokol sepsaný s W. Landmannem 10.11.1949.

Wolmar byl pro pracovní nedostatky patrně v září 1943 zproštěn své funkce vedoucího generálního referátu Tisk a uvolněn pro vojenskou službu. Wolmar byl tímto velmi dotčen a viděl v M. Wolfovi původce Frankova rozhodnutí o zproštění z funkce. Po Wolmarově odchodu se jeho nástupcem nestal W. Richter, protože M. Wolf měl dle Krychtálka prohlásit, že „si agendu tiskovou ponechá sám“ a určil jako svého zástupce v generálním referátu Tisk A. Söhnela, jednoho z nižších úředníků tohoto referátu. Po Söhnelově odchodu na frontu se pak Wolfovým zástupcem ve vedení generálního referátu Tisk stal Zwick.²⁸⁰

Zatímco Wolmar byl zbaven funkce, Krychtálkovi se nic nestalo. To podle L. Zemana, bývalého šéfredaktora Lidových novin, bylo nápadné nejen jemu, ale i jiným novinářům, že „Krychtálek vyšel z aféry ...naprosto beze škody, ač Wolf byl jinak znám jako značně brutální a během své činnosti novináře terorizoval nejen výhrůzkami, ale též provedením popravy....Němce a cenzora Kříže pro uveřejnění vlastenecky zabarvené hudební kritiky.“²⁸¹

²⁸⁰ ABS 300-12-1, s. 75, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 21.10.1946 u MV v Praze. ABS, fond 325, sign. 146-1Výsledek šetření provedeného k M. Wolfovi na žádost FMV, odbor pro mezinárodní styky, 19.6.1974, s. 40.

Mezi Wolmarem a K. H. Frankem došlo patrně k blíže neurčenému sporu, jenž byl po disciplinárním řízení proti Wolmarovi ukončen jeho uvolněním pro vojenskou službu: „Durch die von SS-Kreisen verfolgte radikale Richtung in Pressepolitischen Hinsicht und zufolge des von diesen Kreisen ausgeübten Einflusses auf den Staatsminister Frank wurde ich im Laufe der Zeit in eine gegensätzliche Stellung gedrängt, wodurch schließlich eine Kontroverse zwischen...Frank und meiner Person hervorgerufen wurde, in dem weiteren Verlauf mir auch vorgeworfen wurde, daß ich den Staatsminister blossgestellt hätte. Dies dürfte auch der Grund dafür gewesen sein, daß ich für den Wehrdienst freigestellt wurde, nachdem gegen mich ein Disziplinarverfahren durchgeführt worden war.“ ABS, fond 305, sign. 55-8, Zápis Spolkového policejní ředitelství Salzburg, Zl. I-91/50/res. z 8.5.1951 k Wolmarově činnosti a pobytu, s. 2.

Od ledna 1943 se Wolfovo oddělení Kulturní politiky neslo název zvláštní oddělení Kulturní politiky a skládalo se z generálních referátů. ABS 10-P-178, s. 18.

Rozdělení „Sondernabteilung Kulturpolitik (IV)“ k 15.4.1943: „Generalreferat IV 1 Propaganda (Dezernat a) Aktivpropaganda, b) Wirtschaftswerbung und Fremdverkehr, c) Verwaltungsangelegenheiten und Reichskulturkammerfragen), Generalreferat IV 2: Volkstum und Volkskultur (Dezernat: a) Kulturpolitische Volkstums- und Forschungsfragen sowie Veranstaltungen, b) Schrifttum, c) Theater, d) Film, e) Musik, f) Bildende Kunst), Generalreferat IV 3: Presse (Dezernat: a) Tagespresse (deutsche und tschechische Presse), b) Zeitschriftenpresse, c) Auslandspresse (ausländische Korrespondenten, Einfuhr ausländischer Zeitungen, Zensur, Kurzwellennachrichtendienst), Generalreferat IV 4: Rundfunk (Dezernat: a) Rundfunkorganisation und Einsatz, b) Rundfunkwirtschaft und Rundfunktechnik), der Sonderabteilung Kulturpolitik (IV) zugeordnet: Lektorat. NA, fond 109, sign. 1/82, s. 2, Gliederung der Hauptabteilungen und Abteilungen sowie der Sondernabteilung Kulturpolitik. Stand 15.4.1943.

Přehled pracovníků „Abt. IV.Kulturpolitik“ k 10.12.1943: „Abteilungsleiter: SS-Sturmabführer Wolf, Generalreferat IV 1: Allgemeine Kulturaufgaben, Schrifttum, Theater und Film, Musik und bildende Kunst, Reichskulturkammerfragen (Generalreferent: Oberregierungsrat dipl.ing. Zankl), Generalreferat IV 2: Propaganda (Generalreferent: Oberregierungsrat dr. Danzman (W)), Generalreferat IV 3: Presse (Generalreferent dr. Wolfram v. Wolmar (W)), Generalreferat IV 4: Rundfunk (Generalreferent: Intendant Thürmer), Referenten: Oberregierungsrat dr. Oehmke, dr. Hanke, Arthur Söhnel. NA, fond 110, sign. 1/12, s. 3, Verzeichnis der Abteilungsleiter, Generalreferenten und Referenten des Deutschen Staatsministerium für Böhmen und Mähren, Prag 10.12.1943.

²⁸¹ ABS 300-12-1, s. 306, Protokol sepsaný s L. Zemanem 3.9.1946 u MV v Praze. Na podzim 1943 se měl Zeman dozvědět od komisařského správce koncernu Lidových novin R. Wesselyho, jenž toto místo získal protekcí díky podpoře Wolmara, že Wolmar musí odejít ze svého místa díky konfliktu s M. Wolfem. Wessely měl Wolmarovi v rozhovoru naznačit, že neměl tolik důvěřovat Krychtálkovi, jenž nakonec ohrozil Wolmara svými články. Na to mu měl Wolmar odpovědět: „Já to dnes už také vidím, ale jak jsem mu neměl důvěřovat,

Jaký byl Krychtálkův názor na Wolmara, který podle názoru T. Pasáka sehrál významnou úlohu při formování politické orientace aktivistických novinářů? „Wolfram byl zpočátku, když přišel, přesvědčeným národním socialistou, věřil skálopevně ve vítězství Německa a byl nekompromisní i pokud šlo o řízení tisku. Později však se silně změnil, takže v letech 1942/43 začal se dokonce zajišťovat tím, že stavěl na obdiv svoje intervence, které konal a jeho víra ve vítězství Německa začala se viklat.“ Z tohoto důvodu a prý také proto, že postupem času začal přijímat dary od různých vydavatelských podniků, zvláště Noviny a Melantrichu, měla podle Krychtálka polevit i Wolmarova „úřední horlivost, takže bylo s ním možno i smlouvat a debatovat o pokynech, pokud nebyly jemu samotnému z vyšších míst nařízeny a také dožadovat se různých úlev cenzurních.“ Teprve v této době podle Krychtálka Wolframův nátlak povolil a příkazy, které Krychtálkovi dával měly být méně kompromitující.²⁸²

Krychtálek po válce tvrdil, že se s Wolmarem společensky nestýkal, vždy s ním prý jednal v jeho kanceláři a Wolmar jej měl v bytě navštívit jen v době počínající nemoci po audienci u A. Eliáše. Pouze Wolmarovi radil při nákupu lovecké výzbroje a byl s ním dvakrát na honu. Při poválečném šetření vyšlo ovšem najevo, že Krychtálkovy kontakty s Wolmarem nebyly jen úřední, neboť z Krychtálkova dopisu z 31.7.1943 adresovanému Wolmarovi vyplývá, že Krychtálek se zajímal o možnost pronájmu loveckého revíru v okolí Tábora pro Wolmara s tím, že by případně mohli mít revír v pronájmu společně. Krychtálek tehdy pobýval v Roudné u Soběslavi na letní dovolené mj. i s Wolmarovou manželkou a synem.

Také Wolmar, mimo např. již zmíněnou pochvalu Krychtálkova článku ze září 1941, v němž Krychtálek požadoval zajištění příbuzných představitelů londýnské emigrace, na tiskové konferenci, se snažil podpořit na patřičných místech Krychtálkovy žádosti ať již šlo o přijetí Krychtálka, Křemena a Ryby u státního tajemníka K. H. Franka v září a říjnu 1940 nebo v srpnu 1942, kdy se na Wolmara obrátil Krychtálek se žádostí o přímluvu ve věci povýšení svého bratra Jaroslava.

Wolmar v dopise z 21.8.1942 adresovaném vedoucímu oddělení Dopravy Úřadu říšského protektora Dancovi sděluje, že se mu během hovoru Krychtálek zmínil, že jeho bratr Jaroslav je při své službě u českomoravských drah, přes svou vynikající kvalifikaci, neustále přehlížen,

když mně bylo úředně známo, že Krychtálek již v r. 1937 dal se dobrovolně k dispozici našemu vyslanectví v Praze ?“ Zeman dále ke Krychtálkovu psaní na podzim 1943: „od komisařského správce Wesselyho jsem se dozvěděl, že Krychtálkovy články procházejí osobní cenzurou Wolframovou. Ježto Wolfram však český jazyk neovládal, usuzoval jsem, že tato cenzura je spíše formálního rázu a že tyto články prošly spíše osobním vlivem Krychtálkovým na Wolframa a jeho důvěrou k němu.“ Krachtálek měl podle Zemana „sledovat cíl osobní, totiž získat ztracenou důvěru u českého čtenářstva a utvořit si pro budoucnost alibi.“ Tamtéž.

protože je známo, že je bratrem šéfredaktora V. Krychtálka, jenž je „nejširšími českými kruhy nenáviděn.“ Jaroslav Krychtálek měl usilovat o přeložení na uvolněné místo v Brně. Wolmar na závěr dopisu připomněl dřívější rozhodnutí zastupujícího říšského protektora R. Heydricha, na jehož základě mělo úřady pomáhat aktivistickým novinářům a zvláště pak těm, na které byl spáchán travičský útok, v osobních a rodinných záležitostech. Dopis obsahuje rovněž poznámku z října 1942, podle které Jaroslav Krychtálek nastoupil na zmíněné místo.²⁸³

Jak byly vzájemné vztahy mezi Krychtálkem a Wolmarem hodnoceny (po skončení okupace) jejich kolegy? Podle A. Söhnela, bývalého úředníka generálního referátu Tisk, to byl mezi novináři zejména Krychtálek, který „hned od počátku okupace poměrně dosti často navštěvoval Wolframa a měl k němu vždy volný přístup. Nemohu říci, že by Krychtálek požíval u Wolframa plné důvěry. Pamatuji se totiž na Wolframův výrok, že prý si musí dát na Krychtálka pozor.“ Wolmar se ale při této poznámce rovněž vyjádřil, že Krychtálka „může

²⁸² Pasák, Tomáš: Problematika protektorátního tisku a formování tzv. skupiny aktivistických novinářů na počátku okupace, in: Příspěvky k dějinám KSČ, 1967, r. 7, č. 1, s. 75, ABS 300-12-1, s. 68, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 18.10.1946 u MV v Praze.

²⁸³ NA, fond NSd, k. 122. Výňatek z Wolmarova dopisu Dancovi z 21.8.1942: „Sein Bruder besitzt die Qualifikation: vorzüglich mit dem Zusatz: für beförderung ausserordentlich fähig. Er beherrscht die deutsche Sprache, da er mit einer Deutschen verheiratet ist, perfekt. Während der ehemaligen Beneschrepublik ist Jaroslaus Krychtelek trotz seiner hervorragenden Qualifikation bei Beförderungen ständig übergangen worden, da seine Ehe mit einer Deutschen negativ beurteilt wurde. Nach der Errichtung des Protektorates ist derselbe weiterhin bei Beförderungen unberücksichtigt gelassen worden, da es allgemein bekannt wurde, daß der anfangs von weitesten tschechischen Kreisen angefeindete deutschfreundliche Hauptschriftleiter Krychtelek sein Bruder sei. Jaroslaus Krychtelek strebt seit einiger Zeit seine Versetzung zur Oberzugleitung in Brünn an, wo inzwischen eine Stelle freigeworden ist. Damit wären für ihn keine materiellen Vorteile verbunden.

Mit Rücksicht auf die seinerzeitige Entscheidung von SS-Obergruppneführer Heydrich, daß seitens der Behörde und der sonstigen deutschen Dienststellen den bekannten aktivistischen Schriftleitern, vor allem jenen, gegen die seinerzeit der Giftmordanschlag verübt worden ist, stets weitgehend Hilfe, auch in persönlichen und familiären Dingen, zu gewährleisten ist, bringe ich Ihnen die Schilderung des Hauptschriftleiters Krychtelek zur Kenntnis mit der Bitte, die Angelegenheit des Jaroslaus Krychtelek nach Möglichkeit fördern und event. in positiven Sinne einer Entscheidung zuzuführen.

Ich wäre jedoch dankbar, wenn ich zu gegebener Zeit eine abschliessende Mitteilung der Abteilung III erhalten könnte.

Prag, den 17. Oktober 1942, Der Reichsprotektor im B. und M.

Vermerk Krychtelek hat den Dienst bei der Oberzugleitung Brünn angetreten.“ Tamtéž.

Při poválečném vyšetřování - za změněné situace - pohlížel Krychtálek na žádost ve prospěch svého bratra Jaroslava poněkud jinak. Krychtálkův bratr Jaroslav se v roce 1929 oženil s rakouskou státní příslušnicí Bedříškou Körblovou a v průběhu války působil u dopravního úřadu v Brně, odkud měl být v roce 1943 přeložen k „ústřednímu úřadu při ministerstvu železnic v Praze“. Toto přeložení mělo být spojeno s povýšením a se služebním bytem, ale J. Krychtálek povýšení podle poválečné výpovědi V. Krychtálka odmítl a požádal bratra, zda by nemohl zajistit, aby nebyl přeložen. V. Krychtálek se o tom zmínil před Wolmarem, který celou věc vyřídil s vedoucím oddělení Dopravy Úřadu říšského protektora Dancem. Krychtálek měl Dancovi za kladné vyřízení žádosti písemně poděkovat.

Při intervenci za bratra nepožadoval u Wolmara ani bratrovo povýšení ani jiné výhody.

Onemocnění v roce 1941 nepřineslo prý Krychtálkovi ani nikomu z jeho příbuzenstva žádné výhody ze strany Němců, v rámci tehdy platných předpisů dostával v době rekonvalescence přidavné potravinové lístky. Podle Krychtálka ani Wolmar, ani jiná německá místa neměla přikládat onemocnění šéfredaktorů „takový význam a zásluhy ve prospěch německé věci, že by s odvoláním se na tuto skutečnost vyplývala pro onemocnělého šéfredaktora nebo pro jeho rodinné příslušníky a příbuzenstvo, nějaké výhody jiné.“ ABS 300-12-1, s. 84, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 22.10.1946 u MV v Praze.

dobře potřebovat, poněvadž týž měl v cizině dobré jméno.” Söhnel také soudil, že Krychtálek „v posledních letech Protektorátu mohl si ...jediný dovolit zveřejnění článků, kde nebyla situace Německa líčena příznivě. Jistě se tak stalo se souhlasem a s benevolencí Wolframovou. Snad to bylo ve snaze vzbudit v českém čtenářstvu důvěru zdánlivou objektivitou.“²⁸⁴

Také R. Novák, někdejší šéfredaktor Arijského boje po válce soudil, že „Wolfram vůbec udělal si z Krychtálka vlastně poslíčka, který roznášel ostatním českým šéfredaktorům vzkazy německých tiskových míst.” Novák si prý nevzpomínal, že by Krychtálek protestoval proti některým Wolmarovým opatřením. Podle C. Melče měl Wolmar vykonávat jednak pokyny z vyšších míst a jednak měl sám dávat příkazy z vlastní iniciativy, přičemž „z osobního styku a ve svém vystupování byl Wolfram vždy sebevědomý a pánovitý, nestrpěl odporu a požadoval vždy striktní a úplné provedení svých příkazů.“²⁸⁵

R. Halík po válce uvedl, že poměr mezi Krychtálkem a Wolmarem měl být velmi přátelský a toto jejich přátelství Halík využíval i při žádostech, aby Wolmar zakročoval ve prospěch zatčených českých lidí a tyto zákroky bývaly v některých případech zakončeny kladným výsledkem. Po Wolmarově odchodu Krychtálkův vliv dle Halíka upadal a „hovořilo se často o tom, že přednosta kulturního odboru Wolf není Krychtálkovi nakloněn...Myslím, že do těchto věcí tehdy již zasahoval i Moravec“, s nímž nebyl vždy Krychtálek v dobrém poměru a byl buzen dojem, že tu jde o souboj dvou lidí z prestižních důvodů.“ O svém poměru k Wolmarovi se měl Krychtálek podle bývalé úřednice Národního svazu novinářů L. Polcarové vyjádřit „případným přirovnáním, že totiž svého loveckého psa, kterého měl ve zvláštní oblibě, daroval by toliko Wolframovi a on zase měl ke Krychtálkovi takovou důvěru, že prý - podle Krychtálkova výroku - mu svěřil do ochrany při odchodu na frontu svou manželku.“

Bývalý politický redaktor Venkova Č. Ježek ke vztahu Krychtálka k Wolmarovi po válce uvedl, že Krychtálek si měl u Wolmara stěžovat na různé zaměstnance Noviny, kteří se netajili

²⁸⁴ ABS 300-12-1, s. 297, Protokol sepsaný s A. Söhnelem 2.9.1946 u MV v Praze. Podle vyjádření Krychtálkových vyšetřovatelů „Wolfram trpěl u Krychtálka jakousi snad záměrnou rozpačitostí a spodní tón nedůvěry k vývoji dalších vojenských událostí, poněvadž při neznalosti češtiny a v plné důvěře ke Krychtálkovi věřil snad jeho ujišťování, že je to pouze taktický manévr, aby po způsobu článku Strach nebo prestiž, mohl pak tím sugestivněji na české čtenářstvo zapůsobiti v německém duchu. Je možné, že Krychtálek touto změnou novinářskou taktikou sledoval svůj osobní cíl a že se snažil těmito pochybovačnými články vytvořiti v českém čtenářstvu ovzduší pro budoucnost, hledaje tak cestu k alibismu.“ Tamtéž, s. 55.

²⁸⁵ ABS, fond 305, sign. 609-6, s. 39, Protokol sepsaný s C. Melčem 28.8.1950 u Kraj. velít StB Praha, tamtéž, s. 267, Protokol sepsaný s R. Novákem 16.8.1946 u MV v Praze. R. Novák dále k poměru Krychtálka k Wolframovi uvedl, že „v žurnalistických kruzích nebylo tajností, že Wolframa získával, ba přímo korumpoval i jinak, totiž obstaráváním různých životních potřeb, včetně lihovin. Wolfram byl člověk úskočný a ješitný. Kdo s ním chtěl vyjít, musel mu pochlebovat a hověť jeho ješitnosti. Nicméně byl přitom velmi náchylný k úplatkům, nechal si posílat od všech velkých tiskových podniků v Praze dary, zejména lihoviny. Wolfram si v Praze vydržoval milenkou“ o níž bylo známo, že byla „velmi náročná.“ Tamtéž.

s nesouhlasem s Krychtálovými články, v případě redaktorů pak na to, že nechtějí psát aktivistické články. Krychtálek měl podle Ježka u Venkova a Lidového deníku sledovat, jak jsou vedoucími redaktory plněny příkazy a pokyny udělované na tiskových konferencích. Ježek měl rovněž vědět, že „Krychtálek přímo donášel k Wolframovi a žaloval, když jsme se snažili některý příkaz obejít nebo zeslabit psaním mezi řádky.“ Když si jednou Ježek stěžoval na tiskovém odboru, jak je možné aby každý redaktor Venkova dostal určeno o čem má psát, bylo mu řečeno „to se musíte obrátit na Krychtálka, který včera u pana Wolframa dal typy pro Venkov.“²⁸⁶

²⁸⁶ ABS 300-12-1, s. 335, Protokol sepsaný s R. Halíkem 9.9.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 327, Protokol sepsaný s L. Polcarovou 6.9.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 415, Protokol sepsaný s Č. Ježkem 16.11.1946, MV - odbor PZ, Praha-Hrad. Při jedné příležitosti se měl Krychtálek podle Ježka vyjádřit „víte Ježku, já už nemohu nazpátek.“ Na přímý dotaz vysvětlil Krychtálek Ježkovi, že prý se Němcům příliš zavázal, ale nejvíc že jej mrzí, že dal návrh Wolframovi, aby Němci odvetou za útoky londýnského rozhlasu ...zřídili koncentrační tábor pro příslušníky rodin londýnské vlády.“ Tamtéž.

Aktivističtí novináři - skupiny a vztahy

V době okupace byl Krychtálek jednak ze své pozice šéfredaktora Večera a později Venkova a jednak i jako vedoucí představitel Národního svazu novinářů v kontaktu mj. také s dalšími aktivistickými protektorátními novináři.

Činnost představitelů protektorátního českého tisku byla ze strany německých orgánů dohlížejících na protektorátní tisk podchycena již od podzimu 1939, kdy, jak již bylo uvedeno dříve, se na Gregoryho a Wolmarův podnět začali někteří čeští účastníci novinářského zájezdu do poraženého Polska scházet k debatám nad rámec pořádaných tiskových konferencí. Podle K. Wenera měl mít totiž Wolmar obavy z toho, že by se obsah širších tiskových konferencí mohl dostat mimo zúčastněné osoby, a proto se vybraní novináři z jednotlivých redakcí pražských listů - Krychtálek, Křemen, Vajtauer, Lažnovský, Ryba, Crha a Paulus (do podzimu 1940) - scházeli na užších konferencích a to „případ od případu jednak sami bez účasti Němců a jednak jaksi v oficielnější formě za účasti Wolframa a Gregoryho.“

Novináři se dle výpovědi K. Wenera scházeli v pražské vinárně Moravěnka nebo jiných veřejných podnicích, „zpravidla ve formě společného obědu a tam jsme sdělovali vzájemně informace a přepravovali jsme si náměty nebo dotazy pro nejbližší tiskovou konferenci. Zřídka byly svolávány tiskové porady ze přítomnosti Wolframa a Gregoryho a na nich bývali přítomni i zástupci tiskového odboru PMR, zpravidla dr. Hofman a ministerský rada Melč.“ Werner byl na tyto konference zván od počátku roku 1941. Účastníci měli být svolávání telefonicky „a podle matných vzpomínek svolavatelem býval buď Krychtálek nebo někdo z úředníků tiskového odboru PMR.“ Skupina šéfredaktorů se po letní dovolené v roce 1941 měla sejít podle Wenera jen asi dvakrát a v důsledku onemocnění šéfredaktorů po návštěvě u A. Eliáše se měla rozpadnout. V pozdější době se změnilo personální složení této skupiny, která se scházela v NSN a svolavatelem měl být vždy Krychtálek jako předseda svazu.

Účastníci tzv. užších tiskových konferencí zdá se netvořili homogenní skupinu, ale jak naznačuje poválečné svědectví J. Nebeského mohli se např. dělit na skupiny podle poměru k dobové situaci. Podle J. Nebeského patřili k redaktorům přejícím si německé vítězství K. Lažnovský a E. Vajtauer. Další skupinu měli tvořit V. Krychtálek, V. Ryba a J. Křemen, u nichž si Nebeský „netroufal říci, že ve svém nitru byli stejného názoru a stejného myšlení,

jaké dávali najevo ve svých člancích.“ Třetí skupinu měli tvořit lidé jako J. Scheinost a K. Chalupa, kteří „skutečně s větším či menším zdarem svoji loyaltitu vůči Němcům předstírali.“

Krychtálek ve svém vyjádření do protokolu z prosince 1945 uvedl rozdělení aktivistických novinářů na dvě skupiny. První tvořili Krychtálek, Ryba, Scheinost, částečně prý Křemen a později Pelíšek. Druhou skupinou měla být Krychtálkem blíže neidentifikovaná skupina kolem Crhy. „Obě tyto skupiny zúčastnily se oficiálních recepcí novinářů a jiných pozvaných hostů u říšských vedoucích osob, i jednotlivých přednášek v Presseklubu.“

Při výslechu o rok později, v prosinci 1946, rozčlenil Krychtálek aktivistické novináře na tři skupiny, přičemž toto rozdělení bylo patrně opřeno, spíše než o názorové rozdíly mezi novináři o to, s kým aktivisté spolupracovali a kdo byl jejich „patronem“. V jedné skupině tak měli podle Krychtálka být novináři, kteří se stýkali s tiskovým oddělením SD v Praze a měli být nazýváni „skupina dr. Crhy“. Druhou měla být skupina spolupracující s F. Hofmanem a C. Melčem a na německé straně pak s představiteli skupiny Tisk Wolmarem a Schubertem. Ve třetí skupině byl E. Moravec, K. Lažnovský a E. Vajtauer.²⁸⁷

Jak po válce hodnotili vztahy mezi aktivisty novináři vyšetřovaní pro své působení v době protektorátu? Podle vyjádření R. Nováka nebyl Krychtálek „valně u českých novinářů oblíben. Z šéfredaktorů stál mu nejbližší Ryba. Neoblíbenost vyvěrala z toho, že Krychtálek nebyl otevřené povahy, tvářil se vždy tajemně, přezíral ostatní novináře a svou kariéru zakládal na dobrém osobním poměru s Gregorym a Wolframem.“ A. J. Kožíšek řadil mezi přesvědčené aktivisty Vajtauera, Wenera pak považoval za opravdového bojovníky proti bolševismu. V případě Krychtálka, Crhy a Ryby se Kožíškovi zdálo, že nebyli přesvědčenými aktivisty, byl ale toho názoru, že „šli příliš daleko a že dělali víc, než bylo nezbytně třeba.“

Další z aktivistů, V. Crha, se podle své poválečné výpovědi stal na základě události následujících po audienci u Eliáše v září 1941 a díky průběhu tiskových konferencí „velmi zdrženlivým nejen k Wolmarovi ale i jeho okolí a prakticky to znamenalo rozchod jak s Krychtálkem tak i s Rybou a ostatními. Mimo Krychtálkových pomluv na Crhovu adresu, Wolmarova „popichování“ proti Crhovi a Národní politice bylo hlavním důvodem rozchodu Crhy s Krychtálkem a „jeho úzkými novinářskými přáteli hlavně to, že jsem nesouhlasil s tím, jak daleko zašli aktivističtí novináři osobním přisluhováním Wolframovi, kde jim našlo o hájení určitých novinářských pozic a nebo českých zájmů, ale spíše o osobní a jiné věci.

²⁸⁷ ABS 300-12-1, s. 360, Protokol sepsaný s K. Wernerem 16.9.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 284, Protokol sepsaný s J. Nebeským 28.8.1946 u MV v Praze, ABS, fond 301, sign. 62-1, s. 187, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 14.12.1945 u MV v Praze, ABS, fond 305, sign. 371-2, s. 106, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 30.12.1946 u MV v Praze.

Nemálo mně překvapilo to, že Krychtálek dovedl se spojit a pro svůj zájem vtáhnout i jiné skupiny odchylně píšící než Krychtálek sám, jako byl Vajtauer a nebo Lažnovský. Proslýchalo se, že i Kožíška, který byl po celou dobu okupace neustálým rivalem Krychtálkovým v okolí Wolframově chtěl použít v tomto zápasu proti Eliášovi.“ Podle Crhy „byla všeobecná nedůvěra novinářů mezi sebou i těch tzv. vyvolených, kteří chodili na užší konference k Wolframovi.“

K Vajtauerovi se při poválečném vyšetřování Krychtálek vyjádřil, že podle jeho článků se mělo jednat o „obratného novináře.“ F. Hofman měl také Krychtálka a Rybu požádat, aby se seznámili s Vajtauerem „za tím účelem, aby byl on, dr. Hofman informován o jeho činnosti.“ Z rozhovorů mělo být jasné, že se Vajtauer „přiklonil ...úplně na stranu německého nacionálního socialismu ve kterém viděl socialismus budoucnosti.“ V tomto smyslu informovali Ryba s Krychtálkem dr. Hofmana. „Zatímco Lažnovský byl pro své menší schopnosti jen nástrojem Moravcovým, představoval Vajtauer se svou pronikavou inteligencí Moravcova poradce a v mnohých věcech inspirátora.“ Vajtauer se měl důvěrně stýkat s F. Rudlem a M. Wolfem, kteří podle Krychtálka byli na německé straně Moravcovými protektory.

Naproti tomu k Wolmarovi neměl Vajtauer podle Krychtálkova vyjádření kladný poměr a mezi oběma měly existovat spory. Vajtauer se měl znát s W. Langem a W. Richtrem z SD, ale „neměl s nimi zvláštních styků, poněvadž prostřednictvím Moravce znal se přímo s jejich šéfem Wolfem. V zákulisí Vajtauer nejenom ovládal zcela Moravce, nýbrž měl veliký vliv také na ředitele Orbisu F. Rudla.“ F. Rudl měl pomocí prostředků jimiž vládl v Orbiru uplácet všechny vlivné Němce v Praze „takže byl dr. Vajtauer ten Čech, který měl od r. 1942 největší vliv na vývoj událostí v Protektorátě, pokud byly ovlivňovány z česká strany prostřednictvím Moravce a z německé strany prostřednictvím Rudla.“

Ve své diplomové práci věnované E. Vajtauerovi uvádí M. Hořák, že mezi aktivistickými novináři neměl E. Vajtauer mnoho „spřízněných duší“. Krychtálka totiž nesnášel a Crhu obviňoval ze dvojí hry. Při jednom společném rozhovoru s Moravcem označil za jediné spolehlivé redaktory Zemana a Wenera. E. Vajtauer se neúčastnil ani práce v NSN a byl tak snad jediným z významných aktivistů, na kterého nevybyla žádná funkce. Vajtauer nebyl s tímto stavem spokojen a při návštěvách u E. Moravce kritizoval Krychtálkovu činnost v čele NSN. Upozorňoval, že se ve svazu špatně hospodaří s penězi, funkcionáři jsou svévolně propouštěni a poukazoval na to, že Krychtálkovo vedení není schopno aktivizovat novináře. Z toho důvodu Vajtauer navrhl Moravcovi, aby se spojil s M. Wolfem a C. Melčem a s jejich

pomocí proti Krychtálkovi zakročil. Vajtauer také Moravcovi nabídl, že se ujme předsednictví svazu. Moravec mu však nevyhověl, protože podle Hořáka asi nechtěl riskovat konflikt s Krychtálovým ochráncem Wolmarem. „Vajtauer tak vyšel z dělení kořisti po vítězství aktivismu v roce 1942 naprázdno. Byl sice favoritem E. Moravce, ale to mu k velké kariéře nepomohlo“ uvádí dále M. Hořák.

Vztahy mezi aktivisty, jak se zdá nebyly mnohdy nijak kolegiální a jak po válce uvedla redakční tajemnice K. Drdová mezi aktivistickými redaktory měla panovat řevnivost a Krychtálek měl těžce nést růst Lažnovského vlivu. Podobně později viděl konkurenty i ve Wernerovi a Kožíškovi. Podle někdejšího redaktora a funkcionáře České ligy proti bolševismu K. Korpa měla skupina aktivistických novinářů tvořit „zcela samostatnou kastu v českém novinářském životě a přímo střežila, aby se mezi ně nikdo jiný, zvláště z mladších novinářů, nedostal.“²⁸⁸

Na závěr této kapitoly ještě zmínka o Krychtálových vztazích s E. Moravcem, který byl od ledna 1942 protektorátním ministrem školství a národní osvěty a vedoucím Úřadu lidové osvěty (od června 1942 i ministrem lidové osvěty) a z těchto pozic se podílel na kulturním a propagandistickém působení v protektorátu.

Podle bývalého blízkého spolupracovníka E. Moravce, odborového rady ministerstva lidové osvěty F. Stuchlíka-Poschenburga se měl Moravec o Krychtálkovi vyjádřit, že „je to člověk falešný a že mu nelze důvěřovat. Moravec s ním jednal velmi slušně, korektně, ale nebylo mezi nimi přátelského poměru. Krychtálek byl totiž v očích Moravcových člověkem, který jede v politickém životě jaksi na druhé koleji. Proto mu Moravec nedůvěřoval, ani si ho moc nevážil, ba přímo dával najevo své antipatie vůči Krychtálkovi.“ Krychtálek se měl společně dalšími novináři snažit o samostatnou politiku a opíral se přitom o Wolmara, jehož široké pravomoci byly podle Stuchlíka-Poschenburga „Moravcovi velmi nepříjemné a vyjadřoval se o tom velmi případně, když si stěžoval, že jako ministr propagandy nesmí ani mluvit do rozhlasu, do tiskových věcí a do filmu.“

Krychtálek měl Moravce navštěvovat poměrně zřídka, několikrát se měl omluvit z recepcí pořádaných Moravcem pro novináře. Moravec měl rovněž kritizovat Krychtálkův odklon od

²⁸⁸ ABS 300-12-1, s. 269, Protokol sepsaný s R. Novákem 16.8.1947 u MV v Praze, tamtéž, s. 291, Protokol sepsaný s A. J. Kožíškem 30.8.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 376, Protokol sepsaný s V. Crhou 18.9.1946 u MV v Praze, ABS, fond 305, sign. 371-2, str. 105-106, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 30.12.1946 u MV Praha, Hořák, Martin: Intelektuál Vajtauer 1892-?, Diplomová práce, Filosofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav českých dějin, Praha, 1998, s. 117, 125-126, 163, ABS 300-12-1, s. 410, Protokol sepsaný s K. Drdovou 30.10.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 380, Protokol sepsaný s K. Korpem 19.9.1946 u MV v Praze.

bezvýhradného aktivismu a měl o tom mluvit s M. Wolfem a pravděpodobně i s Wolmarem. Krychtálek měl podle Stuchlíka-Poschenburga požívat „naprosté důvěry“ u Wolframa, neboť tento by jej jistě jinak nepověřil funkcí předsedy NSN. Po Wolframově odchodu měl vliv Krychtálkův upadat a měl být ve funkci předsedy Národního svazu novinářů nahrazen jiným novinářem. Moravec si prý vážil více Wenera, Vajtauera, Kožíška a Zemana a velmi dobrou pověst měl také Pelíšek a dr. Fiala.

Krychtálek podle své poválečné výpovědi znal Moravce jen povrchně z dřívější doby z Lidových novin, „kde sice nebyl oblíben, ale velmi vážen.“ K setkání s E. Moravcem mělo podle Krychtálkovy poválečné výpovědi dojít na základě novinové zprávy o schůzce V. Ryby a V. Krychtálka s K. H. Frankem z 18.11.1940. Moravec se měl zajímat o obsah jejich rozhovoru, oba novináři se však vymluvili na údajnou důvěrnost rozhovoru s Frankem. Podle Krychtálka byl v době pozvání Moravec v úzkém spojení s Vlajkou a vyzval své hosty aby buď vstoupili do Vlajky nebo „založili, jak se vyjádřil ‘frakci’“. To ale Ryba i Krychtálek odmítli. Moravec si dle názoru Krychtálka myslel, že se oba rozešli s vedením NS ve zlém a chtěl toho využít. Při tomto rozhovoru mělo dojít i na zahraničněpolitickou situaci a E. Moravec se měl dle Krychtálka vyjádřit v tom smyslu, že Německo se stane spojencem Ruska. Na Krychtálkovo prohlášení, že „do roka budou proti sobě válčit, řekl (E. Moravec-pozn. aut.), že by mne vlastně měl ihned oznámit příslušným říšským orgánům, protože rozšiřuji poplašné zprávy.“ Od této události se měl E. Moravec, který „se svým tvrzením blamoval před svědky“ stát Krychtálkovým nepřítelem.

O obsahu Krychtálkova rozhovoru s Moravcem a jejich sporu ohledně německo-sovětské vztahy se Krychtálek zmínil Wolmarovi, který Krychtálka „před Moravcem varoval“ a údajně prohlásil, aby Krychtálek Moravcovu „pohrůžku nebral na lehkou váhu, poněvadž Moravec přes hlavy pražských Němců je ve styku s okolím Himmlerovým přímo v Berlíně, kde denuncuje každého, kdo mu stojí v cestě. Výslovně jmenoval NS, vládu a z osob generála Eliáše.“

Podle J. Křemena, který se společně s Krychtálkem a Rybou zúčastnil návštěvy u Moravce, měl Krychtálek přijmout pozvání k Moravcovi ze zvědavosti a během hovoru se vyjádřit ve smyslu, že očekává válku mezi SSSR a Německem. Nato se měl Moravec rozčítit, hrozit udáním a rozmluvu ukončit. Od tohoto okamžiku se měla podle Křemena datovat jejich vzájemná nesnášenlivost, projevující se mj. ve snaze odstranit Krychtálka z vedení NSN.

Krychtálkovy „korektní“ vztahy s E. Moravcem nebyly patrně v prostředí protektorátních novinářů nijak ojedinělé, protože podle názoru T. Březinové výpovědi aktivistických novinářů

o E. Moravcovi před Národním soudem v roce 1947 „vyznívají celkem shodně: téměř všichni se ho stranili. Ještě v době, kdy nebyl ministrem, kritizoval velmi přísně jejich činnost, vytýkal jim nedůslednost a pro názorové odchylky jim hrozil udáním...S výjimkou ...Lažnovského a ...Vajtauera zde nebyl nikdo, ke komu by se Moravec více přiblížil.“²⁸⁹

²⁸⁹ ABS 300-12-1, s. 338-339, Protokol sepsaný s F. Stuchlíkem-Poschenburgem 10.9.1946 u MV v Praze, ABS, fond 305, sign. 371-3, str. 17, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 4. 3. 1946 u MV v Praze, ABS 300-12-1, s.

V NÁRODNÍM SVAZU NOVINÁŘŮ

Národní svaz novinářů

V únoru 1942 byl Krychtálek postaven do čela organizace sdružující české protektorátní novináře, Národního svazu novinářů, jehož vedoucím zůstal až do května 1945.

Národní svaz novinářů vznikl z tendence vedoucí ke sloučení četných organizací českých novinářů, které se začaly projevovat již v době druhé republiky, kdy se dle R. Halíka měla ukázat „malichernost všeho toho, co národ dělilo a brzdilo jeho jednotu.“ Zástupci jednotlivých novinářských organizací se ale k jednání „o možnosti vytvoření jediné organizace, v níž se shromáždili na podkladě odborovém a nepolitickém všichni skuteční novináři z povolání“ sešli v Praze až 9.2.1939. Tato schůze byla řízena R. Halíkem, jenž v té době zastával mj. funkci předsedy Tiskové komise Strany národní jednoty. Halík v zahajovacím projevu „poukázal na sjednocovací plány v celém životě veřejném a doložil, že ani novináři jako tvůrci veřejného mínění nemohou přejíti tyto snahy mlčením.“ V dalším jednání byly přečteny zásady stanov budoucí organizace, stanoveny některé směrnice pro její činnost a zvolen přípravný výbor, jehož předsedou se stal R. Halík. Dosavadní novinářské organizace měly být, po úředním schválení stanov nové organizace, zrušeny. Nově vzniklá organizace měla nést název „Národní svaz novinářů v ČSR.“ Ve věci majetkových převodů bylo dohodnuto, aby fondy, které byly samostatnými „právníckými jednotkami“, byly zachovány a zbývající majetek jednotlivých organizací byl odevzdán Národnímu svazu novinářů.²⁹⁰

Dohodnutím stanov nové organizace ukončil přípravný výbor Národního svazu novinářů (NSN) v první polovině března 1939 svou činnost a na jeho místo nastoupil ustavující výbor vedený opět R. Halíkem, jehož úkolem mělo být „zadání stanov a přijímání členů.“ Pětičlenná komise přípravného výboru měla prozkoumat stav „fondového hospodářství organizací“ a

281, Protokol sepsaný s J. Křemenem 27.8.1946 u MV v Praze, Březinová, Táňa: Odras kolaborantské činnosti E. Moravce v tisku, Fakulta sociálních věd a publicistiky Univerzity Karlovy, Praha, 1971, s. 28.

²⁹⁰ Slučování novinářských organizací, Tisk a novináři, únor 1939, roč. 13, č. 6, s. 57. O vzniku Národního svazu novinářů, Tisk a novináři, červen-červenec 1939, roč. 13, č. 10, s. 115.

podle výsledku šetření mělo být provedeno i majetkové sloučení. Ustavující výbor složený z 22 členů, měl provést přijímání členů a připravit ustavující valnou hromadu.²⁹¹

Po „událostech 15. března a při zákazu shromažďování“ nebylo až do 2.5.1939 možné svolávat ustavující výbor. Předsednictvo NSN předložilo zemskému úřadu ke schválení stanovy a 24.4.1939 obdrželo rozhodnutí o schválení těchto stanov. K projednání členských přihlášek byla zvolena komise, která rozhodla o přijetí 345 osob do sekce „denních novinářů“, 99 osob do sekce „státních novinářů“, 104 osob do sekce „redaktorů týdních a jiných periodických listů“, 65 osob do sekce „volných novinářů“, 72 osob do sekce „novinářů-důchodců“ a konečně 7 osob bylo přijato jako mimořádní členové, protože nebyli české národnosti. Ustavující výbor NSN se rovněž obrátil na vydavatele se žádostí o drahotní výpomoc a novinářům v hmotné nouzi byly vypláceny mimořádné podpory.

Ustavující valná schůze NSN se konala 11.6.1939 v Praze za účasti mj. zástupce vedoucího NS J. Nebeského a vedoucího TO PMR Z. Schmoranze. Aklamací byl předsedou NSN zvolen redaktor Národní politiky F. Bauer a následně i dvacetičlenný ústřední výbor, revizoři a čestný soud NSN. V druhé polovině června 1939 proběhly ustavující schůze odboček NSN v Praze, Pardubicích, Brně, Olomouci, Moravské Ostravě a Mladé Boleslavi. Dne 28.6.1939 oznámili protektorátnímu ministerstvu vnitra zástupci Syndikátu čs. novinářů, Spolku českých žurnalistů, Klubu čs. žurnalistů, Jednoty čs. žurnalistů a Klubu českých národohospodářských redaktorů, že se tyto organizace po dohodě sloučily v Národní svaz novinářů. Výměrem Ministerstva vnitra z 29.6.1939 bylo sloučení organizací potvrzeno s tím, že veškerá práva a povinnosti výše uvedených spolků přešly na NSN.²⁹²

F. Bauer působil jako předseda NSN do 11.7.1940, kdy byl po německém nátlaku odvolán výměrem protektorátního ministerstva vnitra z funkce a komisařským vedením NSN byl pověřen vrchní rada F. Heller z ČTK. Především v době Baueroва vedení se NSN podílel na odbojové činnosti a věnoval rovněž značnou pozornost sociálním problémům svých členů, jakým byla zejména nezaměstnanost a podnikal akce ve prospěch novinářských obětí okupačního režimu. NSN se v době Baueroва vedení také zasazoval za zjednodušení cenzurní praxe.

Podle Bauera se Národní svaz novinářů za jeho vedení snažil, aby „noviny se vyhnuly rozleptávání našeho životního díla, útokům na vlastní český národ a na české osobnosti

²⁹¹ Národní svaz novinářů, zpráva o 10. schůzi ÚV syndikátu čs. novinářů, konané 13.3.1939, Tisk a novináři, březen 1939, roč. 13, č. 7, str. 73-74.

²⁹² O vzniku Národního svazu novinářů, Tisk a novináři, červen-červenec 1939, roč. 13, č. 10, s. 115, Ustavující valná schůze Národního svazu novinářů, tamtéž, s. 117, Sloučení novinářských organizací úředně potvrzeno, tamtéž, s. 120, Ustavení odboček Národního svazu novinářů, tamtéž, s. 122-124.

praující v zahraničí. Proto jsme také chtěli, aby noviny se spíše položily do anonymity. V tomto směru nám však selhali právě někteří čeští novináři, kteří mimo Svaz začali pěstovat styky s nacisty a psali příliš ochotně podle jejich přání.“ Na Eliášovo a Klimentovo napomínání se měl Bauer zdržet přílišné ilegální činnosti „, poněvadž, prohrají-li své místo ve Svazu novinářů, přijde tam určitě Krychtálek.“

Bauerův nástupce F. Heller považoval za hlavní úkoly NSN zejména hájení právních i hmotných zájmů členů a péči o zachování dosavadních výhod „vyplývajících z povahy novinářského povolání“ a zajištění přiměřeného náhradního zaměstnání pro nezaměstnané členy NSN. Heller zastával funkci předsedy NSN do 17.2.1942, kdy byl nahrazen V. Krychtálkem.²⁹³

²⁹³ Z Národního svazu novinářů, Tisk a novináři, září 1940, roč. 14, č. 1, s. 6, Z ústředního výboru Svazu, Tisk a novináři, září-ríjen 1941, r. 16, č. 1-2, str. 8, Beránková, Milena - Křivánková, Alena - Ruttkay, Fraňo: Dějiny československé žurnalistiky, Díl 3, Český a slovenský tisk v letech 1918-1944, Praha, 1988, s. 242-243, Jelínek, Jaroslav: PÚ-Politické ústředí odboje domácího, s. 94-96, ABS 300-12-1, s. 347, Protokol sepsaný s F. Bauerem 2.10.1946 u MV v Praze.

Podle F. Bauera se novináři sdružení v NSN měli snažit pomáhat rodinám zatčených kolegů, některým z nich dopomoci k útěku za hranice. „Ve schůzích předsednictva a ústředního výboru se mluvilo zcela otevřeně, že čeští novináři, kteří vždy stáli v čele národního boje za svobodu, nesmějí ani tentokrát zradit a že musí pevně vytrvat ve vnitřní pospolitosti s duší národa, která hořela nenávistí k Němcům.“ Bauer, František: České noviny za války, in: Šest let okupace Prahy, Praha, 1946, s. 73.

Vedoucím

Po návratu z léčení v Reinerzu počátkem února 1942 neobnovil Krychtálek okamžitě svou novinářskou činnost, ale naopak co nejdéle využíval záminky, že se prý ještě necítí zdrav, k tomu, aby se vyhnul psaní článků i řízení redakce Večera. Krychtálek se prý hned po návratu z lázní od Melče dozvěděl, že byl ministrem školství a národní osvěty E. Moravcem jmenován do čela Národního svazu novinářů.

Ještě za vlády A. Eliáše mělo podle Krychtálka dojít k setkání Eliáše s Wolmarem, během něhož Wolmar sdělil premiérovi, že ze strany „místní organizace říšského svazu novinářů německých je naléháno na to, aby odborová organizace českých novinářů byla rozpuštěna, čeští novináři připojeni jako mimořádní členové k německému svazu a jmění Národního svazu novinářů přivtěleno k majetku německého svazu.“ Wolmar i Gregory byli podle Krychtálkovy poválečné výpovědi proti těmto plánům a prohlašovali prý, že NSN mělo být možné zachránit „jen tehdy, jestli v čele bude skutečný novinář a nikoliv úředník, jak tomu bylo v té době, kdy totiž v čele svazu byl jmenovaný komisař, Čech, dr. Heller, úředník tiskového odboru.“

Krychtálka o jednání Eliáše s Wolmarem informoval vedoucí tiskového odboru PMR F. Hofman, který Krychtálkovi zároveň sdělil, že se Eliáš s Wolmarem shodli na jeho osobě, ale toto jmenování mělo být spojeno s reorganizací svazu tak, aby „to odpovídalo autoritativnímu řízení“, tj. stanovy NSN měly být nahrazeny „jakýmsi řádem.“ Krychtálek prý kvůli těmto podmínkám delší dobu odmítal přes Wolmarovo i Hofmanovo naléhání funkci předsedy NSN a tak až do února 1942 byl NSN pod vedením F. Hellera.²⁹⁴

Počátkem roku 1942 došlo podle Krychtálka opět z německé strany k „tlakům na zrušení svazu“ a tak na jedné z užších tiskových konferencí popsal Gregory šéfredaktorům tuto situaci a vyzval je, aby ze svých řad navrhli někoho pro funkci vedoucího NSN. Šéfredaktoři se shodli na Krychtálkovi, jenž v té době pobýval v Reinerzu a o ničem prý nebyl informován.²⁹⁵

²⁹⁴ ABS 300-12-1, s. 60, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 16.10.1946 u MV v Praze.

²⁹⁵ Krychtálkovu verzi při poválečném vyšetřování potvrdil i R. Novák. Podle jeho výpovědi měl Gregory naléhat, aby „byl v Národním svazu novinářů udělán pořádek a prosadil, že jeho vedením byl pověřen...Krychtálek. Stalo se tak po poradě ve vinárně U Štruplů (Crha, Ryba, Krychtálek, Křemen), kde padlo rozhodnutí, aby byl Gregorymu doporučen Krychtálek, snad proto že již měl s Gregorym společenské styky a byl Němcům tedy přijatelný.“ Mezi účastníky porady ale Novák zmínil i Krychtálka, takže je možné, že jeho jmenování nebylo tak „nečekané“. Vzhledem k tomu, že byl Krychtálek od konce září 1941 do února 1942 nemocen je možné, že k rozhodnutí o jeho navržení do vedení NSN došlo již dříve než na počátku roku 1942. ABS 300-12-1, s. 266, Protokol sepsaný s R. Novákem 16.8.1946 u MV v Praze.

Po Krychtálkově návratu bylo již jmenování do čela svazu „hotovou věcí.“ Ministr školství a národní osvěty a vedoucí Úřadu lidové osvěty E. Moravec jmenoval Krychtálka 17.2.1942 do čela Národního svazu novinářů, jelikož do kompetence Úřadu lidové osvěty spadala „celá agenda tisková a novinářská“ z mezitím zrušeného Předsednictva ministerské rady. Moravec prý proti Krychtálkovi „vyslovil Melčovi četné námitky“ a bez předchozích ujednání by jej do čela svazu nejmenoval.

Krátce po svém jmenování do čela NSN oznámil Krychtálek „Oběžníkem č. 1“ z 26.2.1942 členům svazu své první kroky ve funkci, kterými bylo zrušení Výboru NSN a jmenování náměstků vedoucího NSN, kterými se stali V. Ryba a V. Crha. Dále Krychtálek ustanovil poradní sbor, jehož členy mimo již jmenovaných náměstků byli K. Werner, J. Křemen, L. Zeman a J. Kolařík. Krychtálek rovněž zrušil veškeré dosavadní orgány správy NSN, tj. výbor, valnou hromadu a stanovy a oznámil, že vydávání časopisu Tisk a novináři, který plnil úlohu Věstníku NSN, bylo zastaveno. Orgány svazu v jednotlivých redakcích byli šéfredaktoři, kteří měli být Krychtálkem zpravováni oběžníky.

Šéfredaktoři měli zaslat NSN seznam členů své redakce, v němž měli označit svého zástupce a rozdělit redaktory do dvou skupin: na politické (kam měli patřit také hospodářští a kulturní redaktoři) a na reportéry a sportovní reportéry. U každého redaktora měl být uveden hrubý roční příjem pro stanovení členských příspěvků. Šéfredaktoři se měli zavázat čestným prohlášením, že uvedení redaktoři byli redaktory z povolání a že jejich činnost redakční byla jejich hlavním, jediným zaměstnáním. Nikdo z nich také neměl být zaměstnán administrací ani neměl být členem výdělečné vydavatelské společnosti.

„Členství všech členů Svazu bude přezkoušeno“, pokračoval dále Krychtálekův oběžník s tím, že „kdo nevykáže dostatečnou, samostatnou činnost redaktorskou a novinářskou bude vyškrtnut, nebo mu bude dána lhůta, v níž musí takovou činnost prokázat.“ NSN a „jiná kompetentní místa“ došla rovněž závěru, že „každý český novinář má ovládat němčinu“. Do roka od vydání oběžníku měli tuto znalost prokázat reportéři a sportovní redaktoři, do půl roku političtí redaktoři. Šéfredaktoři měli do výše zmíněného seznamu připsat, zda jejich podřízení německý jazyk ovládají nebo ne. Šéfredaktoři měli prokázat znalost němčiny také do půl roku, v tom případě měli ale jejich zástupci bezpodmínečně umět německy.²⁹⁶

Po provedené revizi členské matriky se Krychtálek v dubnu 1942 rozhodl vyškrtnout z členského seznamu ty, kteří nevyhověli podmínce, že „jenom ten je redaktorem, kdo slovem nebo obrazem vytváří obsah novin a časopisů a dále i ty, jejichž redaktorská činnost není

²⁹⁶ NA, fond ASYN, k. 114, Oběžník č. 1 z 26.2.1942, NSN.

jejich hlavním a jediným povoláním.“ Timto ovšem došlo ke snížení nejen počtu členů, ale také i výše příspěvků, které byly za „daných poměrů“ jediným zdrojem příjmů NSN. Protože nebylo možno v režii NSN dosáhnout uspor, které by vyrovnaly snížené příjmy a Krychtálek údajně nechtěl sahat na základní jmění NSN, stanovil členský příspěvek s platností od 1.5.1942 na „1% ze skutečného hrubého měsíčního platu bez funkčních přídatků.“

Krychtálekův „Oběžník č. 2“ z 11.6.1942 přinesl informace o tom, že sportovní redaktori a reportéri měli znalost německého jazyka prokázat do 30.6.1943, političtí redaktori pak do 31.12.1942. Mělo se jednat o takovou znalost němčiny, která „je nutná k výkonu povolání: běžné překlady bez slovníku a slušná konverzace.“ Krychtálek dále oznamoval doplnění okruhu náměstků vedoucího NSN o K. Wenera a dr. V. Filalu. Komisařem pro zkoušky z němčiny ustanovil Krychtálek zástupce šéfredaktora ČTK K. Krause, komisařem pro přezkoušení publicistické činnosti dr. V. Fialu a konečně komisařem pro věci pensijního pojištění novinářů dr. J. Křemena.

Na výzvání komisaře pro přezkoušení arijských dokladů K. Wenera měli předložit své doklady šéfredaktori a z redaktorů ti, kteří k tomu byli výslovně vyzvání. Členové jednotlivých redakcí měli rovněž podepsat a vedení NSN odeslat následující prohlášení: „Prohlašuji, že jsem arijského původu a že mně i kromně mnou předložených dokladů není ničeho známo o tom, že by můj původ byl nearijský /židovský nebo míšenecký/.“²⁹⁷

Oběžník z července 1942 Krychtálek využil k prezentaci dosavadních výsledků nového vedení NSN. V úvodu se Krychtálek přiznal, že mu při přebírání vedoucí funkce v NSN bylo „jasné, že nejde o žádné vyznamenání, nýbrž, že jde o velmi zodpovědný úkol. Bylo samozřejmé, že v nových poměrech má i Svaz zcela nové poslání a že musí být velmi mnoho změněno, aby to odpovídalo právě těmto změněným poměrům. Odvolal jsem proto okamžitě dosavadní správní orgány, valnou hromadu, volený výbor a jiné liberálnědemokratické přežitky. Totéž platí o starých stanovách Svazu, které jsem rovněž suspendoval. Nyní se pracuje na novém statutu Svazu, který bude však vydán až po vyjítí vlád. nařízení o novinářských záležitostech, neboť nový statut musí být v souladu s tímto nařízením.“

Krychtálek také prezentoval výsledky revize členů NSN, přičemž bylo podle oběžníku vyškrtnuto 26 úředníků tiskového odboru a 75 osob, které měly jiné, než novinářské povolání. Z rozhodnutí šéfredaktorů nebo proto, že odmítly zprostředkování práce NSN, případně z jiných důvodů bylo vyškrtnuto 17 osob. Čtyři osoby byly vyškrtnuty „, protože nejsou čistými arijci, nebo že jsou v nearijském manželství.“

²⁹⁷ Tamtéž, Oběžník č. 4 z 21.4.1942, tamtéž, Oběžník č. 2 z 11.6.1942.

NSN měl mít více než 30 nezaměstnaných členů a Krychtálek se proto obrátil mj. na ministra E. Moravce, jenž měl Krychtálkovi slíbit, že časem využije některé z těchto nezaměstnaných pro činnosti spadající do působnosti Ministerstva lidové osvěty. Redaktory, kteří si platili novinářské pensijní pojištění, ale byli nuceni změnit náhle povolání nechal Krychtálek, aby nebyli poškozeni, dále vést v evidenci NSN jako mimořádné členy.

Další revize měly dle červencového oběžníku provádět dvě komise: podle Moravcových nařízení měla být zkoumána publicistická činnost redaktorů a to zejména těch, kteří byli tiskovému odboru hlášeni jako političtí, hospodářští nebo kulturněpolitici redaktori, protože „ten, kdo až dosud neprojevil jednoznačné, svým plným jménem podepsané příznání se k Říši, k Nové Evropě, k novým poměrům a nacionálnímu socialismu, nemá ve Svazu místa a bude odstraněn.“²⁹⁸ Vedením této komise pověřil Krychtálek V. Fialu. Druhá komise pod vedením K. Wenera měla přezkoušet arijský původ členů NSN. „Prozatím šéfredaktoři přísně prověřili dokumenty členů svých redakcí a teď, kdy mám výsledky tohoto prvního přezkoušení v ruce,“ psal Krychtálek v oběžníku, „doufám, že v tomto směru je Svaz již náležitě vyčištěn.“

Krychtálek by se dle svých slov patrně smířil s tím, že novinářům byly odebrány slevy pro cestování na železnici, ale nelíbilo se mu to, že úředníci v centrálních úřadech mohli využívat volných jízdenek. Podobně tomu mělo být také s jízdenkami na tramvaj. „Avšak co nás nejtížeji zasáhlo, je nová úprava podmínek, za kterých redaktor může vstoupit do penze.“ Prakticky mohl redaktor odejít do penze až v 65 letech. „Můžete však sami posoudit, kolik z nás při našem nervy drásajícím povolání se bude v tomto věku ještě těšit z penze“ dodával Krychtálek, který se dožadoval nové úpravy penzí a požádal Moravce o podporu novinářům v této věci, zejména při jednáních s ministrem hospodářství a práce W. Bertschem, pro nějž měla sbírat v této záležitosti podklady sociální komise pod Křemenovým vedením.²⁹⁹

Tolik ve zkratce k prvnímu půlroku Krychtálkova vedení NSN pohledem „jeho“ oběžníků. Při poválečném šetření své činnosti Krychtálek uvedl, že byl o tom, jak má vypadat činnost vedoucího NSN instruován v únoru 1942 ministrem školství a národní osvěty E. Moravcem. Podle Moravcových pokynů se NSN již neměl řídit dosavadními stanovami, ale nově vytvořeným „zvláštním jednacím řádem“. Krychtálek tak postupně podal skupině Tisk ke

²⁹⁸ K tomuto Krychtálkův dopis z 9.6.1942 adresovaný šéfredaktoru Národní politiky Crhovi: „Podle dispozic od p. ministra ...Moravce daných mi při mém jmenování vedoucím NSN, požaduji od každého člena Svazu, především od politického redaktora publicistickou činnost, tj. politické články, podepsané občanským jménem. Podle vašeho hlášení je v redakci Národní politiky 14 politických redaktorů, avšak články, podepsané jejich jmény se v Národní politice téměř žádné neoběhují. Žádám Vás naléhavě, abyste tento stav okamžitě změnil, jinak škrtnu všechny Vaše redaktory, nevykazující publicistickou činnost, z členství Svazu a oznámím toto rozhodnutí příslušným úřadům.“ NA, fond ASYN, k. 123.

²⁹⁹ NA, fond ASYN, k. 114, Oběžník šéfredaktorům č. 6 z 6.7.1942.

schválení tři návrhy nového řádu, ale ani jeden z nich nebyl schválen, jelikož Krychtálek údajně jako podklad pro nový jednací řád NSN použil „suspendované stanovy, v nichž byly provedeny jen formální změny, tak např. slovo předseda bylo nahrazeno slovem vedoucí, slova ústřední výbor byla nahrazena slovy poradní sbor.“

Krychtálek se také po dobu celé své činnosti v NSN dle svých slov řídil původními stanovami a zavázal k jich dodržování také tajemníka NSN ing. K. F. Zierise. Autoritativnost se podle Krychtálka projevila jedinečně v tom, že jmenoval poradní sbor ze šéfredaktorů denního tisku. Počet členů poradního sboru nebyl stejný, jelikož později denních listů ubývalo. Členství v tomto poradním sboru bylo „jaksi automatické a stal se jim každý šéfredaktor denního tisku“.

Krychtálek svou činnost v čele NSN dělil na činnost, kterou „ve smyslu stanov do té doby vykonával výbor a kteroužto činnost jsem vykonával dále a to opět ve smyslu stanov, byť i formálně byla suspendovány. Zde šlo v první řadě o činnost podpůrnou a sociální, jakož i o hájení stavovských zájmů novinářských, přičemž k těmto úkolům přibyl nový, vyplývající ze změněných poměrů.“ Po příchodu do vedení NSN Krychtálek zjistil, že řada novinářů-členů NSN neměla zaměstnání a snažil se jim na různých ministerstvech, úřadech a svazech zajistit místa, aby je uchránil před nasazením v Německu „a nebo jinde způsobem nežádoucím.“ Toto jeho snažení se prý až „na malý zbytek“ setkal s úspěchem.³⁰⁰

Krychtálek si prý nejprve myslel, že bude možné umístit nezaměstnané novináře na ministerstvu lidové osvěty, avšak „tato naděje zklamala, poněvadž Moravec konkrétní návrhy odmítal, jednak novináři sami nechtěli k němu jít a při jednání s ním nebo jeho úředníky hleděli se zaměstnání v tomto ministerstvu vyhnout. Pro poslední skupinu osob jsem použil oběžníku upozornění, že budou škrtnuti z členství ve Svazu a vyřazení z podpory, nepřijmou-li nabízené zaměstnání. Oběžník jsem vydal proto, abych se kryl proti Moravcovým výtkám.“ V žádném případě nebyl podle Krychtálka z tohoto důvodu nikdo z NSN vyloučen. Pokud šlo o vylučování z NSN, mělo se tak stát jedinečně ve smyslu stanov a předpokládalo to „nějaký nečestný čin nebo nějaké provinění proti novinářské a stavovské cti.

Naproti tomu docházelo podle Krychtálka častěji k vyškrtnutí z členství v NSN. Toto prý nebylo v rozporu se stanovami, které předpokládaly, že členem NSN měl být jen výkonný novinář nebo penzista. K tomu účelu prováděl Krychtálek spolu s náměstký a vedoucím

³⁰⁰ ABS 300-12-1, s. 61, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 16.10.1946 u MV v Praze.

tiskového odboru C. Melčem revizi členské matriky a kdo nevyhovoval stanoveným podmínkám, byl ze seznamu členů NSN vyškrtnut.³⁰¹

Krychtálkovi bylo také uloženo Wolmarem, aby „přezkoumal členy Svazu jsou-li arijského původu“. Tímto „zkoumáním“ byl pověřen Werner, který podle svého poválečného vyjádření při provádění tohoto úkolu zjistil, že novináři museli již dříve prokázat svůj arijský původ ve formě prohlášení vůči tiskovému odboru PMR a po tomto zjištění v plnění úkolu už nepokračoval. Podobně tomu mělo být pokud šlo o novinářské zkoušky z německého jazyka, což prý Krychtálkovi opět uložil Wolmar. Krychtálek také prý z Wolmarova podnětu vydal oběžník připomínající redaktorům psaní politických článků a jejich podepisování plným jménem. Když se Krychtálek ohradil, že nemůže vydávat oběžníky, které by nějak zasahovaly do kompetence skupiny Tisk nebo tiskového odboru Úřadu (později Ministerstva) lidové osvěty, bylo Krychtálkovi Wolmarem sděleno, že se to „nevztahuje na případy kdy k tomu dá on sám - tj. Wolfram - pokyn a že v daném případě se mělo jednat o nařízení z podnětu jiného německého úřadu, čímž jsem rozuměl SD, kde prý si na tuto věc stěžoval jeden ze šéfredaktorů.“

K prověření aktivistické činnosti novinářů byla zřízena komise pod vedením šéfredaktora Centropressu V. Fialy, který se ovšem snažil tomuto úkolu vyhnout nejprve tím, že oddaloval zřízení této komise a posléze tím, že za její členy navrhl novináře, kteří nepsali aktivisticky. Při jedné příležitosti si měl Krychtálek v Presseklubu před Wolmarem a jinými návštěvníky stěžovat na to, že Fiala komisi neustavil a že v novinách není pořádek. Protože okolo byly také jiné osoby, měl k tomu Krychtálek dodat, že se tak stalo pro Fialovu přezaměstnanost.³⁰²

³⁰¹ K revizi členské matriky se vztahoval např. tento dopis: „Abych mohl rozhodnout o Vašem členství ve Svazu novinářů, zašlete mně do 1. dubna t.r.: 1/ Potvrzení Vašeho zaměstnavatele, že jste zaměstnán jako redaktor a že Vám byl vyměřen plat podle vyhlášky býv. min. soc. zprávy č. 525 ze dne 3.7.1941. 2/ Potvrzení o výši platu. 3/ Důkaz o tom, že pracujete redaktorsky, tj. Vaše novinářské práce v duchu nové Evropy a říšského myšlení a za poslední rok. Krychtálek v.r.“ NSN, Praha 10.3.1942. NA, fond ASYN, k. 114.

³⁰² ABS 300-12-1, s. 62, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 16.10.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 363, Protokol sepsaný s K. Wernerem 16.9.1946 u MV v Praze.

Komentář poválečných vyšetřovatelů Krychtálkovy činnosti k oběžníku připomínajícímu nutnost podepisovat politické články: „Krychtálek chtěl zřejmě tímto opatřením zavléci do vod aktivismu co nejvíce českých novinářů a znemožnit nebo aspoň oslabit v české veřejnosti útoky a upozorňování českého rozhlasu na činnost několika málo v té době všeobecně známých zrádných šéfredaktorů.“ Tamtéž, s. 44.

Dopis upozorňující mj. na nutnost psát politické články: „Připomínáme Vám jako šéfredaktorovi, že členové Vaší redakce, jmenovitě redaktori političtí, musí vykazat publicistickou činnost, tj. politické články, podepsané občanským jménem. Žádám Vás proto, abyste to svým redakcím oznámil, poněvadž se po této stránce bude

Projev

V rámci projevů odsuzujících atentát na R. Heydricha byl i Krychtálek vyzván Wolmarem k uspořádání podobného projevu jménem Národního svazu novinářů. Krychtálek prý poukazoval „na to, že šéfredaktoři a novináři vůbec dali dostatečně najevo svůj poměr k Heydrichovi a svůj názor na atentát v celé řadě novinářských článků.“ Wolmar mu ovšem odpověděl, že projev je nutno uspořádat, „poněvadž si ministr Moravec přeje promluvit na tomto projevu k novinářům o Heydrichovi.“ Za těchto podmínek přislíbil Krychtálek uspořádání projevu. Po několika dnech byl ale povolán k Wolmarovi, kde zastihl vedoucího oddělení Kulturní politika Úřadu říšského protektora M. Wolfa, jenž Krychtálkovi sdělil, že Moravec na připravovaném projevu nepromluví. Krychtálkovi byl dán německý text Moravcova proslovu s tím, že jej má přednést místo Moravce. Wolmar nebyl ve své kanceláři přítomen a tak se Krychtálek rozhodl na něj počkat a mezitím si přečetl projev, který obdržel od Wolfa.³⁰³

Krychtálek se pokoušel dosáhnout toho, aby tento projev nemusel pronést, na což mu prý sice Wolmar řekl, že uznává jeho názor, že ale projev byl Krychtálkovi dán na příkaz Wolfa, který na něm měl rozhodně trvat. Wolmar zároveň Krychtálka varoval před následky neuposlechnutí. Podle Krychtálka se „tentokráte ukázal Wolfram v úloze mého ochránce, patrně z toho důvodu, že jeho poměr k Wolfovi a Moravcovi nebyl přátelský, naopak velmi napjatý.“ Wolmar také Krychtálka upozornil na to, že nedlouho před tím na něj bylo opět učiněno udání, v němž se podle Krychtálka mimo jiné mluvilo o jeho politicky motivovaném odporu k Moravcovi. Krychtálek pořídil český překlad textu projevu a na Wolmarovo vyzvání mu předložil oba texty k srovnání. Wolmar údajně v Krychtálkově přítomnosti zavolal úředníka skupiny Tisk Schuberta, který oba texty srovnal a vyznačil v nich vše, co Krychtálek v českém textu změnil.³⁰⁴ Wolmar všechna místa vynechaná v Krychtálkově textu

činnost redaktorů zkoumat a z členství Svazu bude vyškrtnut každý, kdo neuznal za vhodné zaujmout stanovisko k nynější politické situaci.“ NA, fond ASYN, k. 114, NSN, Praha 8.6.1942.

³⁰³ ABS 300-12-1, s. 63, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 18.10.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 407, Protokol sepsaný s V. Fialou 26.10.1946 u MV v Praze.

³⁰⁴ Krychtálek po válce uvedl, že Schubert „především vyznačil přidaný mnou úvod, který zněl, že přednáším proslov, který měl k novinářům učinit ministr Moravec. Dále označil v českém textu místa, která jsem vynechal a kterých bylo 6 nebo 7. Na všechny si nevzpomínám, vím však, že v úvodu vynechal jsem pasus o tom, že Heydrich byl přítelem a příznivcem novinářů, dále pasus o tom, že čeští novináři žádali kdysi o intervenování příbuzných emigrantské vlády v Londýně a konečně závěr, že čeští novináři projev svůj poměr k Heydrichovi

vlastnoručně vepsal do českého překladu mezi řádky, Krychtálkem přidaný úvod škrtl a nařídil Krychtálkovi, aby v této podobě proslov přednesl.³⁰⁵

Krychtálek projev pronesl na „manifestaci Národního svazu novinářů“ konané 22.6.1942 v budově Autoklubu. Novináři byli o konání „manifestace“ vyrozuměni zvláštním oběžníkem s poznámkou o povinné účasti a z oficiálních míst bylo podle Krychtálka pozváno jen ministerstvo lidové osvěty. Schůzi zahájil (a zakončil) náměstek vedoucího NSN V. Ryba, pozdravy ministra E. Moravce shromážděným novinářům vyřídil vedoucí tiskového odboru Ministerstva lidové osvěty C. Melč. Obsah Krychtálkova projevu si přišel zkontrolovat i Wolmar.³⁰⁶

Krychtálek ve svém projevu nejprve vzpomenul na R. Heydricha a poté zmínil „pana Beneše“, který na novináře poslal vrahy se smrtícím jedem a který vyhrožoval pomstou všem Čechům dobrovolně spolupracujícím s Němci. Podle Krychtálkova podání mělo být programem „pana Beneše“ násilí. Beneš měl také tvrdit, že v zájmu českého národa je pomáhat Velké Británii a Sovětskému svazu při porážce Německa. V případě německého vítězství měla český národ čekat podle Krychtálka „dobrá budoucnost“, v případě německé prohry měl český národ sdílet osud Německa: rozdělení, zchudnutí a úpadek kultury. „Rudý příliv z Ruska“ měl podle Krychtálka v případě porážky Německa znamenat popravy inteligence, úpadek životní úrovně

zvýšenou činností a pílí. V podstatě byl celý Moravcův projev sestaven na základě přehledu českého denního tisku, vydávaného tiskovým odborem z doby za poslední rok, jmenovitě pak z poslední doby, kdy tisk podle pokynů psal o Heydrichovi.“

Český překlad proslovu Krychtálek vyhotovil v redakci Noviny. Po návratu od Wolmara Krychtálkovi zbyl jen jeho překlad a tři kopie vyhotovené v redakci nebo v NSN pro archivní účely svazu. Po projevu si ale Wolmar telefonicky vyžádal jak onen opravený Krychtálkův překlad, tak tři strojopisné kopie určené pro archiv Národního svazu novinářů. Na text projevu si Krychtálek vzpomněl až v dubnu 1945, kdy se začal zajímat v NSN o svůj originální překlad s Wolmarovými vsuvkami. Tajemník NSN Zieris ale Krychtálka upozornil, že si Wolmar vyžádal i onen originální překlad. Krychtálek se o něj zajímal „za tím účelem, abych tento doklad ponechal u sebe a mohl jej předložit při očekávaném vyšetřování své činnosti po znovuosvobození.“ ABS 300-12-1, s. 63-64, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 18.10.1946 u MV v Praze.

Krychtálek se měl podle tajemníka NSN Zierise ke konci války, ve snaze získat alibi, shánět po tomto projevu v archivu svazu a „u vědomí závažnosti tohoto projevu mi vysvětloval, že onen odstavec, v němž vyzýval k zajištění rodinných příslušníků zahraniční emigrace, mu byl do projevu připsán Wolframem. Když mi byl dán k nahlédnutí český a německý na stroji psaný projev Krychtálkův, jak se zachoval v archivu tiskového odboru PMR, zjistil jsem, že to byl originál, který Krychtálek sám vlastnoručně opravoval a zejména z připsaných slov ‚se stala‘ a ‚emigrantů‘ jsem poznal Krychtálkův rukopis zcela bezpečně. V obou těchto konceptech je tento odstavec psán na stroji a nikoliv doplňován rukou Wolframa, jak to vysvětloval Krychtálek.“ ABS 300-12-1, s. 396, Protokol sepsaný s K. F. Zierisem 2.10.1946 u MV v Praze.

Tiskový odbor Ministerstva informací 22.3.1946 zaslal Ministerstvu vnitřní „různý průkazní materiál, týkající se projevů tzv. státního presidenta dr. Háchy, jakož i projevů a článků členů tzv. protektorátní vlády. Mělo se jednat o materiál nalezený ve spisovně redakce tiskového odboru Ministerstva lidové osvěty. Mezi jiným materiálem se tam nacházel také český a německý koncept Krychtálkova projevu ze dne 22.6.1942.“ Tamtéž, s. 50.

³⁰⁵ ABS 300-12-1, s. 64, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 18.10.1946 u MV v Praze. Krychtálek měl po „manifestaci“ sdělit Rybovi, že v jeho původním konceptu projevu požadavek zajištění příbuzných nebyl a že se tam objevil až po vrácení textu od Wolmara, jemuž byl projev dán k cenzuře. Tamtéž, s. 313, Protokol sepsaný s V. Rybou 5.9.1946 u MV v Praze.

a kultury podobný tomu, který měl nastat v Pobaltských státech po jejich obsazení, případně odnárodnění jako na Ukrajině. Krychtálek také srovnal počty popravených po „provokativním atentátu“ s množstvím lidí popravených po atentátu na Kirova v SSSR. Zatímco počet prvních Krychtálek odhadoval „ani ne na tisíc“, popravených po atentátu na Kirova mělo být několikanásobně více.

Rovněž naděje vkládané do Velké Británie označoval Krychtálek za liché. Pokud by totiž Velká Británie „zázrakem“ válku vyhrála, nedošlo by k obnovení ČSR, ale Češi by byli obětováni Polsku, což by pro český národ znamenalo hospodářský úpadek a národnostní útlak. Beneš, který měl tento anglický plán znát, se jej proto s pomocí vyslaných „teroristů“ podle Krychtálka snažil změnit. Na anglickém plánu by ale podle Krychtálkova názoru nic nezměnilo ani vyhlazení poloviny českého národa v anglických službách. Pokud by se ovšem Velká Británie rozhodla český stát obnovit, ani proněmecká aktivistická činnost celého českého národa by na tomto anglickém plánu nic nezměnila. Krychtálek přitom poukázal na příklad Polska, jehož dobrovolníci v „uplynulé válce“ bojovali na německé a rakouské straně, ale Velká Británie stejně vytvořila polský stát.

Krychtálek soudil, že zájmy českého národa jsou nerozlučně spjaty se zájmy německého národa a že každý, kdo by se pokusil oddělit český národ od německého, by byl „škudcem českého národa“. Beneš, který podle Krychtálka „řval v Londýně do rozhlasu, že svoboda národů je vykoupena krví“, měl po této krvi údajně volat proto, že sám byl v londýnském bezpečí. Krychtálek a ostatní novináři měli ale vědet, že další „pekelný stroj“ znamená konec národa. „Proto máme ve jménu národa právo žádat o ochranu našich národních zájmů“ řekl v závěru svého projevu Krychtálek a pokračoval: „Pan Beneš chce krev. Jak by se tvářil, kdyby se mu řeklo, že tentokrát nebude ve hře krev svedených a jemu lhostejných lidí, ale krev Benešových lidí? Ve jménu všech nešťastných, jejichž příbuzní byli Benešem posláni na smrt, ve jménu českých žurnalistů žádám, aby rodiny Beneše, Feierabenda, Bechyňeho, Nečase, Ripky, Outraty, Laušmana, Majera a zbývajících emigrantů, kteří zde mají všechny své příbuzné, byly pokládány za rukojmí a aby v případě exploze další bomby bylo odpovězeno jejich krví. Národ toto s povděkem přivítá, neboť v tomto národě ještě nikdo nikdy nenavršil na své hlavě tolik nenávisti jako Beneš a jeho emigranti v těchto dnech. Pokud pan Beneš nerozuměl volání: naši krev na tvou hlavu, odpovíme mu: tvoji krev na tvoji hlavu.“³⁰⁷

³⁰⁶ Za ochranu národních zájmů, Večer, 23.6.1942, č.121, str.2.

³⁰⁷ NA, fond NSd, k. 129, Krychtálkův projev při manifestaci NSN z 22.6.1942, s. 1-7.

Podle Krychtálka projev „nevyvolal mezi přítomnými novináři žádného ohlasu“ a byl přesvědčen, že novináři chápali jeho projev za v té době zcela obvyklou věc. Mnozí z přítomných snad ani jeho projev nesledovali a rovněž byl vydán zákaz cokoliv z obsahu projevu v denním tisku uveřejňovat, resp. projev komentovat. Tento pokyn měl vyjít od Wolframa a redakcím jej měl zprostředkovat tiskový odbor. Na Krychtálkův dotaz proč bylo zakázáno o obsahu projevu cokoliv publikovat mu měl Wolmar odpovědět, že Moravec do něj zařadil zmínku o internování příbuzných členů londýnské vlády. Toto opatření se ale prý teprve chystalo a Moravec „obdržel za to výtku předpokládám že od Franka, poněvadž prý tím prozrazoval předčasně opatření německých míst.“ O tom, že Krychtálkovi byl vnucen původně Moravcův projev se Krychtálek svěřil jen Rybovi, ale o úpravách provedených v jeho překladu Wolmarem se údajně nikomu nezmínil.³⁰⁸

Krychtálkův projev měl být podle tajemníka NSN K. Zierise pro novináře překvapením, zvláště pro požadavek internace příbuzných. „Tato výzva byla něco tak nehorázného, co všichni novináři, vyjma několikolika nejbližších spolupracovníků Krychtálkových odsuzovali, neboť to bylo srovnáváno jako přímé udání gestapu, aby tyto lidi zatkl a vsadilo do koncentračních táborů.“ Podle redaktora Orbisu V. Rýpara měl Krychtálek část projevu v níž žádal internování příbuzných emigrantů pronést „způsobem nenávistným, který u nás vzbudil dojem, že mluví ze srdce.“ Pasáž měla vzbudit mezi novináři „úplné vzrušení a byla předmětem dlouhých debat.“ Také podle svědectví redaktora K. Hladíka měl být mezi redaktory, kteří se neztotožňovali s postupem aktivistů, Krychtálkův projev kritizován, neboť

Příbuzní zahraničních příslušníků odboje byli internováni v září 1942 v bývalém domě pro přestárlé ve Svatobořicích, vzdálených 5 km od Kyjova. Jak po skončení války uvedl K. H. Frank stalo se tak na základě rozkazu H. Himmlera. Internaci příbuzných londýnské emigrace oznámil K. H. Frank ve svém projevu 18.10.1942 při přejmenování Masarykova nábřeží v Praze na Reinhard Heydrich Ufer. Ve svatobořickém internačním táboře žilo průměrně 1.200 osob a prošlo jím na 3.500 internovaných. Třicet osob v táboře zemřelo. Internační tábor byl 12.4.1945 evakuován, přičemž 550 vězňů bylo propuštěno, 250 osob bylo převezeno do Brna a odtud do Plané nad Lužnicí, kde byli osvobozeni. Svatobořický internační tábor byl střežen protektorátním četnictvem. Mainuš, František: Památná místa protifašistického boje Jihomoravského kraje, Praha, 1978, str. 66, Nedbálek, František: Charakteristika nacistických věznic a táborů v době okupace na území země moravskoslezské, Brno, 1984, str. 9, Zpověď K. H. Franka, s. 150.

Poválečným vyšetřovatelů se Krychtálek se svým požadavkem na zajištění příbuzných exilových politických představitelů jevil jako člověk, který „vědomě jde za myšlenkou, které jednou razil cestu a nepřestává, dokud jeho plán nedojde uskutečnění.“ Porv s tímto tématem Krychtálek pracoval v článku Krausové ze září 1941, „tehdy Krychtálkovi patrně zalichotilo veřejné pochvalné uznání Wolframovo, jenž dával Krychtálka ostatním aktivistickým novinářům za vzor a proto se Krychtálek znovu k onomu, podle jeho mínění velmi záslužnému námětu vrací v nejméně vhodnou dobu stanného práva po atentátu na Heydricha tentokrát vlastním článkem Jde o život českého národa.“ Vrcholem dle vyšetřovatelů pak byl Krychtálkův projev na schůzi NSN: „Působí to dojem, jakoby se Krychtálek bál, aby ve své aktivistické práci nezůstal pozadu za E. Moravcem.“ ABS 300-12-1, s. 50.

³⁰⁸ ABS 300-12-1, s. 65, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 18.10.1946 u MV v Praze.

„se všeobecně odsuzovalo, aby byly brány do vyzby osoby - rodinní příslušníci a příbuzní osob činných v emigraci - i když samy nic trestného neprovedly.“³⁰⁹

Presseklub

V září 1942 zahájil v Praze činnost „Presseklub von 1939“, zřízený vedoucím skupiny Tisk za účelem podpory tisku v Čechách a na Moravě. Presseklub měl rovněž přispívat k rozvoji užší spolupráce mezi německými a českými novináři. Předseda spolku, kterým byl úřadující vedoucí skupiny Tisk, tj. v době založení spolku Wolmar, rozhodoval ve spolkových záležitostech samostatně na základě „vůdcovského principu“. Řádnými členy tohoto spolku se mohli stát mj. říšskoněmečtí a protektorátní novináři a tiskoví pracovníci, pokud ovšem byli „arijského původu“. Mimořádné členství bylo umožněno osobám, které se zajímaly o novinářství a které mohly být pro své působení ve státních, stranických nebo hospodářských funkcích pro Presseklub přínosem. Mimořádnými členy se mohly stát také „arijské“ právnické osoby (např. nakladatelství, svazy), pokud proti jejichž členství neměly „říšské orgány“ námitky. Členství bylo umožněno i cizím státním příslušníkům v případě, že tito byli v protektorátu činní jako zahraniční zpravodajové. Předseda spolku rozhodoval o přijetí zasloužilých osob za čestné členy spolku. Řádní členové měli dle stanov Presseklubu z 8.10.1942 platit roční příspěvek ve výši 120 RM, mimořádní členové-fyzické osoby pak 200 RM ročně a konečně právnické osoby minimálně 1.500 RM ročně.³¹⁰

Během poválečného vyšetřování něchtěl mít Krychtálek s Presseklubem nic společného, neboť se pouze „více méně nahodile“ dozvěděl, že nevyužité místnosti Autoklubu v tehdejší Beethovenově ul. 29 byly přiděleny nově vzniklému Presseklubu a Krychtálek byl písemně vyzván, abych se stal jeho členem. Krychtálek soudil, že za touto věcí stál Wolmar a že bližší podmínky k vytvoření Presseklubu a zahájení jeho činnosti, projednával Werner. Také výše

³⁰⁹ ABS 300-12-1, s. 400, Protokol sepsaný s K. F. Zierisem 2.10.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 365, Protokol sepsaný s V. Rýparem 17.9.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 253, Protokol sepsaný s K. Hladíkem 9.8.1946 u MV v Praze.

³¹⁰ Stanovy (Satzung) Presseklubu z 8.10.1942, s. 1-4, NA, fond 39, sign. 3-10 (Fond E. Moravec), k. 65.

členských příspěvků měla být stanovena Wolmarem, který se přitom radil s generálním ředitelem Orbisu F. Rudlem. Členem se podle Krychtálka mohl stát jen ten novinář, který byl Wolmarem vyzván k vyplnění členské přihlášky a k zaplacení členského příspěvku. Wolmar měl při tom používat výběrový systém, jelikož prý nerozesílal přihlášky všem novinářům, nýbrž vybral jen šéfredaktory, jejich zástupce a politické redaktory. Při tom Wolmar zastával názor, že u vyzvaných novinářů je členství v Presseklubu povinné. Krychtálek přednesl Wolmarovi stížnost některých redakčních kolegů, že nemohou zaplatit požadovaný členský příspěvek, avšak „Wolfram prohlásil, že odmítnout členství není možno a aby zaplacení příspěvků požadovali tito novináři od svých podniků.“ Stejně tak bylo povinné členství pro vydavatelské podniky.³¹¹

Výše členských příspěvků pro fyzické osoby byla prý stanovena na 1.200 K ročně. Příspěvky vydavatelských podniků a jiných právnických osob byly podle Krychtálka stanoveny Wolmarem, „jednou provždy“. Wolmar se o požadované výši příspěvků jednotlivých právnických osob prý radil s Rudlem, protože šlo „většinou o tiskové podniky a byla různá, podle významu toho kterého tiskového podniku“. Národní svaz novinářů měl podle Wolmarova požadavku původně zaplatit příspěvek ve výši 100.000 K, podle Krychtálka se ale nakonec jednalo o nižší částku.

Dům a ulici K. Světlé, v němž NSN od května 1942 sídlil³¹², byl před okupací židovským majetkem a jeho převod na českého majitele nebyl schválen a dům si vyžádalo oddělení kulturní politiky ÚŘP, které trvalo na odchodu NSN z jeho místností. Proti tomuto rozhodnutí nepomohla ani Krychtálkova intervence u Wolmara, který zároveň nedovolil využít jako sídlo NSN místnosti nabízené Novinou, ale dal Krychtálkovi „přímý příkaz k nastěhování do budovy Presseklubu s odůvodněním, že budou tak všechny tiskové věci pohromadě.“ Až do skončení okupace bylo sídlo NSN v budově Autoklubu, zabrané pro Presseklub. Do Presseklubu byly přeneseny také všechny tiskové konference, konané do té doby na různých místech v Praze a konaly se tam také různé přednášky, na nichž byla pro pozvané novináře povinná účast. Praxe podle Krychtálka byla taková, že na pozvánkách na přednášku bylo nutno několik dní předem škrtnout slova „zúčastní se“ nebo „nezúčastní se“ a pozvánka měla být odeslána zpět; ten kdo se nezúčastnil musel se omluvit Wolmarovi, tak „jako by se nedostavil do služby“.

³¹¹ ABS 300-12-1, s. 77, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 22.10.1946 u MV v Praze.

³¹² NSN sídlil do 28.5.1942 v tehdejší pražské Schwerinově ul. 46, od tohoto data do 5.4.1943 sídlil v ul. K. Světlé 37. Od 5.4.1943 sídlil do konce války NSN v budově Presseklubu, Beethovenova ul. 29. NA fond ASYN, k. 123, Dopis NSN Poštovnímu úřadu Praha 31 z 27.5.1942 a dopis NSN Poštovnímu úřadu č. 2, Praha z 3.4.1943.

Presseklub byl podle Krychtálkova poválečného vyjádření organizován jako „jakési volné sdružení, vedené na základě německé autoritativní teorie“. Vedoucím Presseklubu byl, jak již bylo uvedeno, po dobu svého působení v protektorátu Wolmar, který sám rozhodoval o všech záležitostech spojených s Presseklubem. Po Wolmarově odchodu převzal vedení Presseklubu M. Wolf. Wolmarovými a později i Wolfovými náměstky ve vedení Presseklubu byli předseda Svazu vydavatelů a nakladatelů (generální ředitel Orbisu F. Rudl), předseda Národního svazu novinářů (V. Krychtálek) a předseda pražské pobočky Svazu německých novinářů (šéfredaktor pražské pobočky Deutsches Nachrichten Büro K. Ansorge). Vzhledem k tomu, že Wolmar náměstky nikdy nesvolal, ani se s nimi neradil o svých rozhodnutích, mělo se podle Krychtálka jednat jen o formalitu. Hospodářské věci Presseklubu vedl Hrbek, někdejší Rudlův tajemník v Orbisu, kterému se podle Krychtálka říkalo „ředitel Presseklubu“.

Činnost Presseklubu spočívala dle Krychtálkova sdělení jediné v již zmíněných přednáškách, jinak byl prý Presseklub vlastně restaurací a to podle Krychtálka „restaurací špatnou.“ Wolmar měl původně Presseklub zřídit jako společenské středisko, kde „by docházelo k užšímu styku a těsné spolupráci mezi novináři českými a německými, ve skutečnosti obě společnosti, které tam docházely, česká i německá, zůstaly po celou dobu odloučeny a k žádným bližším stykům mezi nimi nedošlo“. Přístup do Presseklubu byl omezen pouze na členy a jimi uvedené hosty. Každá návštěva se zapisovala do návštěvní knihy. Krychtálek prý do Presseklubu chodil, kromě povinných přednášek a konferencí, poměrně zřídka, posledního půlroku před květnovým povstáním tam údajně byl „ani ne desetkrát“.³¹³

³¹³ ABS 300-12-1, s. 78, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 22.10.1946 u MV v Praze. Vyšetřovatelé ke Krychtálkovým návštěvám v Presseklubu zaznamenaným v návštěvní knize: „Nahlédnutím do... návštěvní knihy je dán obrázek o tom, že za Wolframova účinkování v Praze je Krychtálek také velmi horlivým návštěvovatelem tohoto německého kulturního střediska a jeho návštěvy nápadně klesají od druhé poloviny r. 1944. Konkrétněji rozvedeno navštívil Krychtálek tzv. Pressklub od března do prosince 1943 celkem 102x, v r. 1944 je v knize zaznačeno 41 jeho návštěv a v r. 1945 byl Krychtálek v tzv. Pressklubu celkem jen 3x a to 18. a 19.1. a potom až dne 4.4.1945.“ Tamtéž, s. 58.

Návštěvní řád Presseklubu z března 1943:

„Presseklub von 1939, Prag II., Beethovenstr. 29, 5.3.1943

Benutzungsrecht der Klubräume

Die Klubräume des Presseklubs von 1939 in Prag sind täglich von 11-24 Uhr geöffnet, mit Ausnahme von Sonntag. Die etwige Benützung in früheren Vormittagsstunden muß einen Tag zuvor dem Klubsekretariat angezeigt werden. Eintrittsberechtigt sind: 1. Inhaber von: ordentlichen Mitglieds-Karten, außerordentlichen Mitglieds-Karten, Ehrenmitglieds-Karten und Ehrengast-Karten. 2. Gäste, welche von unter 1. Angeführten mitgebracht werden. Diese Gäste sind jedoch nicht berechtigt, ihren Besuch ohne Begleitung der unter 1. Angeführten selbständig zu wiederholen. 3. Gäste, welche von dem Vorsitzenden direkt eingeladen wurden. 4. Damen können als Gäste am Montag, Dienstag und Samstag eingeführt werden. Alle angeführten Personen sind verpflichtet, über Aufforderung der hinzu beauftragten Angestellten die Ausweise oder Einladungen vorzuweisen. Ich bitte alle Mitglieder, sich bei jedem Besuch im Gästebuch einzutragen und dafür Sorge zu tragen, dass sie eingeführten Gäste sich unter dem Mitbringer ebenfalls selbst eintragen. gez. Dr. Wolfram von Wolmar Regierungsrat und Vorsitzender.“ NA, fond NSd, k. 131

O jedna z Krychtálových návštěv v Presseklubu pojednává dochovaná příloha denní zprávy vedoucího úseku SD v Praze z 17.3.1944. Příloha uvádí, že se 13.3.1944 v Presseklubu konala přednáška prof. R. Höhna, ředitele berlínského Institutu pro zkoumání státu (Institut für Staatsforschung). Pravděpodobně po skončení přednášky mělo dojít k rozhovoru mezi českými novináři, jejichž mluvčím měl být Krychtálek a nejmenovaným řeckým asistentem. Krychtálek podle zprávy nejprve zmínil mezi českými novináři velmi rozšířenou tezi, že čeští novináři měli být „politovánímhodnými tvory“ v českém národě, protože se jak na české, tak i na německé straně potýkali s nesmírnými obtížemi a v podstatě byli izolováni. Na české straně se měli setkávat s apatií, rezignací a pohrdáním, na německé pak mj. s omezujícími pravidly a tuhou cenzurní praxí.

Když byli novináři dotázáni na to, jak vidí osud protektorátu po německém vítězství, vyjádřili se skepticky v tom smyslu, že není jisté, zda říše zachová svůj stávající „mírný“ kurz nebo zda po vítězné válce nesáhne vůči malým národům k bezohlednějším metodám. Případným vyhlášením evropské „magny charty“ ale mohla říše tísňivé pochyby malých národů odstranit. Novináři také jednomyslně odmítli „bolševismus“, přičemž ale Krychtálek zmínil, že během svého pobytu v SSSR získal dojem, že i tam existuje „seriozní střední třída.“ S námitkou, že by čeští novináři byli první, kdo by byl v případě „bolševické invaze“ zlikvidován, vyjádřil Krychtálek nesouhlas, protože jej jeden lotyšský novinář informoval o tom, že ještě rok po příchodu „bolševiků“ byli ve funkcích stejní redaktori. Debata o „bolševismu“ měla dle zprávy SD poskytnout dojem, že německá „vláda“ je zřejmě oproti „Moskvě“ upřednostňována jako menší zlo.³¹⁴

³¹⁴ Betr.: Vortrag von Professor dr. Reinhard Höhn im Presseklub (13.3.1944)

„...Lediglich an einem Tisch kam zwischen tschechischen Journalisten und einem deutschen Begleiter sowie einem anwesenden Ausländer ein sehr reges Gespräch in Gang, das jedoch bald vom Vortrag abkam und die gesamte geistige Problematik offenbarte, mit der sich die tschechische Journalisten gegenwärtig befasten. Besonders nach dem Abgang des deutschen Begleiters wurde das nur noch mit einem griechischen Assistenten geführte Gespräch ausserordentlich offen.

Als Wortführer der tschechischen Journalisten fungierte der Redakteur Krychtálek. Er ging von der in tschechischen Journalistenkreisen viel verwendeten These aus, daß die bedauerlichsten Geschöpfe innerhalb des tschechischen Volkes seien, weil sie nach beiden Seiten hin, sowohl nach der deutschen wie nach der tschechischen, mit ungeheueren Schwierigkeiten zu kämpfen hätten und im Grunde isoliert seien. Wenn ihnen das tschechische Volk mit Apathie, resignation und darüber hinaus mit offener Verachtung begegne, so stießen sie deutscherseits auf einengende Richtlinien und eine starre Zensurpraxis, wenn letztere auch vermutlich über persönliches Einwirken des Staatsministers in der letzten Zeit aufgelockert worden sei.

Über ihre Einstellung zur staatsrechtlichen Form des Protektorats befragt, äußerten sie ihr Misfallen an der Begriff Protektorat, der wegen seines kolonialen Beigeschmacks nicht sehr glücklich gewählt sei. Zurzeit hätten sie den Eindruck, dass das Reich mit der Herausstellung des Protektorats als Musterschöpfung des Guten etwas zu viel täte. Im einzelnen äusserten sie die bekannten Klagen über die Schließung der Hochschulen, über die deutsche Schulpolitik und bedauerten, dass deutscherseits durch keine großzügige Amnestie das Schicksal der zahlreichen Inhaftierten gemildert werde.

Über ihre Zukunftsgedanken bezüglich des Schicksals des Protektorats nach einem deutschen Siege befragt, gaben einige der Journalisten zu verstehen, dass man diesbezüglich skeptisch seien müsse, denn es sei

Pomocníkem

Po aféře s článkem Čtyři roky války a české stanovisko k nim ze září 1943 měl být Krychtálek Moravcem zbaven vedení Národního svazu novinářů a jeho nástupcem se měl stát K. Werner. C. Melč ale Moravcovi podle Krychtálka toto rozhodnutí „rozmluvil s odůvodněním, že jsem mezi novináři oblíben a že aféra s článkem je prý skoncována. Ve skutečnosti, jak mně Melč řekl, obával se toho, aby se do čela svazu nedostal někdo, kdy by kompromitoval novináře častými projevy.“ Na Melčovo naléhání odvolal tedy Moravec své rozhodnutí a Krychtálek zůstal nadále v čele NSN.

Ministru Moravcovi také Krychtálek v říjnu předložil svou zprávu o činnosti vedoucího NSN za léta 1942-1943, podle které si při přebírání vedení NSN byl vědom, že „to není snadný úkol vésti stavovskou organizaci v době mimořádných poměrů válečných.“ Krychtálek musel řešit otázku redaktorů, kteří pozbyli místa v důsledku „restrikce listů.“ Protektorátní vláda nemohla „z různých příčin“ uskutečnit slib pomoci těmto novinářům a proto se Krychtálek rozhodl „pomáhati schopným novinářům, aby se znovu zapojili do redakčního svazku listů, jichž poměry se opět počaly stabilizovat.“

Krychtálek také umožnil peněžní podporu nezaměstnaným novinářům, z nichž většina nalezla uplatnění buď v novinách nebo přijala nenovinářské zaměstnání či odešla do důchodu. V době psaní zprávy tak prý již prakticky nebylo ve svazu nezaměstnaných novinářů. V důsledku válečných poměrů došlo ke zrušení hmotných výhod novinářů (zlevněné jízdné na

keineswegs sicher, ob das Reich seinen gegenwärtigen milderen Kurs beibehalten oder ob es nicht vielmehr nach einem siegreich beendeten Krieg zu einer rücksichtloseren Methode gegenüber den klinken Völkern greifen werde...Es müsste so der Eindruck entstehen, daß das Reich sich grundsätzlich zu jeder Möglichkeit die Hand freihalten wolle. Dies sei Angesichts der Feindpropaganda ein schwerwiegender Nachteil. Durch die Proklamierung einer europäischen Magna charta könnte das Reich psychologisch alle auf den kleinen Völkern lastenden bedrückenden Zweifel beseitigen. So aber müsse man den Eindruck haben, daß das Reich eine Art Geheimprogramm besäße, welches es Punkt für Punkt starr und unelastisch durchsetzt, während es sich nach außen hin grundsätzlich als dynamisch und elastisch gebärde und die Formulierung programatischer Thesen ablehnte....

Gegenüber dem Bolschewismus äußerten die Journalisten einmütige Ablehnung, wenn auch Krychtálek die Auffassung durchblicken ließ, daß er während seines Aufenthalts als Presseemann in der Sowjetunion den Eindruck habe gewinnen können, dass es auch dort so etwas wie einen seriösen Mittelstand mit durchaus guten bürgerlichen Formen gebe. Auf den Einwurf, daß die tschechischen Journalisten wohl die ersten seine würden, die im Falle einer bolschewistischen Invasion umkämen, äußerte Krychtálek verneinend, daß ihnen der lettische Redakteur Kowalewski anders berichtet habe, denn in Lettland seien ein Jahr nach dem bolschewistischen Einmarsch noch die gleichen Schriftleiter im Amte gewesen. Das Gespräch über den Bolschewismus ergab insgesamt den Eindruck, daß die deutsche Herrschaft offensichtlich nur als das geringere Übel gegenüber Moskau vorgezogen wird.“ NA, fond 114, sign. 301-1, Tagebericht SD č. 21/44 (17.3.1944), s. 2-3.

železnici a v tramvajích, volné lístky na společenské podniky) a redaktoři se cítili do jisté míry „existenčně poškozeni, zejména když ani platová úprava nepřinesla nějaké podstatnější zvýšení platů redaktorů.“

Z tohoto důvodu považoval Krychtálek za vhodné, požádat ministerstvo hospodářství a práce o povolení výplaty „výkonnostních přídavků“ redaktorům. Tomuto bylo ze strany ministerstva vyhověno. Pro kontrolu, že příplatky pobírají pouze ti, kteří si je „plně zaslouží“, dohodl Krychtálek s nadřízenými úřady, že návrhy šéfredaktorů předloží NSN prostřednictvím Tiskového odboru Ministerstva lidové osvěty ke schválení. Jako podmínku k získání výkonnostního přídavku stanovil Krychtálek mj., že „každý, kdo se o přídavek uchází musí složit s úspěchem zkoušku z jazyka německého.“³¹⁵ Tiskový odbor MLO měl na základě výsledků zkoušek z němčiny do doby sepsání zprávy dát souhlas k výplatě přídavků 57 redaktorům. Do doby sepsání mělo absolvovat zmíněnou zkoušku přes 200 redaktorů a ostatní se jí měli podrobit během blízké doby.

Krychtálek se po zjištění, že zdravotní stav mnoha redaktorů není dobrý, rozhodl poskytovat těmto „mimořádné výpomoci v nemoci.“ Mnozí novináři podle Krychtálka sice chtěli odejít ze zdravotních důvodů do penze, ale nízká výše penze jim to znemožňovala a proto NSN podal prostřednictvím generálního referátu Tisk ministerstvu hospodářství a práce návrh na zlepšení pensijního pojištění redaktorů. K zajištění právního postavení redaktorů vypracoval NSN návrh redaktorského zákona, který odevzdal generálnímu referátu Tisk k dalšímu řízení. Vzhledem k tomu, že značné procento příjmu redaktorů připadalo na výlohy spojené s výkonem novinářského povolání, požádal svaz ministerstvo financí, aby při nové úpravě odvádění daně ze mzdy bylo redaktorům umožněno odpočítat určité procento z daně ze mzdy jako náhradu výloh spojených s výkonem novinářského povolání. Ministerstvo financí mělo ovšem podle Krychtálka vyhovět jen na rok 1943. Z důvodů zadlužení redaktorů se Krychtálek rozhodl povolit bezúročné půjčky z prostředků Svazu ke krytí „některých tíživých dluhů.“

Po přestěhování NSN do prostor Presseklubu v dubnu 1943 se Krychtálek rozhodl navrhnout „příslušným činitelům“, že k oživení společenského ruchu v Presseklubu by svaz jako řádný člen pořádal vždy jednou týdně pro své členy večírky s různými představiteli protektorátního veřejného života. „Znamenalo by to především navázání společenského styku

³¹⁵ Krychtálek se zkoušce z němčiny podrobil 16.2.1943 v Praze. Dle „vysvědčení“ přeložil stať z článku „Torpedoflieger gegen Geleitzug“ /B. Börsenztg. 2.II.43/“ a následně německy konverzoval na témata „Tiskové poměry v Říši, Hptm. Wilh. Weiss - Max Amann.“ Krychtálek byl vyhodnocen v: „a) překladu, výborný, b) rozhovoru: velmi dobrý, celkově: výborný“. Zkušební komisářem byl K. Kraus. NA, fond ASYN, k. 114.

redaktorů s vedoucími osobnostmi z kruhů hospodářských, průmyslových a kulturních“ tvrdil Krychtálek a pokračoval s tím, že „těmito večírky by nebyla sledována jen společenská zábava, nýbrž především výchova novinářského dorostu.“ Presseklub měl k tomuto účelu bezplatně zapůjčit své prostory a NSN by „pozval jako své hosty některé osobnosti a redaktory, jichž účast by v rámci večera považoval za vhodnou“, přičemž „program večera by se dělil na část zábavnou, která by byla jen zcela krátká a sloužila by především k vytvoření dobré nálady hostů a na část volné debaty účastníků o aktuálních otázkách z oboru jejich působnosti.“ Jako příklad pak Krychtálek uvedl večer s dělníky: „Svaz by pozval několik vedoucích funkcionářů NOÚZ, dále několik předsedů závodních výborů, několik vybraných dělníků z různých průmyslových závodů a sociálně politické redaktory denního tisku.“

Pro rok 1943 jmenoval Krychtálek svými náměstky V. Rybu, K. Wernera, J. Scheinosta a za členy poradního sboru V. Crhu, V. Fialu, A. J. Kožíška, J. Kolaříka, J. Křemena a J. Pelíška.³¹⁶

Na konci roku 1943 se Krychtálek údajně až z novin dozvěděl, že byl podobně jako i jiní vedoucí různých organizací jmenován členem přípravného výboru České ligy proti bolševismu. Podle Krychtálka bylo členství spojeno s jeho funkcí v NSN a nikoliv s jeho osobou. Krychtálek o tom mluvil s Wernerem, jenž jej do přípravného výboru navrhl a žádal Wernera, aby jej ani jiné novináře do výboru Ligy již nenavrhoval. Werner měl ale princip zastoupení novinářů ve výboru obhajovat a tak byl Krychtálek „velmi překvapen“, když do rozšířeného výboru Ligy byli novináři na konci ledna 1944 jmenováni „ještě ve větším počtu.“ Mezi nimi byl i Krychtálek a ostatní šéfredaktoři denníků. Podle Krychtálka „o nějakém mém souhlasu k přijetí tohoto členství ve výboru Ligy nemůže být vlastně řeči, poněvadž jsem byl pozván na schůzi do Ministerstva lidové osvěty, aniž bylo předem oznámeno, že se jedná o Ligu proti bolševismu a když jsme tam byli shromážděni, vstoupil Leitgeb, přečetl seznam pozvaných, prohlásil, že jsou jmenováni ministrem Moravcem členy výboru Ligy proti bolševismu a u všech přítomných pokládal Leitgeb účast za souhlas se členstvím.“

Kromě tohoto formálního převzetí členství ve výboru Ligy Krychtálek dle svého poválečného vyjádření v této organizaci nikdy nevyvíjel žádnou činnost, neúčastnil se žádných

³¹⁶ NA, fond ASYN, k. 114, Krychtálkova zpráva E. Moravcovi o činnosti vedoucího NSN za rok 1942-1943 z 25.10.1943, s. 1-4.

Oběžník z 3.11.1943 určený šéfredaktorům obsahuje oznámení že NSN „poskytne těm svým členům, kteří naléhavě potřebují peněžní výponoc, bezúročné půjčky do K 5000,-. O půjčku nutno požádat Svaz dopisem, na němž budou uvedeny důvody, pro které žadatel potřebuje peněz... a tyto dopisy budou opatřeny potvrzením šéfredaktora, že zápujčku doporučuje a potvrzením vydavatelstva, že je ochotno se za zápujčku zaručit. Dopis bude zakončen prohlášením žadatele o tom, jak velké splátky měsíčně mu mají být sráženy pokladnou podniku ze

schůzí, ani nikdy nebyl v úředních místnostech Ligy a dokonce si stěžoval Wolfovi, že „Liga proti bolševismu angažuje ve svých přednáškách jen novináře a jako šéfredaktor měl jsem četné nepříjemnosti s redakcí korespondence této Ligy, která si ustavičně stěžovala Wolfovi, že neotiskují jejich zprávy a články.“ Toto prý M. Wolf několikrát na tiskové konferenci Krychtálkovi vytýkal.

V letech 1944-1945 se Krychtálkem vedený NSN mimo jednání s protektorátními úřady (zvláště s Ministerstvem lidové osvěty) věnoval činnosti v sociální oblasti, např. podpoře nemocných nebo totálně nasazených členů NSN a poskytování půjček zaručených vydavatelskými podniky. Krychtálek se po válce hájil tím, že při poskytování zmíněných půjček se snažil umožnit kolegům novinářům přilepšení v tíživé době války a nikoliv osobní prospěch. Druhým důvodem se měly stát pověsti o nadcházejícím znehodnocení peněz a Krychtálek se proto snažil, aby byl NSN v roli věřitele a vrátily se mu případně peníze hodnotné, než aby v pokladně svazu zůstaly peníze ohrožené znehodnocením.³¹⁷

Jak na činnost vedoucího NSN Krychtálka pohlíželi jeho podřízení z vedení svazu? Tajemník NSN K. Zieris po válce uvedl, že po Krychtálkově nástupu do čela NSN, chtěl svaz opusit, ale „na žádost ilegální skupiny novinářů, tlumočenou mi dr. Bauerem, jsem ve funkci tajemníka Svazu setrval.“ Krychtálek podle Zierise „z počátku sliboval ve Svazu převratné změny, ale po čase pozbyl o Svaz zájem.“ Zieris soudil, že poskytováním půjček a podpor se Krychtálek snažil získat sympatie redaktorů a tím si je také osobně zavázat. Mělo se přitom jednat o výhodné půjčky „třeba až desetitisícové a splátky činily také jen třeba 50 K měsíčně.“

Úřednice NSN L. Polcarová při poválečném šetření Krychtálkovy činnosti uvedla, že si Krychtálek po ustanovení do funkce vedoucího NSN „počínal naprosto autoritativně a ...veškeré záležitosti, týkající se Svazu opatřoval a obstarával ... naprosto sám a pouze jednou ho po dobu dovolené krátce zastupoval Ryba. Krychtálkovo působení ve Svazu projevilo se tím, že veškerá agenda vlastně přestala, Svaz nevedl žádných do té doby známých jednání, schůze nebyly pořádány a korespondence byla proto velmi slabá.“ K prvním významnějším Krychtálkovým činům ve vedení svazu patřila podle Polcarové revize členů Svazu, kteří stáli mimo redakce novin. Krychtálek měl z různých důvodů neumístěným novinářům nabízet práci prostřednictvím ministra E. Moravce a pokud „žurnalista nabízené zprostředkování odmítl, byl prostě ze seznamu členů vyškrtnut. Takovou čistku členských kartoték prováděl Krychtálek

služného. Poskytnutí půjčky předpokládá souhlas příslušného tiskového úřadu.“ NA, fond ASYN, k. 109, Oběžník šéfredaktorů, Praha 3.11.1943.

³¹⁷ ABS 300-12-1, s. 79, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 22.10.1946 u MV v Praze, NA, fond ASYN, k. 123, 124, Korespondence NSN za léta 1942-45.

potom periodicky asi v půlročních intervalech. Při dalších čistkách však již nabídka nějakého zaměstnání se nestávala a žurnalista byl prostě vyřazen a jako člověk, který nebyl kryt novinářskou legitimací, spadal pod pravomoc pracovního úřadu.“

Mimo běžných prostředků měl mít podle Polcarové svaz k dispozici zvláštní fond, jenž pocházel z daru českých novinářů „„ kteří odletěli do Anglie“ a měl sloužit jako podpora pro novináře v nouzi. Polcarová uvedla, že se o tomto fondu Krychtálek nějakým způsobem dozvěděl a začal se o něj zajímat a posléze zařídil, aby „z něho byly vypláceny půjčky redaktorům Noviny ve výši po 5.000 K. Fond byl již značně oslaben a bylo zřejmé, že Krychtálkovou snahou bylo tento fond úplně vyčerpat. Šlo o zvláštní tajné konto uložené v Holešovické záložně. Pohyb na kontě neprojevoval se nikdy při sestavování normální spolkové bilance.“ Podporami, resp. půjčkami redaktorům v Novině měl Krychtálek sledovat ten účel, aby si redaktory naklonil, resp. zavázal. Ve svazu Krychtálek dle svědectví Polcarové pěstoval jiný způsob, jak získávat příznivce. „Činil tak tím, že několika zejména hezkým dámám vystavoval legitimace o členství ve Svazu, aby je kryl před pracovním úřadem. Divně to kontrastovalo na druhé straně s jeho snahou vyškrtnouti ze seznamu žurnalistů staré novináře.“³¹⁸

³¹⁸ ABS 300-12-1, s. 397, Protokol sepsaný s K. F. Zierisem 2.10.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 327, Protokol sepsaný s L. Polcarovou 6.9.1946 u MV v Praze.

O Krychtálkově „autoritativním“ vedení NSN se po válce do protokolu zmínil i jeden z jeho náměstků ve vedení svazu V. Ryba. Tamtéž, s. 313, Protokol sepsaný s V. Rybou 5.9.1946 u MV v Praze. Podle Křemenovy výpovědi „veškeré rozhodování o věcech NSN bylo výhradně v jeho (Krychtálkových - pozn.aut.) rukou a tzv. poradní sbor byla jen instituce formální bez jakékoliv spolkové pravomoci.“ Tamtéž, s. 279, Protokol sepsaný s J. Křemenem 27.8.1946 u MV v Praze.

Krychtálek Zierise označil za člověka, který „se bál před Němci“ a na důkaz svého tvrzení uvalil několik příhod. Jedna se měla týkat čistě českých tabulek s označením NSN na domě na Masarykově nábřeží, v němž sídlila také kavárna Lumír. Krychtálek měl být vyzván německou pořádkovou policií, aby tyto tabulky byly vyměněny za dvojjazyčné. Na to měl naléhat i Zieris. Krychtálek měl také Zierisovi nařídít, aby „zavedl kartotéku internovaných členů, do které byly zařazováni takto postižení redaktori a neztráceli proto svých nároků, poněvadž zůstali členy, zejména pokud se týče ponsijního pojištění a jiných podpůrných novinářských akcí.“ V případě zatčení některého člena NSN měl být tento na příkaz daný Krychtálkovi z „německých úředních míst“ vyloučen ze seznamu členů. Zieris měl na Krychtálka naléhat, aby se řídil dle německého nařízení a upozorňoval na nebezpečí hrozící svazu.

Krychtálek se také snažil podporovat ze svazových prostředků manželky zatčených novinářů, ale Zieris se měl zdráhat uposlechnout tohoto jeho příkazu. Zieris podle Krychtálka „učinil zadost mému příkazu teprve tehdy, když jsem mu na jeho žádost předložil potvrzení Wolframa..., že souhlasí s tím, aby podpora tomu kterému novináři byla vyplacena.“ Zieris měl také mít obavy posílat na MLO jen české dopisy a proto Krychtálkovi předkládal k podpisu dopisy česko-německé. „Jinak můj poměr k Zierisovi byl přátelský, týž mi daroval nějaké obrázky, které sam maloval a kromě toho vychvaloval mě v Národní politice, v Národní práci apod. se stanoviska českého, což může také prokázati Scheinost.“ ABS, fond 305, sign. 116-3, s. 14-15, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 17.6.1946 u MV v Praze.

V NOVINĚ

Krychtálkovy pokusy o proniknutí do protektorátní politiky prostřednictvím Národního souručenství, jeho „stýkání se a potýkání se“ s představiteli protektorátní vlády a jeho působení ve vedení novinářské organizace již byly popsány. Krychtálek se ovšem snažil ovlivňovat také dění v Novině a z pozice šéfredaktora řídil nejprve Večer a později Venkov.

V období, kdy byl předsedou představenstva Tiskařských a vydavatelských podniků Novina R. Beran neměl Krychtálek na vedení podniku žádný vliv a pokud v té době zasahoval i do jiných záležitostí než bylo řízení Večera, jednalo se hlavně o intervence u generálního ředitele Noviny A. Juna ve prospěch „neobyčejně nízko placených zaměstnanců Noviny.“ Přes počáteční zdráhání prý A. Jun vždy Krychtálkovým žádostem vyhověl a jejich vzájemný poměr byl velmi dobrý. Jak již bylo zmíněno, využíval A. Jun Krychtálkových služeb k intervencím u Gregoryho nebo Wolmara ve věcech, kde „šlo o životní zájmy Noviny.“

S A. Junem a R. Halíkem se Krychtálek podle své poválečné výpovědi také dohodl na tom, že právě Večer, který „nebyl vysloveně listem zemědělským a měl kromě toho nepatrný náklad a ještě menší prodej“ se měl „exponovat ve smyslu německých tiskových příkazů úplně.“ Halík i Jun poukazovali na to, že „na jedné straně zůstanou Venkov a Lidový denník, které dohromady měly stotisícový prodej, ušetřeny od aktivistických článků, na druhé straně pak při eventuelních poukazech Němců, že se jim ukáže Večer jakožto aktivistický list Noviny.“ Na Krychtálkovy námitky, že tímto způsobem nebude kompromitován jen Večer, ale také Krychtálek a jeho redaktoři, se mu dostalo odpovědi, aby se nebál, že při případném vyšetřování těchto věcí objasní tuto domluvenou úlohu představitelům bývalé agrární strany, kteří se nacházeli v emigraci, přičemž dle Krychtálka konkrétně jmenovali M. Hodžu, J. Lichnera a L. Feierabenda.

Z toho důvodu Krychtálek podnikl pro Novinu „četné intervence“ u Němců a Večer zaujal aktivističtější linii, než další dva deníky Noviny - Venkov a Lidový deník. Krychtálkovi navíc přinesly tyto intervence u německých míst podle jeho vyjádření dva nepříznivé následky: „jednak Češi dívali se na tyto mé styky s Němci s nedůvěrou, jednak jsem se tím s těmito

Němci byl nucen seznámit blíže a oni potom velkou část svých tiskových příkazů soustřeďovali na mé osobě.“³¹⁹

Až do svého zatčení v květnu 1941 byl R. Beran, jako předseda představenstva Noviny, „nejvyšší instancí, která o poměrech v podniku rozhodovala.“ Pro redakční věci byl jeho zástupcem R. Halík, ve věcech administrativního vedení podniku generální ředitel Noviny A. Jun. Provozní „schodek“, který měl v některých letech činit až 4 miliony K, byl původně hrazen agrární stranou. Německou okupací ale podle Krychtálka zanikly finanční zdroje, které agrární strana měla a tak provozní schodky nebyly kryty. Mimoto byla Novina dlužna hlavně Ústřední jednotě hospodářských družstev a Agrární bance kolem 60 milionů K. Vedení Noviny vedlo od roku 1940 jednání o další úvěr s Ústřední jednotou hospodářských družstev, která ovšem chtěla obsadit svými lidmi důležité pozice ve vedení Noviny tak, aby mohla její hospodaření kontrolovat, ale také řídit. Prakticky to podle Krychtálka mělo znamenat odchod R. Berana z předsednické funkce a jeho nahrazení některým z činitelů Ústřední jednoty hospodářských družstev. S tímto plánem, s nímž souhlasil i A. Jun, byl prostřednictvím Krychtálka seznámen i A. Eliáš, který s plánem vyjádřil souhlas a „v rámci svého plánu na reorganizaci veřejného života chtěl dosáhnout Beranova odchodu do soukromí vůbec.“

Předsedou představenstva se po Beranově zatčení stal člen představenstva a ředitelství Ústřední jednoty hospodářských družstev V. Švec a jednota poté projevila ochotu Novině finančně pomoci. Tím došlo k realizaci Krychtálkova návrhu učiněného Eliášovi. Krychtálek se se Švecem do doby jeho příchodu do vedení Noviny neznal a seznámil se s ním až na podzim 1941, kdy došlo k personálním změnám v Novině. Švec měl Krychtálka požádat o dodání přehledu denních listů a časopisů vydávaných Novinou. Při jejich rozhovoru na toto téma došlo i ke zmínce o tiskárně, administraci a expedici a k návrhům na zlepšení výroby novin a jejich prodeje. V té době se technickým ředitelem Noviny stal V. Drda a obchodním ředitelem V. Vild. Na obsazení pozice generálního ředitele se nic nezměnilo neboť jim zůstal A. Jun.³²⁰

Krychtálek nabyl v té době i vliv na věci mimo jeho redakci, protože ředitel Švec vyslyšel jeho názor, že pro tiskařský podnik mají největší význam noviny a časopisy a rozhodl se reorganizovat podle toho Novinu. Švec si vytvořil „tzv. ředitelství“, kde zasedal on sám, generální ředitel Jun, člen správní rady Noviny Vodák a s poradním hlasem. Na Švecovu žádost docházel na tyto denní schůzky i Krychtálek a vzhledem k tomu, že Švec měl na poradách prosazovat především Krychtálkovy názory, mělo dojít k rozšíření názoru, že celá

³¹⁹ ABS 300-12-1, s. 69-70, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 21.10. 1946 u MV v Praze.

tato skupina podléhá Krychtálkovu vlivu. Tento vliv byl ale podle Krychtálka dán jen tím, že dovedl jak Švece tak i Vodáka přesvědčit o správnosti svých návrhů.

Během dvouměsíčního pobytu v podolském sanatoriu na podzim roku 1941 se Krychtálek několikrát setkal i s V. Švecem, jenž se přicházel poradit o různých opatřeních, která chtěl provádět v Novině. Během jedné z těchto návštěv u Krychtálka došlo k setkání Švece s Wolmarem, který jim oznámil, že tak jako jiné vydavatelské podniky obdrží i Novina do správní rady nějakého německého zástupce a doporučil Švecovi, aby správní rada Noviny kooptovala jako člena generálního ředitele Orbisu Friedricha Rudla.

Kolem nominace F. Rudla na funkci v Novině nebylo mezi Krychtálkem a Švecem sporů, protože to pokládali „za nutné zlo,... nemohli jsme se dost dobře bránit, jelikož téměř ve všech velkých tiskových podnicích byli již ve vedení Němci.“ S Rudlem v dozorčí radě tiskárny Schulz dobře vycházel i A. Jun a s Wolmarovým návrhem proto souhlasil i on.

Když se po návratu z lázní v Reinerzu v únoru 1942 Krychtálek opět vrátil do podniku, účastnil se schůzek i F. Rudl, mezitím kooptovaný do správní rady Noviny. Na jaře 1942 došlo na Rudlův návrh k penzionování generálního ředitele Noviny A. Juna a prokuristy Běhala, jelikož Rudl došel z výsledků přezkoumání bilance fy. Schulz, že tato bilance byla falešná a vinil z toho oba výše zmíněné představitele vedení Noviny. Spolu s nimi měl původně odejít i prokurista Noviny dr. Mrkvan, který ale po Wolmarově intervenci mohl v Novině, na rozdíl od obou zbylých zůstat. F. Rudl, jenž byl zároveň generálním ředitelem Orbisu, začal postupně omezovat i Krychtálkův vliv v Novině. Po Junově odchodu si Krychtálek podle některých svědectví vynutil přidělení bytu v budově Noviny v ul. Na Florenci 13, který byl dříve užíván generálním ředitelem Noviny.³²¹

Na jaře 1942 intervenoval Krychtálek u Wolmara ve věci zatčeného redakčního tajemníka dr. Drbala přičemž mu Wolmar další den sdělil, že se nejedná o vážnou věc. Krychtálkův poměr k Drbalovi nebyl prý sice přátelský, ale jinak byl naprosto korektní. Ke vzájemným rozporům mělo docházet jen ve věcech bezvýznamných a podřadných, jež vyplývaly z Drbalovy funkce kontrolora výdajů a honorářů redaktorů. Krychtálek měl dokonce doporučovat Drbala na lépe placenou funkci generálního tajemníka podniku.³²²

Za Drbalovým zatčením měl být, alespoň podle toho co Krychtálek slyšel v redakci, buď redaktor A. V. Bejček nebo redaktor Č. Ježek. Drbal měl totiž přijít Ježkovi na jeho machinace

³²⁰ Tamtéž, s. 70.

³²¹ ABS, 300-12-1, s. 60, 72, Protokoly sepsané s V. Krychtálkem 16.10 a 21.10.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 328, Protokol sepsaný s L. Polcarovou u 6.9.1946 MV v Praze,

³²² ABS 300-12-1, s. 59a, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 17.10. 1946 u MV v Praze.

s honoráři a vše hlásit Švecovi, který dal Ježkovi ústní výpověď. Výpověď byla ale na základě intervence ministra zemědělství a lesnictví A. Hrubého pozdržena a došlo také k zatčení V. Švece. S oběma zatčeními byl spojován Č. Ježek, ale nebylo mu to možné nijak dokázat. K zatčení Švece uvedl po válce Krychtálek, že jmenovaný byl již jednou před atentátem na Heydricha zatčen pro předčasné uveřejnění oběžníku adresovaného malým mlýnům, jejichž družstva byl předsedou. Tím, že zveřejnil oběžník o několik dnů dopředu, měl Švec dle gestapa poškodit zásobování.

Na žádost Vodáka, vrchního ředitele Ústřední jednoty hospodářských družstev a místopředsedy v Novině, intervenoval Krychtálek ve Švecově věci u Wolmara s tím výsledkem, že zadržený byl propuštěn na svobodu, ale případ byl dále vyšetřován. Po atentátu na Heydricha docházelo v podnicích k projevům a jedním z prvních byl Švecův projev v Novině, učiněný z Rudlova příkazu. Dva nebo tři dny nato byl Švec zatčen. Podařilo se mu, ale informovat prokuristu Noviny dr. Mrkvana a požádat jej o zpravení Krychtálka o tomto zatčení. Krychtálek se snažil o setkání s Wolmarem, ten ale nabyt ve své kanceláři přítomen a tak se Krychtálkovi podařilo získat podporu Rudla, který se telefonicky dohodl s K. H. Frankem na jednání o Švecově případě. Krychtálek se odpoledne téhož dne u Wolmara zaručil za Švecovu loajálnost a požádal jej o podporu v celé záležitosti. Rudl ani Wolmar, nebyli ale schopni Krychtálkovi další den sdělit jaký měla jejich intervence výsledek. Nejistota ve Švecově případě měla trvat „dosti dlouho“ a byla ukončena až příchodem paní Švecové, která Krychtálkovi ukázala oznámení o manželově popravě.

Až do té doby měl být Krychtálek přesvědčen o tom, že Švec žije a naléhal na Wolframa, aby v jeho věci něco podnikl. Na Krychtálkovu výtku, že intervence nebyla účinná a že bylo zamlčeno vykonání popravy, mu Wolfram odpověděl, že „totiž po společné Wolframově a Rudlově intervenci byl snad omylem propuštěn někdo jiný stejného jména“, další podrobnosti k Švecově případu ale nesdělil. Podle Krychtálkova názoru byl Švec zatčen, podobně jako jíní v době po atentátu na Heydricha, protože na gestapu byl jeho neuzavřený spis z doby vyšetřování případu z oběžníkem. Krychtálkův osobní poměr ke Švecovi byl prý velmi přátelský, nikdy s ním neměl „žádných kontroverzí“. V Novině se v souvislosti se zatčením Drbala i Švece mělo podle poválečného svědectví redaktora K. Šlais-Kovala hovořit o Krychtálkově podílu na jejich uvěznění.³²³

³²³ Tamtéž, str. 60a-61a. K žádostem o intervence u Wolmara Krychtálek po válce uvedl: „Nikdy se mi nepodařilo také zjistit, jestli Wolfram se mnou hrál otevřenou hru a jestli ony intervence, které jsem u něho prováděl, uplatňoval na příslušných německých místech. V několika případech dosáhl úspěchu, ve věci Švecově zůstal mi však Wolframův postup nejasný. Domníval jsem se však, že v tomto případě neúspěch intervence byl

Po Švecově popravě začaly úvahy o tom, kdo se stane jeho nástupcem. Rudl řekl Krychtálkovi a Vodákovi, že se předsedou představenstva Noviny stane ten, koho určí ministr zemědělství a lesnictví A. Hrubý. Na podzim 1942 byl zvolen předsedou představenstva ing. Holý, jenž byl zároveň i funkcionářem Svazu zemědělství a lesnictví. Krychtálkovy názory byly přehlíženy, schůzi se mohl účastnit jen po předchozím ohlášení a jen pokud se jednalo o novinářských záležitostech. Krychtálkův vliv v Novině podle jeho vyjádření „upadal, rozhodování se přesunulo úplně na Rudla, Holého a Vilda, který mezitím byl kooptován do ředitelství a úředníci, kteří spolupracovali předtím se mnou, byli většinou propuštěni. Na tom se již nezměnilo nic až do konce okupace, já jsem byl odkázán nadále jen na úsek svého listu.“³²⁴

Počátkem roku 1944 se Krychtálek rozhodl využít Wolframova odchodu k reorganizaci Večera, jelikož „odpadly všechny důvody, které z tohoto časopisu činily po výtce aktivistický list.“ K provedení reorganizace jej vedlo několik důvodů. Krychtálek přestal očekávat, že bude nějakým nástupcem F. Hofmana instruován pro další ilegální práci a odpadl tedy důvod pro krytí této protiněmecké činnosti před okupanty. Dalším důvodem byl zvýšený přiděl papíru pro Večer s čímž se pojil jednak zvýšený náklad (dle Krychtálkova vyjádření 30.000 výtisků) a s tím zvětšení počtu čtenářů, jednak na to navazující větší vliv uveřejňovaných článků na veřejnost. Z tohoto důvodu nechtěl Krychtálek ve Večeru dále uveřejňovat aktivistické články. Dále byly postupným německým nátlakem Venkov i Lidový deník donuceny uveřejňovat aktivistické články a tak zmizel důvod krýt psaním Večera oba listy Noviny. Posledním důvodem byl Wolmarův odchod z vedení generálního referátu Tisk a s ním spojené oslabení dozoru nad českým tiskem. Došlo také ke změnám v redakci Večera, protože někteří redaktori přešli do jiných novin a časopisů a to umožnilo Krychtálkovi přijmout nové síly nezatížené „z dřívějších dob psaním politických článků.“

snad zaviněn nedostatkem času, který zabránil Wolframovi možnosti obrátit se s intervencí na ministra Fricka, u něhož býval dříve tajemníkem a jehož osoby používal k intervencím v jiných případech.“ Tamtéž, s. 62a.

Podle redakční tajemnice Večera K. Drdové se všichni zaměstnanci měli Krychtálka bát pro jeho známosti s Němci a často mu připisovali větší vliv než ve skutečnosti měl. Drdová ovšem neslyšela nic o to, že by Krychtálek měl mít podíl na zatčení kohokoliv z Noviny. U R. Korčáka se mělo soudit na spojení s primátorem Klappou, u Drbala na vztahy k ilegální organizaci záložních důstojníků a u Švece měl být důvodem k zatčení oběžník „malomlýnům o nařízeném vymílání jednotné mouky.“ ABS 300-12-1, s. 410, Protokol sepsaný s K. Drdovou 30.10.1946 u MV v Praze.

Ani R. Korčák si nemyslel, že by za jeho zatčením měl stát Krychtálek a až po návratu z koncentračního tábora mu bylo sděleno zaměstnanci Noviny, že „se domnívali, že mé zatčení stejně jako zatčení dr. Drabala, stalo se na základě důvěrných informací, které o mně a o dr. Drabalovi poskytl snad Krychtálek Němcům. Musím však podotknout, že Krychtálek o mé podzemní činnosti...nic konkrétního nevěděl.“ Tamtéž, s. 355, Protokol sepsaný s R. Korčákem 13.9.1946 u MV v Praze.

³²⁴ ABS 300-12-1.s. 72, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 21.10.1946 u MV v Praze.

V létě 1944 se opět projevil nedostatek novinového papíru a Němci začali uvažovat o zastavení vydávání dalších listů. V Novině se tak mělo stát v případě Venkova, neboť podle C. Melče nepřipadal pro svou úroveň Večer v úvahu. Navíc jeho zastavení podle Krychtálka mohlo vyvolat rozruch v české veřejnosti. Vedení Noviny i ministr Hrubý ale intervenovali u „německých tiskových úřadů“, aby byl Večer zastaven a ponechány oba listy se zemědělským obsahem, tj. Venkov a Lidový deník. Tak se i stalo a vydávání Večera bylo k 31.8.1944 zastaveno. Do obou listů nastoupili noví šéfredaktoři - do Venkova od 1.9.1944 Krychtálek a do Lidového denníku J. Křemen z A-Zet. V Krychtálkově případě byly prý k jeho jmenování šéfredaktorem Venkova následující důvody: „jednak kdybych vypadl z vedení jakéhokoliv listu, nebylo by možným, abych se stal jen redaktorem, poněvadž by tomu veřejnost byla připínala odůvodnění související s pověstným článkem z podzimu 1943, jakož i se změnou linií Večera a kdybych přestal být novinářem vůbec, bylo by nemožné abych setrval ve vedení Svazu a Němci měli tehdy tendenci ukazovat všechna zřízení jako stabilní a pokud možno měnit co nejméně.“³²⁵

Dalším důvodem proč se vedoucím Venkova stal Krychtálek, byly intervence ze strany ministra Hrubého u vedoucího zvláštního oddělení Kulturní politika M. Wolfa a představitelů Noviny Holého a Vilda u A. Söhnela, jenž byl Wolfem pověřen vedením generálního referátu Tisk, aby Halík odešel do penze a jeho nástupcem se na přání Hrubého stal redaktor Venkova Č. Ježek. Nakonec se ale šéfredaktorem Venkova stal Krychtálek a Halík se ujal vedení „krajinského tisku“, tj. byl vedoucím všech týdeníků vydávaných Novinou, platově však nebyl zkrácen. Do té doby velmi dobrý vzájemný poměr mezi Halíkem a Krychtálkem se ale změnil v „chladnou korektnost“, neboť Halík zastával názor, že Krychtálek měl nabídku na vedení Venkova odmítnout.

Poté, co Venkov za Krychtálkova vedení „svými články vzbudil netušený ohlas mezi...čtenáři“, změnil Halík podle Krychtálka svůj poměr „v chladnou korektnost a potají snažil se, aby mě můj úkol ztížil.“ Vedle odcizení s R. Halíkem se Krychtálek také setkal s

³²⁵ ABS 300-12-1.s. 79-80, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 21.10.1946 u MV v Praze. R. Halík po válce uvedl, že v roce 1944 měl Večer „velmi značný náklad, myslím že přes 100 000 výtisků a byl po Večerním Českém slově nejrozšířenějším listem. Pro Večer neplatily zásady omezování nákladu a šetření papírem, Večer měl spoustu kolportérů, nesmělo se hledět na remitendu a bez ohledu na pasivnost listu byl po dlouhou dobu vydáván.“ K zastavení Večera sáhli prý Němci proto „že Venkov byl považován za reprezentační selský list, měl řadu dopisovatelů z řad inteligence i výkonných zemědělců, což ovšem přestalo, když se Krychtálek stal šéfredaktorem.“ Tamtéž, s. 335, Protokol sepsaný s R. Halíkem 9.9.1946 u MV v Praze.

Při svém příchodu do Venkova si sebou Krychtálek přivedl svého zástupce z Večera A. Sedláčka, jenž se stal jeho zástupcem i ve Venkovu a Krychtálek se dle A. Mencáka měl také vyjádřit ve smyslu „že se chce vrátit k původnímu selskému charakteru Venkova, že politické články bude psát pouze on a redaktor Sedláček a ostatní redaktoři mají se věnovat otázkám hospodářským, sociálním a kulturním.“ Tamtéž, s. 344, Protokol sepsaný s A. Mencákem 11.9.1946 u MV v Praze.

nepřízní ministra A. Hrubého, který byl nespokojen s linií Venkova. Podle Krychtálka Hrubý „téměř denně...činil Venkovu výtky v odborných věcech zemědělských, v nichž Venkov zastával linii družstevní a nikoliv linii Hrubým založeného Svazu zemědělství a lesnictví.“ Také někteří z Krychtálkových redaktorů (A. Mencák, J. Mach, K. Koval a A. Svoboda) měli být Wolfem hodnoceni jako politicky nespolehliví. Krychtálek po válce uvedl, že se jednalo o nejtěžší období jeho činnosti za celou dobu okupace, protože „na jedné straně vyrostli mně tito vlivní nepřátelé, a na druhé straně Wolfram, který býval mou oporou, byl pryč a nemohl jsem se v případných konfliktech odvolávat ani na aktivistické články, poněvadž jsem již dlouhou dobu žádné takové články nepsal.“³²⁶

Jak Krychtálka viděli jeho podřízení v redakci, zaměstnanci a kolegové v Novině?

Podle výpovědi bývalé úřednice Noviny J. Jonášové „převážná část zaměstnanců Noviny neměla Krychtálka ráda, panoval před ním všeobecně strach, poněvadž Krychtálek byl v případě, že se rozzlobil a nebo a někoho zanevřel, velmi nebezpečný neboť ve vzteku nešetřil nadávkami, výhrůzkami, ba přímo byl až nepřičetný.“

Jak po válce uvedla někdejší redakční tajemnice K. Drdová, Krychtálek se „vyznačoval ...tím, že přes den byl přímo líný než aby něco dělal, chodíval s oblibou po kancelářích a bavil se. Své původní články psával si v noci ve svém bytě na malém psacím stroji a mnohdy se stalo, že jsem ho do bytu volala během dopoledních hodin a ptala jsem se ho přijde-li do redakce. On mi odpovídal, že je dosud v pyjama, třeba bylo již ke dvanácté hodině polední a že píše sám na stroji některé náměty a že hotovou práci přinese do redakce, aby mohl jít přímo do tiskárny. Naproti tomu v redakční kanceláři diktoval mi příspěvky do novin velmi zřídka a to jen tehdy, když se vrátil z tiskových konferencí a donesl si poznámky a tiskové příkazy.“

Pro vedení redakce Večera si Krychtálek podle někdejšího technického ředitele a prokuristy Noviny V. Drdy „vymohl...jakousi úplnou autonomii a nenechal si do těchto věcí od ředitelství Noviny a vůbec od nikoho zasahovat. Opíral se při tom o německá služební místa, chlubil se svými styky s Gregorym a Wolframem...V ostatních podnikových záležitostech vymohl si Krychtálek vlivnou pozici spíše vinou správy závodu, zejména generálního ředitele Juna a dr. Mrkvana.“ Po příchodu Němců bylo podle Drdy třeba často vyjednávat s německými úředními místy a oba jmenovaní funkcionáři nenašli z řad podnikových zaměstnanců nikoho schopnějšího a spolehlivějšího, komu by svěřili spojovací službu s německými služebními místy. Správa Noviny svěřovala tedy Krychtálkovi vyřizování různých drobnějších služeb a Krychtálek toho využíval a osoboval si v podniku různá, jemu

³²⁶ ABS 300-12-1, s. 81, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 22.10.1946 u MV v Praze, NA, fond NSd, k. 129,

do té doby nepřislušející práva. Krychtálek se tak např. zasadil o nárůst platů u starších zaměstnanců Noviny, ale u toho nemělo zůstat a on se dostával do konfliktů s vedením podniku „a opíraje se o německá služební místa osoboval si práva mluvit do podnikových věcí.“ Krychtálek měl při sporech vyhrožovat, že přestane pro podnik konat „různé zprostředkovatelské služby“ a nebo, že „vůbec se postará o odstranění osob, které mu bránily v prosazení jeho záměrů.“ O konkrétních výsledcích podobných Krychtálkových hrozeb ale Drda nic nevěděl.

Podle redaktora K. Šlaise-Kovala se Krychtálek zvláště po atentátu na Heydricha snažil ovlivnit v aktivistickém duchu i ostatní listy Noviny - Venkov a Lidový deník. Šlais spolu s redaktorem Brousilem se mu v tom měli snažit bránit „a přes jeho hrozby jsme pokud možno bylo zachraňovali ryze kulturní rubriky.“ Krychtálek měl ovšem oběma hrozit „předhazováním gestapáckých trestů a drasticky ukazoval, co by nás čekalo, kdybychom se nepodřídili. Řekl Brousilovi a mně: ‚Bylo by vám milejší, nechat si pálit prsty na svíčke nebo zabodávat špendlíky pod nehty ?‘“ Šlais měl Krychtálek „žádat“ o napsání aktivistických článků a když Šlais odmítl, měl jej přesazovat z místa na místo a po jedné jejich vzájemné hádce se měl podle Šlaise Krychtálek vyjádřit „, abych si s ním nehrál nebo, že mě dá k dispozici pracovnímu úřadu.“ Proti Šlaisovu očekávání, ale k takovému vývoji nedošlo - podle Šlaise proto, že se měla začít měnit situace a Krychtálek se měl snažit „jevit jako by byl smýšlení protiněmeckého“, ale „jeho falešná hra byla mnohými zaměstnanci Noviny prokouknuta.“

Redakční zřízenec Noviny A. Mucha po válce uvedl, že Krychtálek „jest člověk bezcharakterní a velmi mstivý. Kdo mu byl nepohodlný, hleděl se ho vždy co nejdříve zbavit a to každým způsobem, buď výpovědí z podniku nebo udáním. K dělníkům choval se, když s nimi jednal, přátelsky a kamarádsky, za zády však proto nim vystupoval a pracoval s agrární reakcí a podporoval požadavky nacistů.“ Krychtálek měl podle Muchy vědět mnohé o „agrární reakci“ (R. Halíkovi, Č. Ježkovi) a jiných lidech (V. Vildovi, F. Rudlovi, předsedovi Noviny Holém) a „proto se ho hleděli...zbavit, aby na ně nemohl povídat, zejména to, že pracovali pro nacisty, začez měli tučná místa a podporovali nacisty jídlem...Proto nastal boj mezi Krychtálkem a Rudlem.“ Mucha také viděl mnohokrát Krychtálka zdravit Rybu, Rudla a jiné německé hodnostáře a kolaboranty „zdviženou pravicí.“ Krychtálek měl na ostatní zřízence řvát a pokud se jednalo o Muchu „vyhrožoval mně, že přijde-li mně na nějakou ilegální politickou činnost, že proti mně co nejpřísněji zakročí. Všichni zaměstnanci kromě p.

B. Šubíře, zřízence a osobního přísluhovače Krychtálka, měli před Krychtálkem strach a nebyli si jisti svojí existencí v podniku.“

Na Krychtálka nevzpomínal v dobrém ani Roman Král, bývalý strojní sazeč Noviny, jehož nepozorností měla v únoru 1942 vzniknout hrubá chyba, když místo „bolševické neúspěchy“ vysázel „úspěchy.“ Byly mu navrženy tři varianty řešení situace, o níž se měl zajímat také Wolmar: přearazení na jinou práci spojené se snížením platu, propuštění bez jakýchkoliv nároků nebo koncentrační tábor. Krychtálek spolu s Vildem měli zvolit druhou variantu a Král měl podepsat jakýsi protokol o tom, že opouští závod pro hrubou nedbalost v práci. Po zdráhání Král podepsal a z rozčilení u něj došlo k nervovému otřesu po němž musel být odvezen do nemocnice. Později byl dán do trvalé invalidity. Královu výpověď potvrdil někdejší předseda závodního výboru Noviny J. Rott, který se ve výpovědi zmínil také o návštěvě zástupců závodní rady u Krychtálka ve věci znovupřijetí Krále: „Redaktor Krychtálek, když jsme mu přání naše sdělili, křičel na nás a vyhrožoval nám, že nechá celý závodní výbor zavřít.“ Dále jim vytýkal protiněmeckou činnost a vyjádřil svou nespokojenost s jejich chováním.³²⁷

³²⁷ ABS 300-12-1, s. 340, Protokol sepsaný s J. Jonášovou 11.9.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 411, Protokol sepsaný s K. Drdovou 30.10.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 323, Protokol sepsaný s V. Drdou 6.9.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 351-352, Protokol sepsaný s K. Šlaisem-Kovalem 13.9.1946 u MV v Praze, NA, fond NSd, k. 129, Protokol sepsaný s A. Muchou, s. 1-2, tamtéž, Protokol sepsaný s R. Králem, tamtéž, Protokol sepsaný 13.7.1945 s J. Rottem.

Podle redaktora B. Matlacha měl být Krychtálkův poměr ke kolegům v redakci odměřený a jen s A. Mencákem se měl stýkat důvěrneji a měl si s ním tykat. V redakci měl Krychtálek zavádět hovory „na rybářství a honitbu, kterýmžto oběma druhům sportu se náruživě věnoval. Liboval si však také v politickém tajnůstkářství, z jeho náznaků bylo lze vystihnout, že se nemíní spokojit s žurnalistikou, nýbrž že ve své ctižádostivosti bude chtít udělat nějakou význačnější politickou kariéru.“ ABS 300-12-1, s. 393, Protokol sepsaný s B. Matlachem 23.9.1946 u MV v Praze.

Osobnostní charakteristika

Jak Krychtálka, jeho činnost a názory posuzovali lidé, kteří s ním byli v kontaktu?

Podle K. Zierse byl Krychtálek „nesporně člověk chytrý, ale při tom velmi ctižádostivý, toužící po slávě a po moci a to ho zaslepovalo tak, že viděl jen okamžitý prospěch a nikoliv důsledky. Byl velmi ješitný a kdo dovedl využít této jeho slabosti, mohl z toho těžit. V redakci měl řadu milců, kteří mu podkuřovali a utvrzovali ho v přesvědčení, že on je nejlepším novinářem...Nebyl důsledný, nechal se snadno ovlivňovat, cizí myšlenky potom přejímal a uplatňoval jako vlastní. Nebyl příliš výkonný i když často měl řadu podnětů, které jak neprovedl ihned, většinou nechal nedokončené.“

Jak po válce uvedl K. Režný, „mezi žurnalisty nebylo ke Krychtálkovi důvěry, byl označován za člověka bezohledného, ctižádostivého a vůbec měl zvuk štrébla mezi českými žurnalisty.“ Sám Režný se Krychtálka bál a vyhýbal se mu, novináři se báli před ním mluvit, aby se to nedostalo k Němcům.

J. Křemen považoval Krychtálka za osobně dosti nesnášenlivého člověka, který si „potrpěl na formální prosazování respektu před svými osobními i politickými názory a styk s ním způsoboval duševní depresi. Měl schopnost improvizovat nápady a zejména v prvních dobách okupace vystupoval jako člověk informovaný o německých oficiálních tendencích a názorech na stav věcí a jejich vývoj v Protektorátě.“ Ke Křemenovi se měl ovšem chovat „mentorsky, upozorňoval na negativní poměr Němců k celému Melantrichu...jehož redaktori byli Němcům známí svým protiněmeckým postojem.“ Krychtálek podle Křemena také „míval ve zvyku, že o osobách a redaktorech a i o mně, kteří se mu znelíbili, mluvíval velmi nepěkně i věci, které se mohly donést Němcům a mohly mít pro dotyčné velmi neblahé následky.“

C. Melč, který se s Krychtálkem poznal během svého předválečného pobytu v SSSR považoval Krychtálka „za schopného novináře, ale průměrného ze skupiny zahraničně-politických redaktorů. V Praze jsem ho nechával mluvit a vykládat své názory a byl jsem překvapen jednak jeho širokou politickou koncepcí, jednak autoritativností s jakou své názory přednášel. Měl jsem pocit, že se od svého pobytu v Moskvě značně vyvinul.“ Krychtálek se Melčovi v roce 1943 svěřil, že byl nucen Wolmarem napsat opravný článek a Melč měl „tehdy dojem, že Krychtálek mění své názory, že již není přesvědčen o vítězství Německa a že je

proto v rozpacích, mám dojem, že asi do r. 1943 psal Krychtálek své články a vyvíjel svou ostatní činnost podle svého vnitřního přesvědčení.“

K. Werner se stýkal s Krychtálkem proto, že jej „považoval za člověka nejlépe informovaného o tom, co se v novinářském světě děje a chystá a v poradě s ním jsem získával vlastně pro informace. Mohu prohlásit, že vůči mně se nikdy nezachoval Krychtálek nekorektně, naopak mně vždy ujišťoval, že mi věří...Krychtálek se netajil, že podle jeho názoru Němci válku nevyhrají.“³²⁸

V. Drda, jenž byl technickým ředitelem Noviny, vystihl ve své poválečné výpovědi Krychtálka vyjádřením, že „to byl člověk fantasta, že sám si vymýšlel někdy věci, které byly vyloženě neuvěřitelné k prosazení, zejména ve věcech redakčních. Svým politickým zaměřením psal své aktivistické články oddaně, i když se v důvěrných rozhovorech klonil k názoru, že Němci válku nakonec nevyhrají, svěřoval se mi však, že prý pro ten případ má i druhé železko v ohni, aby se z toho bez úhony dostal. Představoval si to tak, že mu všechno projde hladce i po válce a v lehkém pojmání situace dal tomu výraz tím, když např. řekl, až sem přijdou Rusové, že vytáhne revolver, osloví je rusky a řekne jim, že již dávno před tím, byl Moskvou do Prahy poslán, že oni mu uvěří, když jim něco namluví, nechají ho v klidu a on pak z Prahy odejde a bude vystupovat v cizině pod nepravým jménem, Zaměstnanci podniku Novina se Krychtálka přímo báli, poněvadž, nemohli nikdy vědět, jaký postoj k nim Krychtálek v nejbližší budoucnosti zaujme.“

Také podle J. Jonášové měl mít Krychtálek „ilusi, že se mu nic po válce nestane, poněvadž mluvil o tom, jak udělá po válce z Venkova zase reprezentační list, pokud se týká velkého formátového i obsahového denního listu.“

L. Polcarová soudila, že Krychtálek byl „celkově fantasta a v Novině i jinde byl všeobecně obáván, že dovede být naprosto bezohledný a mstivý...Pouze v intimních rozhovorech, když připustil možnost nepříznivého výsledku války pro Německo, kojil se nadějí, že se nakonec dostane ze situace bez úhony.“

Názor takřka všech lidí, kteří podle R. Halíka Krychtálka „dobře znali byl ten, že je to psychopat a že je stížen slavomamem. Tvrdil často, že více může udělat pro národ než dr. Hácha, máje vřelejší poměr a styky k berlínským kruhům, sledoval politiku své slávy a prestiže, přičemž často snad nevědomky lhal a sebe přeceňoval...bylo známo, že vymýšlí si

³²⁸ ABS 300-12-1, s. 403, Protokol sepsaný s K. F. Zierisem 2.10.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 271, Protokol sepsaný s K. Režným 26.8.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 280, Protokol sepsaný s J. Křemenem 27.8.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 316, Protokol sepsaný s C. Melčem 4.9.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 361, Protokol sepsaný s K. Wernerem 16.9.1946 u MV v Praze.

určité senzace a sám jim potom uvěří. Krychtálek je povaha velmi výbušná a v případných sporech s ním nemohl nikdo tušit, jak takový spor skončí a jakých prostředků proti osobě jemu nepříjemné použije. Krychtálek se netajil názorem, že pro své vlohy a znalost politiky měl by hrát významnou roli v české veřejnosti. Odtud pramení jeho snaha dostat se do vedení Národního souručenství.“

Také podle názoru A. Mencáka chtěl Krychtálek hrát v politickém životě významnější roli a on sám jej v redakci Venkova poznal jako „člověka náladového a pro stálé měnění politických názorů považoval jsem ho v jistém slova smyslu za politického dobrodruha.“ Postupem doby měl Krychtálek nabýt rozhodujícího vlivu v celém vydavatelstvu Novina díky svým kontaktům s Němci, přičemž „tato mnohostranná funkce Krychtálka zřejmě vyčerpávala, byl často nervově podrážděný, vybuchoval a poměry v Novině se vyvíjely tak, že z Krychtálka šel všeobecně strach, poněvadž nikdo nevěděl, zda Krychtálkovy hrozby nebudou mít případně tragický konec. V té době začal Krychtálek používat také léků a budil u mě dojem, že je nervově churav.“ Po roce 1943 měl Krychtálek vidět „jediné východisko“ pro Německo v tom „, že zavede ukončí válku uzavřením míru se západem a vzdá se snad všeho, co do té doby v r. 1938 a později obsadilo.“³²⁹

Na R. Berana měl po svém příchodu do Noviny Krychtálek udělal dobrý dojem, ale Beran jej považoval „za fantistu a tento názor čas ještě potvrdil. Říkalo se o něm všeobecně, že když si Krychtálek ve své fantazii nějakou věc vymyslí a dvakrát opakuje, pak tomu věří jako by to byla pravda.“

A. Hrubý soudil, že Krychtálek byl „člověkem výstředním a rád se vytahoval svými známostmi s Němci, takže nikdo nemohl tušit a ani kontrolovat, do jaké míry se to zakládá na pravdě. V případě osobních sporů byl Krychtálek bezohledným“ a vzhledem k jeho stykům „strach byl zcela oprávněn.“ Rudl neměl mít podle Hrubého o Krychtálkově charakteru valného mínění a měl se o něm vyjádřit, že stále mění stanovisko a „nikdo nemůže vědět, co Krychtálek udělá hned příští den. V celkovém pojetí měl jsem vždy o Krychtálkovi dojem, že je poněkud úchylný, poněvadž v závěru každé debaty o jednotlivých akcích Krychtálkových se o něm jinak neřeklo, než že je „cvok““.

³²⁹ ABS 300-12-1, s. 324, Protokol sepsaný s V. Drdou 6.9.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 341, Protokol sepsaný s J. Jonášovou 11.9.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 527, Protokol sepsaný s L. Polcarovou 6.9.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 334, Protokol sepsaný s R. Halíkem 9.9.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 343, Protokol sepsaný s A. Mencákem 11.9.1946 u MV v Praze. Pováleční vyšetřovatelé k A. Mencákovi uvedli, že ve vztahu ke Krychtálkovi „by se dala případně očekávat příznivá kritika, neboť se o něm všeobecně soudilo, že je s Krychtálkem ve velmi dobrém poměru.“ Tamtéž, s. 14.

Redaktorka A. Krausová charakterizovala Krychtálka jako člověka „velmi náladového, podléhajícího velmi často se střídajícím prudkým změnám, v celku však trpícím megalomanií, představou velikášství.“

Podle výpovědi redaktora A. Sedláčka se „Krychtálek... považoval za nejschopnějšího novináře, ba i za nejschopnějšího spisovatele. Byl despotické povahy a v Novině vyvolal takové ovzduší, že se zaměstnanci před ním přímo báli.“ Sedláček dále charakterizoval Krychtálka „jako osobu podivínskou, toužící po moci a pokud možno po získání co největšího vlivu ve veřejném životě. Často si mnohé věci vymýšlel, ba přímo lhal...Podivínské zračilo se také v tom, že Krychtálek byl původně bez vyznání a teprve na sklonku Protektorátu, snad na koncem r. 1944 okázale vstoupil do římskokatolické církve. Hovořilo se o tom, že Krychtálek sledoval tím své politické aspirace a počítal s podporou katolických kruhů resp. lidové strany po skončení války, aby si zajistil po válce významné postavení.“³³⁰

³³⁰ ABS 300-12-1, s. 356, Protokol sepsaný s R. Beranem 13.9.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 373, Protokol sepsaný s A. Hrubým 18.9.1946 ve věznici Plzeň-Bory, tamtéž, s. 387, Protokol sepsaný s A. Krausovou 21.9.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 390, Protokol sepsaný s A. Sedláčkem 20.9.1946 u MV v Praze.

NOVINÁŘSKÁ TVORBA

V době okupace přispíval Krychtálek dle svého poválečného vyjádření jen do protektorátních novin. Prvním aktivistickým článkem byl úvodník ve Večeru s názvem Cesta knížete Václava, jenž byl uveřejněn v polovině července 1939. V tomto případě se také jednalo o první článek, k němuž obdržel pokyny od německých tiskových úřadů „a sice do šéfa kulturně-politického oddělení Gregoryho“. Krychtálek odhadl počet napsaných politických článků za dobu okupace na 300, za předpokladu, že se „snažil vyhovět požadovanému minimu, které bylo jeden článek týdně.“ Tento počet byl ale dle jeho názoru poněkud nadsazený, jelikož v jeho činnosti byly přestávky, jako např. v době nemoci v roce 1941. Články uveřejňoval buď pod plným jménem nebo pod značkou „vk“ a mělo se jednat převážně o úvodníky podepisované plným jménem a jen v menším měřítku o komentáře podepisované značkou. Dále Krychtálek uvedl, že Večer patřil mezi ty listy, které byly povinny denně přinášet úvodníky.

Mimo Večer nebo Venkov uveřejnil Krychtálek jen tři články: prvním byl rozhovor pro Prager Zeitungsdienst, který vznikl Krychtálek poskytl na rozkaz německé skupiny Tisk šéfredaktoru M. Kargovi po návratu ze zájezdu do Holandska a Německa. V rozhovoru mělo jít o dojmy z cesty a ze setkání s ministrem Goebbelsem. Celý rozhovor byl přetištěn v českém znění pod názvem Ano, chceme ve Večeru 20.9.1940 a vyšel, na základě pokynu tlumočeného přes tiskový odbor předsednictva ministerské rady, také v jiných českých novinách. Podle Krychtálka v rozhovoru nešlo o jeho názory „, poněvadž Karg přinesl celý rozhovor i s odpověďmi již napsaný v stručné formě a článek byl vlastně inspirován německou skupinou Tisk, Wolframem a šlo o to, aby článek vyšel se jménem českého novináře a při tom v německé korespondenci, aby mohl být poslán ministerstvu propagandy se zprávou, že výprava měla pozitivní výsledky.“

Druhý článek napsal Krychtálek po opakovaných urgencích ze strany Moravce pro Vajtauerovu Přítomnost pod názvem Být či nebýt. Vajtauer rozdělil článek na dvě části z nichž první vyšla pod původním názvem 1.1.1943 a druhá pod názvem Historické a české státní právo 1.2.1943. Článek Krychtálek napsal na Vajtauerovu žádost, kterou se v té době bál odmítnout, jelikož byl v „poměru velmi napjatém s Moravcem“ a Vajtauer se měl lidem, kteří

mu článek odmítli napsat mstít, tím že je „očerňoval u Moravce, který měl přátelský vztah k Wolfovi, jež mohl každému novináři uškodit, máje úzký vztah k Tisku a zejména k osobě K.H. Franka.“ V případě článku pro Přítomnost se mělo jednat u první části o originální Krychtálkův článek a druhá část byla jeho komentářem, jenž vyšel v německém tisku a podle Krychtálka „tento předlohový článek jednal o státoprávních českých poměrech a pokynem na konferenci byl určen ke komentování.“

Třetí článek byl Krychtálkem napsán pro novoroční číslo časopisu Zteč, kde vyšel 3.1.1945 pod názvem Mládí není program.

Články napsané Krychtálek v době okupace pro Večer nebo Venkov jejich autor při poválečném vyšetřování rozdělil do osmi hlavních skupin. Do první skupiny řadil články zaměřené proti E. Benešovi a londýnské vládě.

Do druhé skupiny článků zařadil Krychtálek ty, v nichž se zabýval vzájemnými česko-německými vztahy, propagací spolupráce s Němci a zaujímal stanovisko k různým německým opatřením. I zde, podobně jako v případě první skupiny článků, se mělo jednat hlavně o články vzniklé na základě „obecného pokynu pro veškerý tisk na tiskové konferenci.“ Sem měly patřit články k různým výročím - 15.3.1939, novoročním svátkům, Hitlerovým narozeninám atd. Další články napsal Krychtálek z vlastní iniciativy a bez výslovného příkazu, přičemž „vložené věty o nutnosti spolupráce s Němci a o užitečnosti její nebo věty o propagaci říšské myšlenky, jsou vloženy za tím účelem, aby články snadněji prošly německou cenzurou, poněvadž jsem do nich vkládal i věci, které by jinak byly prošly velmi těžko a nebo vůbec ne.“³³¹

Třetí skupinu tvořily články zabývající se Národním souručenstvím, protektorátní vládou a správou a jejich činností. Krychtálek psal tyto články „buď z vlastního podnětu nebo z podnětu funkcionářů výboru Národního souručenství“. Německá tisková místa do tohoto oboru tiskovými pokyny podle Krychtálka přímo nezasahovala, teprve v pozdním létě roku 1941 byly dávány také pokyny na tiskových konferencích o tom, že je nutno psát o činnosti NS jako o nedostačující pro danou situaci. Pokud šlo o články týkající se protektorátní vlády a její činnosti, nebyla ani v tomto případě dovolena volná kritika, ale tak jako u skupiny první platilo i zde, že články byly psány na základě příkazu německých orgánů. Pokud Krychtálkovy články měly námět z okruhu veřejných zaměstnanců, podnět k nim vzešel od Wolmara nebo z Tiskového odboru Předsednictva ministerské rady.

³³¹ ABS 300-12-1, s. 90-92, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 5.11. 1946 u MV v Praze.

Ke čtvrté skupině patřily články pojednávající o zahraniční politice a o politické a vojenské situaci. Podle Krychtálka většina článků „dovozuje jako devizu pro české poměry poučení, že bolševismus je pro nás nepřijatelný a že jsme postaveni pouze před dvě možnosti, buď vyhrají spojenci a v tom případě nemůžeme nic získat, naopak ztratit, zatímco vítězství Německa může i po válce české věci přinést prospěch.“ Tyto články Krychtálek psal většinou po širší tiskové konferenci, kde „k napsání takových článků byly udělovány nejen všeobecné pokyny, nýbrž dodáván též materiál ve formě výňatků z cizích novin nebo jednotlivé body ve formě osnovy.“

Skupina článků s protižidovským obsahem vznikla podle Krychtálka „vesměs na základě speciálních pokynů, daných buď všem listům a nebo zvlášť mně Wolframem. Pamatuji se např., že jsem dostal speciální pokyn spolu s materiálem k uveřejnění článku o Preissovyh stycích s židy (Hlas svědomí, Večer, 17.6.1941 - pozn. aut.), dále článek o jistém Židu Adlerovi z Příbrami“ (Skončeme se Židy, Večer, 21.2.1941 - pozn. aut.). Pokud Krychtálek v těchto článcích doporučoval zavedení viditelných označení pro Židy a co nejrychlejší vyřešení židovské otázky v protektorátu, „stalo se to v rámci již uvedených pokynů, nikoliv tedy z mé vlastní iniciativy.“

V dalším okruhu článků se Krychtálek věnoval problematice mládeže. Články na toto téma psal buď z vlastní iniciativy, nebo na základě příkazu skupiny Tisk nebo na pokyn Tiskového odboru PMR.

V jiné skupině článků se Krychtálek zabýval sociálními otázkami, přičemž tyto články „musely mít také moment politický, aby prošly cenzurou a zpravidla jsem se dovolával v nich toho, že také Němci jsou socialisté a že tedy neodporují provádění socialismu v zemích, které obsadili. Mluvil jsem však jen o socialismu, vystříhaje se termínu nacionální socialismus. Sem patří také skupina článků o mnohoobročnících, inspirovaná dr. Hofmanem.“

Posledním druhem Krychtákových článků byly jeho nepochitické příspěvky: kritiky z oborů literatury, hudby, filmu a příležitostné články k jubileu významných osob (Kramář, Švehla, Rašín apod.).³³²

Ve Venkovu uveřejnil Krychtálek za svého působení ve funkci šéfredaktora asi dvacet úvodníků, které „se ovšem podstatně lišily od mé dřívější žurnalistické činnosti“. Pro články s obsahem „příjemným“ Němcům odpadl podle Krychtálka důvod, který platil pro jeho činnost ve Večeru, tj. chránit zemědělské listy Venkov a Lidový deník, aby nemusely takové články přinášet ve větším rozsahu a proto také měly mít Krychtákovy články ve Venkově

³³² Tamtéž, s. 93-94.

„zcela jiný ráz“. Většina z nich dle Krychtálka „vybízela k národní jednotě a k tomu, aby se sedláci z této národní jednoty nevyklučovali zdražováním, aby naopak městskému obyvatelstvu, dělnictvu a inteligenci pomáhali v zásobování a prodávali za levné ceny.“

Když po válce Krychtálek rekapituloval svou novinářskou činnost v době okupace, uznal, že „volil mnohdy formu příkrou a výrazy takové, kterých bych nebyl použil, kdyby nebylo toho, že jsem od počátku okupace pro svoji dřívější působnost a pro svoje dřívější články Němcům podezřely, jak mně také bylo potvrzováno jednak několikerým vyšetřováním, jednak výstrahami, které mi dával Wolfram, jenž si mně osobně dosti oblíbil.“ Formou svých článků se Krychtálek snažil „z důvodů opatrnosti a obav“ rozptýlit toto podezření a to zvláště v době, kdy F. Hofman vedl Tiskový odbor PMR a Wolmar skupinu Tisk. Z celkového rázu Krychtálových článků od léta roku 1943 mělo vyplývat, že „rázem změnil způsob svého psaní, jakmile přestal zvýšený dozor nad českým tiskem po nastoupení Wolfově, který s prořídlým aparátem nemohl již český tisk tolik kontrolovat.“ Tato změna neušla německé pozornosti a byla prý Večeru a později Venkovu vytýkána „téměř na každé konferenci“. Tento obrat v novinářské tvorbě podle Krychtálka nesouvisel s obratem válečné situace, který „nastal až v zimě na rozhraní let 1943 a 1944, nýbrž již půl roku před tím. I časově lze tedy posoudit, že nešlo o vypočítavý útek od zodpovědnosti, nýbrž o důsledek změny poměrů tiskových na německé straně.“³³³

Jak na Krychtálkovi novinářskou činnost v době protektorátu nahlíželi jeho současníci - novináři vyšetřovaní po osvobození pro svoji činnost v době okupace, případně Krychtálkovi podřízení redaktoři z Noviny? Podle názoru R. Nováka v roce 1943 „nastává ...jakýsi zlom a Krychtálek se snaží čtenářům vysvětlit svou dřívější aktivistickou politiku.“ V člancích „zračí se ...jistá rozpačitost a spodní tón nedůvěry k vývoji dalších vojenských událostí.“ Novák měl být v „důvěrném osobním styku“ s dr. Balkem, jenž byl spojkou mezi českým tiskem a Úřadem říšského protektora, a díky tomu měl možnost zjistit co si Němci myslí o jednotlivých aktivistických novinářích. Dr. Balke měl Novákovi sdělit, že Krychtálkova činnost je od podzimu 1943 bedlivě sledována. Novák se také dozvěděl, že „Krychtálek podle téže informace chtěl se již dokonce uchýlit do kláštera, aby nemusil ve své novinářské aktivistické činnosti pokračovat.“

³³³ Tamtéž, s. 95. Pováleční Krychtálkovi vyšetřovatelé považovali za nutné zdůraznit, že „značná část Krychtálových článků byla buď doslovně přetiskována, nebo aspoň důležité stati byly otiskovány téměř ve všech denních i týdenních českých novinách. Stávalo se tak buď spontánně přičiněním šéfredaktorů, nebo ještě častěji byl k tomu dáván příkaz ve formě tiskových pokynů a doporučení speciálních i na tiskových konferencích, neboť Wolfram dával v mnohém Krychtálka a jím propagované myšlenky za vzor ostatním českým žurnalistům, jak má práce pro sblížení s Němci v praxi vypadat.“ Tamtéž, s. 74-75.

R. Novák rozdělil Krychtálkovu novinářskou činnost v době okupace na tři období. V prvním (od března 1939 do poloviny r. 1943) „Krychtálek se snaží o získání německé důvěry, vede kampaň proti Národnímu souručenství, tvoří předpoklady pro samostatnou politickou linii aktivistických žurnalistů...V roce 1941 je mu v této pozici konkurentem v jistém slova smyslu pouze Lažnovský...Myslím, že Krychtálek svým tehdejším psaním nezískal mnoho příznivců pro říšskou myšlenku a obrazně bych se vyjádřil, že vlastně psal do vzduchoprázdného prostoru. Svědčil o tom fakt, že časopis Večer,...klesal stále na nákladu až dokonce na 8.000 exemplářů denně.“ V druhém období (od podzimu 1943 do podzimu 1944) začal Krychtálek „tápat a lámat svou dosavadní politickou linii, hledá nový způsob psaní, aby čtenáři jaksi naznačil, že to tak doopravdy nemyslí, jak píše.“ Třetí období (do května 1945) se dle Nováka „vyznačuje...resignovaností Krychtálkovou, když vyšel z věznice. Píše opět aktivistické články, aby neupadl opět do dalšího podezření u Němců.“

V. Ryba po válce uvedl, že Wolmar měl být „vcelku...se způsobem Krychtálkova psaní velmi spokojen“ a Ryba byl svědkem jakéhosi obratu až v r. 1943. Rovněž podle K. Wenera se měl Krychtálek o změněné válečné situaci vyjádřit „po obratu u Stalingradu“ a v pozdějších letech psal ve svých člancích i o možnosti porážky Německa.

Po roce 1943 měl Krychtálek podle svědectví redaktora A. Sedláčka psát „některé své úvodníky v takovém duchu, aby z nich byla patrna jistá pochybnost, tento způsob psaní si však vyhrazoval sám pro sebe a ostatním redaktorům zakazoval jakékoliv napodobení. Ba dokonce ostatním redaktorům přímo nařizoval, aby psali články přesvědčivě aktivistické, aby prý to nebylo Němcům nápadné a aby z toho nevyvodili neblahé důsledky.“ Podle redaktora B. Matlacha byly Krychtálkovy úvodníky „jak slohem tak i obsahem zcela zvláštní“. Náměty, které v nich Krychtálek zpracovával, se v jiném českém denním tisku neobjevovaly a Matlach soudil, že tyto úvodníky „jsou buď výsledkem jeho rozhovorů s Wolframem nebo snad jsou projevem jeho vlastní fantasie a iniciativy.“ Krychtálkovy články „bývaly v ostatním českém tisku buď otiskovány bez poznámek a nebo z příkazu tiskových služebních míst citovány s náležitým komentářem.“ Matlach byl přesvědčen o tom, že Krychtálek by se nepřiznal pokud by mu byly pokyny udělovány z německých míst a zároveň jej považoval za člověka přesvědčeného o německém vítězství.³³⁴

³³⁴ ABS 300-12-1, s. 269, Protokol sepsaný s R. Novákem 16.8.1947 u MV v Praze, tamtéž, s. 313, Protokol sepsaný s V. Rybou 5.9.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 362, Protokol sepsaný s K. Wenerem 16.9.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 392, Protokol sepsaný s A. Sedláčkem 20.9.1946 u MV v Praze, tamtéž, s. 395, Protokol sepsaný s B. Matlachem 23.9.1946 u MV v Praze.

Bolševici, Beneš a my

„Co to byl versailleský mír?“ Bylo to jednostranné rozhodnutí, kterým Anglie a Francie po světové válce uspořádaly Evropu tak, jak jim to nejlíp hovělo....Příslušníci malých národů zvykli si tvrdit, že versailleský mír přetvořil Evropu tak, aby byly dány malým národům vlastní státy. Chceme-li z tohoto hlediska přesně definovat versailleský mír, pak musíme říci: versailleským mírem vzniklo v prostoru mezi Německem a Ruskem několik malých států, poněvadž to bylo výhodné pro Anglii a Francii.“

Francie a Velká Británie chtěly podle Krychtálkova názoru zůstat v Evropě „bez soutěže.“ Itálii nesplnily sliby dané jí během války a tak zůstala Itálie bez surovin. K vyloučení Německa ze soutěže a k znemožnění hosp. spolupráce ve východní Evropě bylo mezi tyto státy vloženo Polsko a aby nebylo možno v přepravě polská cla obcházet, pokračovala „hradba“ dále ČSR, Rumunskem a Jugoslávií. Jako záruka nemožnosti dohody s Německem byl čs. stát „vytvořen tak, že měl 3 miliony Němců...Pak byly tyto státy uvedeny v závislost hospodářskou tím, že jim Anglie a Francie půjčily peníze.“ Vadou tohoto systému bylo to, že „jeho tvůrci měli na zřeteli jiné, rozdílné cíle.“ Francie si chtěla být nejsilnějším státem v Evropě a získala jako spojence Polsko, ČSR a počítala s Rumunskem a Jugoslávií. Francie plánovala v případné válce znovu zlomit sílu Německa ve spolupráci se svými spojenci. V.Británie měla naproti tomu chtít, aby se Německo vyrovnalo postupně Francii. „Až do vypuknutí nynější války Anglie a Francie dělaly každá svou vlastní politiku, nedohodly se.“³³⁵

Aby někdo příliš nezesílil, byly proti němu vytvářeny koalice, aby byl závislý, půjčovaly se mu peníze. Pokud někdo půjčku nechtěl, měl mu být zaražen dovoz surovin a konkurenčním bojem měl být poškozen jeho vývoz. Tak měla postupovat V.Británie ve všech případech až v Německu mělo toto úsilí selhat. „Nacionálně socialistická revoluce vyrvala totiž Německo z liberalistického řádu....Anglie, sama revoluce neschopná, zapomněla s ní počítat. A tato revoluce udělala škrť přes všechny její rozpočty.“ Anglie se měla podle Krychtálek snažit zamezit vývozu surovin ze zemí jihovýchodní Evropy a ze SSSR do Německa tím, že za ně platila zlatem. Tyto země potřebovaly ale strojní zařízení a tak se po čase vrátily k obchodu s Německem. „Hospodářskou válku Anglie prohrála. Buď tedy se musela vzdát versailleské

³³⁵ Krychtálek, Vladimír: Bolševici, Beneš a my, Praha, 1941, s. 5-6.

smlouvy a tím ovládnání Evropy, kterou by hospodářsky stále více bylo řídilo Německo, nebo musela válčit. Anglie se rozhodla pro válku.“

Příčinou války neměl podle Krychtálka být zánik ČSR nebo Polska, ale neúspěch britských snah „zardousit německou konkurenci hospodářskými prostředky mírovými, proto se o to pokouší válkou. Cílem této války není znovuvzkříšení zaniklých malých států, nýbrž znovuzřízení bezkonkurenčního stavu v Evropě.“ Pokud by se Británii hodilo obnovit malé státy, pak je měla obnovit. Pokud by se to ukázalo nevýhodným, tak je obnovovat neměla. Británie se údajně nechtěla dohodnout o rozdělení „zájmu, prostorů a surovin“ ani s Itálií a Německem, ani se SSSR a nebo Japonskem. Pokud by se měla Británie s někým dělit, pak to měly být USA, jelikož disponovaly silným loďstvem a „kapitál Židů byl stejně zainteresován na Americe, jako na Anglii.“

Krychtálek uvádí údajně autentickou pasáž z rozhovoru mezi Benešem a Hodžou z 21.5.1938, kdy Hodža byl pro jednání s Henleinem a Beneš poukazoval na to, že pokud půjde ČSR do války, půjde Francie také a Británie nenechá Francii prohrát a proto měla jít do války také. „Hodža dále nenaléhal. Měl svázány ruce peněžními věcmi. Byly mezi nimi i takové, na které se vztahovaly čs. trestní zákony. Beneš měl na to doklady.“ Británie se měla domnívat, že jí dva roky, potřebné ke zbrojení dá mnichovská dohoda.

Británie měla připravovat válku na rok 1941, Churchill na dobu dřívější. Chamberlain i Churchill se měli ale přepočítat, jelikož nezohlednili změny jež v Německu nastaly po „nacionálně socialistické“ revoluci. To pak mělo být příčinou jejich válečných porážek. Až na některé výjimky měli všichni podcenit sílu Německa a měli se domnívat, že bude ve válce poraženo. Také Krychtálek o německém vítězství na počátku války pochyboval, ale byl si jist „, že pro nás, Čechy, je spolupráce s Němci nutná pro každý případ, že je to věc na výsledku této války nezávislá, že musíme být pro tu spolupráci, i kdyby Německo válku prohrálo, protože 90 milionový národ uprostřed kontinentu i poražen dostane se opět do vedoucího postavení.“ Každý Čech, Polák, Srb měl podle Krychtálka vědět, že „Němci s námi někdy válčili, Angličané námi obchodovali. Pro Němce může být každý z nás přítelem nebo nepřitelem: jak si vybere. Ale pro Angličany jsme jen zboží. Být poražen Němci není hanba...Dát se pod ochranu Němců není hanba, nýbrž prozíravost. Být však prodán Angličany, to je potupa. A třetí možnost není.

Versailleská smlouva znamenala pro Anglii úlohu rozhodčího, pro Francii hegemonii alespoň vojenskou.“ Ze svých rozhovorů s polským ministrem gen. Kwiatkowskim ještě za života Pilsudského usuzoval Krychtálek na to, že Británie měla mít velký vliv na polskou

politiku. „Bylo-li tomu tak, dovedeme si představit, proč šlo Polsko do války tehdy, když to chtěl Londýn.“ Po Pilsudského smrti se měl Kwiatkowski vyjadřovat méně otevřeně a mělo být vidět, že má obavy. V době svého novinářského působení v Moskvě měl Krychtálek slyšet od novinářů ale i polských diplomatů „, že pro Polsko je rozhodující anglické, nikoliv francouzské stanovisko.“³³⁶

Společná polsko-německo-britská protisovětská akce měla být pro Polsko „vábnu“ perspektivou: Polsko mohlo získat území na východě a konflikt mohl pomoci i vnitropoliticky. Měl být podle Krychtálka náhradou za pozemkovou reformu, kterou si neměli polští statkáři přát. Když pak polské vládní kruhy měly volit mezi Německem a Británií, zvolili si Británii. Pokusem o obnovu francouzské soustavy měl být pakt Francie – SSSR - ČSR. Přijetí SSSR do francouzské soustavy mělo Francii vnitřně oslabit: francouzští komunisté měli mít volné ruce a snažili se dosáhnout moci. Zahraničně politicky pak měl pakt způsobit odklon Polska od Francie a nedůvěru k Francii v Rumunsku a v Jugoslávii. Podle Krychtálka měl na uskutečnění tohoto paktu nejvíce naléhat Beneš. Krychtálek, jenž znal z dřívějšího Francii, byl poslán jako zpravodaj Lidových novin do SSSR a později do Rumunska a Jugoslávie. Měl se vrátit proto, aby „v Praze ze všech sil pracoval pro dohodu s Německem; naše spojenecká soustava nestála ani z zlamanou grešli.“

Podle Krychtálka neměl čs. národ znát klauzuli z československo - sovětské smlouvy o tom, že SSSR vojensky vystoupí pokud splní svůj závazek Francie. „Národ“ také neměl vědět o tom, že Malá dohoda se vztahuje jen na útok ze strany Maďarska.

V Jugoslávii se měl Beneš vměšovat do vnitřní politiky a proti Stojadinovičovi, jenž „chtěl sblížení Malé dohody s Německem“ měl podporovat „padlého diktátora a usurpátora Jevtiče“, tzv. srbskou demokratickou opozici a Mačkovu chorvatskou stranu. Beneš měl ale také pracovat s komunisty, jelikož po podepsání „paktu s Ruskem“ měla být do Prahy z Vídně přesunuta komunistická centrála pro Jugoslávii. Hlavní příčinou, proč byl čs.-jugoslávský poměr špatný byl podle Krychtálka v tom, že „Beneš byl nesmírně ješitný. Přál si hrát úlohu ve velké politice, a v Ženevě, kde sídlila světová společnost herců a komediantů s názvem Společnost národů.“ Pokud by Beneš zastupoval ČSR, nebyl by podle Krychtálka dostatečně významný a proto se držel „křečovité“ v čele Malé dohody.

Beneš se podle Krychtálkova názoru staral se proto o to, aby Rumunsko ani Jugoslávie nevyrostly ve významu. Prosadil francouzské odmítnutí jugoslávské žádosti o spojeneckou smlouvu. Proto byl Beneš také proti tomu, aby byla Malá dohoda paktem „o vzájemné pomoci

³³⁶ Tamtéž, s. 7-14.

proti každému a bez výhrad. On, Beneš omezil Malou dohodu jen na pakt proti Maďarsku. Kdyby se byla Jugoslávie dostala do konfliktu s Itálií, Beneš chtěl jen přihlížet.“ Podobně tomu mělo být v případě konfliktu rumunsko-sovětského. „Divíte se nyní, Jugoslávie a Rumunsko chtěly jen přihlížet, když Česko-Slovensku hrozil konflikt s Německem ? Benešova přechytralost ukázala se nakonec sobeckým idiotstvím, byl to opravdu politický diletant, jak o něm říkával Stojadinovič.“

Podle Krychtálka „jedinou cestou k skutečné bezpečnosti byla úplná dohoda s Německem, ale po této cestě se Beneš dát nechtěl, už kvůli Židům ne. Po paktu Polska s Německem vytvořená nová francouzská soustava s bolševickým Ruskem byla chybným krokem, jenž stál mnoho nás a noho Francii. Trhlina na francouzské versailleské soustavě byla jen slepena a to špatně.“³³⁷

„Byl jsem poslán do Moskvy s výslovně mně označenými úkoly. Ne snad určenými redakcí, nýbrž ministerstvem zahraničních věcí.“ Ripka měl Krychtálkovi před jeho odjezdem do Moskvy tlumočit tyto pokyny: „Působit novinářsky i osobně k tomu, aby kromě oficielního poměru, daného paktem, vytvořil se též poměr neoficielní. Řídit se pokyny vyslance Pavlů, ale ihned je hlásit přes Ripku Benešovi. V listě mírně kritizovat sovětské poměry, poněvadž (doslovně) je nutno brát ohled na působení německé propagandy ne buržoazní vrstvy ve Francii a Anglii. Byv poslán tam, kde se český národ domníval vidět nejdůležitějšího spojence, odjížděl jsme s předsevzetím, prospět tam svému národu a státu co nejvíce. Především podle svých sil a prostředků prozkoumat, jakou skutečnou cenu má to spojení.“

Krychtálek měl odjíždět „pod mocným dojmem toho, že nám Německo nabídlo pakt o neútočení na 25 let....Ptal jsem se, co je pro nás lepší, jestli naše spojenecká soustava, nebo ta nabídka. Když jsem se potom po čtyřech letech vrátil do Prahy, vracel jsem se již s odpovědí na tuto otázku.“ Praha se měl podle Krychtálka snažit dělat vše proto, aby československo - sovětské vztahy byl těsnější než jen „onen úřední, daný paktem.“ Z rozhovorů se sovětskými úředníky měl Krychtálek zjistit „, že Rusko má příčiny se války bát. Tvrdím dnes, že kdyby tehdy vznikla válka a Francie splnila svůj závazek, Rusko by přesto nebylo zasáhlo. Výmluvu měli připravenou: že nemají s námi společnou hranici.“

Hlášení, která Krychtálek podával vyslanci Pavlů do Prahy nešla a Pavlů měl Krychtálkovi říci: „Nenamáhejte se. Beneš věří jen těm zprávám, kterým věřit chce. Přesvědčil jsem se, že měl pravdu.“ Krychtálek měl tehdy „příležitost vidět zblízka „činnost“ Benešovy diplomacie.“

³³⁷ Tamtéž, s. 15-21.

Vyslanec Pavlů měl v Moskvě dělat „těžké diplomatické chyby“ a vyslanec Girska neměl v Bělehradě na své úkoly stačit. „Úředníci dostávali velké platy, určené k tomu, aby udržovali styky, zvali si různé lidi k sobě a mohli je tak ovlivňovat ve prospěch svého státu a informovat ústředí. Místo toho ukládali si peníze v Praze do bank, aby si po návratu mohli koupit vily. Měli jsme tak špatnou diplomatickou službu, že věru těžko mohla být horší. Ostatně i kdyby tito lidé se snažili informovat Beneše o pravém stavu věcí, byli by asi došli k témuž závěru, jako vyslanec v Moskvě,...Pavlů: že Beneš věří jen těm zprávám, kterým věřit chce.“

Moskva měla podle Krychtálka využívat české ochoty ke sblížení k tomu, aby uvolnila československým komunistům ruce a prostřednictvím různých organizací propagujících SSSR „šířila komunismus knihami, filmy, letáky, zatímco zneužila Prahy pro sídlo své agitace, směřující i do jiných států, sama pakt s Prahou nebrala příliš vážně.“ Většina zahraničních novinářů, kteří působili v SSSR, nevěděla nic o poměrech v zemi. Z tiskového odd. komisariátu pro zahraniční věci si odnášeli falešné statistiky a pokud neznali, jako např. Američané, ruský jazyk, byli vybaveni tlumočníky, kteří byli ve službách tajné policie. Tak měly vzniknout v cizině knihy o poměrech v SSSR „v nichž drobtý pravdy byly jako rozinky rozděleny řídce v mnoha fantaziích a propagačním sovětském materiálu.“ K tomu, aby se cizinec mohl dozvědět více, musel umět dobře rusky, aby mohl získávat informace z neoficiálních zdrojů. Zároveň musel, ale přesvědčit komisariát pro zahraniční věci, že jeho schopnosti jsou špatné a pak mohl jezdit např. na venkov bez doprovodu agentů tajné policie.

Situace se měla změnit, když Krychtálek pod začal pseudonymem v Lidových novinách uveřejňovat články pod souborným názvem Problémy Sovětského svazu. Do Moskvy měl podle Krychtálka přijet pražský sovětský vyslanec Alexandrovský a „jen tak mimochodem mi řekl, že té kritiky je trochu mnoho, na to mně napsali z redakce...že si mou práci představovali jinak, ačkoliv o ty články byl nesmírný zájem a nakonec si mne pozval k sobě Litvinov a oznámil mně, že mne redakce z Moskvy odvolá a pošle jinam.“ Krychtálek se měl hájit dopisy od čtenářů a některých redaktorů, podle nichž byl o jeho články velký zájem.³³⁸

Krychtálek se měl zajímat o lov a rybolov a tak měl možnost se setkat s místními obyvateli bez kontroly. Pokud byl někomu nápadný jeho přízvuk v ruštině, mohl se díky znalosti ukrajinštiny vydávat za Ukrajince. Krychtálek se tak mohl dostat i na místa, kam by se jinak jako cizinec nepodíval. „Nasazoval jsem možná život, aby v Praze byli správně informováni a mohli podle toho zařídit svou politiku. Od roku 1936 nepřetržitě doporučoval jsem dohodnout se s Německem. Všechno bylo marné a jediná věc, kterou jsem si vysloužil u

³³⁸ Tamtéž, s. 22-27.

této generace Čechů, je nazvání „zrádce národa, které nosím s pýchou, jako česný titul.“ Později se Krychtálek raději více věnoval rybolovu, než získávání zpráv, jelikož na jednom obědě mu jeden z hostů sdělil, že se o něm doslechl, že je velmi dobře obeznámen s poměry v SSSR. „Tehdy jsem se zarazil. Jestliže už i cizinci tak soudili, nebylo zdravé, abych věci přepínal. Nepodceňoval jsem nikdy GPU.“

Podle Krychtálka bylo jen málo těch, kteří věděli, že SSSR je stát slabý „, mnoho bylo v Evropě těch, kteří nejen věřili v jeho sílu, ale ještě ji zveličovali. Příčiny byly různé. Jednak masy lidu ve všech zemích dychtily po socialismu. Vlivem židovské propagandy, která měla v rukou významný tisk světa, pokládala hnutí nacionálně socialistické za reakci a bolševismus za skutečný socialismus. Za druhé tajuplnost, do níž se halil ruský bolševismus a potíže spojené s tím, odhadnout si pravdu na místě, přispívaly k tomuto nepřesnému obrazu.“ SSSR pak sám zveličoval falešnými údaji své propagandy své hospodářské výsledky.

„Piši tyto řádky na začátku německé ofenzívy proti sovětům. Až se skončí, nebude v Rusku bolševismu. Mým úkolem je ukázat, proč bolševický stát nepředstavoval velmoc.“ První z hlavních příčin slabosti SSSR byla podle Krychtálka nenávist převážné většiny obyvatel k bolševickému režimu a k Židům, kteří jej ovládali. Druhou z hlavních příčin byla pasivní rezistence sedláků a nezpůsobilost kolektivizace venkova k životu. Třetí z hlavních příčin bylo odstranění osobní iniciativy z veškeré výroby, čímž odpadla nejsilnější hybná síla pokroku.

Krychtálek se dále např. zabýval bytovou nouzí, která byla průvodním jevem sovětské industrializace, nízkými mzdami a zaměstnaností žen, které se tak nemohly starat o svou domácnost. Krychtálek zmiňuje také sovětskou byrokracii, která byla ještě horší než carská. Všechny dveře měla otvírat tzv. bumažka, tj. úřední potvrzení s razítkem. Úředníci a učitelé často měnili povolání, byli špatně placeni a nepracovali kvalitně a rychle. Krychtálek také zmiňoval také tzv. byvší lidi (jednalo se o bývalé carské důstojníky, četníky, obchodníky, profesory nebo majitele domu), kteří byli ve svých právech značně omezeni a ponecháni na libovůli místních úřadů. Studenti měli být spokojeni jen pokud studovali a měli podporu státu. Po ukončení studií měli vidět drahotu a své nedostatečné výdělky. Nespokojeni tak podle Krychtálka měli být lidé se „smyslem pro rodinu, ženy se smyslem pro domácnost, úřednictvo, velká část mládeže, pensisté, učitelé, lidé nábožensko církevního založení, důstojníci a všichni příslušníci některých neruských národů, pokud u nich již dospělo národní vědomí.“³³⁹

³³⁹ Tamtéž, s. 30-31, 35-38, 42-48.

Všechny podniky v SSSR měly být podle Krychtálka v podstatě státní a podléhaly některému komisariátu. SSSR se měl snažit o rozšíření železniční sítě, na což bylo ročně vynaloženo mnoho prostředků. Vše ale vážlo na nedokonalé železniční síti a na nedostatku kapacit pro převoz surovin potřebných pro výrobu kolejnic. Dělníci pracující v továrnách byli špatně vyškoleni a není kdo by je zaškolil. Řešením mělo být využití mistrů z ciziny. Ty by ale bylo nutno lépe platit a navíc by se dělníci z rozhovorů s nimi dozvídali jak žijí dělníci mimo SSSR. Nedostatek školení se měl projevovat v poruchovosti strojů.

Pro výrobu, která byla naplánována, nebylo dostatek surovin, bylo málo dovozních kapacit a stroje byly často porouchané. Krychtálek také zmiňuje výkony stachanovců, které se podle něj rovnaly průměrným výkonům střeoevropského, českého nebo německého dělníka. Důsledkem stachanovštiny bylo zvýšení norem ostatním dělníkům. Výroby měly špatnou jakost a jen výrobky určené pro armádu měly být lepší, ale ani ony nebyly srovnatelné s produkcí českou, německou nebo americkou. Krychtálek také zmínil nízké platy a důchody a nedostatek zboží v obchodech

„Největším hříchem bolševického státu je kolektivizace.“ Lenin ani Bucharin neměli chtít kolektivizaci venkova a Lenin měl počítat s NEPem jako s trvalým upořádáním. Nemělo být proto podle Krychtálka asi pravdou, že Lenin nařídil kolektivizaci provést Stalinovi. „Poněvadž kolektivizace spadá do doby, kdy Kaganovič již zcela ovládl Stalina, je nanejvýš pravděpodobné, že to byl ďábelský výmysl tohoto Žida.“ Krychtálek dále popisuje bolševické sliby rolníkům (rozdělení statkářské půdy), nedodržení tohoto slibu a tvoření sovchozů, jež byly ztrátové, boj proti kulakům, založení kolchozů, boj proti rolníkům, kteří nechtěli vstoupit do družstev. Když nikomu nic nepatřilo, nikdo se nestaral o kvalitu hospodářství. Vláda se měla starat o to, aby se stav zemědělství nezlepšoval.

Zemědělství bylo zatíženo plánováním a žádný podnik nemohl pěstovat co by kde chtěl. Plány byly dělány neodborně. Žně na Ukrajině byly organizovány centrálně, bez ohledů na počasí. Daně pro zemědělce byly vysoké a oni měli dostávat část mzdy v naturáliích a část v penězích. Výnosy byly na české poměry na Ukrajině podprůměrné a měl panovat nedostatek potravin. Podle Krychtálka po přečtení jeho alespoň zběžného popisu situace v sovětském zemědělství „každý pochopí, že tito ubožáci byli zapřísáhlými nepřáteli všeho bolševického, že čekali toužebně na den svého osvobození z židovského otroctví.“³⁴⁰

O skutečné síle Rudé armády neměl být podle Krychtálka téměř nikdo informován. Na přehlídkách byly ukazovány většinou jen starší typy letadel a tanků a nikdo nevěděl kolik

³⁴⁰ Tamtéž, s. 49-50, 53-57, 59-65.

skutečně moderních zbraní SSSR vlastní. Sovětští vojáci a důstojníci se měli vyhýbat rozhovorům jak s cizinci, tak i s vlastními občany. Důstojníci se měli bát kontroly ze strany politických komisařů. Při odvodech od armády se mělo podle Krychtálka dbát na to, aby v ní bylo co nejméně sedláků.

Podle Krychtálka existovaly v letech 1934-36 rozpory v názorech mezi Tuchačevským a spol. na straně jedné a Stalinem a Vorošilovem na straně druhé. Vorošilov měl být spíše člověk reprezentativní a Tuchačevský, jak se Krychtálek dozvěděl, měl být zase velmi pracovitý. V armádě neměl být pro svou uzavřenou povahu příliš populární. Krychtálek také pochyboval o tom, že by Tuchačevského proces měl něco společného s Zinověvem, Kameněvem a nebo, že by snad spolupracoval s Jagodou. „Nesporně však proces otřásl celou armádou až do základů.“

V SSSR byly také velmi řídká železniční síť s několika uzly ve velkých městech. Pokud by tyto byly napadeny ze vzduchu, měla být celá sov. doprava ochromena. Lokomotivy a vagóny byly staré a nebal jich dostatek. Vlaky měly velké zpoždění. Jen místní osobní doprava byla na vyhovující úrovni. Dálková osobní doprava nepostačovala pokrývat požadavky cestujících. Silnice byly ve velmi špatném stavu a to i pokud se jednalo o cestu Moskva-Leningrad.

Kultura v SSSR byla podle Krychtálka „řízena a většinou též dělána Židy podle jejich představ a vkusu. Národní prvky ruské a ukrajinské byly z ní vyloučeny. Všechna divadla měla židovské vedoucí síly.“ Také film měl být řízen podobným způsobem. Násilná propaganda komunismu ve filmech se měla lidem brzy zajídat a tak měli dychtivě čekat na západní filmy. Také obchodní stránku filmového průmyslu měli ovládat židé. Podobně tomu mělo být i s literaturou.

Sovětský režim měl sice zmenšit negramotnost, ale také „záměrně znivelizoval vzdělání.“ Znalosti žáků a školní kázeň byly podle Krychtálka ubohé. Škola měla také sloužit ke sledování rodičů, jelikož učitelé měli hlásit na GPU pokud žáci zjistili, že jejich rodiče mluví něco jiného doma než učitelé ve škole. Ve městech měly existovat skupiny žebrajících bezprizorních dětí.

O úrovni bydlení toho nemělo být podle Krychtálka mezi cizinci mnoho známo, jelikož návštěvníci ze zahraničí byli ubytovávaní v hotelech a domů si je nikdo ze strachu před policií nebral. Stravování bylo také jednotvárné a masa bylo pro jeho vysokou cenu a malé výdělky na jídelním stole málo. Proti „píjanství“ neměli bolševici nic podnikat.

Lidé byli oblečení v nekvalitní oděvy. Krychtálek byl prý před odjezdem prakticky proti své vůli donucen rozprodat své oblečení a obuv četným zájemcům, kteří se ještě divili, že

prodává tak lacino. Textilní zboží mělo být v obchodech ihned vykoupeno, jelikož lidé měli mít i ze svých malých platů úspory a také nebylo dlouho co koupit.

Krychtálkovi známí měli být předvoláni na sovětskou tajnou policii - GPU, kde jim bylo sděleno, že policie o jejich kontaktech s cizincem ví, aby je udržovali i nadále a podávali o nich zprávy. Na vedoucích místech této organizace mělo být mnoho Židů, Lotyšů, Estonců apod., Rusů a Ukrajinců ale jen málo. Političtí vězňové měli být posíláni na těžké práce a měli dostávat těžší tresty než obyčejní zločinci. Trestem také mohlo být strhávání peněz ze mzdy ve prospěch GPU. V GPU se podle Krychtálka mělo dosahovat lepších výsledků s tzv. psychologickými výslechy než s bitím a mučením. Když se někdo nechtěl přiznat, byl některý z jeho blízkých zatčen a dotyčnému bylo pohroženo, že pokud se nepřizná, bude blízká osoba zastřelena. Krychtálek se zmiňuje také o 48 hodinových nepřetržitých výsleších.³⁴¹

„Uzavírajíc spojenecké smlouvy, Moskva nikdy nepomýšlela na to splnit je za účelem pomoci svým spojencům, neboť jejím cílem bylo právě revoluční rozvracení i těch států, se kterými spojenecké smlouvy podepsala...V Praze byla ve skutečnosti nikoliv demokracie, nýbrž za kulisou demokracie obratně ukrytá diktatura Benešova.“ Benešova návštěva v Moskvě měla být do detailu pečlivě připravena a v měl na sovětské představitele udělat dobrý dojem, který měl podle Krychtálka plynout z toho „, že kývnul ke všemu, co na něm Stalin chtěl, zatím co Eden jen vyzvídal a Laval hájil francouzské zájmy.“

V Moskvě měli podle Krychtálka vědět kde by chtěla při recepci sedět H.Benešová a co by si chtěla koupit. „Bylo zřejmo, že bolševici měli přesné zprávy o tom, do jaké míry tato kyprá blondýnka ovládá trpasličího pana ministra, neboť se všemožně pokoušeli naklonit si ji.“ Tak ji byl při prohlídce darován platinový prsten s modrým diamantem, jenž si H. Benešová údajně měla ponechat. Prsten měl mít podle Krychtálka cenu 1,2 miliónu korun.

Krychtálek se při Benešově návštěvě v Moskvě u něj ohlásil s tím, že se na poměry ve Svazu dívá skepticky. „Nepřijal mne, jak jsem se později dozvěděl, právě z toho důvodu. Nechtěl slyšet o Sovětech nic, než to nejlepší. Zkrátil také nápadně všechny rozmluvy, v nichž nebyla na Sověty jen chvála.“

O čem Beneš v Moskvě jednal Krychtálek nevěděl, ovšem za krátký čas byl podle něj zřejmý věcný obsah rozmluvy Stalin - Beneš: „Beneš slíbil řídit politiku Česko-Slovenska nikoliv podle Francie, nýbrž podle Moskvy...Naproti tomu slíbili Benešovi v Moskvě, že prosadí jeho zvolení prezidentem.“ Beneš měl po návratu z Moskvy dojednat s kancléřem

³⁴¹ Tamtéž, s. 85-91, 101-103.

Šámalem, že on projedná abdikaci s Masarykem a Šámal seznámí s presidentovým zdravotním stavem premiéra a začne připravovat Masarykovu abdikaci.

Beneš měl podle Krychtálka „projednat tu věc s Masarykem a dosáhnout toho, aby Masaryk protiústavně ovlivnil volbu a doporučil Beneše jako svého nástupce. Pokud jde o abdikaci, Masaryk si vyžádal lhůtu na rozmyšlenou. V druhé věci napřed odepřel vyhovět. Tehdy poprvé Beneš prohlásil, že od jeho zvolení ‚závisí bezpečnost státu‘, protože pakt s Moskvou dává Rusku možnost buď pomoci nebo ne. V Moskvě že mají důvěru jen v Beneše a pomohou jen tehdy, bude-li Beneš presidentem. Toto byl také obsah rozmluvy Beneše a Hodžou v předvečer volby a to bylo také sděleno jiným politikům. Vyslanec Sovětů Alexandrovský Benešovo tvrzení v plném rozsahu potvrdil jak Masarykovi, tak Hodžovi. Masaryk, domnívaje se, že zabezpečí stát, ustoupil a doporučil Beneše. Beneš byl president, jehož volbu si vynutila Kominternu, tak jako z její milosti byl Eden ministrem.“

Po Benešově návratu z Moskvy byla v ČSR tolerována „veškerá činnost komunistů...Veškeré direktivy k řízení české politiky přestaly vycházet z Hradu a začaly docházet z Kremlu. Skutečným vládcem Česko-Slovenska se stal Stalin a jeho místodržícím v Praze šéf sovětského obchodního zastupitelstva, ..., který byl mužem GPU.“

Pakt SSSR – Francie - ČSR „vzbudil u obyvatelstva v Rusku, a to i u Rusů i u Ukrajinců roztrpčení proti Francouzům a Čechům. Byl vykládán jako podpora bolševického režimu, jehož pád si všichni přáli.“³⁴²

Krychtálek ve své knize dále popisuje svůj pobyt v Rumunsku a neúspěšná politická jednání mezi SSSR a Rumunskem. Na těchto jednáních měl mít zájem E. Beneš, protože na jejich základě by bylo možné přes rumunské území realizovat vojenskou pomoc Sovětského svazu Československu.

Krychtálek se dále věnuje situaci v Jugoslávii, kde tehdejší předseda vlády Stojadinovič prováděl politiku bez ohledů na Rumunsko i na Beneše, takovou jakou Jugoslávie potřebovala. Měl se zasazovat o přátelský poměr Malé dohody k Francii i k Německu. Stojadinovičovo stanovisko k SSSR bylo krajně odmítavé. Trval na dodržování litery Malé dohody a v ostatním požadoval volnost. Uzavřel tak přátelský pakt s Itálií, jenž byl nepříjemným a nečekaným překvapením pro Beneše i Francii. Stojadinovič měl kategoricky odmítnout rozšířit platnost Malé dohody a odmítal také spojení Balkánského svazu s Malou dohodou. Měl podle

³⁴² Tamtéž, s. 66, 69, 70-71, 73-79.

Krychtálka přímo říci Benešovi a naléhat na něj, aby se ČSR dohodlo s Německem a Maďarskem. Měl se nabízet za prostředníka.

Stojadinovič měl být dle Krychtálka jedním z politiků, kteří pochopili „kterým směrem půjde asi vývoj, začínali tomu rozumět, že Evropa, roztržštěná na řadu států, bude stále snadnou obětí, kterou velké a hospodářsky jednotně řízené celky, jako Spojené státy, nebo British Commonwealth budou lehce vykořisťovat.“ Stojadinovič měl vidět „obrysy hospodářské“ sjednocené Evropy a přijal nabídku Německa k hospodářské spolupráci.

Už v roce 1936 musel Beneš podle Krychtálka vědět, že se „nemůžeme spoléhat na pomoc Rumunska a Jugoslávie. Po návštěvě francouzského ministra zahraničních věcí Delbosa v Praze musil dále vědět, že i pomoc Francie není úplně jistá...Jestliže přes to tvrdošíjně odpíral dohodnout se s Německem, hazardoval s osudem státu. Na koho se spoléhal ? Odpověď je jasná: na Moskvu, tj. na Kominternu. Beneš již tehdy odpadl od našich spojenců...Byl čelným zednářem. Dostával direktivy od Židů. Židé viděli, že soustava anglo-francouzská chvěje se v základech. Přešli ke koncepci Evropy, spojené v bolševismu, k sovětským státům evropským, které by ovládali z Ameriky. Ale tlak budí protitlak. Německo postavilo proti tomuto plánu velkolepou ideu sjednocené Evropy nezávislé. Beneš od roku 1935 podle plánů Židů bel ve službách Kominterny a je v nich dosud.“³⁴³

Již v době Benešovy návštěvy v Bělehradě měl Krychtálek sdělit Ripkovi, že nemůže zůstat v redakci Lidových novin „, protože se nemohu smířit s tendencí, podporovat každou Benešovu politiku.“ Přešel proto do redakce Venkova: „Zdalo se mně, že tato strana chápe nebezpečí Benešovy hazardní politiky a že je proti ní.“ Šéfredaktorem Venkova byl tehdy „Žid Kahánek, placený polský agent.“ Ministerský předseda Hodža měl mít díky jeho psaní mnoho problémů s vyslanectvími různých států a s československým ministerstvem zahraničních věcí. Beranovi měl dát tehdy Hodža na vybranou: buď půjde Kahánek z redakce nebo měl být přijat redaktor „, odborník ve věcech zahraniční politiky.“ Hodža byl na Krychtálka, jenž odcházel z Lidových novin, upozorněn „,z okolí dr. Stojadinoviče, patrně na jeho přání.“

Krychtálek měl být po krátkém čase ve Venkovu pověřen „cenzurou všech zahraničně politických článků Kahánkových.“ Podle Krychtálka se nejednalo o lehký úkol: „Žid měl mocnou oporu v Beranovi, jemuž si stále stěžoval.“ Kahánek měl propagovat „přimknutí“ ČSR k Polsku. „Na jedné straně propagoval dohodu s Henleinem, na druhé straně ukazoval na

³⁴³ Tamtéž, s. 118-119, 124-125, 129-130.

Polsko jako na záchranu před ní. Když jsem to Polsko začal škrtat a zahazovat, Kahánek protestoval.“

Ve Venkovu Krychtálek „brzy poznal, že při tzv. opozici proti Benešově zahraniční politice jde jen o obchod. Začínalo se s ní pravidelně, když socialisté odpírali tvrdošíjně agrárníkům nějaký monopol nebo syndikát. Tehdy dostávala redakce pokyn „jít do toho.“ Pak socialisté monopol nebo syndikát povolili a redakce dostala pokyn zastavit palbu. Ale mírná opozice se živila stále, aby se ti druzí měli na pozoru a tak zde přec bylo větší pole působnosti než jinde.“

Podle Krychtálka „často šly věci na nůž. Beneš měl v některých momentech diktaturu na dosah ruky. Že po ní ruku nevztáhl, to ne proto, že byl demokrat, nýbrž že byl zbabělý.“ Podle Krychtálka mělo být po květnové mobilizaci několik členů redakce odsouzeno na smrt. „A proč?“ ptal se Krychtálek „poněvadž jsme neohroženě zastávali jedinou cestu, vedoucí k záchraně českého národa a kultury, cestu dohody s Němci a s Německem.“ Podle Krychtálka „pracovali jsme pro dobro české věci tam, kde jsme je viděli.“

Krychtálek měl za dobu svého novinářského působení dobře poznat „volené zástupce lidu“: „Měli vlastnosti hyen a šakalů. Byli chtiví peněz, nevzdělaní, nadutí, bezcitní, sobečtí a zbabělí. Také z toho důvodu jsem se rozhodl vyličít, jak vedli naše veřejné věci, aby s nimi národ zúčtoval, aby již nikdy žádný z nich se neobjevil v popředí.“ Krychtálek měl poznat Berana „,, s jeho věčným úsměvem, který si jako masku nasazoval na obličej.“ Zmiňuje se také o Šrámkovi „,, jenž v restauraci...Wilsonova nádraží za zástěnou hlučně mlaskal při obědě a jemuž páchne z úst jako ze stoky.“ Máchník měl být zase představitelem vrcholného protekcionalismu v armádě. „Ti lidé byli zkažení až do morku kostí. Co na nich ponechal slušného vídeňský parlament, to zničilo dvacet let republiky. Všichni kořistili.“ Někteří měli získat velmi výhodně zbytkový velkostatek a jiní seděli v několika správních radách a brali odměny za intervence.

Beneš neměl mít podle Krychtálka vlastní majetek a jako ministr „měl platu několik tisíc měsíčně, ale cožpak se z toho našetří miliony?“ Beran měl pocházet z chudé chalupnické rodiny a jako gen. tajemník strany měl plat 4000 korun. „Mohl z toho našetřit ty miliony, za které si koupil svůj velkostatek, svou přepychovou vilu v Praze, své automobily a svou účast v různých průmyslových podnicích?“ Podle Krychtálka měla republika skončit se 60 miliardami dluhů: „Jak nestydatě se kradlo!“ Krychtálek zmiňuje případy mrhání veřejnými financemi (stavby, Vranovská přehrada, půjčka na obranu státu). Krychtálek za tento stav vinil Masaryka a Švehlu, protože podle jeho názoru „oba dobře věděli, ba viděli, že se krade.

Švehla přímo říkal: „Nechte je nažrat.“ Žádný z nich neučinil nic proti tomu. Měli tak všechny v hrsti.“ Krychtálek nechtěl podrobně líčit všechny případy korupce: „Chceme zde ukázat, že zavázav se Moskvě, tj. Kominterně, Beneš přivedl stát do záhuby a pak zbytek „samostatnosti“ promarnil Beran.“³⁴⁴

Po nezdaru hospodářské války měla Velká Británie podle Krychtálkova názoru vypracovat „plán postupných válek. Německo mělo být krok za krokem oslabováno válkou s Polskem, válkou se Sověty, válkou s balkánskými státy..., válkou s Belgií, Dánskem, Holandskem..., válkou s Francií a nakonec doraženo Anglií a Amerikou.“

Začátkem měl být plán na odstoupení Sudet. „V Londýně věděli přesně, co bude dále. Věděli, že jim dá malou práci živit v Praze plán odvety. Německo, majíc i dále Čechy jako nepřátele, bude nuceno se jimi dále obírat.“ Mohla vzniknout i malá válka a ta by oddálila válku velkou „takto počítal s prolitím české krve Londýn.“ Francie podle tohoto plánu měla souhlasit s vydáním Sudet a pozornost Německa tak byla odvrácena od Západu.

Francie se sice měla snažit o dohodu ČSR s Německem, ale podle Krychtálka se mělo jednat jen o získání času. Krychtálek měl 24.6.1938 hovořit v Praze se francouzskými poslanci Coquillaudem a de Clermont Tonerrem, přičemž se jeho první otázka měla týkat závazku pomoci z francouzské strany. Krychtálek měl jednomu z poslanců naznačit, že Beneš a Hodža, s nimiž se sešli, tvoří jednu linii a pokud má „nějaké závažné vzkazy, že by měly být známy též skutečnému vedení agrární strany, které představuje kontrolu. Hodža že vedení této strany úplně za sebou nemá.“

Jeden z poslanců měl Krychtálkovi sdělit, že byli pověřeni ministerským předsedou Daladierem, přičemž francouzský prezident i generální štáb byli o tomto zpraveni, aby řekli „Benešovi a panu Hodžovi, že kdyby došlo nyní ke konfliktu mezi Německem a Česko-Slovenskem, Francie vám nemůže pomoci. Oběma pánům... jsme toto prohlášení učinili.“ Poslanci dále doporučili sjednání dohody mezi ČSR a Německem. Podle Krychtálka se ale Beneš měl spoléhat po tomto prohlášení francouzských představitelů na Kominternu. Hodža měl naléhat opět na dohodu s Henleinem a měl podle Krychtálka podat Benešovi svou demisi o 10 dnů napřed, než ji Beneš přijal. Po tu dobu měl Beneš na Hodžu naléhat, aby vzal demisi zpět a hrozil Hodžovi oznámením o jeho finančních transakcích na Slovensku. O tomto měl vědět např. Sidor. „Beneš pomýšlel na převrat, na svou diktaturu a chtěl k ní za každou cenu

³⁴⁴ Tamtéž, s. 131-137.

připoutat Hodžu.“ Jednání se Sudetoněmeckou stranou měl Beneš vést jen proto „, aby získal čas k přípravě své diktatury a k skončení posledních příprav k válce.“³⁴⁵

Podle Krychtálka spočíval tzv. Benešův plán v následujícím: „Beneš chtěl nastolit svou diktaturu a za pomoci Sovětů začít válku.“ Pokud ale Beneš chtěl podporu Moskvy, musel nějak „povalit“ její námitku, že SSSR a ČSR nemají společné hranice. Polsko průchod nechtělo povolit a průchod Rumunskem by měl cenu jen malou. Podle Krychtálka měli odborníci vypočítat, že by „to trvalo rok, než by zde nějaká podstatná pomoc touto oklikou...došla.“ Beneš se měl proto snažit získat Polsko. Podle Krychtálka měl Beneš po poradě s Hájkem a s Kroftou poslat polskému prezidentovi dopis v němž měl nabízet Polsku odstoupení české části Těšínska. Na dopis neměla přijít nikdy odpověď a naděje na československo - polský pakt „padly do vody.“ Když pak Polsko žádalo ultimatem odstoupení Těšínska, mělo žádat „všechno, co Beneš svým ‚velkomyslným‘ dopisem nabídl.“ Vláda a československý generální štáb se měli o tomto Benešově kroku dozvědět až později. „A tento šarlatán má ještě dnes odvalu mluvit k českému národu?“ dodal ke svým tvrzením Krychtálek.

V Mnichově mělo být čtyřmi mocnostmi usneseno, že pokud ČSR nepřijme mnichovské podmínky, postaví se všechny čtyři státy proti němu. Květnová mobilizace měla být provedena na žádost Británie, která takto vzbuzovala v obyvatelích ČSR naděje. V Mnichově se prý měl Chamberleinův tajemník Wilson vyjádřit, na žádost Němců, aby sdělil Českým zástupcům podmínky dohody, následující: „Pánové, pro nějaké Čechy si přec nebudeme kazit zábavu.“ A před tímto Wilsonem se podle Krychtálka ukláněl v londýnském exilu „pan Beneš“ a cítil se poctěn, když mu pan Wilson podal ruku. „Řekněme si poctivě“, vyzýval Krychtálek „nezacházeli s námi tehdy Němci, naši protivníci, tisíckrát líp než ti tzv. přátelé, pro něž jsme byli kdykoli ochotni nasazovat životy, než naši spojenci? Kdo z Čechů má čest v těle, nesmí nikdy zapomenout na mnichovskou výchovnou lekci.“

V Praze probudili Beneše a oznámili mu mnichovské rozhodnutí. Beneš nechal svolat min. radu a měl být pro válku. Měl také sestavenou novou vládu. „Někteří ministři, kteří seděli před ním, měli být zatčeni. Ministrem války měl se stát generál Krejčí. Benešův důvěrník, člověk nekalé pověsti...Zenkl obcházel spolehlivé lidi a přiděloval jim úkoly.“ Generál Syrový se měl obrátit na Beneše s dotazem, může-li zajistit alespoň jednoho spojence. Beneš se měl nejprve vytáčet a až na druhou Syrového výzvu, aby mu odpověděl ano či ne na otázku po

³⁴⁵ Tamtéž, s. 138-141.

spojencích, mu odpověděl že ne. Syrový za této situace odmítl vést armádu do války a vláda mnichovské rozhodnutí přijala.

„Leč Beneš měl plán a ten si již připravoval. Byly sestaveny tzv. oddíly SOS, které měly za frontou převzít službu četnictva. Lidé v nich byli vybraní benešovci a komunisté...Komunisté obdrželi seznamy osob, které nutno ihned při vypuknutí války zastřelit.“ Jak Krychtálek dále čtenářům sdělil, „byl jsem tam též, na těch seznamech.“

Beneš chtěl podle Krychtálka mluvit v této situaci se Stalinem, ale dali mu prý k telefonu Litvinova: „Jemu Beneš oznámil, že chce vyjádření, jestli Moskva půjde na pomoc, když Beneš prohlásí Česko-Slovensko za sovětský stát v rámci SSSR a začne válku.“ Měl také slíbit rozdání zbraní komunistům a likvidaci nespolehlivých živlů. Za dvě hodiny měl Litvinov sdělit Benešovi, že Moskva na tomto nemá zájem, že toto sice podporuje, ale sama do války nepůjde. O Benešově rozhovoru měli vědět někteří ministři a měl být odposloucháván ve Varšavě. Odtud byl poskytnut do Francie. „Varšava tím dosáhla, že se Francie nestavěla na odpor ihned prohlášeným požadavkům polským.“

Jak Krychtálek dále uvedl, měla nastat „nejtrapnější kapitola“: „Tento člověk, který prohrál svému národu spojence,...jehož celá koncepce selhala, jehož plán se ukázal fantazií, jenž prohrál nejen pověst, nýbrž i čest, tento člověk nechtěl se hnout, seděl jako přilepen na presidentském křesle a mečel svým kozlím hlasem, že se nevzdá.“ Ostatní se podle Krychtálka snažili Benešovi domlouvat, ale vše bylo bez výsledku až do doby, kdy proti němu vystoupil gen. Krejčí a pak podepsal. „Podepsal a odjel z Prahy na přepychový zámek, který si z peněz, ukradených chudému českému lidu, dal postavit v Sezimově Ústí.“ Měl tam pobýt několik dní a radit se se svými věrnými a „pak v noci, jako zloděj za prvních rozbřesků uletěl do ciziny. Všechno své jmění již dávno tam převedl prostřednictvím bankovního domu Petschek, židovské firmy...Bylo mu líto zámku v Sezimově Ústí, který nemohl odvézt s sebou v kufru. Aby mu zůstal, nastrojil ještě fingovaný jeho prodej.“³⁴⁶

Podle Krychtálka se mělo vše ve Druhé republice dít dle přání Berana: „Měl rázem ještě větší moc než Beneš, ale má také před národem a dějinami plnou odpovědnost za toto období. Jeho schopnosti rozumové na úkol, před který byl postaven, nestačily. Měl formát tajemníka strany a nebylo mu dáno hranice tohoto formátu přerůst. Byl odvislý od svých poradců.“

Beranův omyl měl spočívat v tom, že „svým rozumem nestačil chápat věci dynamicky, zaspal vývoj.“ Místo příklonu k Moskvě tak měl následovat zahraničně-politický příklon

³⁴⁶ Tamtéž, s. 142-149.

k Londýnu a pokusy o sblížení s Polskem. Polsko se mělo sblížovat s Londýnem a mělo velkostatkářský režim. Podle Krychtálka stačilo, aby „člověk šišlal a mohl se vydávat za Poláka a měl přijetí u pana Berana zajištěno. To dělal tehdy proti smýšlení celého národa. Poláci, když zabrali Těšínsko, nejbrutálnějším způsobem vyházeli naše lidi s holýma rukama přes hranice. Celý národ je za to nenáviděl. Ale Beran jim vše odpustil...pro jednoho Žida, jménem Kahánek.“ Polsko nemělo být podle Krychtálka spokojeno s územními zisky a proto se snažilo „buntovat“ Prahu proti Berlínu a v Německu pak hlásili, že ČSR „buntuje“ proti Německu je. Jak Krychtálek soudil „zbývala jen jediná cesta, cesta naprosté, upřímné spolupráce s Německem a ve vnitřní politice přizpůsobení poměrů nacionálně socialistickému režimu. Zvláště to druhé Beran nechtěl.“

Národ měl v té době odsuzovat západní spojence, Poláci byli nenáviděni, Sověty se mělo pohrdat. „Kdyby v té době Německo muselo válčit s Francií a Anglií, byli by Češi stavěli dobrovolnické legie. Z těchto pocitů nenávisti k zrádcům rodilo se uznání k přímému protivníku. Tehdy byla jiná orientace na dosah ruky, bez nesnází. Beran a jeho zednářská vláda tu příležitost promarnili.“

Beran neměl podle Krychtálka odvalu prosadit jednu stranu. „Seskupil reakční živly kolem sebe v tzv. straně národní jednoty a svými protisociálními zásahy zahnal dělnictvo do opoziční strany národní práce.“ Pokud by se prý tehdy hlasovalo, byl by Beran poražen. Agrárníci měli vystřídat v hospodářských pozicích příslušníky socialistických stran, pokračovalo „mnohoobročnictví“ a jiné nekalé jevy z První republiky. Beran měl mít přepravenu řadu reakčních opatření v sociální oblasti.

Po svém odchodu s postu premiéra se Beran podle Krychtálka „ve své uražené ješitnosti snažil...ze všech sil hrát roli ‚národního hrdiny‘, muže, jenž se vzdal svého postavení na znamení protestu proti změně státoprávních poměrů. Ale byla to je uražená ješitnost. Beran byl kdykoliv ochoten sednout si znovu do vlády.“

Krychtálek také zmínil Beranovy snahy o vojenský zásah na Podkarpatské Rusi a ne Slovensku, před čímž jej Krychtálek varoval. Den před okupací zbytku českých zemí, 14.3.1939 měly být činěny „zoufalé pokusy, aby se Beran vzdal a byl pověřen Žilka.“ Beran měl souhlasit, pokud by vedením vlády byl pověřen Černý, ale nakonec odmítl „, ač mu bylo řečeno, že by tím posloužil českému národu. I v tom se tedy podobal Benešovi, že se za okolností proň zahanbujících držel koryta jak přismolený.“

„Vypsal jsem to zde, aby bylo každému jasné, že řekne-li se Beneš, je nutno dodat Beran. Dnes, v tváři tvář nové, sjednocené Evropě, nemá velkého významu, jak k ní přijdeme. Jen psychologicky byly by jiná cesta pro český národ lehčí. Zakopal ji Beran.“³⁴⁷

Za protektorát

Ve své novinářské tvorbě věnoval Krychtálek v období protektorátu značnou pozornost poměru Čechů k Němcům a k protektorátnímu zřízení, propagaci spolupráce s Němci, a státoprávnímu uspořádání protektorátu. Jaký byl Krychtálkův pohled na tuto tematiku ukazuje výběr jeho článků z let 1939-1945.

První z Krychtálkových článků z touto tematikou vyšel ve Večeru 14.7.1939 pod názvem Cesta knížete Václava - Vše pro národ. Podle Krychtálka se mělo o Česích v cizině říkat, že jsou realistický národ, tzn. „, že se jim přisuzuje vlastnost a schopnost vidět věci tak, jak skutečně jsou a vyvodit z nich pravidla pro svůj postup.“ Pokud by pak byla promyšlena „logicky“ historie českého národa a jeho soudobá situace, mělo se dojít k závěrům podepřeným „několikanásobnou zkušeností“: český národ je národem málo početným a je obklopen ze tří stran národem německým. Vzhledem k obklopení českých zemí německými územími, „jsme na Němcích závislí hospodářsky nepřímou - musíme vyvážet do světa přes jejich území...Poněvadž od roku 1918 prodáváme nejvíc Němcům a nejvíc od nich kupujeme, jsme na nich závislí hospodářsky i přímo.“

³⁴⁷ Tamtéž, s. 150-158. Podle názoru poválečných vyšetřovatelů se Krychtálek v knize Bolševici, Beneš a my snažil „lživými tvrzeními a záměrným sugestivním klamáním veřejnosti dokázat jednak slabost, neschopnost a neodvratitelnou porážku Sovětského svazu a jeho státní formy, jednak pak svalit všechnu vinu na naši mnichovské pohromě na presidenta republiky dr. Beneše a činí tak záměrně, aby přesvědčil český lid o správnosti a nutnosti kladného postoje k Němcům a spolupráce s nimi.“ Krychtálek popisoval „poměry a situaci v SSSR záměrně tendenčně nepravdivě, aby v očích českého člověka snížil význam a sílu sovětského válečného úsilí a aby tím zároveň posloužil svým záměrům, totiž dokázat převahu a nepřemožitelnost nacistického Německa, jež nutno za každých okolností podporovat.“ Krychtálek rovněž „hanobí hrubým a nevybíravým způsobem postavu a práci presidenta republiky dr. Beneše, aby dokázal správnost svého tvrzení o nutné spolupráci s Němci.“ ABS 300-12-1, s. 70-73.

V průběhu historie českého národa se mělo podle Krychtálka ukázat „, že postaví-li se nepřátelsky proti Němcům, nepomohou mu žádná spojení, aby nebyl poražen.“ Jako prvním s tak mělo stát Václavovi a Boleslavovi, kteří byli oba poraženi „, ale ani jeden ani druhý nehnl odpor až do krajnosti, oba včas nabídli Němcům součinnost a nad veškerou pochybnost zachránili tím národ.“ Druhou prohrou byla porážka utrpená od Rakouské říše a jelikož Češi „kladli odpor do konce, utrpěli nedozírné škody národní i hospodářské.“ Po třetí se dle Krychtálka opakovala porážka v roce 1938 a ani spojenecká smlouva se dvěma velmocemi a se dvěma středními státy český národ nechránila porážky. I kdyby spojenci čs. státu zasáhli, v případné válce by byli Češi podle Krychtálkova názoru zničeni dříve, než by se stačil projevit vliv spojenců. Taková porážka u malého národa měla ale znamenat „smrt, záhubu z vyčerpání sil lidských i hospodářských“. Jakmile ovšem spojenci odmítli bojovat, stavět se dále na odpor Německu mělo znamenat národní sebevraždu.

„Protektorát je s německého hlediska takovým uspořádáním věcí v českém prostoru, jimž se má Čechům zabránit, stavět se proti zájmům Německa nepřátelsky mocenskými prostředky“ psal dále Krychtálek. Autonomie, která byla přislíbena německými státníky měla odpovídat „jednak světovému názoru nacionálně socialistickému, přát jiným národům života a svobodného rozvoje, pokud není namířen proti zájmům Říše, jednak je v tom i uznání schopností přemoženého protivníka.“ Představitelé Německa pak měli a potřebné např. hospodářské změny ponechat na Čechách samotných, resp. na jejich představitelích, aby po dohodě s německou stranou nebo i sami provedli potřebné změny. Podle Krychtálka měli ovšem němečtí činitelé na provedení potřebných opatření v protektorátu spěchat, a tak pokud by potřebné změny nechtěli provést Češi sami, provedli by je Němci svými nařízeními.

„Taková je situace“ tvrdil Krychtálek a pokračoval: „tento program půjde stále dál, protože postupem času se vyskytnou další úkoly. Podle posledních projevů mají Češi na vůli dvojí: buď se trpně dívat a čekat, až Němci podle shora uvedené zásady věci sami provedou, nebo je provést sami. Buď tedy pasivita nebo součinnost. Pasivitu budou však Němci posuzovat jako akt ne přátelský.“ Setrvání Čechů v pasivitě mělo ponechávat „rámcové rysy“ autonomie, ale v tom případě mělo být uspořádání „podrobností“ nevýhodnější než v případě „součinnosti. Krychtálek proto s vědomím „plné odpovědnosti“ konstatoval, že „ten, kdo radí k této pasivitě nebo ji jsa na odpovědném místě, provádí, škodí vědomě nebo nevědomě českému národu. Jsme v situaci v níž platí, že zájem národa je nade vše. Situace národa se může zlepšit součinností. Proto je součinnost povinností.“

Škarohlídům a pesimistům pak Krychtálek doporučoval, aby „šli přihlížet do soukromí. Aby opustili místa politická i hospodářská. Neboť je-li český národ realistický pochopí to: Kdykoliv jsme se stavěli proti Němcům, vždy jsme byli nakonec bití. Jen jednou jsme zkusili - za Václava Přemyslovce - se s nimi dohodnout a vyplatilo se nám to. Je zapotřebí zkusit to - to opačné jsme již zkoušeli a výsledek známe. Výsledek součinnosti, zvláště s moderním nacionálně socialistickým režimem dosud neznáme. Naši odpovědní lidé jsou povinni tu zkoušku učinit, protože nesmějí nic zanedbat, co může postavení našeho národa zlepšit. A zhoršit situaci to nemůže v žádném případě.“³⁴⁸

Zhruba o rok později, v článku z 31.7.1940 nazvaném Dvojí odpovědnost Krychtálek upozorňoval na to, že každý občan protektorátu měl mít dvě skupiny povinností: „jednu, která je dána národností a zahrnuje všechny snahy o povznesení českého jazyka, české kultury... a druhou skupinu, danou tím, že Protektorát je součástí Říše, a zahrnuje všechny snahy, aby zájmy Říše byly v plném rozsahu respektovány, hájeny a podle možností podporovány.“ Podobně také každá česká politická instituce, vládu nevyjímaje měla mít dvě povinnosti. V případě vlády Protektorátu se mělo dle Krychtálka jednat o „odpovědnost vůči činitelům říšským a proto také... je její jmenování a setrvání v úřadě vázáno na votum důvěry pana Reichsprotektora“. Druhou povinností pak byla odpovědnost vůči českému národu a jeho nejvyššímu představiteli státnímu prezidentovi Háchovi. První odpovědnost byla odpovědnost úřední, druhá pak odpovědnost politickou.

Vláda měla být prezidentem Háchou považována „jako jeho prostředník ve věcech politických, týkajících se autonomie českého národa... Za každou svou činnost v rámci autonomie je vláda odpovědna národu, a každá její činnost politická v rámci autonomie je podrobena posuzování.“ Krychtálek proto přikládal zvláštní význam prostřednictví premiéra a některých ministrů, kteří složili „panu prezidentu jako prostředníci v přípravných pracích pro jmenování nového výboru NS.“ Takto vzniklou politickou odpovědnost nebylo možné dle Krychtálkova názoru „podceňovat, a kterou jistě nepodceňuje ani vláda sama. Je si jistě vědoma toho, že by se nevyhnula důsledkům, kdyby v této své činnosti dala na sebe působit důvody osobními a jinými.“³⁴⁹

Na úvod článku s titulkem Nazývají mne zrádce z 25.1.1941 Krychtálek uvedl, že je rád, že mu čtenáři píší, neboť „jen ten kdo dostává dopisy, hýbe jejich myšlením, ti ostatní píší do novin říkánky.“ Krychtálek ovšem čtenáři psali, že je zrádce. Zrádcem národa měl podle Krychtálka být ten „kdo jedná proti národním zájmům, kdo svůj národ za peníze nebo jinou

³⁴⁸ Cesta knížete Václava - Vše pro národ, Večer, 14.7.1939, č. 162, s. 1.

hmotnou odměnu poškozují.“ Krychtálek následně zpytoval své svědomí a došel k tomu, že „nikdy jsem od nikoho na světě nevzal ani haléř.“ Klade však otázku: „Jestliže to, co dělám - usilovnou propagaci říšské myšlenky a spolupráce s Němci - nedělám pro peníze, nýbrž z poctivého přesvědčení, jsem potom zrádce?“ Vždy prý slychal, že „poctivý člověk má jít i přes překážky za svým přesvědčením, jinak by byl bezcharakterním ničemou. Nebo snad, jsa pevně přesvědčen, že prospěch českého národa, jeho životní zájem, je v té spolupráci s Němci, mám proti tomuto svému přesvědčení dělat něco jiného?“

Mnohými lidmi byl prý Krychtálek dotazován jak zdůvodňuje své přesvědčení o tom, že je v zájmu Čechů spolupracovat s Němci, když je válka a výsledek války je vždy nejistý. Krychtálek jim vysvětloval, že „na světě není armády, která by mohla Němce porazit.“ Itálie jako spojenec, SSSR i v době, kdy proti Německu stála neporažená francouzská armáda, zachoval neutralitu. Francie byla poražena a Velká Británie, která „dostává denně rány, nesmí ani pomyslet na to, aby vysadila vojsko na pevnině.“ O Spojených státech jako o vojenské síle bude možno, podle Krychtálkova názoru mluvit až za pět let. I kdyby se prý nějaká armáda schopná postavit se armádě německé v boji objevila, není prý jasné kde by se tak mohlo stát, když „od Pyrenejí až po severní cíp Norska je evropské pobřeží obsazeno německými vojsky.“

Velká Británie měla podle Krychtálka být ztracena, protože byla nucena nakupovat válečný materiál v USA. Čtenář si ale měl všechny problémy trápící Velkou Británii odmyslet a pohlednout „na okamžik na její vítězství ve světle českých zájmů: politicky a ekonomicky.“ Pokud by totiž Británie zvítězila „uspořádala by si Evropu tak, jak toho vyžadují j e j í a ne české zájmy. Jak o tom angličtí lordi s anglickými Židy dávno rozhodli. Rozhodně by nevytvořili znovu bývalé Československo.“ Podle Krychtálka je „v Londýně již rozhodnuto a nikdo na světě by na tom nemohl nic změnit: ani Beneš, ani to, do zde dělá český národ....Máme přes zkušenost: Mnichov. Anglické úmysly nemůžeme také změnit, jestliže my zde loyálně s Němci budeme spolupracovat. Ať děláme co děláme, pokud jde o Londýn, je to jedno. Ani prospět, ani uškodit nám to nemůže.“

V případě poměru Čechů k Němcům a naopak se ale podle Krychtálkova názoru mělo jednat o něco úplně jiného, protože „víme, že je potřebujeme. Stavíme-li se do řad jejich nepřátel, nesmíme se divit, jestliže s námi podle toho jednají.“ Podle Krychtálka byly pro spolupráci s Němci ještě jiné a hlubší důvody, těmi se však nechtěl ve svém článku zabývat a snažil se „omezit na novinářský rozhovor a těmi, kteří jsou přístupní naprosto hmatatelným

³⁴⁹ Dvoji odpovědnost, Večer, 31.7.1940, č.176, s. 1.

důvodům.“ Podle Krychtálka platilo, že „lepší vrabec v hrsti, než holub na střeše. Zvláště sedí-li ten holub na střeše anglické, kam padají německé pumy.“

Dále se v článku Krychtálek zabýval L. Feierabendem, který „pocházel z židovské rodiny....a jako mladý právník přišel do ústředí družstev, a židovsky úlisným způsobem, lichocením a podlezáním dosáhl stále rostoucího vlivu.“ Feierabend prý podle Krychtálka nejdříve počítal s tím, že bude moci za nového německého režimu pokračovat v okrádání sedláků. Když jeho předpoklad nevyšel našel útočiště v Anglii, kde se měl účastnit příprav na ožebračení českých sedláků levnými zemědělskými produkty, které by byly do Evropy dováženy z anglických kolonií po vítězství Velké Británie. Vysoká dovozní cla na české průmyslové a zemědělské produkty by vedly k nezaměstnanosti v průmyslu a úpadku v zemědělství. Anglickým „peněžním žokům“ prý nezáleželo na vlastních nezaměstnaných, jak by jim potom mohlo záležet na dělníkovi z Čech? Krychtálek soudí že „česká logika říká ‚svůj k svému‘. Proto se nemůže český sedlák přiblížit k anglickému lordovi a český dělník k anglickému peněžnímu žoku.“ Češi měli být „drobní lidé,...socialisté“ a „socialista patří k socialistovi.“ Němci byli socialisté, „chrání sedláka, chrání dělníka.“

„Český národ má jen jednu cestu“ soudil Krychtálek. „Je to cesta spolupráce s Němci.“ Pro tu v článku vypočetl jen některé, nejsnáze pochopitelné důvody. Ten, kdo „není sám šilencem který chce existenci národa riskovat pro anglické nebo české žoky peněz“ je měl pochopit. Český národ se podle Krychtálka dělil na tři vrstvy: „První jsou lidé, kteří znají skutečnou situaci a zařídili se podle ní. Druzí ji nechtějí nikdy znát, protože si přejí něco jiného. Třetí ji také neznají a dávají na sebe působit tu první skupiny, tu druhou.“ V případě druhé skupiny mělo být „životním zájmem národa, aby ji byl odňat všechen vliv a možnost působit na skupinu třetí, neutrální.“ Mezi těmito lidmi měly být „na prvním místě všechny živly asociální a antisociální, „tedy především žoky peněz“, které podle Krychtálka zjistily, že „v Říši je režim socialistický, který chrání dělníka a sedláka před vykořisťováním.“ Nesouhlasí s tím, ale „před veřejností nemohou tohle označit za důvod svého odporu k novému pořádku. Proto neříkají: jsme proti Němcům, protože jsou socialisté, nýbrž říkají: jsme proti ni, protože jsou Němci. Nemohou také bojovat proti nám, českým socialistům. Proto podvádějí veřejnost tvrzením, že jsme zrádci národa.“ Dalšími lidmi náležejícími do druhé skupiny měli být „byvší politické veličiny“. Její příslušníci se měli obávat o ztrátu pozic, příjmů a vlivu. Konečně se mělo jednat o „korupčníky a podvodníky“, kteří dříve kradli, ale za stávající situace „se krást bojí, protože jsou zde Němci.“ K šíření šeptané propagandy měli mít pomocníky v lidech,

placených „za to, aby z poctivých socialistů, ze skutečných vlastenců dělali v očích té třetí skupiny zrádce a z Němců nepřátele Čechů.“

Krychtálek sliboval čtenářům, že jednou bude jmenovat „konkrétní případy, aby všichni věděli, jaká je to kořistnická banda bez svědomí i bez ohledů na všechno, přirozeně i bez ohledů na zájem národa. Tito lidé, kteří právě svými stvůrami rozšířili o mně, že jsem zrádce národa, na druhé straně nepřestávali mne žádat, abych u Němců intervenoval v jejich prospěch nebo ve prospěch různých Židů, a slibovali spolupráci s Němci, jen dostanou-li se zase k moci, jen bude-li jim vrácena možnost hrabat opět peníze.“ Na závěr radil Krychtálek všem, kteří uslyší o někom mluvit jako o zrádci, aby si ověřili od koho daná informace pochází a kdo dotyčného informátora platí. Jako „syn české matky a českého dělníka“ pak Krychtálek pronesl „pravdu a pravda zní: máme jen jednu cestu, cestu dohody a spolupráce s Němci.“³⁵⁰

Jak Krychtálek napsal v úvodu článku z 8.3.1941 nazvaného Nejsem germanofil, došlo mu na jeho předchozí články mnoho dopisů. Několik z nich mělo tento obsah: „Nevěřím, že jste zrádce národa, hájíte opravdu své přesvědčení, ale vaše přesvědčení je chybné. Nemůže být správné, protože jste germanofil.“ Krychtálek tvrdil, že germanofil není, protože nechválil „nekriticky všechno, co je německé, jen proto, že je to německé.“ Při psaní svých článků si prý byl vědom své odpovědnosti a psal jen o tom, pro co měl „chladné rozumové důvody.“ Vyzval čtenáře, aby si vyhledali jeho starší články a přesvědčili se, že „celkem správně viděl dopředu, jaký bude vývoj.“ Z toho usoudil na následující: „Nechci z toho dedukovat, že jsem neomylný, myslím však, že mám přec jen větší právo na základě toho žádat trochu důvěry, než lidé, kteří viděli vývoj jinak, a kteří snad i na základě nesprávného odhadu vedli naši politiku špatně.“

Podle Krychtálka reálný politik ani novinář neměl směřovat svá přání s realitou. Krychtálek by si například přál aby Čechů bylo 100 milionů a pak by mohli „spolupracovat na vytvoření nové Evropy v rámci vlastní státní formy.“ Se změnou státoprávních poměrů došlo i ke změně režimu, k jehož tvrdosti měli prý mnozí Češi výhrady. Na to jim Krychtálek ve svém článku odpověděl, že ve světě poznal režimy tvrdší, v jejichž rámci by byli Češi „vyhubeni, protože, to co se u nás dnes přehlíží, by bylo považováno za nejtěžší zločin.“

Někteří podle Krychtálka srovnávali stávající režim s poměry v Rakousku-Uhersku. Dle Krychtálkova názoru „Němci k vůli nám nebudou svůj režim měnit. Je jich 80 milionů, mají v rukou státní moc se všemi výkonnými prostředky. Přizpůsobit se musíme my, i když jsme si zvykli na něco jiného, i když se nám třeba líp líbily dřívější režimy, v nichž jsme žili.“ Jelikož Češi žili v Říši museli se jako „organismus národní, který jako každý jiný organismus, chce-li

³⁵⁰ Nazývají mne zrádce, Večer, 25.1.1941, s. 1.

žít, musí se přizpůsobit prostředí v němž žije. My žijeme v prostředí socialistickém. Zřízení socialistické je pro život národa příznivější než liberalistické. Proto národ, který si chce ponechat v jádře liberalistické zřízení, přikrýváje je na povrchu pseudosocialistickou formou, uprostřed národa, který žije v socialismu, zahyne, tak jako zahyne na vzduchu ryba, protože je bez plic.“ Celkově je podle Krychtálka „většina českého národa pro socialismus. Řekne-li se mu však „přizpůsobit se“, slyší vlivem propagandy pod tím „poněmčít se.“³⁵¹

Podle Krychtálkova názoru vyjádřeného v článku z 4.2.1942 nazvaném Každý Čech zrádcem národa si měla londýnská emigrace vzít občas na mušku některou „skupinu českého národa a prohlašuje pak o těchto lidech, že jsou zrádci.“ Mělo se tak stát členům protektorátní vlády, šéfredaktorům a jiným veřejně činným osobám. Pokud by byly rozebrány příčiny toho proč se tak děje, mělo se podle Krychtálka dojít k „překvapujícím závěrům: na příklad k závěru, že česká emigrace z Londýna označuje šmahem všechny Čechy v Protektorátě za zrádce.“ Krychtálek se ptal proč londýnská emigrace a domácí šeptaná propaganda netituluje zrádci také sazeče, když tak nazývá aktivistické novináře. „Vždyť kdyby sazeč odepřel můj článek sázet a druzí sazeči též, článek by nemohl vyjít. Ale protože vyšel, jsou za jeho vyjítí stejně jako já odpovědni všichni sazeči a ze jeho rozšíření všichni zaměstnanci expedice, železnic a pošty. Podle Londýna jsou to všichni zrádci národa.“

Krychtálek dále připomíná ostatní listy v nichž vycházely aktivistické články a ptá se: „I tam tedy jsou počínaje sazečem, všichni zrádci?“ Z Londýna se mělo také představitelům protektorátní vlády dostat označení zrádců, protože „konají svou povinnost a pracují na svých místech pro Protektorát a pro Říši. Avšak totéž dělá každý úředník a každý veřejný zaměstnanec. Podle Londýna jsou to tedy vesměs zrádci.“ Dalšími zrádci jsou pak dělníci a zemědělci, kteří vyrábějí pro německou armádu zbraně a výstroj nebo dodávají potraviny. „Páni emigranti-to je rozsáhlé pole k rozhlasové činnosti!“ dodal k tomu Krychtálek a ptal se, proč londýnští emigranti neoznačí všechny výše vyjmenované zástupce za zrádce. „Odpověď je velmi jednoduchá: pánové pracují v demagogii a nechtějí si rozlít ocet u širokých mas. Berou si na mušku jen skutečné vedení národa, jednak aby seli mezi nás v Protektorátě nesvár, který nám vždy škodil, jednak aby se zbavili nepříjemné konkurence.“

Krychtálek se také ptal proč emigranti takto lžou. „Proč například tvrdí, že někteří lidé jsou zrádci, ač dobře vědí, že všichni my Češi zde v Protektorátě, některý tak, jiný jinak, ale všichni pracujeme, ať přímo nebo nepřímo, pro Říši? Jsou to lži existenční. Pravdu Londýn říci nemůže a něco tam povídat ti páni musí, protože by jinak nedostali zapláceno... Ta výroba

³⁵¹ Nejsem germanofil, Večer, 8.3.1941, s. 1.

lží je řemeslná, ale práce je to špatně dělaná. Pomalu - velmi pomalu - ale se železnou jistotou ztrácí své pozice. Ti největší ilusionisté dnes říkají: „Ať to dopadne jak chce, ale ta banda Benešova z Londýna s těmi Židy se sem vrátit už nikdy nesmí!“³⁵²

Podle Krychtálkova názoru vyjádřeného v článku Co je příčinou šilhání? z 5.12.1942 měl český člověk prožívat „v těchto dnech zase jednu z oněch krizí, kdy se jej zmocňují pochybnosti, je-li na pravé cestě.“ Pravou cestu v jeho podání měla představovat cesta státního prezidenta Háchy, „cesta klidu, pořádku a práce, tj. praktická česká aktivistická politika.“ Tím ale nemělo být řečeno, že by snad český člověk chtěl zaměnit pořádek a klid za revoluci. „Byť jakkoliv kolísavý ve svém mínění, je český člověk natolik reálný, aby se dovedl vyhnout své záhubě. Ovšem přicházejí občas dny, kdy se zapomíná na říšskou myšlenku a šilhá usilovně na myšlenky jiné, nedovolené.“ Podle Krychtálka se mělo lidí zmocnit šilhání „vždy, když se přihodí něco, co podle jejich soudu znamená obrat v průběhu války, který byl dosud nepřetržitou řadou německých úspěchů a vítězství....V představách českého lidu nedošla dosud ocenění ona obrovská změna, která nastala v rozdělení sil na světě.“

Tato změna měla být způsobena nacionálně socialistickou a fašistickou revolucí v Německu a v Itálii a dosavadními válečnými úspěchy Německa a Japonska. Podle představ většiny Čechů měla být Británie „nejmocnějším státem světa a Amerika nepředstavitelnou mocí. Tento klam je ještě zesilován pošilháváním na mapu, na které Češi vidí obrovskou zelenou plochu asijského Ruska a srovnávají ji s červenou plochou Říše“, bez toho, aby byli informováni o tom, že se jedná o pustinu, kde se nic nevyrábí a kde žije jen málo obyvatel. Tento klam měl ale stále působit na obyvatele Protektorátu, kteří německá a japonská vítězství považovali za něco přechodného. Tato „sugesce“ měla být ale již na ústupu a po vylodění Američanů v Severní Africe již neměla být tak silná jako v minulosti.

Podle Krychtálka měli Češi, v dřívějších dobách jeden z nejstatečnějších národů v Evropě, propadnout v posledních sto letech bázlivosti a tak se měl každý bát, aby „špatně neodhadl výsledek války a nebyl potom trestán jako germanofil.“ Krychtálek soudil, že tato bázlivost byla jednou z příčin proč Němci nahlíželi na Čechy s despektem a „nedostatek informací, nedostatek rozhledu a nedostatek odvahy“ měly být třemi věcmi, které „v dnešní době poškozují zájmy českého národa.“ Nedostatek odvahy měl podle Krychtálka ale pomalu mizet s tím, jak se na „čelní místa“ dostávali představitelé mladší generace, která „prošla terorem

³⁵² Každý Čech zrádcem národa, Večer, 4.2.1942, č. 23, s. 1.

nezaměstnanosti v dobách Benešových. Nepozorovatelně, nenápadně děje se veliká změna, která začíná postupně zasahovat již i do pozic hospodářských.³⁵³

Jak se Krychtálek vyjádřil v článku Kdy skončí válka z 8.5.1943 měla být otázka „kdy skončí válka...dnes nejčastějším tématem rozhovoru v české společnosti...Dříve se nikdo neptal kdy se válka skončí, nýbrž jak se skončí.“ Mělo se mluvit o tom, že se k tomu dojde v roce 1946 a lidé „viděli jedinou spásu českého národa v samostatném českém státu, a tedy v porážce Německa. V tomto období měla zde také londýnská emigrace největší vliv.“ Postupem doby ale lidé došli k tomu, že pokud by vyhrál válku SSSR „zabral a obsadil by celou Evropu a to by byl navždy konec snům o samostatném českém státu, ale též konec Čechů jako národa.“ Pokud by bylo Německo poraženo až poté co by samo porazilo SSSR, Evropa by byla upravena na základě kompromisu mezi USA a Velkou Británií. „Ani potom by nebyl zřízen samostatný český stát, protože to odpovědní politikové v Anglii a Spojených státech sami prohlásili. Měli bychom tedy jen naději na jakousi národní autonomii.“

Pro Čecha tak měl podle Krychtálka platit závěr, že porážkou Německa by nic nezískal, ale „možná mnoho ztratil“. Po tomto úsudku, však pozbyl výsledek války pro mnohé zajímavost. Přestali se ptát, jak válka skončí, a mělo být výrazem rezignace, pokud se zajímali jen o to kdy skončí. Na této situaci, jak tvrdil Krychtálek, nemělo nic změnit to, jak mluvil Beneš a další emigranti z Londýna do rozhlasu, protože „emigrace ztratila v této fázi vývoje vliv na Čechy v Protektorátě téměř úplně...Emigrace je zde vyřízena....Dnešní údobí je údobím resignace. Vznikla určitá prázdnota.“ Mělo následovat účtování spojené s úvahami: „To, več jsme doufali, je neuskutečnitelné...Co máme ? Máme národní autonomii.“ Podle Krychtálka se mohla „naše autonomie, náš poměr k Říši...vyvíjet k lepšímu, v náš prospěch.“ To, jakým způsobem měla probíhající válka skončit mělo být pro Čechy důležité, jelikož „skončí-li se pro Německo příznivě, neskončí se tím špatně pro nás. A skončí-li pro nás špatně, je celkem jedno, kdy se skončí.“

Krychtálek soudil, že by nemělo „smyslu popírat dnešní resignaci a nemělo by smyslu věřit bezdůvodně, že ustoupí rychle pozitivnímu, činnému myšlení... A tak mohu s jistotou očekávat, že obdržím dopisy, v nichž se budou lidé ptát, kde беру důvod ke své víře, že při kladném našem postoji budou Němci ochotni zlepšit naše národní postavení.“ Podle Krychtálka bylo zárukou tohoto výsledku „pevné odhodlání Vůdce, vybudovat novou, silnou

³⁵³ Co je příčinou šilhání ?, Večer, 5.12.1942, č. 240, s. 1.

Evropu, která by obstála v soutěži kontinentů. Češi v nové Evropě nebudou kolečkem největším a nejdůležitějším, ale také ne nejmenším a zbytečným.“³⁵⁴

V článku z 22.4.1944 nazvaném *Duch prostoru* Krychtálek zopakoval, že český osud měl být určen českým životním prostorem. „Český životní prostor je ze čtyř pětín obklopen německým prostorem. Bylo řečeno, že vždy, když je Německo silné, tyto čtyři pětiny připojí náš životní prostor k německému. Dějiny to potvrzují. A potvrzují také něco jiného: čím negativnější je české stanovisko k Němcům v dobách, kdy se ony čtyři pětiny nemohly uplatnit, tím těžší se zdá Čechům ono připojení, respektive tím těžší potom skutečně je.“ Český osud měl být určován také německým životním prostorem a český osud měl být určován „duchem, který v tomto životním prostoru žije. Duch strohý, i kdyby se zdál sebeefektivnější, přinese vždy škodu malému národu, který žije v takových poměrech v jakých po staletí žil a žije náš národ. Naproti tomu elastický duch, přizpůsobující se poměrům, přinesl tomuto národu vždy prospěch.“

Nejčastěji podle Krychtálka český národ zapomínal na toto ovlivnění životním prostorem pro své rusofilství. „Působení této hračky“ soudil Krychtálek dále „se však nyní silně zmenšil, protože v Rusku je bolševický režim, se kterým se sedláci, obchodníci, výrobci a katolíci nemohou smířit a také dělnická inteligence není o jeho významu na pochybách.“ V minulosti se ale mělo jednat o silné lákadlo a to i přes poukazy např. J. Nerudy a K. H. Borovského o kulturních rozdílech mezi Čechami a Ruskem. Podobně tomu mělo být také v Masarykově Rusku a Evropě. „Je možné v mnohém s Masarykem nesouhlasit, byl to však přece jen muž, jemuž dnešní emigranti v Londýně nesahají ani po kolena.“

Krychtálek se zmiňuje také o aktivismu: „Tento pojem vznikl za Rakouska-Uherska, když někteří naši politikové se vyslovili pro spolupráci s Vídní, jiní proti. Tito jmenovali svou politiku opozicí, oni aktivismem. Všichni naši politikové byli v podstatě aktivisté: byli pro součinnost s tou státní mocí, která v té době ovládala český prostor. Tak byl pro součinnost také Rieger, pro součinnost byl Masaryk, byl pro ni dokonce i Beneš, který o tom napsal celou knížku. Že se tyto politikové dostali ponenáhlu do opozice, nebylo způsobeno tím, že by opozici pokládali za lepší zásadu. Byla to pro ně otázka taktiky.“ Podle Krychtálka mělo být otázkou byla-li opoziční politika správnou a naznačil, že čeští politici byli v zásadě vždy pro spolupráci, že se dávali do opozice zatlačit stranickou konkurencí a že opozice českému národu vždy škodila a spolupráce vždy prospívala. „Duch spolupráce s tou státní mocí, která ovládá český prostor, to je ten pružný duch, který spolu rozhoduje o českém osudu.“

³⁵⁴ Kdy skončí válka, *Večer*, 8.5.1943, č. 88, s. 1.

Opoziční politikou byla ztraceny „vysoké školy a zdálo se, že také naše ostatní kulturní hodnoty: české divadlo a vydávání českých knih visí na vlásku.“ České divadlo a české knihy měly za svůj život v posledních pěti letech vděčit podle Krychtálka tomu, že se do opozice nepostavil celý národ, že „masy zůstaly v celku neutrální a postupně se přidávaly k zásadě spolupráce se státní mocí, která ovládá náš český prostor, k zásadě jasně prováděné panem státním prezidentem dr. Emilem Háchou.“ Politika spolupráce přinesla dle Krychtálkova názoru řadu úspěchů na kulturním poli a v sociální oblasti.³⁵⁵

Na úvod článku Také pro nás z 4.3.1945 zmínil Krychtálek Goebbelsův projev z 28.2.1945. Goebbels promluvil o bombardování Německa a o „přechodných nezdarech, které potkaly říši v gigantickém zápolení této války“. Podle Krychtálka ale nemělo být ani pomyšlení na kapitulaci u postižených bombardováním, protože „podmínky za kterých by žili potom, byly by ještě daleko horší, nežli ty, které musejí snášet dnes.“ Na závěr se měl Goebbels zmínit o vývoji vnitropolitické situace v Německu: vojáci měli dále bojovat a dělníci a sedláci dále pracovat.

Krychtálek soudil, že „tato slova musí být zároveň příkazem pro nás, pro Čechy. Musí nám být jasno, že se blíží vyvrcholení války a že Říše na nepřátelský vojenský nátlak a letecký teror odpoví pevným odhodláním vytrvat a válku probojovat k úspěšnému konci.“ Překážky měly být, jak prohlásil Goebbels „bez milosti“ odstraněny z cesty. „Český národ dnes ví po bombardování Prahy, co má v očekávání od spojenců, ví, že byl započten mezi ty, kteří nebudou nijak šetřeni a podle toho se zařídí. Bude dále pracovat a plnit uložené mu úkoly, aby tak přispěl svým podílem k obraně Evropy a tím také své vlasti.“³⁵⁶

³⁵⁵ Duch prostoru, Večer, 22.4.1944, č. 95, s. 1.

³⁵⁶ Také pro nás, Venkov, 4.3.1945, r. 40. č. 54., s. 1.

Proti Benešovi

Krychtálovým „velkým“ tématem byly rovněž články varující protektorátní spoluobčany před prezidentem Benešem a českými exilovými kruhy Krychtálek v těchto článcích také srovnával Benešovu a Háchovu činnost a pozici v národě.

Ve svém příspěvku z 7.6.1941 nazvaném Benešova vraždící propaganda Krachtálek vyličil osud české lékařky, která byla prý omylem uvedena v organizačním věstníku lékařů mezi těmi, kdo přijali říšské občanství. Byla adresátkou četných dopisů, na jejich výrobu se specializovala „klika židovských zločinců“ podpořená vysíláním londýnského rozhlasu, který spolu s jinými, oznámil jméno lékařky jako zrádkyně národa.

Lékařka spáchala sebevraždu, kterou Krychtálek označuje jako vraždu a konstatuje, že „na život této ženy, dobré a poctivé Češky, sáhl Beneš se svými trabanty. Je za tuto vraždu plně odpovědný. Je zapotřebí, ...aby se každému vybavil v mysli tento případ, kdykoliv uslyší jméno Beneš. A je zapotřebí, aby se tento případ vybavil v mysli každého, až opět uslyší, že ten nebo onen poctivý Čech je zrádcem svého národa.“³⁵⁷

Podle Krychtálova názoru vyjádřeného 16.6.1942 v článku Jde o život českého národa sice od atentátu na Heydricha měla uplynout jen krátká doba, ale tento čin měl být článkem celého řetězu událostí. Jak bylo napsáno již v jiných listech měl se atentát stát den poté, kdy Heydrich při přijetí českých novinářů ohlásil „přenesení části říšské pravomoci na protektorátní (české) úřady, kdy tedy vyhlásil věc pro český národ příznivou a neobyčejně cennou.“ Při pozorném pohledu do nedávné minulosti měl být nalezeny mnohé obdoby.

„Vždy, když z české strany za obecného uklidnění mysli projeví se známky, že český národ začíná rozumět velkým cílům národa německého, že začíná chápat novou a sjednocenou Evropu nikoliv jako vězení národů, nýbrž jako organickou výstavbu celku, který patří k sobě a do něhož náleží také český národ, vždy ruce Beneše a emigrantů v pozadí rozbijí začínající shodu mezi oběma národy nějakým teroristickým činem.“ Podle Krychtalka nemělo být pochyb, že „osudné a nešťastné“ demonstrace 28.11. a 11.11.1939 byly podníceny Beněšovými lidmi a že byly jeho reakcí na nastupující uklidnění v českém národě a na první známky aktivistické součinnosti s německým národem.

³⁵⁷ Benešova vraždící propaganda, Večer, 7.6.1941, s. 1.

Krychtálek tvrdil, že tak by bylo možné probrat všechna období, kdy byla říše nucena v protektorátu postupovat „ostře“ a zjištěním by bylo, že těmto obdobím vždy předcházely doby, ve kterých „se zdálo, že jsme jen málo vzdáleni opravdové součinnosti a rozšíření říšské myšlenky v českém národě.“ Posledním takovým obdobím měly být právě uplynulé měsíce, kdy se mělo Heydrichovi zdát, že je možno přikročit k správní reformě. Aby byla spolupráce překažena provedli Benešovi agenti atentát, který „měl znovu vykopat hlubokou propast mezi Němci a Čechy.“ Vývoj ale prokázal, že „český národ pochopil hlubší smysl správní reformy, pochopil, že to znamená projev nejvyšší důvěry a proto reagoval na provedený atentát jinak, než jak očekával Beneš v Londýně.“

Místo propasti mezi Čechy a Němci měla vzniknout propast mezi Benešem a jeho „zaslepenými agenty“ a českým národem v čele s Háchou. Český národ měl pochopit, že Beneše nezajímá český národ, ale „osud jeho emigrantské politiky, která by ihned ztroskotala, kdyby v Protektorátu došlo k upřímnému dorozumění mezi Němci a Čechy.“ Benešovi mělo podle Krychtálka jít vždy jen o překažení tohoto dorozumění. „Jest na těch, kdož mu dosud věří, aby si uvědomili, jakými loutkami jsou v jeho rukou.“ Pokud byli v Berlíně přesvědčeni, že většina nebo celý český národ souhlasí s atentátem nebo podporuje ilegální „živly“, jistě by sáhli k odvetným opatřením proti „českému národu, jakož i k zajišťovacím opatřením největšího měřítká.“

Bylo by možné např. vybrat jako záruku klidu v protektorátu desetitisíce rukojmí. „Nebylo by přitom jistě za těžké vybrat tato rukojmí právě z oněch stavů a skupin, které dříve Beneše podporovaly.“ Jistě by tak byl zajištěn z každé rodiny po jednom rukojmí. „Tato věc není technicky neproveditelná, Říše hravě zdolala úkoly daleko větší.“ Pokud by ale říše, píše Krychtálek, neměla jistotu „o klidu a pořádku v samém srdci svého mocenského prostoru, mohla by celý český národ přemístit někam na periferii Evropy, kde je boj o život tvrdý, a kde jakákoliv spiknutí pozbývají významu.“ Pokud se nic z tohoto nestalo mělo tak být jistě proto, že „jsou říšské orgány dobře informovány o tom, že český národ stojí na jedné straně propasti a Beneš se svými vrahy na straně druhé.“ Skupiny, které stály na Benešově straně, byly říší „v zájmu klidu v českomoravském prostoru“ tvrdě stíhány. „Nejde tedy o opatření odvetná, nejde o pomstu, jde o zákrok proti lidem, kterým konkrétně bylo dokázáno, že tak či onak pracují proti Říši ve službách pana Beneše.“

Ani v případě Lidic nemělo jít dle Krychtálka o odvetné opatření, jak si měla část veřejnosti tento čin vykládat, ale o „trest za konkrétní provinění.“ Mnoho obyvatel Lidic mělo totiž skrývat „Benešovy agenty“, parašutisty a atentátníky, kteří tam měli mít umístěna

skladiště zbraní, letáků a potravin. Nemělo se jednat o ojedinělé případy a obyvatelé měli vědět, že se tyto „živly“ v obci skrývají a připravují se na svou činnost. Přesto všichni vyslýchání měli „tvrdošíjně“ odmítat jakékoliv výpovědi vyšetřujícím orgánům.

Každý Čech si měl podle Krychtálka udělat bilanci. Přestože Heydrichova smrt měla znamenat velkou ztrátu pro německý národ a, jak prý měly ukázat dějiny, také pro národ český, přece měl být v Protektorátu dál klid a nenásledovala žádná vzpoura, kterou si měl Beneš představovat. Faktickým výsledkem tak měla být „jednak ztráta mnoha vyhlídek na lepší budoucnost, jednak mnoho zmařených životů lidí, obalamucených Benešem, jejichž krev zde bezúčelně prolil.“ Všichni „rozumní lidé“, kteří měli mít na zřeteli zájmy národa, kteří jej měli rádi a kteří nechtěli, aby byly vybírány z jeho řad tisíce rukojmích a aby národ postihovaly další oběti na životech „musí se vynasnažit o zneškodnění oněch agentů, nebezpečných jako utržené zbloudilé miny na moři.“³⁵⁸

Jak Krychtálek napsal v úvodu svého článku Co můžeme čekat od Beneše z 22.5.1943, jeden ze čtenářů se jej měl otázat, co říkal tomu, že Beneš „mluví z Washingtonu k celému světu.“ Na to Krychtálek ve svém článku čtenáři odpověděl, že jej nezajímá co povídá Beneš, jelikož za ním nestojí žedný stát ani armáda, ale že se zajímá o to „co mluví panové Churchill a Eden, Roosevelt a Wallace, protože to jsou představitelé dvou velmocí, komandující dvě milionové armády. O nich můžeme připustit, že by v případě vítězství rozhodovali o tom, jak bude vypadat Evropa a jaké místo v ní zaujme český národ.“ Tito měli prohlásit, že „v Evropě nebude obnoven status quo ante bellum... a že nebude malých samostatných států.“ Dokud tedy některý z těchto politiků nevyhlásí „zřízení samostatného Česko-Slovenska“ nemělo se Benešovým prohlášením věřit.

Na připomínku, že by představitelé USA nebo Velké Británie jen těžko nechali Beneše mluvit veřejně o svých plánech, pokud by s nimi nesouhlasili, Krychtálek radil použít paměť a trochu logiky. Uvedl, že Poláci také rozhlašovali do světa, že jejich stát bude obnoven v jeho původních hranicích a že na to mají záruku od Velké Británie. V roce 1943 Britové ale měli Polákům oznámit, že budou muset učinit územní ústupky SSSR. Podle Krychtálka je tato politika zásadou Angličanů: „mluv si co chceš, hubou svět nezměníš. To si říkají nyní také o Benešovi.“ Beneš ovšem nejel do USA „jen tak, jen proto, aby hověl svému vrozenému sklonu k turistice“, ale jel tam na pozvání USA. Beneš byl na „scénu“ pozván místo vzdorných polských emigrantů, kteří mimo případu s polskými ústupky vůči SSSR museli „pohltnout...bezpříkladné ponížení v případě katynském“.

³⁵⁸ Jde o život českého národa, Večer, 16.6.1942, č. 116, s. 1.

Dalším důvodem pro to, že byl Beneš pozván do USA, měla podle Krychtálka být nedůvěra Moskvy k Londýnu. Britové pozorovali před Mnichovem Benešův odklon od Francie k SSSR a měl to být „též jeden z důvodů, proč Anglie tak ochotně dala souhlas k Münchenu“. Angličané dle Krychtálkova tvrzení považovali Beneše za nebezpečného „pansláva a rusofila“ a i kdyby vyhráli válku, nikdy by Beneše nepustili zpět do Prahy, protože největším nebezpečím pro Anglii představovalo „Rusko“. Krychtálek rovněž soudil, že „nyní může Beneš konat v Anglii platné služby. Občas se před ním utrousí nějaký zdánlivě prořeknutý výrok a je jistota, že se Beneš postará, aby se ten výrok dozvěděl sovětský velvyslanec pan Majskij. A téhož rázu jsou řeči a projevy Benešovy ve Washingtonu. Jsou příznivé Moskvě a mají upevnit její důvěru v Anglii. Přitom jsou nezávazné, protože mohou být Edenem kdykoliv prohlášeny za soukromé povídání pana Beneše.“

Krychtálek na závěr litoval tazatele stojícího v táboře, který měl mít smůlu. „Máte v Anglii člověka neschopného, jenž ostatně svou neschopnost již ukázal, neboť jeho politika se skončila největší katastrofou, kterou kdy který politik zažil. Co čekáte od Beneše ? Úspěch? Já Vám řeknu, co můžete čekat od Beneše: bombardovací letadla, vraždící bezbranné české muže, ženy a děti.“³⁵⁹

V úvodu svého článku Pochod strachu vydaného 15.10.1944 se Krychtálek, skrývající se pod pseudonymem V. Korda, zabýval místy, kde mělo strašit. „Tak už to bývá. Když se východní fronta pohnula od Stalingradu na západ, mnozí z nás si vykračovali statečně, jako to dítě u poslední stodoly. Když se pohnula na západ od Kyjeva, začali si pískat. Na mysl se neodbytně tlačilo všechno, co kdy slyšeli o bolševismu a jeho způsobech vlády. A nyní, když se nebezpečí přiblížilo, když fronta stojí na řece Tise v Maďarsku, nastal útek od přízně k bolševismu. Najednou se jasně ukazuje, že český národ je protibolševický prakticky celý.“

Podle Krychtálka „člověk byl i zajímavým, takovým jakýmsi junákem, když se o něm řeklo: to je bolševik. Něco jako zmodernizovaný Jánošík. Cožpak člověk mohl vědět, že opravdu se to přiblíží? Najednou se nikdo nikoho neptá, jestli by ‚to‘ zde chtěl nebo jestli je zcela spokojený s tím sociálním řádem, který jsme zde od nepaměti měli...Přece jen jde z toho strach, strach tím větší, čím je to blíž. Najednou přestává žít víra, že se ten bolševismus proměnil. Najednou už lidé tomu, co se píše v novinách, přestávají říkat propaganda.“ Krychtálek se zmiňuje o informacích z obsazeného Bulharska a Rumunska, o zabavování majetku a o vyvlastňování půdy. „Junák, do včerejška bolševik, se bouří. To přece nebylo

³⁵⁹ Co můžeme čekat od Beneše, in: Večer, 22.5.1943, č. 98, str. 1.

v Teheránu tak sjednáno! Co na to říká Churchill? Přece snad nedovolí, aby ‚to‘ přišlo až sem k nám. Mizí přesvědčení, že tam to je ‚ruský bratr‘“.

Podle Krychtálkova názoru se „majetková podstata českého národa snáší... se socialismem, ale ne s komunismem.“ Junáci - bolševici měli být „do včerejška“ ve všech společenských vrstvách - i mezi milionáři. Také zemědělci a úředníci měli prý procitnout ze svých iluzí o komunismu. Dále Krychtálek zmínil Kramáře a jeho výrok o nutnosti spojení se s Němci proti bolševismu. „Jak se východní fronta posunuje na západ, tak valem prohrává svou pozici Beneš se svým paktem s Moskvou. Opět, jako vždy, udělal chybu.“ Podle Krychtálka mělo být to „co přichází od východu“, na rozdíl od vymyšlených strašidel „studená, reálná, opravdová smrt národa, zhouba všeho a všech. To už nejsou jen české děti, kdo se bojí.“³⁶⁰

Podle Krychtálkova názoru, vyjádřeného v článku Naše charta z 4.2.1945, se v roce 1938 se mělo zdát „téměř jistým, že český národ bude stržen jako první do války. Bylo tehdy jen málo lidí, kteří se dovažovali počítat s možností druhou.“ Teprve později měly „širší kruhy českého národa“ poznat, co by pro válka znamenala pro český národ. V letech 1937-38 měli být lidé přesvědčováni o tom, že německá armáda je slabá a špatně vyzbrojená. Tehdy lidé věřili, ale „dnes již jistě každý ví, co by se bylo stalo, kdyby bylo k válce došlo.“ Čs. armáda byla sice kvalitní, „přece jen strategicky neudržitelná poloha státu a nedostatek letadel byly by nám přivodily porážku v několika dnech, a to porážku osudnou.“

Čs. armáda by stála proti nedotčené německé armádě sama, bez spojenců, protože spojenci měli odmítnout jakoukoliv pomoc s poukazem na svou nepřipravenost. Velká Británie ji měla dokázat „spoluautorstvím“ Mnichova, Francie svou kapitulací a SSSR svým „paktem“ s Německem. Události vedly k Mnichovu a potom „logicky“ k 15.3.1939. Na pozadí těchto faktů uskutečnil podle Krychtálka prezident Hácha „své rozhodnutí.“ Fakta, na jejichž základě se Hácha rozhodoval měla ale vzejít mj. z Anglie, jelikož „výzva k přijetí mnichovského rozhodnutí byla učiněna formou ultimativní a byla za ní podepsána též Anglie...Dnes víme, že Anglie hleděla získat takto čas k zbrojení; leč ani to nemění nic na právní stránce věci.“ Tím mělo být jasné, že Británie je odpovědná za mnichovské uspořádání.

Krychtálek připomíná úsilí, vynaložená na získání anglické garance pomnichovských čs. hranic. „Jakmile byla tato záruka odepřena, bylo zřejmo, že dojde k dalšímu řešení. Jen forma byla sporná. Dr. Emil Hácha zvolil formu ochrany, formu protektorátu.“ Krychtálek dále soudil, že „Anglie s Amerikou sice z důvodů agitačních trpí, aby se Beneš označoval presidentem, avšak žádná jejich politická instituce neodvážila se popřít legálnost presidentství

³⁶⁰ Pochod strachu, Venkov, 15.10.1944, r. 39, č. 244, s. 1.

dra...Háchy.“ Právnická fakulta washingtonské univerzity měla naopak potvrdit, že legálním prezidentem je Hácha. Také anglický soudce měl prohlásit, že nelze Beneše pokládat za legální hlavu čs. státu. „Z toho všeho vysvítá: máme legálního a legitimního státního presidenta. Máme legální vládu, jím jmenovanou, s charakterem vlády odborníků.“ Rozhodnutí presidenta Hácha a vlády měla být podle Krychtálka právně platná a pro všechny protektorátní občany závazná. Pro všechny občany protektorátu měly být také závazné všechny Háchovy „politické směrnice“ dané jeho veřejnými projevy.

„Legální je proto každá činnost občanů Protektorátu, která se pohybuje v mezích těchto směrnic, jím již vydaných nebo v budoucnosti jím (nebo jeho stálým zástupcem, předsedou vlády) případně určených. Toto vše je dobře nyní říci, poněvadž je zřejmé, že řada lidí, různě smýšlejících, najednou se orientuje - za strachu. Jsou to například bohatí lidé, kteří si nepřejí příchodu bolševiků, ale mluví dnes před dělníky...ze strachu strašně levicově, aby ,to měli dobré‘. Jsme přesvědčení, že Německo sovětský nápor odrazí, jak si to ostatně většina Čechů přeje.“ Podle Krychtálka by se ani vítězstvím bolševiků nic neměnilo na legalitě prezidentství dr. Háchy. „Nemohl by přijet dr Beneš a zasednout jako president na Hradě, neboť on není prezidentem, je jím dr Hácha. Nabylo by možno zřídit jakýkoliv legální útvar na nelegálním základu, V tom je pro nás veliká síla nejen mravní, ale též politická, že tato právní stránka, která u jiných národů je věcí názoru, výkladu, u nás je nesporná. U nás každý, kdo pracuje v intencích směrnic pana státního presidenta...koná tím svou občanskou povinnost, totiž je poslušen legálních představitelů českého národa, jimiž jsou státní president a jím jmenovaná vláda. Žádají po nás klid, pořádek na práci. Proto touto cestou dále půjdeme, tím spíš, že se nám osvědčila a osvědčení metoda se neopouští.“³⁶¹

³⁶¹ Naše charta, Venkov, 4.2.1945, r. 40., č. 30., s. 1.

NA KONCI VÁLKY

Po Wolmarově odchodu na podzim 1943 se podle Krychtálka „proti všemu očekávání poměry v tisku ze stanoviska českého, silně zlepšily.“ M. Wolf totiž neměl čas, aby mohl tisk tak sledovat a hlídat jako Wolmar, jelikož ve své kompetenci měl nejenom tisk, nýbrž i literaturu, divadlo a film a Söhnel, byl dle svých výroků kritického smýšlení pokud šlo o nacismus. Vzhledem k tomu, bylo možné uveřejňovat články, které měly „skrytou protiněmeckou tendenci a psaní nových článků se vyhnout, poněvadž kontrola nebyla již tak přísná, také úředníků, kteří by ji prováděli bylo méně a praxe udělovat speciální případy jednotlivým šéfredaktorům zmenšila se na minimum“. Krychtálek tak prý psal po Wolmarově odchodu soustavně tolik „dvojsmyslných a dvojznačných věcí“, takže jen polovina jeho článků vyšla v novinách, kdežto druhá polovina byla údajně pravidelně zabavována buď českou cenzurou s častým odůvodněním, že jej nechtěli vystavovat osobnímu nebezpečí, a nebo A. Söhnelem, který prováděl německou politickou cenzuru.³⁶²

O tom, že německý dozor nad protektorátním tiskem nijak nepolevil se mohli novináři přesvědčit počátkem února 1945, kdy došlo k zatčení spolupracovníka Večerního Českého slova, člena orchestru České filharmonie Z. Němce a redakčního cenzora J. Kříže. Z. Němec do své recenze na představení Smetanovy skladby Má vlast zveřejněné 6.2.1945 ve Večerním Českém slovu zařadil zmínku o blanických rytířích, kteří měli podle legendy přijít českému národu na pomoc, když mu bude nejhůře. Krychtálek se o zatčení obou mužů dozvěděl od Wernera a domluvil se s Melčem, že oba společně půjdou intervenovat v jejich prospěch k M. Wolfovi.

Wolf sdělil Krychtálkovi, aby mu zavolal další den večer, že mu sdělí termín jejich schůzky v této záležitosti. Příští den odpoledne ale nechal Wolf svolat mimořádnou tiskovou konferenci, na niž oznámil, že oba zatčení byli na příkaz K. H. Franka „jako odstrašující případ zastřelení“ a kulturní referent listu J. Kohlík byl odeslán do koncentračního tábora. Důvody vedoucí k tomuto přísnému zákroku se Krychtálek dozvěděl od šéfredaktora Večerního Českého slova K. Wernera, jenž byl v případě výše zmíněné recenze rovněž vyšetřován. Podle Krychtálka některé z německých tiskových míst mělo objevit recenzi při

dodatečné kontrole tisku. O průběhu konference, na níž bylo Wolfem 8.2.1945 oznámeno popravení obou zatčených, informoval nepřítomného Krychtálka jeho zástupce Sedláček s tím, že Wolf zdůvodňoval „přísnost rozhodnutí tím, že v oné recenzi mluvilo se o Blanických rytířích, při čemž uvedl, že současně tvoří se v Čechách i na Moravě bojové skupiny partyzánů a parašutistů dávajících si označení Blanických rytířů.“³⁶²

Ve dnech okolo 7.2.1945 měl za Krychtálkem přijít tajemník NSN K. Zieris a sdělit Krychtálkovi, že mu F. Bauer vzkazuje, aby byl opatrný, že pravděpodobně bude zatčen. Nic bližšího o tom, z jakého pramene Bauer čerpal své zprávy, Zieris prý Krychtálkovi neřekl. 10.2.1945 přišli za Krychtálkem do bytu dva příslušníci gestapa, kteří jej zatkli, provedli domovní prohlídku a zabavili Krychtálkovi „větší část písemného materiálu“, který si střídal od roku 1939, aby se „jím mohl vykázat až bude jednou zkoumána činnost v době okupace“. Po příjezdu do Pečkova paláce oznámil Krychtálkovi komisař gestapa, který jej zatkl, že byl zatčen pro protiněmecké výroky, kterých se měl dopustit při redakční poradě Venkova, jehož šéfredaktorem byl Krychtálek od 1.9.1944. Při tom Krychtálkovi oznámil přesné datum této redakční rady a výroky, z nichž byl obviněn. Podle Krychtálka se jednalo „jmenovitě o výroky: že Německo již dávno prohrálo válku, že válka je rozhodnuta již od r. 1941 a že její další prodlužování ze strany Německa je největší zločin.“ Krychtálek si vzpoměl, že tyto výroky pronesl až po skončení rady v přítomnosti několika členů redakce Venkova a to na přímý dotaz redaktora Sedláčka, co si myslí o tehdejší situaci.

Komisař gestapa, který se Krychtálkovi v bytě představil jako Krause, dal Krychtálkovi čas na rozmyšlenou, „chci-li se přiznat k těmto výrokům nebo je popřít. Řekl mně, že přiznám-li se budu do konce války internován, v opačném případě, budou-li mi výroky prokázány, že mně čeká podobný odstrašující trest, jaký stihl mjr. Kříže a Z. Němce.“ Krychtálek měl využít okolnosti, že výroky uskutečnil až po skončení rady a popřel je. Jako důkaz svých slov nabídl stenografický záznam z uvedené rady. Gestapo v redakci tento záznam vyzvedlo, vyslechlo úředníci, která zápis vyhotovila, zda zapsala všechno co Krychtálek řekl a po zjištění, že zápis je kompletní, sdělil komisař Krause Krychtálkovi, že konkrétní obvinění proti jeho osobě „padá a cynicky také prohlásil, že kdybych se byl k oněm výrokům přiznal, že bych již nežil.“

Komisař Krause poté telefonicky vyzval ředitele Wonku z Orbisu, aby k němu ihned přijel, že věc nesouhlasí a odešel. Z této poznámky Krychtálek usuzoval, že udání na něj učinil

³⁶² ABS 300-12-1, s. 76, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 22.10. 1946 u MV v Praze.

³⁶³ ABS 300-12-1, s. 81, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 22.10. 1946 u MV v Praze, ABS 10-P-178, s. 29, ABS, fond 301, sign. 27-1, s. 131, Koncept sdělení k M. Wolfovi, MV v Praze, oddd. Z-IV, 16.10.1945.

Wonka. Po návratu se Krause Krychtálka zeptal, zda jsou v Novině zaměstnání Halík a Vild, jaké jsou jejich vzájemné vztahy a na závěr před nimi Krychtálka varoval. Krychtálek nemohl být údajně bez souhlasu M. Wolfa propuštěn a proto byl odvezen do Pankrácké věznice, kde bez výsledku zůstal dvanáct dní. Poté byl odvezen zpět do Pečkova paláce ke komisaři Krausemu, jenž Krychtálkovi sdělil, že „sice ono konkrétní obvinění nebylo mně prokázáno, že však svým jednáním a chováním již dlouhou dobu před tím vzbuzoval jsem pohoršení a že tedy bylo zapotřebí, provést určitá pátrání.“ Předložil Krychtálkovi písemné prohlášení, jehož obsahem bylo, že si svoje zatčení a uvěznění přivodil sám a je povinen se hlásit u M. Wolfa.³⁶⁴

Podle dochovaného dopisu generálního ředitele Orbisu F. Rudla³⁶⁵ z 8.2.1945 adresovaného vedoucímu generálního referátu Tisk Zwickovi stál za oznámením na Krychtálka vrchní ředitel Noviny V. Vild. Podle Rudlova dopisu se během důvěrné redakční porady Venkova, jehož šéfredaktorem byl Krychtálek od září 1944, měl Krychtálek mj. vyjádřit, že vždy povede Venkov a to i po změně situace, že je s redakcí spokojen a že chápe, že je za stávajících podmínek těžké pracovat v novinách. Tato Krychtálkova vyjádření zaznamenala přítomná sekretářka, která ovšem, dle sdělení vrchního ředitele Vilda, dostala strach a seznámila s obsahem porady Vilda. Vrchní ředitel Vild pak během porady o záležitostech Noviny zpravil o případu Rudla.³⁶⁶

³⁶⁴ ABS, fond 305, sign. 116-3, s. 15, Protokol sepsány s V. Krychtálkem 17.6.1946 u MV v Praze, ABS 300-12-1, s. 82, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 22.10. 1946 u MV v Praze. Ve svém „prohlášení o činnosti v době okupace“ z 14.5.1945 Krychtálek uvádí, že jej na gestapu v únoru 1945 na žádost ředitele Noviny V. Vilda udal K. Wonka z Orbisu s vědomím a souhlasem F. Rudla. Podle Krychtálka pak „jedině okolnosti, že výroky byly nepřesné vděčím, že celá věc skončila tak rychle. Kromě toho bývalý pražský Kreisleiter Höss, kterého jsem nikdy v životě neviděl, dozvěděl se o mém zatčení jako o akci F. Rudla a poněvadž byli úhlavní nepřátelé, začal případ kontrolovat.“ O Vildovi, jako původci udání měl Krychtálek údajně vědět ze tří zdrojů: od vyšetřujícího komisaře na gestapu, od M. Wolfa a od Hösse, jenž to sdělil spolupracovníku Venkova dr. Peřinovi. Krychtálek hodnotil toto udání jako „velmi nebezpečné s ohledem na to, že několik dnů před tím byli zastřeleni Kříž a Němec a ministr E. Moravec „naléhal, aby byl pro výstrahu zastřelen jeden alibista, jak to nazýval a vybral k tomu mne.“ Moravcova štvavice proti Krychtálkovi měla údajně nabývat „takových forem, že bylo jen otázkou času, kdy budu znovu zatčen.“ NA, fond NSd, k. 129, Prohlášení o mé činnosti v době od okupace Československa Němci do 5.5.1945, ze dne 14.5.1945, str. 8.

³⁶⁵ Ke Krychtálkovu zatčení měl protektorátnímu ministru zemědělství a lesnictví A. Hrubému Rudl sdělit, že „Krychtálek si chce získat alibi pro případ německé prohry, že však Němci z něho národního mučedníka neudělají a že bude brzy propuštěn.“ ABS 300-12-1, s. 373, Protokol sepsaný s A. Hrubým 18.9.1946 ve věznici Plzeň-Bory.

³⁶⁶ „F. Rudl 8.2.1945, Betrifft: Hauptschriftleiter Krychtálek. Ich erfahre, dass Herr...Krychtálek am 26. Januar seine Schriftleiter zu einer ‚vertraulichen Beratung‘ zusammengerufen hat, über die - wie er sich ausgedrückt haben soll - nichts nach außen verlauten dürfe. In dieser Besprechung soll Krychtálek abschließend erklärt haben: ‚Wenn jemand von Ihnen irgendeinen Rat braucht, soll er zu mir kommen, ich bin immer in meinem Büro, spreche mit jedem gern, berate jeden. Ich bin hier und von dieser Stelle rückte ich mich nicht, komme was mag. Ich werde immer den Venkov leiten, auch unter geänderten Verhältnissen. Ich bin mit diesem Redaktionsstab ganz zufrieden. Ich weiss, daß es jetzt sehr schwer ist, Zeitungen zu machen und wir müssen uns um jeden Preis halten. Ich werde darauf Rücksicht nehmen, wenn normale Zeiten sein werden und wenn ich mir einen neuen Redaktionsstab aussuchen werde.‘ Diese Erklärung wurde von einer Sekretärin mitgeschrieben, die bei der

Po propuštění se Krychtálek ohlásil jak u Melče tak u Wolfa, jenž jej za několik dnů pozval k sobě do Černínského paláce. Při návštěvě jej zahnul výtkami pokud šlo o Krychtálkovu novinářskou činnost, přičemž podle Krychtálka prohlásil, že „jsem byl pro ně drahý luxus, že jsem svých tzv. aktivistických článků používal k tomu, abych do nich vpašoval aspoň něco německé věci nepříznivého, že jsem také zkazil materiál, který mi byl svěřen pro napsání zmíněné brožury.“³⁶⁷ Dále se Krychtálek dozvěděl, že Wolf byl přesvědčen „že obvinění z nepřátelství k Němcům nebylo bez podstaty a že odtud bude moje činnost přísně sledována.“ Wolf Krychtálkovi rovněž sdělil, že má zůstat v redakci, ale o postavení šéfredaktora mělo být rozhodnuto později. Krychtálek byl pro svá rozhodnutí povinen žádat o souhlas tiskový odbor ministerstva lidové osvěty nebo přímo M. Wolfa. Současně Wolf přečetl Krychtálkovi řadu stížností, které v době jeho zatčení proti němu vznesl ministr školství a lidové osvěty E. Moravec. Krychtálek byl Wolfem varován, že pokud by nějakým způsobem zklamal německou důvěru, byl by znovu zatčen, ale „naproti tomu nevázal Wolf další mé novinářské působení na podmínku, že se musím pokusit aktivistickými články znovu získat důvěru německých tiskových míst.“

Po návratu do redakce Krychtálek prý nečinil žádná rozhodnutí, která „by vyžadovala schválení od Wolfa, nepokládal jsem se totiž již za šéfredaktora a že také z úředních míst nebyl jsem zaň pokládán vyplývalo z toho, že tehdy všichni šéfredaktoři denních listů obdrželi tzv. Svatováclavskou orlici“, Krychtálek však ne. Jelikož Krychtálkovi nebyl vrácen materiál zabavený mu ve stole v jeho bytě, očekával podle svých slov každý den nové zatčení. Zároveň se ale prý obával žádat jej zpět, aby na něj neupozornil.³⁶⁸

Besprechung zugegen war. Nach Mitteilung von Herrn Oberdirektor Vild hat sie es mit der Angst zu tun bekommen und ihm Meldung erstattet. Herr Oberdirektor Vild hat mich am 6. Februar bei einer Besprechung in Novina-Angelegenheiten von dem Vorfall unterrichtet.“ NA, fond 110, sign. 5-28.

³⁶⁷ ABS 300-12-1, s. 82, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 22.10.1946 u MV v Praze.

³⁶⁸ Druhou část materiálu, uloženou u bývalého Krychtálkova bytného v Praze-Bránice, přenesl Krychtálek těsně před zatčením do svého bytu v Novině, aby „je společně s ostatním materiálem uložil na místě, které by nebylo tak ohroženo v případě bombardování, jako můj byt naproti nádraží.“ Tento zbylý písemný materiál po svém propuštění z Pankráce Krychtálek dle své poválečné výpovědi odevzdal do úschovy redaktoru Venkova V. Machovi, který jej posléze předal A. Svobodovi, jenž rovněž působil v redakci Venkova. Svoboda tento materiál předložil vyšetřujícím orgánům k dalšímu zhodnocení. ABS 300-12-1, s. 83, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 22.10.1946 u MV v Praze.

Podle poznámky vyšetřujících orgánů v Krychtálkových spisech ale nebyla tato část materiálu uložena a to přeto, že A. Svoboda předal Ministerstvu vnitra „několik dopisů a písemností“ Krychtálkových, tak jak je převzal od V. Macha, avšak „tento listinný materiál nachází se patrně v soudních spisech býv. šéfredaktora R. Halíka, k jehož trestnímu případu byl A. Svoboda na MV jako svědek vyslýchán.“

Ve spisovém materiálu proti R. Halíkovi byly podle Krychtálkových vyšetřovatelů tři dopisy - obálky adresované Krychtálkovi. První z nich s datem 14.10.1943 byl soukromého rázu a Danuše Švecová, dcera popraveného generálního ředitele Noviny Ševce v něm děkovala Krychtálkovi za pomoc. Další německy psaný dopis nebyl sice sdresován přímo Krychtálkovi, ale paní Zdenice Kladivové, podle obsahu ale měl mít vztah k NSN. Ve třetím případě se jednalo o oběžník Ministerstva lidové osvěty - Tiskového odboru ze dne 2.3.1945, v němž byl šéfredaktorům „intimován úplný text projevu E. Moravce k šéfredaktorům českého politického tisku

Po propuštění se Krychtálek setkal se svým bratrem Jaroslavem a se spolupracovníkem Venkova dr. Peřinou, jenž patrně V. Krychtálka informoval o příčinách jeho zatčení. Jaroslav Krychtálek se po příjezdu do Prahy dozvěděl v redakci o bratrově zatčení a zjistil také, že jeho byt byl v den zatčení zabrán na Rudlův pokyn „jakýmisi Rudlovými příbuznými z Bratislavy.“ Mělo se jednat o pětičlennou rodinu ředitele Arndta, která používala Krychtálkova zařízení. Bytné se na její protest mělo dostat odpovědi, že se Krychtálek do bytu už nevrátí. Když se Krychtálek domáhal vrácení svého bytu, bylo mu M. Wolfem sděleno že má nárok jen na jeden pokoj a že Arndtova rodina v bytě zůstane. Jejich společné soužití trvalo až do konce dubna 1945, kdy tato rodina měla uprchnout do Salcburku.

Od Krychtálkova propuštění nebyla, patrně pro spád událostí, údajně vyřešena otázka jeho postavení v redakci Venkova, takže redakci prakticky až do 5.5.1945 vedl redaktor Sedláček, který „sice loyálně v závažnějších věcech žádal ode mne rozhodnutí, která však neměla povahu úřední, nýbrž čistě kolegiální.“ Krychtálek se sice v té době zúčastňoval tiskových konferencí, ale ne jako šéfredaktor, nýbrž v doprovodu svého zástupce Sedláčka. Napsal také podle Wolfových pokynů několik úvodníků, jelikož C. Melč „poukazoval na to, že mně dosud hrozí nebezpečí, abych ony články napsal raději sám a nevydával se v nebezpečí nového zatčení.“³⁶⁹

Na jaře roku 1945 se ovšem Krychtálek patrně nebál jen zatčení gestapem, ale podle bývalého tajemníka Národního svazu novinářů K. Zierise měl mít „strach z náletů a hlavně z příchodu Rudé armády.“ Krychtálek si podle Zierise „měl vymýšlet řadu způsobů jak chtěl uniknout Rudé armádě a ty pak vykládal v redakci i v NSN. Říkal, že si dá narůst plnovous a

ze dne 28.2.1945 s připomínkou, že se tím jistě splňuje nevyslovené přání, když znění ministrova projevu je Krychtálkovi zasláno k jeho osobní a důvěrné informaci ještě i touto cestou.“ Podle vyšetřovatelů se patrně mělo jednat o tu část písemného materiálu, kterou dal Krychtálek původně do úschovy V. Machovi. ABS 300-12-1, s. 67, 71.

Na dotaz Krychtálkova obhájce JUDr. J. Korejse odpověděl A. Svoboda, že vdobě Pražského povstání obdržel od V. Macha svazek „spisů obsahují udání od ing. A. V. Bejčka, učiněná na redaktory Venkova a zmařená u německých úřadů...Krychtálkem, také Bejčkovu obsáhlé udání na Krychtálka, že svou loyaltitu vůči říši pouze předstírá,...dopisy od paní Švecové.“ Tento svazek odevzdal na vyzvání A. Svoboda v asi lednu 1946 na MV na Hradčanech. Na podzim 1946 byl v této věci povolán na MV, kde byl dotazován, zda „tam skutečně Krychtálkovy dokumenty odevzdal, neboť prý je nemohou nalézt.“ NA, fond NSd, k. 135, Dopis A. Svobody JUDr. J. Korejsovi ze dne 20.4.1947.

³⁶⁹ ABS 300-12-1, s. 83, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 22.10.1946 u MV v Praze. Podle názoru Krychtálkových vyšetřovatelů ale kniha redakčních pokynů, do níž psal oběžníky Krychtálek i po svém propuštění měla svědčit o tom, že na jeho postavení šéfredaktora se nic nezměnilo. Pro toto měla hovořit i Krychtálkova účast na tiskových konferencích a nabídka šéfredaktorům spojená s umožněním odjezdu do ciziny. Tamtéž, s. 67.

Knihy redakčních pokynů Venkova z let 1944-1945 nazvaná „Povídník“ obsahuje mj. pokyny a výtky šéfredaktora k chodu redakce a komentáře členů redakce (např. „Postřeh bez nadpisu....Nikdo není bez chyby. Jeden chodí na ryby, druhý zase na hříby. Komu se to nelíbí, ať mi.....došlo 30.11.1944“, s. 49). Krychtálek je ovšem podepsán i pod redakčními pokyny z období, kdy se již „nepovažoval za šéfredaktora.“ NA, fond NSd, k. 122.

že bude ze sebe dělat Rusa, protože ovládá dobře rusky a ví jak na ně jít.“ Zároveň si prý Krychtálek vytvářel četná alibi, zejména ke konci války, tím, že zejména ženám vydával potvrzení o fingovaném členství ve Svazu, aby se vyhnuly pracovnímu nasazení a z finančních prostředků Národního svazu novinářů poskytoval ze svazových peněz různé podpory a, podle Zierise, „vedl nakonec i nepřátelské hovory proti Říši.“³⁷⁰

Na konferencích pro tisk se podle Krychtálka ještě v době těsně před vypuknutím květnového povstání pokoušel M. Wolf „vykládat situaci jakoby nebyla pro Německo ztracena s poukazem na tajné zbraně“. Podle Krychtálka byla z těchto konferencí zajímavá ta, která se konala asi v polovině dubna 1945 a kde vedoucí generálního referátu Tisk Zwick na příkaz svého nadřízeného, vedoucího zvláštního oddělení Kulturní politika Německého státního ministerstva M. Wolfa oznámil, aby se přihlásili ti šéfredaktoři, kteří se měli obávat následků své činnosti. Podle Krychtálka z těchto šéfredaktorů měli být vybráni ti, kterým měly německé úřady v „daný moment“ umožnit s falešnými doklady odjezd do Německa, kde se mohli skrýt. Krátce po konferenci se Werner přišel zeptat Krychtálka, zda využije německou nabídku a zároveň se ptal zda by ji měl využít on. Krychtálek Wenera seznámil se svým odmítnutím nabídky úkrytu v Německu a měl Wernerovi poradit, že pokud mimo článků neměl na svědomí nic jiného, aby zůstal a podrobil se vyšetřování. Werner se podle Krychtálka měl vyjádřit v tom smyslu, že zůstane, ale zvažoval použití možnosti odjezdu do Německa pro ženu a děti.

V následujících dnech se Krychtálek zastavil u vedoucího tiskového odboru C. Melče a řekl mu, že nabídku k odjezdu do Německa pro svou osobu v žádném případě nepoužije a že z vyšetřování své činnosti za okupace nemá obavy. Rozmluvu na téma nabídky poskytnuté ochrany C. Melč, který se s Krychtálkem sešel v přítomnosti Ryby a Scheinosta, během poválečného vyšetřování potvrdil, ale její obsah už nikoli: „chtěli, abych jim poradil co mají dělat. Krychtálek zejména měl obavy o budoucnost a dal tomu výraz tím, že při těchto

³⁷⁰ ABS 300-12-1, s. 403, Protokol sapsaný s K. F. Zierisem 2.10.1946 u MV v Praze. Podle Zierise byl Krychtálek „dosti zbabělý, stále nosil revolver, byt si dal zajistit železem pobitými dveřmi.“ Tamtéž.

Úřednice někdejšího Národního svazu novinářů L. Polcarová při poválečném vyšetřování Krychtálkovy činnosti uvedla, že na konci r. 1942 nebo v r. 1943, se měl Krychtálek při zmínce že SSSR vyhraje válku vyjádřit, že „si nechá narůst plnovous...a že se někam uchýlí na základě falešných dokumentů. Jindy zase vyjadřoval přesvědčení, že protektorátní vláda se tak vžila v českém národě, že nepřipustí, aby se případně nějaká naše zahraniční vláda ujala po válce zase moci. Počítal dokonce, že v nových poválečných poměrech bude ministrem vnitra. Kdyby aktivistickým novinářům hrozilo nebezpečí, postaví prý se za ně Bienert a dá jim policejní uniformy, aby jejich osobní bezpečnost byla tímto kryta. Jednou při zmínce o možnosti a pravděpodobnosti návratu dr. Beneše do vlasti se Krychtálek znepokojeně vyjádřil, že by sám šel třeba až do Chebu a dr. Beneše by před vstupem na českou půdu zastřelil. Jinak v soukromí byl Krychtálek bázlivý povahy a nosil stále u sebe revolver. Nošení zbraně vymohli si tito aktivističtí žurnalisté (Krychtálek, Werner a Vajtauera) po jakémisi udánlivém atentátu na redaktora Vajtauera v Bráníku.“ Tamtéž, s. 328, Protokol sepsaný s L. Polcarovou 6.9.1946 u MV v Praze.

rozhovorech dvakrát se vyjádřil, že v případě příchodu Rudé armády se raději z Prahy vzdálí. Konkrétněji se vyjádřil, že odejde na západ, tedy směrem do anglo-americké zóny.“ Na Krychtálkův dotaz měl Melč odpovědět, že on zůstane v Praze. Scheinost při této příležitosti tvrdil, že je „tu dr. Hácha, celá tzv. protektorátní vláda a tiskový odbor, na které je možno se vymluvit.“³⁷¹

Kdo z novinářů s Němci o případném úkrytu v Německu jednal Krychtálek nevěděl, jelikož k jednáním byli zváni jen ti, kteří chtěli odjet. V noci ze 4.5. na 5.5.1945 se měl objevit v garážích Noviny šéfredaktor Poledního listu A. J. Kožíšek s dopisem od F. Rudla, jenž obsahoval pokyn k zapůjčení vozu Kožíškovi podložený rozkazem K. H. Franka. Krychtálek, který byl tou dobou v redakci na dotaz z garáží má-li být Kožíškovi vůz vydán odpověděl, aby v garáži předstírali poruchu a vůz pod touto záminkou nevydávali. Krychtálek se také doslechl, že dr. Křemen měl asi týden před 5.5.1945 odjet do Tábora a jelikož v té době nebylo vlakové spojení nejjistější a Křemen se mohl v Táboře zdržet, zašel za Melčem, jemuž ohlásil Křemenovu nepřítomnost s tím, že „kdyby nebyl v redakci v okamžiku, kdy se německá moc zhroutí i u nás, že převezmu s jeho souhlasem i řízení Lidového denníku, aby ve vycházení nenastala přestávka, při čemž jsem oznámil, že v mé redakci je vše připraveno pro vydávání obou listů bez cenzury.“ Z rozhovorů s Rybou a Scheinostem se Krychtálek dozvěděl, že ani oni nevyužijí německé nabídky na úkryt za hranicemi.

Na odpoledne 4.5.1945 byla do Presseklubu svolána tisková porada a již před ní se prý mluvilo o tom, že tam bude patrně vyhlášeno zřízení této „česko-moravské republiky“. Podle J. Scheinosta, jenž o možnosti vyhlásit „česko-moravskou republiku“ informoval Rybu a Krychtálka údajně ještě před tiskovou konferencí, se mělo jednat o poslední „zoufalý“ pokus státního ministra K. H. Franka, který „zamýšlel vyhlásit zřízení česko-moravské republiky, v jejímž čele měl být v případě předpokládaného Háchova nesouhlasu, Emanuel Moravec.“ Tiskové konference se účastnil C. Melč, jeho zástupce E. Parma, zástupce šéfredaktora ČTK K. Kraus a vedoucí cenzury J. Vondráček. Šéfredaktoři byli na tuto konferenci pozváni telefonicky s tím, že se museli zúčastnit osobně. „Po hodinovém čekání dostavili se na konferenci Wolf doprovázený svými zástupci Götzem-Czermakem a Zwickem a ještě asi pět Němci z tiskového oddělení SD.“

³⁷¹ ABS 300-12-1, s. 321, Protokol sepsaný s C. Melčem 9.9.1946 u MV v Praze. V „prohlášení“ o své činnosti v době od okupace Československa do 5.5.1945 Krychtálek uvedl, že mu byly známy případy tří šéfredaktorů s nimiž měli Němci jednat o pomoci v útěku do Sudet: Wernera, Kožíška a Vajtauera. Krychtálek měl v té době mj. prohlásit: „zůstanu a budu se hájit v pevné víře ve spravedlnost nového státu a svých krajanů.“ NA, fond NSd, k. 129, Prohlášení o mé činnosti v době od okupace Československa do 5.5.1945, ze dne 14.5.1945, s. 15.

Podle Krychtálkova názoru se ze složení pořadatelů konference dalo soudit, že „mělo být oznámeno něco velmi důležitého. Zatím však Wolf promluvil jen ve svém obvyklém stylu o tom, že i kdyby Německo válku prohrálo, jeho myšlenky že zvítězí a s patrnými rozpaky poradu ukončil. Tato porada lišila se od všech předchozích tím, že Wolf tentokráte nedal žádných konkrétních tiskových pokynů, jenom nabádal k výzvám ku klidu.“ Mezi přítomnými novináři se podle Krychtálka mluvilo o tom, že K. H. Frank jedná s E. Moravcem a že toto jednání pravděpodobně nebylo ještě uzavřeno. Tím si účastníci porady měli vysvětlovat, že na této tiskové konferenci Wolf předpokládané prohlášení neučinil a že se tak patrně nělo stát později. Podle Krychtálka se tak dalo soudit také z Wolfova prohlášení, že „možná v nejbližších hodinách nebo snad příštího dne, svolává novináře znovu k nové poradě.“

Z porady odešel Krychtálek ve společnosti šéfredaktorů V. Ryby a J. Scheinosta a na pozvání šéfredaktora společnosti Tisk J. Pelíška se zastavili v jeho redakci, kde Scheinost prohlásil, že na poradě mělo být patrně ohlášeno zřízení „česko-moravské republiky“, ale že jednání ještě asi pokračují. Přítomní šéfredaktoři se rozhodli, že o jednáních budou informovat další osoby: Scheinost měl informovat předsedu protektorátní vlády R. Bienerta, Ryba tajemníka NOÚZ Č. Březinu, o němž věděl, že je ve spojení s ilegálními dělnickými organizacemi a Krychtálek J. Nebeského, který měl být členem Ústředního Národního výboru. Dále se podle Krychtálka dohodli na tom, že „bude-li prohlášena ona česko-moravská republika a žádáno po nás, abychom pro ni příznivě psali, že vydáme bez cenzury svoje noviny s protestem proti tomu a s vybídkou k neuposlechnutí a pak že se skryjeme, abychom se vyhnuli případnému stíhání.“³⁷²

Krychtálek ale už patrně nikoho informovat nestačil a ani se již nikdy na vydávání novin nepodílel. Den po schůzce v Presseklubu, 5.5.1945 vypuklo Pražské povstání a Krychtálka téhož dne před polednem v jeho služebním bytě v budově Noviny (ul. Na Florenci 13) navštívili členové závodního Národního výboru, kteří jej požádali, aby se na příkaz České národní rady zůstal až do dalšího rozhodnutí ve svém bytě. Krychtálek poslechl a ve svém bytě zůstal „volně internován“ až do svého zatčení 14.5.1945. V den Krychtálkova zatčení bylo zastaveno vydávání Venkova, Lidový deník přestal vycházet zřejmě o pět dní později. Ještě v době Krychtálkovy domácí internace začalo 13.5.1945 v Novině vycházet Rudé právo.³⁷³

³⁷² ABS 300-12-1, s. 85-86, Protokol sepsaný s V. Krychtálkem 23.10.1946 u MV v Praze.

³⁷³ Tamtéž, s. 86. Podle V. Dolejšího byla otázka kde má Rudé právo po osvobození trvale vycházet vyřešena po prozkoumání podmínek v pražských novinářských podnicích prozatímním ÚV KSČ tak, že „pro Rudé právo bude nejlépe vyhovovat tiskárna agrárního podniku Novina, v Praze I, na Florenci 13.“ Novina byla zvolena, protože tamní tiskárna byla nová a podle Dolejšího neohrožily ani „politické komplikace“, neboť prý bylo jasné,

NA SOUDU NÁRODA

Vyšetřování

Krychtálek, který byl na počátku Pražského povstání internován ve svém bytě, byl 14.5.1945 odveden revolučním gardistou na policejní úřadovnu v Bartolomějské ulici. Vzhledem k tomu, že na Krychtálka byla bezprostředně uvalena zajišťovací vazba, byl převezen do vazby krajského trestního soudu v Pankrácké věznici. Krychtálek při odchodu ze svého bytu pravděpodobně počítal s tím, že se brzy vrátí, neboť jak uvedla správce domu A. Königová, při odchodu na policejní úřadovnu si u ní Krychtálek nechal své osobní věci a peníze s tím, že „to s ním nebude tak zlé, že se za 14 dní vrátí.“³⁷⁴

Krychtálek zřejmě využil času od počátku „volné internace“ ve svém bytě do předvedení na policii, resp. převozu do vazební věznice k sepsání své dvacetitřístránkové obhajoby nazvané Prohlášení o mé činnosti v době od okupace Československa Němci do 5.5.1945 datované 14.5.1945. V prohlášení Krychtálek postupně vysvětloval a obhajoval svou činnost ve zmíněném období od nerealizované myšlenky na odjezd do SSSR zprostředkovaný bratrancem ing. Vaškem z roku 1939, přes spolupráci s F. Hofmanem, o které měl být informován V. Ryba a dále tajemník NOÚZ Č. Brezina a J. Nebeský. Hofman měl Krychtálkovi sdělit, že má spojení s Londýnem a žádal jej o zprávy, „jichž jsem mu dodal celou řadu, mezi nimi i velmi důležitých. Druhou částí naší práce byla tzv. drobečková politika. Poukazující na svou aktivistickou činnost, žádali jsme stále, aby byla honorována ústupky z německé strany. Podařilo se nám vyprostit různé osoby, jmenovitě novináře ze žaláře a z koncentračních táborů. Pokračoval jsem potom sám v této akci a téměř všichni novináři, kteří se vrátili domů, byli propuštěni na mou žádost.“

že „obnovení agrární strany, která vědomě připravovala zradu, v žádném případě nebude dovoleno.“ Proto již prozatímní ÚV KSČ počítal s převzetím této tiskárny pro Rudé právo a ostatní stranický tisk... Novina, jako podnik patřící zrádcům, byla konfiskována a přidělena straně.“ KSČ našla podporu u některých kvalifikovaných zaměstnanců tiskárny, kteří již za okupace uvažovali o předání podniku pro účely KSČ. Dolejší, Vojtěch: Noviny a novináři, s. 429-431.

Krychtálek ve svém prohlášení dále zmiňoval své intervence za vězněné osoby, mj. za starostu Obce sokolské dr. Kellera a jeho manželku. „Těchto případů bylo velice mnoho“, pokračoval Krychtálek, „ale nepokládám tuto činnost za zvlášť významnou, abych ji chtěl podrobně vypočítávat.“ Krychtálek také přes zákaz podporoval rodiny internovaných penězi a jako člen ředitelství Noviny vymohl „větší peněžité částky“ rodině V.Švece. Svého vlivu v Novině Krychtálek dle svého tvrzení použil ve prospěch dělníků a zaměstnanců. „Prosadil jsem revizi zařazení, výkonnostní přídavky, dovolenou v penzionu Roudná, zřízencům, šoférům a vrátným roční přírůstek na ošacení. K novému roku rozdál jsem redaktorům, dělníkům a úřednicím ze svého platu (paušál na výdaje) 25.000 K, což pokud vím, nikdy jiný redaktor neučinil.“

„S počátku jsme se domnívali,“ psal dále Krychtálek „, že tak zvanou aktivistickou politikou by se dalo dosáhnout od Němců značných ústupků. Brzy nám bylo jasno, že na to není naděje. Od té doby měla tato politika jediný úkol: zabránit radikálům, seskupeným kolem Franka, aby nezpůsobili masakr českého národa....Ze strany Němců dál se nátlak na Eliášovu vládu, aby se angažovala projevy o spolupráci. Nátlak byl proto nebezpečný, že hrozil pád Eliášovy vlády jako celku a vláda, sestavená z nerozumných členů Vlajky byla by zavlekla národ do rozporů a zkompromitovala v cizině radikálními projevy, radikálními opatřeními.“ Krychtálek na tomto místě zmínil Hofmanův plán „aktivizace“ Národního souručenství, kterým měla být tato organizace uchráněna před vlajkařskými útoky.

Hofman také Krychtálka pověřil, aby u Gregoryho a Wolmara zjistil, „kdo z českých novinářů má styky s gestapem a se SD a kdo tam poškozuje českou věc.“ Mimo Gregoryho a Wolmara se Krychtálek dle svého prohlášení s jinými Němci nestýkal, protože dle přání F. Hofmana, „položil jsem svůj vliv na oněch dvou (tj. Gregorym a Wolmarovi - pozn. aut.) a jakmile odešli, všechn vliv jsem ztratil.“ Po zatčení F. Hofmana Krychtálek dlouho čekal, že „se někdo projeví jako jeho nástupce a naváže opět se mnou spojení. Nestalo se to. A cesta k útěku do ciziny přes Jugoslávii byla přeseknuta, zde pak nezbývalo než jít dál stejným způsobem, i když to ztratilo smysl.“ Krychtálek zmínil rovněž své vyšetřování na gestapu z února 1945 a to, že na rozdíl od jiných šéfredaktorů neobdržel „štít s orlicí“.

Brzy po zřízení protektorátu měl Krychtálkův známý dr. Theil přijet do Prahy a Krychtálkovi v redakci sdělit, že měl v Berlíně možnost nahlédnout do nacistických plánů s Protektorátem a s Čechy. Češi měli být podle tohoto plánu, uvedl ve svém prohlášení

³⁷⁴ NA, fond NSd, k. 129, Záznam o Krychtálkově zadržení pro zajišťovací vazbu z 14.5.1945, tamtéž, Protokol sepsaný s A. Königovou zástupci tiskového podniku Svoboda dne 25.6.1945 ve věci Krychtálkova bytu a osobních věcí.

z 14.5.1945 Krychtálek, již v průběhu války připravování pro germanizaci a mezi východní Moravou a zbytkem země měl být veden pruh německého osídlení. Do dvaceti let měly zůstat jen nepatrné zbytky českého osídlení. To měl podle Theila být plán mírnější skupiny. Radikální skupina, která zatím se svým plánem neměla uspět, chtěla české obyvatelstvo vystěhovat. Tato skupina měla dát podnět k okupaci a neměla ji být dána záminka k „masakrům a radikálním opatřením“ a proto „dělejte celý národ tak, jakobyste se dobrovolně podřídili, jen tak se dočkáte konce války“ sdělil prý Krychtálkovi dr. Theil, který měl být podle Krychtálka jedním ze spoluúčastníků spiknutí proti Hitlerovi z 20.7.1944.

Do vedení NSN se prý Krychtálek dostal za situace, kdy „Svaz měl být rozpuštěn, hotovost připadnout Pressklubu, fondy Reichsverbandu a čeští novináři měli být organizováni v této německé organizaci. Tehdy Gregory řekl šéfredaktorům, aby si vybrali jednoho v čelo Svazu, tím, že se dá Svaz zachránit.“ Z prostředků svazu Krychtálek podporoval nemocné a chudé redaktory. Krychtálkovi bylo také nařízeno provést kontrolu arijského původu členů NSN „do pátého kolena“. On ale tento požadavek odmítl a „prosadil důkaz do třetího kolena“, svěřil tuto kontrolu v každém listě šéfredaktorovi, z nichž mnozí ji prý ani neprovedli a také „tzv. arijská komise“ zkoumala doklady asi v pěti případech a to u aktivistických šéfredaktorů. „Těm z novinářů, kteří ztratili novinářské zaměstnání a měli také ztratit členství ve svazu a penzijní pojištění, ponechal Krychtálek mimořádné členství a nedal je škrtnout z penzijního pojištění, pokud toto někdo přímo nežádal a nekontroloval.

„Již od dob Stalingradu bylo mně jasné“ pokračova pokračoval dále Krychtálek v popisu svých aktivit v průběhu okupace „, že největší politická chyba, kterou jsem kdy učinil, byla v posuzování SSSR. Soudil jsem podle životní úrovně předválečných let. Nemohl jsem vědět, jak obrovská část národního důchodu v SSSR jde na výzbroj proti nacismu. Od dob Stalingradského obratu jsem přesvědčen, že tento systém je sto, dát své zemi vysokou životní úroveň, až nebude musit vyrábět tolik zbraní. Nijak neváhám přiznat tuto svou chybu, spontánně, neboť je zároveň vysvětlením, proč jsem se ostentativně zdržoval od té doby jakékoliv propagace proti komunismu a proč jsem se nezajímal o Ligu.“

Pokud šlo o články, někdo je podle Krychtálka psát musel. „Záleželo na tom, jak byly psány. Nebylo určeno nikde žádným předpisem ani pravidlem, kam až je zapotřebí jít v aktivismu a tak nikdo neznal hranici, kde ještě vyhovuje a kde se stává podezřelým a zralým pro koncentrační tábor. Občas si vedoucí skupiny Tisk vybral některý list, zavolal si k sobě jeho šéfredaktora a dal mu, většinou ústně, materiál, jenž musil zpracovat. Odmítnout to nebylo možno...Materiál se musil zpracovat přesně podle podrobných pokynů. Byly to tedy

vlastně články německé, jen se za ně musil člověk podepsat.“ I za těchto okolností sa prý Krychtálek snažil zachovávat v člancích „určitou míru“ a proto prý např. nikdy nenapsal, že pokládá Protektorát za trvalou formu. „Nikdy jsem nenapsal, že si my Češi přejeme patřit navždy k Říši. O spolupráci s Němci jsem psal jako o nutném zlu. Všechny ta články mají smysl: musíme spolupracovat, dokud jsou Němci zde, aby nás nevyhubili.“

Krychtálek rovněž „pevně věřil“, že mezi Háchou a prezidentem Benešem existovala „pevná dohoda“ o Háchově abdikaci a celém dalším postupu. „Z toho vyplynulo, že hájíce Háchu, domnívali jsme se hájit předem sjednanou dohodu. Cítili jsme se v nebezpečí, když nás český rozhlas z Londýna nenapadal. Kdo tam delší dobu nebyl, rychle psal aktivistický článek, neboť se stával podezřelým Gestapu. Naopak byly-li nám diktovány články články proti Londýnu, byli jsme přesvědčeni, že se tam ví o tom, že jsou tyto články nařízeny a konečně jsme věděli, že jim nikdo nevěří.“

Podle Krychtálkova názoru bylo možné „novináře aktivisty rozdělit na tři skupiny: 1. hloupé a přesvědčené o tom, že Německo vyhraje válku, 2. kariéristy, 3. slušné, kteří buď svým aktivismem kryli jinou činnost nebo se snažili provádět Háchovu politiku východiska z nouze a nutného zla.“ Z aktivistů se Krychtálek stýkal jen s Rybou, který rovněž spolupracoval s F. Hofmanem, a až později navázal kontakty ještě s J. Scheinostem. Když zatčením F. Hofmana podle Krychtálka „odpadla nutnost, krýt aktivistickými články ilegální činnost“, začal prý postupně měnit způsob psaní i redigování Večera. Tím se ovšem Krychtálek dostal do konfliktu s Němci, kteří naopak čím víc se blížila jejich porážka, tím radikálnější způsob psaní požadovali. Konflikt vyvrcholil tím, že byl Krychtálek „dosazen do Venkova se lhůtou, v níž jsem se měl, jak se vyjádřil Wolf, buď osvědčit nebo sám zahubit.“

Z lidí, kteří Krychtálka poznali osobně blíže prý nikdo nevěřil, že opravdu spolupracuje s Němci. „Mluvili se mnou úplně otevřeně, bez obav. Nikdy jsem nikoho neudal, naopak varoval jsem četné lidi před osobami podezřelými. Dbal jsem vždy toho, aby list, který jsem redigoval, zachoval slušnou formu i v tzv. aktivismu a sám osobně jsem vyškrtával z dodaného materiálu všechny polemické a radikální věci. List Večer získal si také před svým zastavením pověst nejslušnější noviny. I svým redaktorům jsem dal rozkaz, vyškrtat i z materiálu ČTK všechny polemiky a nadávky.“ Krychtálek měl na jedné z redakčních porad už v roce 1939 objasnit tzv. aktivistickou politiku takto: „Němci, to je šílenec, který má v ruce břitvu. Aktivista má být člověk, jenž říká: Dej sem břitvičku, abys neublížil.“

Krychtálek popsal rovněž německý nátlak z léta 1941, na jehož základě musel napsal knihu Bolševici, Beneš a my a dále dodal, že i přes hrozby ze strany okupantů zpracoval „celou věc

s určitým aspektem. Brožura měla výsledek zcela jiný, než Němci očekávali. Čtenáři z ní viděli, že dr. Beneš počítal jako s hlavním činitelem války se Sovětským svazem, jenž právě tehdy do boje vstupoval.“ O tom, že kniha nebyla vydána dobrovolně měl vědět Ryba.

„Všemi důvody, zde uvedenými dovozují“, napsal Krychtálek do závěru prohlášení o své činnosti v době okupace „, že jsem nikdy nepomýšlel na spolupráci s Němci, nýbrž ji jen předstíral. Ve skutečnosti pracoval jsem v ilegální skupině dra Hofmana napřed s ním a později sám na základě direktiv, jím daných. Vyhověl jsem jeho přání a zůstal v Praze v době, kdy byl ještě možný útěk za hranice. Později jsem toho mnohokrát litoval, poněvadž život za oněch šest let byl strašný. S jedné strany stálé očekávání, kdy přijde Gestapo, s druhé strany nedůvěra a nenávist českých lidí a nemožnost objasnit jim, jak věci skutečně jsou, to bylo skutečné peklo. Nejsem vinen spoluprací s Němci: od počátku jsem nenáviděl jejich nacistickou nadutost.“ Krychtálek se také přiznal ke dvěma svým omylům, přičemž prvním omylem bylo podceňování SSSR a druhý omyl „byl zde též obecně sdílen všemi, kdo pracovali politicky. Bylo to přesvědčení, že před odjezdem do ciziny dr. Beneš ponechal zde důvěrníky, kteří jeho jménem dohodli se s drem Háchou o likvidaci jeho režimu. Měl jsem tento dojem také z rozhovorů s drem Háchou.“³⁷⁵

Na své prohlášení o činnosti v době okupace se Krychtálek odvolával i 13.6.1945 při patrně prvním výslechu v pankrácké věznici. Krychtálek tehdy mj. uvedl, že s německými místy spolupracoval jen služebně jako šéfredaktor nebo vedoucí NSN a dále uvedl, že tato spolupráce byla vyžadována pod hrozbou „těžkých trestů“ a že ji „vykonával podle mínění Němců tak špatně, že mně byla vytýkána i před ostatními novináři na tiskových konferencích.“ Krychtálek zmínil i své zatčení gestapem a spoluprací s F. Hofmanem.³⁷⁶

Subkomise I. ústředního vyšetřovacího výboru při Krajském výboru Národní bezpečnosti sídlící na pražské Pankráci, která se zabývala mj. i šetřením Krychtálkovy činnosti v době okupace, zjišťovala také informace z míst, kde Krychtálek v průběhu války bydlel. Podle obyvatel domu v ul. Na Florenci 13, v němž Krychtálek užíval naturální byt Noviny se Krychtálek v době okupace choval „slušně“ a nemohli proti němu nic říct. Závodní rada „býv. firmy Novina“ ovšem slibovala, že co nejdříve zešle ke Krychtálkově činnosti v podniku protokol, přičemž se mělo jednat o „úplnou kroniku“.

³⁷⁵ NA, fond NSd, k. 129, Prohlášení o mé činnosti v době od okupace Československa Němci do 5.5.1945, ze dne 14.5.1945, s. 1-23.

³⁷⁶ NA, fond NSd, k. 129, Krychtálkův výslech ve věznici Krajského soudu trestního v Praze-Pankráci z 13.6.1945.

Zpráva Oblastní kriminální úřadovny v Praze z ledna 1946, pojednávající o Krychtálově „pověsti a majetkové poměrech“ konstatovala, že v okolí Krychtálkova bydliště bylo zjištěno, že se choval v době okupace „mravně“ a ani po stránce kriminální nebylo proti němu zjištěno „žádných závad“. Majetkové poměry nebylo podle zprávy možné zjistit, neboť „jmenovaný jest ve vazbě a jeho byt jest zajištěn.“ Podle zjištění bezpečnostní komise Místního národního výboru v Praze-Bráníku, kde Krychtálek do roku 1943 bydlel postupně v ul. Na Dobešce a U dubu, se Krychtálek „dle informací z řad obyvatelstva...v době okupace pohyboval velmi často v německých kruzích. Policie ho musela hlídat, poněvác měl obavy ze stran českého obyvatelstva, pak byl znám svými články jako redaktor Poledního listu (škrtnuto - pozn. aut.). Jsme toho názoru, že by nebylo dobře, kdyby byl pan Vladimír Krychtálek propuštěn ze zajišťovací vazby.“³⁷⁷

Zhruba dva měsíce poté, co byl Krychtálek za účelem vyšetřování jeho činnosti v době okupace vzat do vazby, vstoupily v platnost Dekrety presidenta republiky č. 16 a č. 17. ze dne 19.6.1945. Prostřednictvím Dekretu presidenta republiky č. 16, o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, jehož preambule hovořila o tom, že „o přísnou spravedlnost volají neslýchané zločiny, kterých se dopustili nacisté a jejich zrádní spoluviníci na Československu. Porobení vlasti, vraždění, zotročování, loupení a ponižování, jehož obětí byl československý lid a všechna ta stupňovaná nacistická zvěrstva, kterým bohužel pomáhali anebo i asistovali zproněvěřivší se občané českoslovenští, z nichž někteří zneužili při tom i vysokých úřadů, mandátů nebo hodností, musí dojít zaslouženého trestu bez průtahů, aby nacistické a fašistické zlo bylo vyvráceno z kořene“, byla realizována myšlenka na potrestání valéčných zločinců, zrádců a kolaborantů po osvobození ČSR, která se během války zrodila v čs. zahraničním i domácím odboji.

Stíhání nacistických zločinců a domácích zrádců bylo, jak při zhodnocení období mimořádného lidového soudnictví v květnu 1947 uvedl tehdejší ministr spravedlnosti P. Drtina, „vedle našich vlastních důvodů vnitřních, vedle důvodů mravních a státo - občanských“ také splněním „závazku mezinárodního, vyplývajícího pro nás jednak z deklarace Spojených národů ze dne 13.1.1942, jednak z moskevské deklarace ze dne 1.11.1943 a konečně z dohody londýnské ze dne 8.8.1945.“

Podle vyjádření P. Drtiny zpětná účinnost Dekretu presidenta republiky č. 16 ze dne 19.6.1945, neboli tzv. retribučního dekretu odporovala základním zásadám legality. Výjimka

³⁷⁷ NA, fond NS, k. 129, Informace zjištěné bezpečnostní komisí MNV Praha XV ke Krychtálovi, 26.6.1945, tamtéž, Informace o Krychtálově chování z bydliště v ul. Na Florenci 13, bez data, tamtéž, Zpráva o Krychtálově pověsti vypracovaná Oblastní kriminální úřadovnou v Praze, 22.1.1946.

z této zásady a pravidla „, je však oprávněná mimořádností poměrů. V době okupace a druhé světové války došlo k tak těžkým a dříve nemyslitelným zločinům proti lidskosti a válečným zvyklostem, že již za války se státy Spojených národů manifestačním způsobem zavázaly, že po skončení vítězné války budou soudit válečné zločince jak před zvláštními mezinárodními tribunály, tak i před Národními soudy ve svých zemích.“ Jak dále Drtina uvedl „na tuto okolnost byla naše veřejnost ze zahraničí nesčetněkrát důrazně upozorňována; nemohou se proto vinníci omlouvat tím, že nevěděli, že by jejich činnost byla trestná. Byly opětovně vyzývány londýnským i moskevským rozhlasem, aby zanechali zločinných akcí a byli stále varováni, že je stihne za všechno zlé, co na našem státě a národě spáchali, zasloužený přísný trest.“³⁷⁸

Výše zmíněný Dekret presidenta republiky č. 17 ze dne 19.6.1945, o Národním soudu, v § 2 stanovil, že pokud se trestných činů podle Dekretu presidenta republiky č. 16 ze dne 19.6.1945 dopustili „státní president tzv. protektorátu, členové tzv. protektorátních vlád, členové ústředního vedení Vlajky, členové Kuratoria pro výchovu mládeže, členové výboru a činovníci České ligy proti bolševismu, vedoucí činovníci Národní odborové ústředny zaměstnanců a Svazu zemědělství a lesnictví, novináři kteří propagačně sloužili vládě vetřelců v denním tisku, nebo vůbec osoby, které byly vedoucím postavením v životě politickém, vysokým úřadem, vysokou funkcí velitelskou nebo význačným místem v životě hospodářském vázány být svým spoluobčanům vlasteneckým vzorem“, měli být souzeni Národním soudem „jakožto soudem trestním“.

Národní soud rozhodoval v sedmičlenných senátech, které byly sestavovány přednostou Národního soudu. Přednostu Národního soudu, jeho dva náměstky a předsedy jednotlivých senátů jmenoval na základě návrhu vlády prezident republiky z řad soudců z povolání. Přisedící senátů pro Národní soud byli jmenováni vládou na základě návrhu ministra spravedlnosti, který tyto vybíral ze seznamů pořízených zemskými národními výbory.

³⁷⁸ Prohlášení ministra spravedlnosti dr. Prokopa Drtiny v plénu ÚNS dne 29.5.1947, in: Na soudu národa. Tři projevy ministra spravedlnosti dr. Prokopa Drtiny o činnosti mimořádných lidových soudů a Národního soudu, Praha, 1947, s. 7-9.

Podle Drtinova názoru, vyjádřenému v rozhovoru pro Svobodné slovo z ledna 1946, se „příliš mnoho lidí se jinde i u nás spoléhalo, že po skončení války vznikne stejná situace jako po prvé světové válce, kdy s mírem přišel generální pardon pro všechny válečné zločince. Naši quislingové přitom zapomněli na jeden rozdíl. A sice na ten, že před první světovou válkou jsme neměli svůj samostatný stát. Před druhou ano. Povinnost československého občana byla tudíž jiná než povinnost Čecha a Slovaka v první válce. Kromě toho naše londýnská vláda ve svých projevech v československém rozhlasu zdůrazňovala, že naši lidé nesmějí podléhat nátlaku a nacistickým svodům a varovala všechny kolísající předem. Z toho důvodu odpadá u každého, kdo se nechoval jako dobrý a statečný Čechoslovák, výmluva, že nevěděl, že bude stíhán.“Rozhovor s min. sprav. dr. Drtinou. Proč byl oddálen Národní soud, Svobodné slovo, 13.1.1946, in: Drtina, Prokop: Československo můj osud. Kniha života českého demokrata 20 století, sv. II, kniha 1. Emigrací k vítězství, Praha, 1992, Příloha č. 4, s. 252.

Přisedícími měli být „osvědčení vlastenci, zejména také osoby, které se zasloučily v zahraničním nebo domácím odboji, nebo které byly obětí nepřátelské persekuce nebo zrady.“

Na návrh ministra spravedlnosti byl vládou z „řad osob práva znalých“ určen národní prokurátor pro Národní soud a jeho náměstkové. Národní prokurátor byl spolu se svými náměstky podřízen ministru spravedlnosti. Národní prokurátor měl určit, které z osob uvedených v § 2 dekretu o Národním soudu a pro jaké zločiny a činy budou souzeny Národním soudem. Pro řízení před Národním soudem platily, se stanovenými výjimkami, obecná ustanovení trestního řádu. Činnost soudu a stran měla být u soudu omezena jen na skutečnosti, pro které byl obžalovaný postaven před Národní soud. Proti rozsudku Národního soudu nebyl opravný prostředek.³⁷⁹

Dekret o Národním soudu byl vyhlášen ve Sbírce zákonů a nařízení státu Československého již 9.7.1945, ale Národní soud zahájil svou činnost až 12.12.1945, kdy členové tohoto soudu složili předepsaný slib. Přednostou Národního soudu byl jmenován předseda senátu pražského trestního soudu F. Tomsa. V mezidobí probíhalo řízení o jmenování přisedících senátů Národního soudu podle seznamů pořízených Zemským národním výborem v Praze a v Brně. Vyšetřováním činnosti osob, které měly být souzeny Národním soudem, se zabývalo ministerstvu vnitra a Národní prokurátor se svými náměstky byl odkázán na materiál a důkazy předložené tímto ministerstvem. Vzhledem k náročnosti vyšetřování a zpracovávání důkazního materiálu k jednotlivým případům patřícím do působnosti Národního soudu byly jednotlivé případy systematicky zpracovávány až od počátku roku 1946 a, jak při svém projevu v Ústavodárném národním shromáždění v květnu 1947 zmínil P. Drtina „teprve ve druhé polovině toho roku a v lednu 1947 došla justiční správě ve větším počtu trestní oznámení ministerstva vnitra s výsledky šetření. Žaloby byly vypracovány - až na některé výjimky - během asi tří týdnů po dojití oznámení.“³⁸⁰

Na základě předběžného trestního oznámení ve smyslu § 2 Dekretu presidenta republiky č. 17 ze dne 19.6.1945 učiněného dne 28.12.1945 byl Krychtálek předán z policejní vazby do řádné vyšetřovací vazby Národního soudu ve věznici krajského trestního soudu na Pankráci. Rozhodnutím Národního prokurátora ze dne 8.1.1946 byla na Krychtálka, vzhledem k tomu,

³⁷⁹ Dekret presidenta republiky č. 17 ze dne 19.6.1945 o Národním soudu, in: Borák, Mečislav: Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945-1948), Šenov u Ostravy, 1998, Příloha č. 1, s. 322-324.

³⁸⁰ Borák, Mečislav: Spravedlnost podle dekretu, s. 60, Prohlášení ministra spravedlnosti dr Prokopa Drtiny v plénu ÚNS dne 29.5.1947, in: Na soudu národa, s. 24-25.

že byl shledán důvodně podezřelým z trestného činu podle § 3 Dekretu presidenta republiky č. 16 z 19.6.1945, uvalena soudní vazba dle § 175 č. 2 trestního zákona.

Pracovníky Ministerstva vnitra bylo v průběhu srpna a září 1946 (ojediněle i v říjnu a listopadu stejného roku) při přípravě podkladů pro trestní oznámení proti Krychtálkovi vyslechnuto 47 svědků a vyšetřovací protokoly s Krychtálkem byly sepisovány mezi 2.10. - 5.11.1946. Ministerstvo vnitra zaslalo Národnímu prokurátorovi 27.11.1946 výsledky svého šetření proti Krychtálkovi v podobě trestního oznámení č.j. Zh 3084/3927-26/11-46. Toto trestní oznámení bylo na základě nově zjištěných skutečností doplněno Ministerstvem vnitra dodatky z 30.1. a 11.2.1947.³⁸¹

Krychtálek byl rovněž vyslýchán v rámci šetření protektorátní minulosti dalších osob, např. R. Berana nebo E. Vajtauera. Je možné, že vyšetřování bylo provázeno i nekorektním chováním a nezákonnými metodami vyšetřujících orgánů, jak se ukázalo při projednávání případu R. Berana před Národním soudem v únoru 1947. Krychtálek před Národním soudem 11.2.1947 vypovídal o svých kontaktech s Beranem, přičemž jej předseda senátu upozornil, že uvedl jiné údaje než při vyšetřování na Ministerstvu vnitra. Na to měl Krychtálek odpovědět: „Moje protokoly na ministerstvu vnitra jsem podepsal jen proto, že jsem k tomu byl nucen pohrůzkami a bitím, ač v nich byly uvedeny skutečnosti nepravdivé, které jsem neudal.“ Dále při výslechu u soudu Krychtálek uvedl, co mu kapitán Pokorný na ministerstvu vnitra otevřeně řekl: „Beran musí viset, aby už nikdy nemohla být založena agrární strana, a vy nám k tomu musíte dopomoci. To je pravda jak je Bůh nade mnou. Byl jsem také bit, až jsem padl na zem, protože jsem nechtěl složit svoji výpověď podle přání vyslýchajícího. Bylo mi z papíru čteno, co musím vypovídat. Byly mi také vyraženy dva zuby při výslechu na ministerstvu vnitra.“ Po tomto Krychtálkově prohlášení „nastalo vzrušení v publiku v soudní síni, a předseda musil líčení přerušit.“

Po tomto Krychtálkově prohlášení nastalo zřejmě vzrušení také na Ministerstvu vnitra, které Národnímu prokurátorovi 12.2.1947 sdělilo, že „vyšetřující úředníci postupovali při výsleších podle platných nařízení a nedopustili se ani psychického, ani tělesného násilí.“ Ministerstvo vnitra rovněž požádalo Národního prokurátora, aby „v zájmu vážnosti vyšetřujících úředníků MV provedl šetření do všech důsledků“, protože „podobné výpovědi svědků vážně poškozují autoritu bezpečnostních orgánů.“ Národní prokurátor si následně

³⁸¹ ABS 300-12-1, s. 4, 250, ABS, fond 305, sign. 116-3, s. 2.

vyhradil možnost rozšířit obvinění proti Krychtálkovi i o trestný čin křivého obvinění dle § 209 trestního zákona.³⁸²

Národní soud

Dle protokolu sepsaného před Národním soudem v Praze byli 22.3.1947 přivedeni z vazby obvinění V. Krychtálek, J. Křemen a K. Werner a následně jim byly předány obžalovací spisy a sdělena jména předsedy senátu, kterým byl ustanoven dr. F. Poláček a přísedících soudců. Krychtálek si zajistil jako obhájce dr. J. Korejse, advokáta v Praze, J. Křemen měl v té době jednat o zastoupení s dr. L. Janečkem, advokátem v Praze a K. Werner požádal o zřízení obhájce ex offio. Obviněných mělo stát před Národním soudem v tomto případě o jednoho více, chyběl E. Vajtauer, jehož pobyt byl neznámý a proto byl souzen v nepřítomnosti. O dva dny později rozhodl předseda senátu dr. F. Poláček o tom, že hlavní líčení bude zahájeno 8.4.1947.³⁸³

Krychtálek se patrně na jednání před soudem důkladně připravoval a proto v nedatovaných „vývodních návrzích“ zaslaných Národnímu soudu, žádal Krychtálkův obhájce dr. J. Korejs o předvolání a vyslechnutí 49 svědků (mj. C. Melče, V. Ryby, J. Nebeského a J. Havelky) ve

³⁸² Dostál, Vladimír: Agrární strana, s. 248-249, ABS, fond 305, sign. 116-3, Sdělení Ministerstva vnitra Národnímu prokurátorovi z 12.2.1947.

Ke Krychtálkově obvinění vznesenému 11.2.1947 u Národního soudu V. Dostál dále uvádí, že Krychtálka na Ministerstvu vnitra v Beranově případě vyšetřoval „policejní rada Bláha, štábní kapitán Pokorný, dr. Hora a ještě několik jiných.“ Dále slovy R. Berana: „Štábní kapitán Pokorný prý mu hrozil zastřelením, nebude-li vypovídat proti mně (tj. proti R. Beranovi – pozn. aut.). Odpověděl, že jim nezáleží na něm a na ‚malých rybách‘, ale jen na těch velkých. Na to mu ...Pokorný slíbil pomoc, ale nebude-li vypovídat, co chtějí, že ho ztloucou a zastřelí a řeknou, že se pokusil o útěk. Podle výpovědi Krychtálka dal ho Pokorný policejními inspektory tak zbít, že mu vyrazili několik zubů a nadělali řadu krevních podlitin. Ukazoval je ihned, jak přišel na celu, generálu Klecendovi a redaktoru Pelíškovi, se kterými byl pohromadě. Říkal to také mně, dr. Tobiášekovi a celé řadě vězňů jiných. Tvrdil, že vypovídal o mně a jiných (Malypetr, Stříbrný) vše, co si páni (Pokorný, Hora atd.) přáli - vesměs zprávy falešné - jen proto, že se bál bití a msty. Už před Národním soudem Krychtálek prohlásil, že vypovídal na ministerstvu vnitra nesprávně a napověděl, proč tak činil. V mém procesu to chce prý uvést dopodrobna a je nutno se na to připravit, neboť i když Krychtálek je fantasta, věřím, že vše je pravda. Obvinění se ovšem budou všemožně bránit (Bláha je prý už odstraněn) a proto bude nutné, aby obhajoba s tím už předem počítala a navrhla řadu svědků (Klecenda, Pelíšek, dr. Tobiášek aj.)“ Dostál, Vladimír: Agrární strana, s. 332.

³⁸³ NA, fond NSd, k. 135, Protokol sepsaný před Národním soudem v Praze 22.3.1947, tamtéž, Oznámení předsedy senátu dr. F. Poláčka o stanovení hlavního líčení, 24. 3. 1947.

věci Krychtálkova působení v Novině, ve Výboru Národního souručenství, v Národním svazu novinářů, v redakcích Večera a Venkova, ke vztahům s F. Hofmanem, k prováděným intervencím za zatčené, ke Krychtálovým protiněmeckým projevům v době okupace a ke Krychtálově vztahu s Wolmarem, kterého „zkompromitoval dary“ aj.³⁸⁴

Hlavní líčení v trestní věci proti V. Krychtálkovi (obhájce dr. J. Korejs), J. Křemenovi (obhájce dr. L. Janeček), K. Wernerovi (obhájce ex offio dr. K. Papež), E. Vajtauerovi (v nepřítomnosti, zastoupen obhájcem ex offio dr. E. Mašínem) pro „zločin dle § 3 retr. dekretu“ bylo před Národním soudem v Praze jako soudem trestním zahájeno 8.4.1947 v 9 hod. Sedmičlennému senátu předsedal dr. J. Šrámek, jenž v této funkci nahradil dr. F. Poláčka. Předseda soudu dal přečíst obžalovací spis č.j. Np 17/46-16 z 20.2.1947 a Národní prokurátor dr. F. Tržický následně navrhl projednávat Vajtauerovu záležitost za jeho nepřítomnosti, zatímco jeho obhájce dr. K. Papež navrhl vyloučit Vajtauerovu věc z tohoto řízení. Předseda senátu J. Šrámek dále konstatoval, že Křemenův obhájce požádal o zkoumání duševního stavu svého mandanta. Národní prokurátor byl proti návrhům obou obhájců. Soud se po poradě usnesl na zamítnutí vyloučení Vajtauerovy věci „, poněvadž bude na soudu, aby se vypořádal se všemi možnostmi hájení se nepřítomného a o jeho smrti není žádných dokladů.“ Návrh na zkoumání duševního stavu Křemenova byl zamítnut jako neodůvodněný. Poté bylo hlavní líčení přerušeno a odročeno na 9.4. na 9. hod.³⁸⁵

Druhý den konání procesu se obžalovaní mohli vyjádřit k obžalobě. „Vinen se cítím jen částečně“, řekl na úvod svého vyjádření Krychtálek a dále mj. uvedl, že „inkriminované články a bružůru jsem psal a byl jsem si vědom, jejich aktivistické povahy. Dělal jsem to na německý příkaz a měl jsem možnost sdělit tak čtenářům i to, co by jinak nebylo možné. Do Národního souručenství jsme šli proto, protože mu hrozilo nebezpečí rozpuštění a jeho částečné zaktivizování byla jediná možnost jak je zachránit. Ony židovské směrnice vyšly bez mého vědomí a ani jsem je dobře neznal. Interview s ministry mi byl okupanty nařízen a otázky pocházely od nich. Na Eliášovi projev proti londýnskému rozhlasu vymáhal Lažnovský, já sám jsem navrhoval, aby projev učinil místo něho někdo jiný. ...Předsedou Svazu novinářů jsem se stal bez vlastního přičinění a činnost, kterou jsem tam vyvíjel jsem konal podle německých příkazů. Článek navrhuující zajištění příbuzných emigrantů napsala redaktorka Krausová, podle pokynů Němců, podle týchž pokynů jsem učinil také svůj projev

³⁸⁴ NA, fond NS, k. 135, Vývodní návrhy V. Krychtálka, bez data, s. 1-22. Je možné, že tyto „vývodní návrhy“ byly podána až v průběhu procesu před Národním soudem.

³⁸⁵ NA, fond NS, k. 135, Záznam z hlavního líčení v trestní věci proti Krychtálkovi, Křemenovi, Wernerovi a Vajtauerovi 8.4.-22.4.1947, s. 1-3.

při tryzně a měl jej vlastně učiniti Moravec. Můj článek projev ten předcházející se dál rovněž podle těchto pokynů a příkazů a nemohl jsem v žádném případě jej odmítnouti, protože by se tím nic nezískalo a musel by jej učinit někdo jiný. Článek schvalující opatření Němců byl vlastně jen komentář k řeči K. H. Franka.“ Z německých představitelů se měl Krychtálek znát jen s Gregorym ještě z doby republiky, s Wolmarem a Rudlem se měl poznat jako s německými představiteli v Protektorátu. Následovala prohlášení J. Křemena a K. Wernera k trestnímu otnámení, poté bylo v 15 hod hlavní líčení přerušeno a odročeno na 10.4.1947.³⁸⁶

Třetí den hlavního líčení přednesl Národní prokurátor dodatek k trestnímu oznámení na Wernera s přílohami a posléze bylo čteno trestní oznámení na Krychtálka a část příloh. Ve 14 hod přerušeno hlavní líčení a odročeno na 11.4.1947.

Čtvrtý den hlavního líčení byl věnován vyslechům svědků J.Hajšmana (k Vajtauerovi), L. Technika (ke Křemenovi), R. Halíka (ke Krychtálkovi a Křemenovi), J. Fouska (ke Křemenovi), prof. E. Hýska a B. Arnolda (oba k Wernerovi). O Krychtálkovi se Halík vyjádřil, že na něj „vždy působil dojmem člověka nenormálního a považoval jsem ho za megalomana.“ O Theilovi se pak dle Halíka mělo tvrdit, že „byl zapleten do atentátu na Hitlera a že snad utekl za hranice.“ Halík zároveň uvedl, že Krychtálek byl s Theilem v „dobrém poměru“. Poté byly čteny přílohy k trestnímu oznámení na Krychtálka a líčení odročeno na další den.

Během hlavního líčení pátého dne hlavního líčení byli 12.4.1947 byli vyslechnuti svědci C. Melč, V. Crha a V. Ryba a poté byly čteny zbývající doklady k trestnímu oznámení na Krychtálka. Melč ve své výpovědi mj. uvedl, že „pokyny vydávané Němci byly vlastně rozkazy, výraz pokyn byl jejich terminus technicus, ovšem bylo také možno těchto pokynů neuposlechnout. Mnoho článků Krychtálkových propadlo německé cenzuře.“³⁸⁷

Písemným oznámením z 12.4.1947 Krychtálek soudu sdělil, že mj. netrvá na výsleších některých svědků uvedených v předchozích „vývodních návrzích“. Krychtálek odvolal 19 svědků, většinou novinářů nebo pracovníků v oblasti tisku. Dále Krychtálek žádal o možnost podat další návrhy po prostudování spisu a o možnost vyslechnout svědky předvolané obžalobou také pro účely své obhajoby. Krychtálek dále sdělil, že se rozhodl „prozradit a dokázat, že dr. Theil a Rudl byli členy Secret service a že byli nuceni předstírat velký aktivismus.“ Krychtálek, který byl s Theilem a Rudlem ve spojení musel z tohoto důvodu někdy předstírat „příliš velký aktivismus.“ Krychtálek rovněž žádal, aby bylo na rumunském vyslanectví zjištěno „kdo jest to dr. Theil“ a aby byl vyslechnut i Rudl, který podle Krychtálka

³⁸⁶ Tamtéž, s. 4 a 5.

měl pobývat ve Švýcarsku. V závěru Krychtálek prosil, aby byl „o těchto okolnostech vyslechnut v tajném líčení.“ Krychtálkův obhájce dr. Jan Korejs soudu 12.4.1947 oznámil, že ze zdravotních důvodů nebude moci Krychtálka od 14.4. hájit u Národního soudu a Krychtálek vyjádřil souhlas s přidělením obhájce ex offio.³⁸⁷

Po jednodenní přestávce v hlavním líčení byli 14.4.1947 vyslechnuti další svědci: J. Nebeský, F. Bauer, V. Fiala a F. Zieris a posléze byly čteny protokolované výpovědi dalších svědků. J. Nebeský vypověděl, že Krychtálka a Křemena poznal až po jejich jmenování do výboru NS. O jednáních předcházejících jmenování nového Výboru NS J. Nebeský nic nevěděl a dodal, že „to bylo provádění linie dr. Hofmana, který měl bezpečné zprávy a konečně tomu nasvědčovala celá situace, že NS i vládě hrozí nebezpečí a byla snaha přibrati do NS osoby, které by byly Němcům přijatelnější než dosavadní.“ Podle J. Nebeského bylo jisté, že „osoby tyto budou ve výboru zastupovati snahu NS zaktivizovat“ a Nebeského to nepřekvapilo. Za nepřítomného dr. K. Papeže přebral pro ten den obhajobu dr. E. Mašin a za dr. J. Korejse pak dr. L. Janeček.

Na Krychtálkovo přání předložila 14.4.1947 obhajoba Národnímu soudu Krychtálkem sepsané doplnění výpovědi obsahující zejména zmínky o Krychtálkových zásluhách v souladu s § 16 odst. 2 Dekretu presidenta republiky č. 16, podle kterého, při prokázání např. jednání s úmyslem prospět českému národu, ČSR, spojencům nebo prokázání zásluh o osvobození ČSR z „cizí moci“, mohl soud případný trest snížit nebo od něj upustit. J. Korejs rovněž podal návrh na zkoumání Krychtálkova duševního stavu, protože z výpovědí R. Halíka, J. Nebeského, R. Berana a K. Zierise mělo vyplývat, že „obžalovaný nebyl duševně normální“ a podle tvrzení A. Krausové měl Krychtálek budit dojem nepřičetného. Znalci případně zjištěná „silnější duševní abnormalita, resp. choromyslnost“ by dle názoru Krychtálkova obhájce mohla být silnou polehčující okolností.

V připojeném materiálu k „§ 16“ Krychtálek nejprve popsal své „zpravodajské“ kontakty s dr. Theilem, jenž měl podle Krychtálka být ve spojení např. s P. Yorckem von Wartenburgem, W. H. von Helldorfem a F.-D. von Schulenburgem, s nimiž se měl podílet na protinacistickém odboji v Německu, včetně příprav atentátu na A. Hitlera z 20.7.1944. Dále Krychtálek pokračoval popisem své spolupráce s F. Hofmanem, zaměřené např. na získávání „politických a tiskových“ informací od Wolmara, kterého Krychtálek dle Hofmanových instrukcí korumpoval různými dary. Získané informace Hofman údajně předával zahraničnímu

³⁸⁷ Tamtéž, s. 6-9.

³⁸⁸ NA, fond NS, k. 135, Krychtálkovo oznámení Národnímu soudu z 12.4.1947, s. 2-3.

odboji. Hofman také pro A. Eliáše vypravoval plán „tajné organizace“, jejíž vedení mělo ústit v Národním souručenství.

Krychtálek dále uvedl 46 případů, kdy intervenoval ve prospěch protektorátních občanů, přičemž v 16 případech prý došlo k propuštění osob. Krychtálek rovněž uvedl, že mj. u Wolmara protestoval proti zatýkání studentů v listopadu 1939, psal dvojznačné články, od „zájezdu“ do Německa v září 1940 se odmítal účastnit podobných novinářských výprav, podporoval ze svých prostředků „řadu rodin“, „nebojácně“ vystupoval proti Němcům dosazeným do Noviny, měl konflikty při hájení českých zájmů např. s Rudlem, litoval nezdařeného atentátu na Hitlera a konečně prý vždy mluvil protiněmecky.³⁸⁹

Datum 14.4.1947 nesou i další Krychtálkovy dodatky k výpovědi a návrhy svědků, které zaslal Národnímu soudu dr. J. Korejs. Krychtálek mj. žádal o vyslechnutí ředitele Orbisu Vonky a pracovníka Družstva Máj Jana Růžičky, kteří měli vědět o Rudlově členství v „Secret Service“ a o tom, že Krychtálek Rudlovi při jeho činnosti pomáhal. Krychtálek rovněž vyvracel různé pasáže trestního oznámení na svou osobu, jako např. že nedal podnět ke konání tiskových konferencí po návratu s cesty po poraženém Polsku, že před svým vstupem do vedení NS neutočil na vládu ani státního prezidenta a že se v roce 1937 nemohl dát „k dispozici“ německému vyslanectví v Praze, neboť v Praze pobýval až od listopadu 1937 a do března 1939 znal z pracovníků tohoto vyslanectví jen Gregoryho. Krychtálek rovněž srovnával svůj případ s případem dalšího aktivistického šéfredaktora J. Scheinosta, který byl Národním soudem odsouzen na 23 měsíců, kdežto Krychtálek byl viňen, že „dělal maximum.“ Na rozdíl od J. Scheinosta Krychtálek prý mj. psal „pochybovačné články“. Scheinost na tryzně za Heydricha učinil projev, v němž činil emigraci odpovědnou za následky atentátu, což Krychtálek sice udělal také, ale projev dle svého tvrzení nenapsal.

Krychtálek také v tomto dodatku k výpovědi zdůrazňoval, že zatímco u redaktorů byl poukaz na stav nouze uznáván, u šéfredaktorů tomu tak nebylo. „Šéfredaktoři“, uváděl Krychtálek dále, „však dostávali rozkazy přímo od Němců a byli osobně odpovědní za celý obsah listu. Šéfredaktor nemohl se rozkazu vyhnout, neboť provedení bylo kontrolováno (svědek Melč) a odmítnutí bez jakékoliv pochyby znamenalo ztrátu života. Tím je dán stav nouze, protože nelze žádat po všech občanech aby byli hrdiny.“

Krychtálek také poukazoval na to, že v době okupace nebyli redaktoři ani šéfredaktoři již tzv. volnými zaměstnanci, ale že k opuštění novin potřebovali povolení německých orgánů. Krychtálek se prý třikrát pokoušel odejít, vždy ale marně. Dále Krychtálek uvedl, že podle

³⁸⁹ NA, fond NS, k. 135, Doplnění výpovědi z 14.4.1947, s. 1-20.

národního prokurátora se na úředníky stav nouze vztahoval, na novináře ale nikoli. Krychtálek ale soudil, že novináři byli v době okupace úředníky a na důkaz svého tvrzení uváděl, že šéfredaktoři byli 1.5.1943 německými místy přeloženi jako úředníci, bez ohledu na jejich námitky.

Krychtálek se rovněž dovolával Melčova svědectví ve věci dodržování německých pokynů a přímých rozkazů: „nikdy nikdo po celou dobu okupace (z několika set novinářů) se neodvážil nesplnit ‚pokyn‘ na sto procent. Přímý německý rozkaz vůbec nikdo neodmítl. Překročení zákazu se stalo v případě major Kříž - Němec a oba byli zastřeleni.“

Pomocí analogie se Krychtálek vyjádřil i k § 7 Dekretu presidenta č. 16, kterým byla kvalifikována jeho výzva k internaci příbuzných emigrantů z června 1942: „Asi dva měsíce před označením Židů hvězdou dostaly noviny příkaz, aby to napsaly ve formě žádosti. Příkaz byl dán na konferenci. V té době se již všude, i v Praze, tyto hvězdy zhotovovaly. Je možno říci, že list dal k tomu podnět, když opatření bylo již rozhodnuto nejen pro tzv. Protektorát, nýbrž všechny obsazené země?“³⁹⁰

Při hlavním líčení 15.4.1947 převzal za nepřítomného dr. J. Korejse obhajobu opět dr. L. Janeček. Proběhly výslechy svědků A. Otmara, K. Bureše, E. Škalouda a byly čteny protokoly dalších svědků.

Osmý den hlavního líčení, 16.4.1947 byl Krychtálek zastupován ex offio dr. A. Vahalou. Byla čtena trestní oznámení na dr. Křemena s přílohami. Předseda senátu předložil návrhy Národního prokurátora a všech tří obžalovaných. Národní prokurátor se stavěl proti zkoumání duševního stavu Krychtálka. A. Vahala předložil dopis M.Švecové³⁹¹, který předseda senátu přečetl. Soud odešel k poradě a po návratu předseda senátu oznámil usnesení, že se připouští svědci B. Ausobský, K. Jilma a dr. J. Havelka. Návrhy na slyšení dalších svědků a to i ze strany Národního prokurátora byly zamítnuty „pro nezávažnost.“ Také návrh na zkoumání Krychtálkova duševního stavu byl zamítnut. Po přečtení trestních oznámení na K. Wernera a E. Vajtauera bylo líčení odročeno na další den.

³⁹⁰ NA, fond NS, k. 135, Dodatky k výpovědi z 14.4.1947, listy B a C.

³⁹¹ M. Švecová se z denního tisku dozvěděla o přeličení s Krychtálkem a považovala za svoji povinnost „sdělit jeho obhájci snahu, kterou projevil, aby pomohl mně a mé rodině v nejtěžší době. Pokud byl můj manžel zaměstnán jako předseda Noviny, vím přímo z jeho vyprávění, že si obžalovaného chválil, nepamatuji se, že by si na něho stěžoval.“ Po zatčení a popravě manžela nevěděla Švecová na koho se obrátit, ale pak si vzpoměla, že její manžel vždy chválil Krychtálka. „Rozjela jsem se tudíž s dcerkou do Prahy a šla jsem přímo k p. Krychtálkovi. Vyšel mi velmi ochotně vstříc, takže mně v té těžké době hodně ulehčil. Právě mně, budu-li něco potřebovat, abych se na něho obrátila, že mně v mezích svých možností vždy rád vyhoví. Asi dvakrát nebo třikrát jsem byla jím vyzvána, abych se dostavila do Prahy do Noviny a vždy v přítomnosti jeho a ještě několika pánů...jsem obdržela větší částku peněz. Já sama osobně i moje rodina jsme se před ním nikdy nebály o něčem mluvit a prohlašuji, že skutečně pro moji rodinu velmi mnoho učinil.“ NA, fond NS, k. 135, Dopis M. Švecové adresovaný Národnímu soudu, 12.4.1947.

J. Havelka, který byl vyslechnut během hlavního líčení 17.4.1947, vypověděl, že se od F. Hofmana dozvěděl, že „Národní souručenství je v nynějším svém složení Němcům nepřijatelné a že je nutno, aby bylo poněkud zaktivizováno má-li býti zachováno při životě.“ Dále Havelka uvedl, že Hofman „navrhoval, aby do jeho výboru byli převzati aktivistišti novináři Krychtálek, Křemena a Ryba. Mezi tím se stalo, že ze strany novinářů byl to dr. Crha, vzešla akce, že odstranil ze svých listů podtitulek list NS. Tím vznikalo pro nás nebezpečí, že zůstaneme bez tisku, protože jinak jsme měli vliv hospodářský pouze na Národní práci. To uspíšilo jednání s novináři, kteří sice byli ochotni do NS vstoupit, ale kladli požadavky, které my jsme považovali už za neúnosné.“ Havelka také zmiňoval požadavek Krychtálka, Křemena a Ryby na zřízení řídicí skupiny, místo které byl později zřízen „jenom jakýsi poradní sbor vedoucího NS a na tom podkladě pak oni byli do výboru NS jmenováni.“ V otázce interview z dubna 1941 Havelka potvrdil, že on i Eliáš od počátku od Krychtálka věděli, že interview vlastně žádá Gregory. Následně Havelka potvrdil, že memorandum podané novináři ve věci Národního souručenství bylo formulováno F. Hofmanem. Dalšími vyslechnutými svědky tohoto dne byli K. Jilma (ke Křemenovi) a B. Ausobský (k Wernerovi), čteny byly rovněž svědecké protokoly. Krychtálkův obhájce dr. A. Vahala navrhl výslech Jana Růžičky o tom „, že Rudl byl členem Secretservis a stojí v službách těchto i nyní.“ Národní prokurátor navrhl zamítnutí tohoto návrhu pro nerozhodnost a po návratu soudu z porady oznámil předseda senátu usnesení, jímž byl návrh dr. A. Vahaly zamítnut jako nerozhodný.

Hlavní líčení pokračováno 18.4.1947 přičemž Krychtálkův obhájce dr. J. Korejs navrhl výslech svědka B. Obermayera³⁹² „o tom, že byl ilegálním hnutím pověřen za okupace sledováním Krychtálka a shledal, že týž byl vlasteneckého cítění a aktivismus jen předstíral.“ Národní prokurátor navrhl zamítnutí pro nerozhodnost. Předseda senátu stanovil, že o tomto

³⁹² „Redaktor Krychtálek je povahy ctižádostivé, nikoliv však chorobně velikášské a chvástavé, jak je přehnaně líčeno. Jeho domnělý slavomam je ve skutečnosti výbojem do neznáma, aby na konec ustrnul v maloměstěšáckém prostředí. Má některé povahové rysy, které ostře kreslí jeho profil. Jest to v prvé řadě nadměrný smysl pro pokrok se sociálním cítěním, kterým se zanečene odlišoval od jiných agrárních činitelů. V tomto směru má bolavé místo neb by se nezdráhal být diktátorem, který by své podněty třebas dobré, prosazoval násilím. Má se všeobecně za to, že různé sociální výhody zaměstnanců Noviny a zejména okolnost, že nebyli totálně zasazeni, byly jeho přičiněním. Druhým rysem je snaha po objektivitě a realnosti. Pochybují, že by si okupanti přáli, aby napsal ‚Nemáme rádi Němce‘ a naznačoval, že jsou nutným zlem. To dokázal jen on jediný z českých novinářů... Jako špatnou vlastnost měl, že sloužil Němcům poctivě, řekl bych rakušácky, aniž by se snažil býti sebestěně vrzajícím kolečkem i kdyby to nepostřehli. To se nedá u něj vysvětlit opatrností, ale tím že přec jen nasákl jejich bezduchou strojovostí. Za svůj vzestup děkuje tomu, že byl více dítkem Štěstěny a nikoliv aktivistou ve smyslu velezrádném.

Krátce: k prospěchu Němců se podřizoval jejich diktátům - v neprospěch nevykazoval vlastní iniciativu podlízáním apod. Tento povahopis jsem musel zkonstruovati v době nanejvýš nebezpečné, než jsem se rozhodl mu podstrčiti ilegální tiskovinu i když jsem byl informován, že ač nezapojen do žádné ilegální akce, přece nezradí. Po dobu co jsme byli oba zaměstnanci Noviny střežil jsem jej, aniž si toho byl vědom a pokud jsem měl

bude rozhodnuto při konečné poradě a udělil slovo Národnímu prokurátorovi, který v konečné řeči navrhl, aby obžalovaní byli uznáni vinnými dle obžaloby a „potrestáni trestem nejvyšším“. Vajtauerův obhájce dr. Papež navrhl vyloučení případu svého mandanta z projednávání. Krychtálkův obhájce dr. J. Korejs žádal, aby byl Krychtálek uznán vinným „nejvýš podle § 3 odst. 1 retr. dekretu.“

Následující den, 19.4.1947 pronesl Krychtálek obhajovací řeč, v níž mj. uvedl, že „nebyl aktivista z přesvědčení, nýbrž z oportunismu, aby zabránil zbytečným obětím a učinil okupaci snesitelnější.“ Poté přednesli obhajovací řeči obhájci Křemena a Wernera a oba obžalovaní.

Poslední den hlavního líčení, 22.4.1947, nejprve Národní prokurátor odpověděl na řeči obžalovaných a poté se vyjádřili obhájci V. Krychtálka, K. Wernera a E. Vajtauera a posléze sám Krychtálek. Krychtálkův obhájce dr. A. Váhala předložil soudu dopisy L. Feierabenda a A. Svobody, které předseda senátu přečetl. Soud odešel ke konečné poradě a po ní předseda senátu vyhlásil usnesení, jímž se zamítá slyšení svědka Obermayera pro nerozhodnost. Poté předseda senátu vyhlásil rozsudek a jeho odůvodnění.³⁹³

Rozsudkem Národního soudu jako soudu trestního z 22.4.1947 byli V. Krychtálek, J. Křemen, K. Werner a E. Vajtauer uznáni vinnými, že „v době zvýšeného ohrožení republiky“, tj. v období mezi 21.5.1938 a 31.12.1946, „v Praze a jinde:

1/ všichni propagovali a podporovali nacistické hnutí...schvalovali a obhajovali nepřátelskou vládu na území republiky a jednotlivé nezákonné činy okupačních velitelství, úřadů a orgánů jim podřízených, a to v úmyslu, aby rozvrátili mravní a státní vědomí čs. lidu, zejména mládeže, činíce tak za okolností zvláště přitěžujících, a sice tak, že

a/ všichni v uvedeném úmyslu a duchu napsali řadu článků do denního tisku, Krychtálek i brožuru „Bolševici, Beneš a my“....

b/ Krychtálek ještě za II. Republiky podnikl dvě cesty do Německa, kde jednal s významnými německými činiteli o nejužší spolupráci

c/ do zvýšeného aktivismu snažili se vehnat Krychtálek a Křemen Národní souručenství, Krychtálek i státníky požádané záměrně o interview a Svaz novinářů, všichni pak jednak

příležitost. Nabyl jsem dojmu, že z vlastní vůle neučinil nic, co by bylo ku škodě našeho národa a jeho touze po osvobození z moci okupantů.“ NA, fond NS, k. 135, Svědectví B. Obermajera (Obermayera), bez data.

³⁹³ NA, fond NS, k. 135, Záznam z hlavního líčení v trestní věci proti Krychtálkovi, Křemenovi, Wernerovi a Vajtauerovi 8.4.-22.4.1947, s. 10-17.

V průběhu konečné porady se soudní senát jednomyslně shodl na vině všech obžalovaných dle obžaloby. V otázce trestu se senát jednomyslně shodl u V. Krychtálka, K. Wernera a E. Vajtauera na trestu smrti provazem. V případě J. Křemena bylo pět členů senátu pro trest smrti a dva členové proti, což v jeho případě znamenalo trest smrti provazem. U všech obžalovaných se soudní senát jednomyslně shodl na ztrátě čestných občanských práv navždy a na propadnutí celého majetku. Tamtéž, Poradní protokol u Národního soudu v Praze ze dnů 8.2.,

předsedu vlády gen. Eliáše vymáhající na něm veřejný projev, jímž by se postavil za jejich aktivismus, jednak jiné novináře, nutíce je k psaní aktivistických článků do novin

2/ Krychtálek a Werner v součinnosti s okupanty ve službách a v zájmu Německa způsobili ztrátu svobody a smrt prvních více obyvatelů republiky, druhý jednoho takového obyvatele tím, že první články v denním tisku a projevem na veřejném shromáždění se dožadoval zajištění příbuzných našich emigrantů, druhý pak v denním tisku upozorňoval na okupanty nepodporující postoj předsedkyně Ženské národní rady pi Plamínkové....čímž spáchali

ad 1/ všichni zločin podle § 3 odst. 1³⁹⁴ retribučního dekretu

ad 2/ Krychtálek a Werner zločin proti osobám podle § 7 odst. 3³⁹⁵ retribučního dekretu...

a odsuzují se Krychtálek a Werner podle § 7 odst. 3 retribučního dekretu s ohledem na § 34³⁹⁶ trestního zákona, Křemen a Vajtauer podle § 3 odst. 1 poslední věta retribučního dekretu k trestu smrti provazem, při čemž se určuje, že poprava bude vykonána v pořadí Werner,

16.2., 17.2. a 22.4.1947 v trestní věci proti Krychtálkovi a spol. pro zločin proti státu dle § 3 retribučního dekretu, s. 3.

³⁹⁴ Znění § 3 odst. 1 Dekretu presidenta republiky č. 16 ze dne 19.6.1945, o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech:

„Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) propagoval nebo podporoval fašistické nebo nacistické hnutí, nebo kdo v oné době tiskem, rozhlasem, filmem nebo divadlem, nebo na veřejném shromáždění schvaloval nebo obhajoval nepřátelskou vládu na území republiky nebo jednotlivé nezákonné činy okupačních velitelství a úřadů a orgánů jim podřízených, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let, spáchal-li však takový zločin v úmyslu, aby rozvrátil mravní, národní nebo státní vědomí československého lidu, zejména československé mládeže, trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let, a za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí, nebo smrtí.“ Dekret presidenta republiky č. 16 ze dne 19.6.1945, o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, in: Borák, Mečislav: Spravedlnost podle dekretu, Příloha č. 1, s. 313-314.

³⁹⁵ Znění § 7 Dekretu presidenta republiky č. 16 ze dne 19.6.1945, o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech:

„(1) Kdo sám nebo v součinnosti s jinými v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) ve službách nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců, nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací či členů zavinil ztrátu svobody obyvatele republiky bez jiných následků, trestá se za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let: Způsobil-li viník takto ztrátu svobody většího počtu obyvatel republiky, může soud uložit trest těžkého žaláře od dvaceti let až na doživotí, za okolností pak zvláště přitěžujících trest smrti.

(2) Kdo v téže době, za týchž okolností, za týmž účelem a týmž způsobem způsobil obyvatele republiky těžké ublížení na těle bez těžkých následků (odst. 3), trestá se za zločin těžkým žalářem od deseti do dvaceti let, a za okolností zvláště přitěžujících žalářem od dvaceti let až na doživotí. Byl-li však takto postižen větší počet osob, může soud uložit trest smrti.

(3) Kdo v téže době a za týchž okolností, za týmž účelem a týmž způsobem způsobil soudním usnesením, rozsudkem, nařízením, nebo správním rozhodnutím jakéhokoliv druhu, výkonem rozsudku, nařízením, nebo správním rozhodnutím, nebo jinak smrt obyvatele republiky, těžké ublížení na těle obyvatele republiky s následky označenými v § 156 trest. zák. č. 117/1852 ř. z. a v §§ 306, 307 trest. zák. č. 117/1852 ř. z., nebo jeho deportaci, trestá se za zločin smrti.“ Tamtéž, s. 315.

³⁹⁶ Znění § 34 trestního zákona č. 117/1852 ř. z.: „Spáchal-li zločinec několik zločinů, na něž se vztahuje totéž vyšetřování a odsouzení, potrestati se má podle toho zločinu, na kterýž ostřejší trest jest uložen, přihlížejíc však k zločinům ostatním.“ Zákon č. 117/1852 ř. z. ze dne 27.5.1852 o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927. Citace dle znění v Systému ASPI.

Křemen, Krychtálek a Vajtauer. Podle § 14 retribučního dekretu se vyslovuje, že všichni pozbývají navždy občanské cti a celé jejich jmění propadá ve prospěch státu.³⁹⁷

V následujícím odůvodnění rozsudku je uvedeno, že Krychtálek přiznal autorství článků i autorství knihy Bolševici, Beneš a my. Žádný z novinářů souzených v tomto případě také nepopřel, že se jednalo o „projevy vysloveně kolaborantské“. Krychtálek, spolu s Křemenem ovšem tvrdili, že nebyli přesvědčenými aktivisty, ale že jednali z „oportunistu, věříce, že aktivismus zabráni zbytečným obětím a učiní okupaci snesitelnější.“ Jednali tak v situaci, kdy byli vystaveni tlaku a příkazům okupantů. Případné odmítnutí mělo podle vyjádření souzených novinářů znamenat ohrožení jednak jich samotných, případně jejich novin a bylo by tím dosaženo jen toho, že by na jejich místa přišli jiní, k nacistům „povolnější“ novináři. Obžalovaní šéfredaktoři dále podle odůvodnění rozsudku museli jednat podle nařízení vyžadujícího psaní aktivistických článků a pokud prý činili v článcích svých podřízených nějaké opravy, měli tyto provádět „v zájmu autorů, aby články odpovídaly vydaným pokynům.“ Krychtálek i důrazně popíral, že by byl iniciátorem akce proti příbuzným emigrantů a k internaci nedošlo v souvislosti s jeho jednáním.

Národní soud ovšem Krychtákovu obhajobu, že jednal z „oportunistu“, neuznal. Krychtálek, spolu se dalšími obžalovanými, měl, dle názoru soudu vyjádřeného v odůvodnění rozsudku, díky své novinářské praxi být „znalcem citění a chtění národa“ a proto si měl být vědom, že „národ ve své převážné většině byl pevně rozhodnut zůstat věren své tisícileté tradici a čs. státní myšlence a nebyl ochoten dát se cestou ukazovanou obžalovanými.“ Pokud přesto Krychtálek a spoluobžalovaní činili své kolaborantské projevy museli si dle názoru soudu být vědomi, že jimi mohou „dosáhnout jen rozvratu mravního, národního a státního vědomí slabých a nerozhodných a že konají tak národu službu ne dobrou, nýbrž zrádnou.“

Krychtálova tvrzení, že jednal z donucení byla dle názoru soudu vyvrácena jeho novinářskou činností v době pomnichovské republiky, kdy se ve svých článcích „psal pro úplné dorozumění s němci“ a také jeho zprávy z cest do Berlína určené R. Beranovi vyzněly ve stejném duchu. Soud také neuznal Krychtákovu obhajobu cest do Berlína jako cest „informativních“ a vyjádřil v odůvodnění rozsudku názor, že se jednalo o cesty „připravující půdu pro nejužší spolupráci“.

Také po 15.3.1939 nemohlo být podle názoru soudu řeči o nějakém nátlaku z německé strany, protože se Krychtálek svými články „postavil...plně za okupanty.“ Krychtálek tedy podle názoru soudu zaujmul „aktivistický postoj bez donucení a z vlastní vůle.“ Soud sice

³⁹⁷ NA, fond NS, k. 135, Rozsudek Národního soudu jako soudu trestního z 22.4.1947 nad V. Krychtálkem, J.

uznal, že ze strany okupačních orgánů docházelo k nátlaku na novináře prostřednictvím pokynů, tyto pokyny ale, jak soud zjistil ze svědeckých výpovědí např. C. Melče a F. Bauera, nemusely být vždy plně dodrženy. Národní soud se rovněž pozastavil nad tím, do jaké míry Krychtálek a ostatní obžalovaní dodržovali nařízení o povinnosti politických redaktorů psát a podepisovat „politické články“. Soud tak „přihlédaje k zjištění, že články takové nejen vymáhali, nýbrž ještě opravovali a doplňovali, aby jejich aktivistické zaměření sesílili“ došel k přesvědčení, že obžalovaní „uposlechli v míře vyšší než bylo nutno a že v tomto směru šlo o stejně ochotnou poslušnost jako v případě jejich článků vlastních.“³⁹⁸

Národní soud neuznal ani Krychtákovu a Křemenovu obhajobu, že vstupem a „aktivistickou“ činností ve vedení okupanty ohrožovaného Národního souručenství usilovali o jeho „záchranu“, protože podle názoru soudu bylo pro jejich vinu „rozhodné to, že aktivisty byli a zaktivizovat chtěli i Národní souručenství.“

Soud také nepopřel Krychtákovu tvrzení, že interview z dubna 1941 mu byl nařízen okupanty. Krychtákovou vinou ovšem bylo, že zprostředkování tohoto interview neodmítl a podle názoru soudu tak vystavil dotázané osoby, které na položené otázky odmítly odpovědět, nebezpečí většímu, než by hrozilo samotnému Krychtákovu, kdyby žádosti okupantů o zajištění interviewu odmítl.

V případě požadavku aktivistických novinářů o vyjádření podpory jejich činnosti směřovaného na předsedu vlády A. Eliáše v září 1941 došel soud k závěru, že Lažnovský, jehož obžalovaní označili za strůjce požadavku, tento požadavek prosazoval jménem všech zúčastněných aktivistů a ne jen za svou osobu.

Podle názoru soudu nezáleželo v Krychtákově případě, jak se dostal do vedení Národního svazu novinářů, ale jakým způsobem svaz řídil. Bylo prý možné, že Krychtálek dostával pokyny k „zaktivizování“ všech novinářů od okupantů nebo od Moravce, ale tyto nemusel aktivně provádět.

Soud dále Krychtákovu věřil, že s požadavkem na internaci příbuzných emigrantů nepřišel on a že v tomto ohledu jednal na příkaz okupantů, ale vyjádřil zároveň názor, že „je vůbec zbytečno ztrácet slovo“ o tom, že bylo Krychtákovou povinností odmítnout tento příkaz, ať by Krychtákovu hrozilo jakékoli nebezpečí, protože „nelze se přece dovolávat stavu nouze tam, kde záchrana se děje obětí tak neúměrnou.“ Podle soudu mělo být jedno, že příbuzní některých emigrantů byli internováni již před Krychtákovou výzvou, protože „při zkušenostech, které tu již tehdy s německými metodami byly“, si měl být Krychtálek vědom,

Křemenem, K. Wernerem a E. Vajtauerem, s. 1-3.

že „podobné upozornění na určitou ...skupinu osob znamená vždy nebezpečí pro jejich svobodu i život.“ Protože se Krychtálek tohoto jednání dopustil v době zvýšeného ohrožení republiky, shledal soud, že tímto byla naplněna skutková podstata zločinu proti osobám podle § 7 odst. 3 retribučního dekretu a proto byl Krychtálek uznán vinným i z tohoto zločinu.³⁹⁹

Krychtálkovu obhajobu, že vzhledem ke svému spojení a spolupráci se členy „Secret Service“ musel „předstírat aktivismus“ soud neuznal, protože ani kdyby byla tato obhajoba pravdivá, nezbavovala by Krychtálka dle názoru soudu viny. „Obžalovaný zašel, jak už bylo ukázáno, ve svém aktivismu příliš daleko, nežli aby mohl být omluven případnými drobnými úsluhami poskytnutými snad službě spojenců.“

Národní soud zároveň shledal, že Krychtálek a ostatní obžalovaní jednali za okolností zvlášť přitěžujících, protože dle nátoru soudu se „neostýchali napadat i nejhrubším způsobem samého prezidenta republiky představujícího v té době symbol vši naší státnosti a záruku šťastné budoucnosti, že neuhnuli ani ve chvílích vrcholně pro národ tragických a že konečně stěžovali pozici zahraničního odboje, čehož si museli být vědomi.“

V Krychtálkově případě byla dle soudu polehčující okolností jeho dosavední zachovalost a částečné doznání, přitěžující okolností ale byla „konkurence trestných činů“ dle § 34 trestního zákona. Krychtálek si podle odůvodnění rozsudku rovněž byl vědom závadnosti svého jednání, kterého se dopustil v době zvýšeného ohrožení republiky.

Návrh na zkoumání Krychtálkova duševního stavu byl soudem zamítnut s odůvodněním, že během celé takřka doleté vazby byl pod ustavičným i lékařským dohledem, přičemž v průběhu této doby nebylo zjištěno nic, co by ukazovalo na nějakou Krychtálkovu duševní poruchu a ani „bystrý a pohotový způsob“, jakým se Krychtálek hájil, nenaznačoval dle názoru soudu přítomnost duševní poruchy.⁴⁰⁰

Po vyhlášení rozsudku požádal Krychtálek o prodloužení lhůty pro provedení rozsudku o jednu hodinu a o podání prosby o milost prezidentu E. Benešovi odůvodněním, že „prosí za jeho odpouštění za to, že ho urazil“. Také Křemen a Werner požádali o prodloužení lhůty pro provedení rozsudku o hodinu a o podání prosby o milost prezidentu republiky.

Soud se po poradě jednomyslně rozhodl prodloužit lhůtu popravky o jednu hodinu. Po přibrání Národního prokurátora se všichni přísedící, předseda senátu i Národní prokurátor vyslovili, aby žádost o milost u Krychtálka⁴⁰¹ a Wenera nebyla doporučena. V Křemenově

³⁹⁸ Tamtéž, s. 8-11.

³⁹⁹ Tamtéž, s. 13-15, 19.

⁴⁰⁰ Tamtéž, s. 16, 18-21.

⁴⁰¹ P. Drtina se ve svých pamětech vyjádřil také k poválečným soudním procesům s kolaborantskými novináři, přičemž se, jak napsal, „musil pozastavit“ nad referátem dr. Nožičky, jenž mu předložil rozsudky smrti nad R.

případě byli dva členové senátu pro doporučení prosby o milost, ostatní členové senátu pro její zamítnutí. Národní prokurátor a předseda senátu v Křemenově případě prosbu doporučili, protože dle jejich názoru existovala „určitá neúměrnost s ostatními rozsudky zejména dr. Crha, Ryba⁴⁰² a Leitgeb.“ O závěrech porady senátu byli vyrozuměni obhájci obžalovaných a bylo jim sděleno, že prosba o milost byla předložena ministerstvu spravedlnosti.

Pět minut po šestnácté hodině bylo předsedovi senátu dr. J. Šrámkovi z ministerstva spravedlnosti telefonicky sděleno, že „president republiky udělil milost obžalovanému ...Křemenovi a změňuje trest smrti na doživotní těžký žalář, z něhož prvních 15 let odpývá ve zvláštním nuceném pracovním oddíle.“

Trest smrti provazem byl vykonán nejprve u K. Wenera, a to v 16:20 a o dvacet minut později u V. Krychtálka.⁴⁰³

Novákem, V. Krychtálkem, A. Křížem, A. J. Kožíškem a J. Křemenem. Žádná ze soudních instancí, které se vyjadřovaly k jejich žádostem o milost „nenavrhla ani jednomu z nich milost...Viděl jsem z toho, že nenávist k těmto novinářským válečným viníkům jde hodně hluboko do nejširších vrstev národa. To jsem nejen chápal, ale to mě i uspokojovalo. Nebyl jsem si však zcela jist, zda je to opravdu jen tato nenávist a pohrdání, co všem soudcům právníkům i laikům a stejně i prokurátorům zabránilo, aby nikdo z nich ani v jednom z těch pěti odsouzených nenašel ani jednu okolnost nebo vlastnost, jež by stála za to, aby mu zachránila život. Obával jsem se, že tu působily k takové tvrdosti i jiné momenty, méně chvalitebné, oportunistické, jež lze charakterizovat lidovým, co bych si pálil prsty!“

Drtina, jenž měl rozhodnout o navržení případné milosti prezidentovi, se měl dr. Nožičky otázat, zda by nebylo možné přece jenom některému z obžalovaných zachránit život. Podle Nožičky toto možné bylo a on se měl vyjádřit, že by byl rád pokud by se tak Drtina rozhodl. Drtina se měl vyjádřit, že zamýšlel jen jednoho z nich: „Na víc bych si netroufal, když nám nikdo ze soudců a prokurátorů k tomu neradí. Snad si uvědomujete, že je v tom jisté riziko. Já jsem to dosud takto neudělal, nevím jak se na to bude reagovat....Nemohu navrhnout milost více než jednomu z nich, i to nevím, jak dopadne a nebudu-li mít z toho zase kritiku a boj. Teprve projde-li nám to, tak se příště můžeme osmělit více.“

Nožička nechtěl navrhnout milost pro R. Nováka (denunciace z rasových důvodů a vydírání) a V. Krychtálka (u něj z důvodu zodpovědnosti za věznění a popravu rodinných příslušníků londýnských emigrantů). Křemen se zdál Drtinovi ve srovnání s Kožíškem a Křížem „méně vinný.“ Toto Nožička potvrdil a tak byl navržen prezidentu Benešovi k udělení milosti. Udělení milosti Křemenovi mělo proběhnout bez komentáře a kritiky. Drtina, Prokop: Československo můj osud. Kniha života českého demokrata 20 století, sv. II, kniha I, s. 278-280.
⁴⁰² V. Ryba byl Národním soudem odsouzen k deseti letům odnětí svobody a V. Crha byl tímž soudem odsouzen k doživotnímu trestu odnětí svobody. Prohlášení ministra spravedlnosti dr. Prokopa Drtiny v plénu ÚNS dne 29.5.1947, in: Na soudu národa, s. 24.

⁴⁰³ NA, fond NS, k. 135, Rozsudek Národního soudu jako soudu trestního z 22.4.1947 nad V. Krychtálkem, J. Křemenem, K. Wenerem a E. Vajtauerem, s. 21, tamtéž, Záznam z hlavního líčení v trestní věci proti Krychtálkovi, Křemenovi, Wenerovi a Vajtauerovi 8.4.-22.4.1947, s. 17, tamtéž, Poradní protokol u Národního soudu v Praze ze dnů 8.2., 16.2., 17.2. a 22.4.1947 v trestní věci proti Krychtálkovi a spol. pro zločin proti státu

Komise pro očistu novinářského stavu, zřízená po osvobození ve Svazu českých novinářů s úkolem prošetřit chování a činnost všech novinářů za celou dobu okupace navrhla k vyloučení předsednictvu Svazu českých novinářů celkem 83 novinářů, kteří se nejvíce provinili prací pro okupanty. Tito novináři byli následně ze Svazu českých novinářů vyloučeni. Dalšími tresty byl zákaz novinářského působení na určitou dobu, případně peněžité pokuta. Očistná komise se mj. podílela i na přípravě obžalovacích spisů pro řízení před mimořádnými lidovými soudy a Národním soudem.

Před mimořádné lidové soudy bylo v souvislosti se svou novinářskou prací za okupace postaveno celkem 84 osob, z toho 21 osob bylo souzeno Národním soudem: Rudolf Novák, Antonín Jaroslav Kožíšek, Alois Kříž, Vladimír Krychtálek, Karel Werner, Emanuel Vajtauer (všichni odsouzeni k trestu smrti), Jaroslav Křemen (trest smrti změněn na doživotní těžký žalář), Václav Crha, Jiří Stříbrný (odsouzeni k doživotnímu těžkému žaláři), Gustav Dörfl (odsouzen k těžkému žaláři na 20 let), Čeněk Ježek, Emil Šourek (oba odsouzeni k těžkému žaláři na 15 let), Karel Chalupa (odsouzen k těžkému žaláři na 12 let), Vladimír Ryba (odsouzen k těžkému žaláři na 10 let), František Josef Prokop (odsouzen k těžkému žaláři na 4 roky), Jaroslav Pelíšek, Jan Vrba (oba odsouzeni k těžkému žaláři na 3 roky), Leopold Zeman (odsouzen k těžkému žaláři na 2 a půl roku), Jan Scheinost (odsouzen k těžkému žaláři na 23 měsíců), Jan Hložek a Rudolf Halík (oba odsouzeni k těžkému žaláři na 18 měsíců).⁴⁰⁴

V hodnocení mimořádného lidového soudnictví a trestů pro novináře u Národního soudu V. Bendl ve své diplomové práci uvedl, že se jednalo o tresty „bezesporu přísné, dokonce se dá říci, že ve svém celku byli kolaborantští novináři potrestáni přísněji než např. ministři protektorátních vlád. Tím byla jasně oceněna míra jejich provinění... Jiná věc je rozdílnost výšky trestu mezi samotnými novináři. Zde se již dá srovnávat. V podstatě ze soudních líčení vyplynulo, že odsouzen k smrti nebyl žádný novinář jen na základě byt' sebevíce aktivistického psaní. Ale v devíti případech se jednalo vedle propagace fašismu a nacismu, a tedy zločinu proti státu, ještě o další zločiny, nejčastěji proti osobám a zločin udavačství. Vysoké tresty dostali ti novináři, jejichž kolaborantství probíhalo za zvlášť přitěžujících okolností.“ K těmto přitěžujícím okolnostem patřil např. úmysl rozvracet národní nebo státní

dle § 3 retribučního dekretu, s. 3, tamtéž, Úřední záznam dr. J. Šrámkova o telefonickém rozhovoru s dr. Marjankem z Ministerstva spravedlnosti.

⁴⁰⁴ Bendl, Václav: Kolaborantští novináři před soudem lidu (v letech 1945 až 1947), Diplomová práce, Fakulta žurnalistiky UK, katedra periodického tisku, Praha, 1982-83, s. 76-79, Dolejší, Vojtěch: Noviny a novináři, s. 400, Kroupa, Vlastislav - Huňáček, Zdeněk - Jožák, Jiří: Český antifašismus a odboj, s. 267, Prohlášení ministra spravedlnosti dr. Prokopa Drtiny v plénu ÚNS dne 29.5.1947, in: Na soudu národa, s. 24.

vědomí lidu nebo délka jejich propagandistického působení ve prospěch okupantů. Soudy se také neomezovaly jen na profesionální působnost obžalovaných novinářů, ale posuzovaly i jejich celkové chování za okupace, které mohlo ovlivnit výši trestu. Někteří ze souzených novinářů totiž vedle své novinářské činnosti pomáhali rodinám postižených spoluobčanů, využívali svého postavení k intervencím ve prospěch zatčených nebo měli spojení s ilegálními organizacemi.

Podle V. Bendla se zhruba polovina z obžalovaných novinářů necítila ničím vinna. K těmto měl patřit mj. V. Krychtálek, J. Křemen a R. Novák. Ostatní novináři sice vinu přiznávali, ale hájili se nutností plnit příkazy nadřízených, tvrzeními, že psali pod nátlakem apod. V. Bendl ve své práci také vyjádřil názor, že „právě otázka, do jaké míry bylo předkládání aktivistických materiálů v tisku a rozhlase škodlivé, je velice složitá a diskutabilní. Rozhodně nelze brát za bernou minci pouze počet uvedených článků nebo jejich obsah, ale je třeba vědět v jakém periodiku a jaké době byly otištěny, jaký zvuk mělo jméno dotyčného novináře u čtenářů a posluchačů. Zde by bylo jakékoliv zobecňování a zjednodušování škodlivé“, a právě toho se dle názoru V. Bendla soudy dopouštěly.⁴⁰⁵

„...zbudou tu protokoly a rozsudky, ale to co je zachyceno ve spisech nevystihuje plně náladu a ovzduší doby v níž Národní soud rozhodoval. Ti kdož přijdou po nás, nebudou se moci vmyslet do situace procestních stran soudu, poněvadž naši dobu neprožívají a tato doba působí stejně jako procesní materiál soudu předložený, na rozhodování přísedících.“⁴⁰⁶

⁴⁰⁵ Bendl, Václav: Kolaborantští novináři před soudem lidu, s. 101-102, 109-110.

⁴⁰⁶ NA, fond Ministerstvo zahraničních věcí - výstřížkový archiv II., k. 217, citát z projevu přednosty Národního soudu dr. F. Tomsy, proneseného k ukončení činnosti tohoto soudu. „Omyly“ lidového soudu, Mladá fronta, 7.5.1947.

ZÁVĚR

Vladimír Krychtálek, jehož životním osudům je věnována tato práce, patřil ke skupině tzv. aktivistických redaktorů, kteří se v průběhu německé okupace zapojili do služeb Třetí říše. Na začátku okupace, v březnu 1939 nebyl Krychtálek novinářským začátečníkem, ale jak se tato práce pokusila ukázat, měl za sebou několikaleté působení ve dvou významných prvorepublikových listech – v Lidových novinách a ve Venkovu. Krychtálek měl zároveň zkušenosti s novinářskou prací v cizině a mohl tak srovnávat poměry v ČSR s poměry v SSSR a v Jugoslávii.

Krychtálek po válce na svoji obhajobu uváděl odbojovou spolupráci s F. Hofmanem a s F. Theilem, kterou musel vyvažovat svým novinářským aktivismem. Hofman byl v Krychtálkově podání strůjcem plánu na získávání informací z německých tiskových míst, především od Gregoryho a Wolmara. Informace měl získávat Krychtálek, jenž se ovšem musel dostat do blízkosti obou zástupců německého dozoru nad českým protektorátním tiskem. Pobýtem v blízkosti Gregoryho a Wolmara a vlastní aktivistickou tvorbou se ale Krychtálek zařadil mezi kolaborantské novináře a byl podle toho také v průběhu okupace i po jejím skončení hodnocen. F. Hofman stál podle Krychtálka i za plánem záchrany Národního souručenství jeho „zaktivizováním“ a podporoval požadavky novinářů vůči protektorátní vládě. Po Hofmanově zatčení Krychtálek ztratil kontakt na představitele odboje a podle svých slov postupně i potřebnou motivaci pro aktivistickou činnost.

Krychtálkova protektorátní novinářská činnost, spolupráce s představiteli německého dozoru nad českým tiskem Gregorym a Wolmarem, úsilí proniknout do vedení Národního souručenství a posléze ovlivňování jeho chodu, snaha autoritativně řídit Národní svaz novinářů by také mohly svědčit o tom, že Krychtálek snažil využít nabízející se příležitosti a chtěl se ujmout vedení, resp. toužil po získání moci. Když se to nepovedlo v Národním souručenství, tak alespoň v Národním svazu novinářů. Při všech těchto svých aktivitách mohl využít odkazy na známosti v německých okupačních kruzích, ale také velikášství, fantazii, chlubitost a touhu po moci, o čemž v souvislosti s Krychtálkem mluvili při poválečném vyšetřování svědkové. Když poté došlo ke změně ve vývoji válečné situace, začal Krychtálek

sebe i okolí uklidňovat tím, že se mu nic nestane a že se vše po válce vrátí do starých kolejí. Jakousi pojistkou mohla Krychtálkovi být i domnělá odbojová činnost, kterou musel zakrývat aktivismem a spoluprací s Němci.

V případě, že byl Krychtálek skutečně zapojen do ilegálních aktivit F. Hofmana a F. Theila, jejich smrt resp. zmizení Krychtálka připravilo o potvrzení jeho odbojové činnosti. V opačném případě mohl Krychtálek využít mrtvého odbojového pracovníka F. Hofmana jako poválečné alibi pro svou upřímnou aktivistickou činnost, spolupráci s německými činiteli a snahu dostat se do vedení Národního souručenství, Národního svazu novinářů nebo podniku Novina.

V Krychtálově novinářské tvorbě z prvních let okupace se odráželo jednak jeho zklamání z předchozího vývoje v ČSR a to ať z doby předmnichovské, tak i z doby druhé republiky, jednak naděje na údajně lepší budoucnost Čechů a pod německým protektorátem. Krychtálek ve svých článcích propagoval nové státní uspořádání českých zemí, tj. protektorát, s tím, že se v podstatě nedá nic dělat, jelikož Čechů je málo a jsou obklopeni mnohem početnějším německým národem a bylo by podle jeho názoru chybou nevyužít např. hospodářské nebo sociální příležitosti dané tímto spojením. Na druhou stranu se Krychtálek ostře stavěl proti možnosti návratu politiků, kteří již jednou národ zklamali svou neprozíravou protiněmecky orientovanou politikou, ať už se jednalo o E. Beneše nebo R. Berana. Podporu si totiž zasloužila jen protektorátní vláda a státní prezident, jenž svým „krokem“ z března 1939 uchránil národ od hrůz války a zajistil mu tak budoucnost v obětí silného Německa.

Jak se postupně měnila válečná situace a Německo ztrácelo jednu dobytou pozici za druhou, přesvědčoval Krychtálek své protektorátní spoluobčany o tom, že německá prohra by nepřinesla českým zemím svobodu, nýbrž uvržení do područí jiných států např. Polska nebo SSSR. Češi se podle Krychtálkova názoru měli přimknout k Německu, což jim v případě německého vítězství dávalo naději na slibnou budoucnost. Případná německá prohra by podle Krychtálka znamenala v každém případě národní úpadek po stránce hospodářské, sociální i kulturní. Také po obratu ve válečném vývoji se Krychtálek stavěl proti návratu „pana Beneše“ a další exilových představitelů a stejně jako dříve plně podporoval vládu protektorátu a prezidenta Háchu. Nemožnost návratu exilových představitelů pak Krychtálek svým čtenářům zdůvodňoval rozhodující rolí velmocí – Velké Británie, USA a SSSR, které by podle Krychtálka nebraly ohledy na zájmy českých občanů a které nepřikládaly Benešovi žádnou důležitost.

Při poválečném vyšetřování Krychtálek vysvětloval svůj novinářský aktivismus mj. snahou zabránit zbytečným obětem, možností získat ústupky na německé straně, neznalostí hranic aktivismu a spolupráce s okupanty, přesvědčením o tom, že článkům stejně nikdo nevěří, nemožností odmítnutí spolupráce s okupanty a všestranným ovlivňováním českého tisku německými dozorčími orgány.

Národní soud ovšem tuto Krychtálkovu obhajobu neuznal, s tím, že on i další novináři si měli být vědomi toho, že jejich novinářská aktivistická pronacistická tvorba nevyjadřuje ani nepodporuje zájmy českého národa a státu v době nacistické okupace. Krychtálkovi navíc uškodil jeho požadavek na internování příbuzných zahraničních odbojových představitelů, který byl soudem brán jako návod okupantům k perzekuci.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Archivní prameny

Archiv bezpečnostních složek

fondy:

Zemský odbor bezpečnosti Praha (značka fondu 300)

Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při MV (značka fondu 301)

Ústředna Státní bezpečnosti (značka fondu 305)

Stíhání nacistických válečných zločinců (značka fondu 325)

Sbírka různých písemností (značka fondu S)

Národní archiv

fondy:

Archiv Huberta Ripky

Archiv syndikátu novinářů

Emanuel Moravec

Ministerstvo zahraničních věcí - výstřižkový archiv II.

Národní soud

Národní souručenství

Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu (značka fondu 110)

Státní tajemník při Úřadu říšského protektora (značka fondu 114)

Úřad říšského protektora (značka fondu 109)

Tiskem vydané prameny

Deset let práce republikánské strany zemědělského a maloroľnického lidu v republice československé, Praha, 1928-29.

Končelík, Jakub - Köpplová, Barbara - Kryšpínová, Jitka: Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa von Wolmara, Praha, 2003.

Tisk

Tisk a novináři

Večer

Venkov

Věstník československých novinářů

Dobová literatura, knižní publicistika a literatura memoárového charakteru

Bauer, František: České noviny za války, in: Šest let okupace Prahy, Praha, 1946.

Drtina, Prokop: Československo můj osud. Kniha života českého demokrata 20 století, sv. II, kniha 1. Emigrací k vítězství, Praha, 1992.

Jelínek, Jaroslav: PÚ-Politické ústředí odboje domácího. Vzpomínky a poznámky novináře, Praha, 1947.

Krychtálek, Vladimír: Bolševici, Beneš a my, Praha, 1941.

Moravec, Emanuel: Pět let kulturní práce, in: Po pěti letech. K pátému výročí Protektorátu Čechy a Morava 15.3.1944, Praha, 1944.

Na soudu národa. Tři projevy ministra spravedlnosti dr. Prokopa Drtiny o činnosti mimořádných lidových soudů a Národního soudu, Praha, 1947.

Tři roky v Říši. Protektorát Čechy a Morava, Praha, 1942.

Wolmar, Wolfgang Wolfram von: Němec o českých problémech, Praha, 1941.

Zpověď K. H. Franka, Praha, 1946.

Literatura

Bareš, Arnošt - Pasák, Tomáš: Odbojová organizace Zdeňka Schmoranze v roce 1939, in: Historie a vojenství 1968, č. 4.

Bendl, Václav: Kolaborantští novináři před soudem lidu (v letech 1945 až 1947), Diplomová práce, Fakulta žurnalistiky Univerzity Karlovy, katedra periodického tisku, Praha, 1982-83.

Beránková, Milena - Křivánková, Alena - Ruttkay, Fraňo: Dějiny československé žurnalistiky, Díl 3, Český a slovenský tisk v letech 1918-1944, Praha, 1988.

Biman, Stanislav: Nacistická bezpečnostní služba v protektorátě Čechy a Morava, in: Sborník archivních prací 22, č. 2, 1972.

Borák, Mečislav: Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945-1948), Šenov u Ostravy, 1998.

Brandes, Detlef: Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945, Praha, 1999.

- Březinová, Táňa: Odras kolaborantské činnosti E. Moravce v tisku, Fakulta sociálních věd a publicistiky Univerzity Karlovy, Praha, 1971.
- Cebe, Jan: Vladimír Krychtálek - osud neslavně slavného novináře, in: Groman, Martin - Karlík, Vladimír (eds.): Ztraceni v davu. Osudy novinářů ve 20. století, Praha, 2005.
- Čelovský, Bořivoj: Strážce nové Evropy. Prapodivná kariéra novináře Emanuela Vajtauera, Šenov u Ostravy, 2002.
- Dolejší, Vojtěch: Noviny a novináři, Praha, 1963.
- Dostál, Vladimír: Agrární strana. Její rozmach a zánik, Brno, 1998.
- Gebhart, Jan - Kuklík, Jan: Druhá republika 1938-1939. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě, Praha-Litomyšl, 2004.
- Gebhart, Jan - Kuklík, Jan: Velké dějiny země koruny české XV.a, XV.b (1938-1945), Praha-Litomyšl, 2006.
- Hořák, Martin: Intelektuál Vajtauer 1892-?, Diplomová práce, Filosofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav českých dějin, Praha, 1998.
- Janák, Jan - Hladíková, Zdeňka: Dějiny správy v českých zemích do roku 1945, Praha, 1989.
- Kárný, Miroslav: „Konečné řešení“. Genocida českých židů v německé protektorátní politice, Praha, 1991.
- Kroupa, Vlastislav - Huňáček, Zdeněk - Jožák, Jiří: Český antifašismus a odboj. Slovníková příručka, Praha, 1988.
- Mainuš, František: Památná místa protifašistického boje Jihomoravského kraje, Praha, 1978.
- Masařík, Hubert: V proměnách Evropy, Praha-Litomyšl, 2002.

Milotová, Jaroslava: Organizace nacistické propagandy a její působení v Protektorátu Čechy a Morava, in: Historie a vojenství 2000, r. 41, č. 1.

Milotová, Jaroslava: Protektorátní tisk a „židovská otázka“, in: Terezínské studie a dokumenty, Praha, 1996.

Nedbálek, František: Charakteristika nacistických věznic a táborů v době okupace na území země moravskoslezské, Brno, 1984.

Obenaus, Sibylle: Presse, in: Bedürftig, Friedemann (Ltg.): Das große Lexikon des Dritten Reiches, Augsburg, 1993.

Pasák, Tomáš: JUDr. Emil Hácha, Praha, 1997.

Pasák, Tomáš: Aktivističtí novináři a postoj generála Eliáše v roce 1941, in: Československý časopis historický, 1967, r. 15, č. 2

Pasák, Tomáš: Pod ochranou říše, Praha, 1998.

Pasák, Tomáš: Problematika protektorátního tisku a formování tzv. skupiny aktivistických novinářů na počátku okupace, in: Příspěvky k dějinám KSČ, 1967, r. 7., č. 1.

Pasák, Tomáš: Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích v letech 1939-1945, Praha, 1980.

Pernes, Jiří: Svět Lidových novin 1893-1993, Praha, 1993.

Rokoský, Jaroslav: K dějinám Noviny, tiskařského a vydavatelského družstva (Příspěvek k vývoji agrárního tisku), in: Pavel, Marek (ed.): Tisk a politické strany, Olomouc 2001.

Šesták, Miroslav a kol.: Dějiny jihoslovanských zemí, Praha, 1998.

Tomeš, Josef a kol.: Český biografický slovník XX. století, II., III. díl, Praha-Litomyšl, 1999.

Uhlíř, Dušan: Republikánská strana venkovského a maloroľnického lidu 1918-1938, Praha, 1988.

Večeřa, Pavel: Národní souručenství, in: Jiří, Malíř - Pavel, Marek a kol.: Politické strany - Vývoj politických stran a hnutí v Českých zemích a Československu 1861-2004, II. díl: období 1938-2004, Brno, 2005.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ABS - Archiv bezpečnostních složek
ASYN - Archiv syndikátu novinářů
ČSSN - Český svaz pro spolupráci s Němci
DNB - Deutsches Nachrichten Büro
GPU - Gosudarstvennoe političeskoje upravlenije (Státní politická správa)
MLO - Ministerstvo lidové osvěty
MV - Ministerstvo vnitra
MZV - Ministerstvo zahraničních věcí
NA - Národní archiv
NOÚZ - Národní odborová ústředna zaměstnanecká
NS - Národní souručenství
NSd - Národní soud
NSN - Národní svaz novinářů
PMR - Předsednictvo ministerské rady
SD - Sicherheitsdienst (Bezpečnostní služba)
SOS - Stráž obrany státu
TNS - Tisková služba Národního souručenství
TO - Tiskový odbor
ÚJHD - Ústřední jednoty hospodářských družstev
ÚLO - Úřad lidové osvěty
ÚNS - Ústavodárné národní shromáždění
ÚŘP - Úřad říšského protektora
ÚTDS - Ústředí tiskové dozorčí služby
TDS - Tisková dozorčí služba
VNS - Výbor Národního souručenství

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Příloha k Záznamu ze dne 12.8.1940 D 4242/40, ABS, fond 301, sign. 62-1, s. 65-69.

Příloha č. 2

Zákaz společenského styku se Židy - kdo se považuje za Žida, in: Věstník Národního souručenství, vydáno 20.11.1940, r. 2, č. 10, s. 63, NA, fond Národní souručenství, k. 8.

Příloha č. 3

Krychtálkův projev při manifestaci Národního svazu novinářů z 22.6.1942, NA, fond Národní soud, k. 129.

Příloha č. 4

Rozsudek Národního soudu jako soudu trestního z 22.4.1947 nad V. Krychtálkem, J. Křemenem, K. Wernerem a E. Vajtauerem, NA, fond NS, k. 135.

Resumé

Vladimír Krychtálek (27.1.1903, Brno - 22.4.1947, Praha), označovaný za jednoho z tzv. aktivistických novinářů, působil v průběhu své novinářské praxe mj. ve Francii, jako zahraniční dopisovatel Lidových novin v SSSR a Jugoslávii a posléze jako redaktor a šéfredaktor ve Venkovu a Večeru.

V období druhé republiky uskutečnil Krychtálek dvě informativní cesty do Berlína a po vzniku Protektorátu Čechy a Morava využíval svých kontaktů s představiteli německé okupační správy ve prospěch podniku Novina, který vydával listy Večer a Venkov. Krychtálek se v květnu 1939 stal šéfredaktorem listu Večer a od léta tohoto roku začal novinářsky působit ve prospěch spolupráce s okupanty. Od podzimu 1939 se Krychtálek společně s vybranými českými novináři účastnil důvěrných rozhovorů se zástupci německé okupační správy pro tiskové záležitosti Karlem von Gregorym a Wolfgangem Wolframem von Wolmarem, v jejichž průběhu dostávali protektorátní novináři pokyny o čem a jak psát články podporující spolupráci Čechů s Německem.

Krychtálek se společně s novináři Vladimírem Rybou a Jaroslavem Křemenem v létě a na podzim roku 1940 neúspěšně pokusil ovlivnit v autoritativním proněmeckém duchu Národní souručenství. O rok později, v létě 1941 Krychtálek spolu s dalšími proněmecky orientovanými tzv. aktivistickými novináři usiloval o získání podpory protektorátní vlády a prezidenta Háchy pro svou novinářskou činnost zaměřenou na propagaci aktivní spolupráce s německými okupanty.

Od roku 1942 se Krychtálek z pozice vedoucího organizace českých novinářů, Národního svazu novinářů, pokoušel vést tuto organizaci v proněmeckém duchu. V projevu předneseném po smrti R. Heydricha navrhl Krychtálek internaci příbuzných představitelů českého zahraničního odboje. Po zastavení vydávání listu Večer v srpnu 1944 se Krychtálek stal šéfredaktorem Venkova.

Při poválečném vyšetřování své kolaborantské činnosti Krychtálek uvedl, že psal své články na základě německých příkazů, že se svou novinářskou činností pokoušel zabránit zbytečným obětem a že svým aktivismem zakrýval odbojovou činnost. Národní soud tuto Krychtálkovu obhajobu neuznal a mj. za propagaci, podporu a obhajobu vlády okupantů a požadavek na internaci příbuzných představitelů českého zahraničního odboje odsoudil Krychtálka v dubnu 1947 k trestu smrti.

Summary

Vladimír Krychtálek (27 January 1903, Brno – 22 April 1947, Praha) termed as one of so-called activistic journalists, acted during his newspaper profession i. a. in France, as foreign correspondent of Lidové noviny in the USSR and in Yugoslavia and after that as editor and editor in chief of Venkov and Večer.

During the Second Republic period Krychtálek undertook two informative journeys to Berlin and after the creation of the Protectorate of Bohemia and Moravia used his contacts with representatives of German occupation authorities for the benefit of the concern Novina, which published daily newspaper Večer and Venkov. Krychtálek became an editor in chief of newspaper Večer in May 1939 and from summer of this year started to act as journalist for the benefit of cooperation with occupational forces. From autumn of 1939, Krychtálek took part together with selected Czech journalists in classified discussions with representatives of German occupational authorities for press affairs Karl von Gregory and Wolfgang Wolfram von Wolmar. Within this discussions, protectorate journalists obtained instructions what and how to write articles for the support of cooperation between Czechs and Germans.

In summer and autumn of the year 1940, Krychtálek made - in cooperation with newspapermen Vladimír Ryba and Jaroslav Křemen - an attempt to affect the Národní souručenství (National Partnership) in authoritative pro-German spirit. One year later, in summer 1941, Krychtálek struggled for, in connection with other pro-German oriented so-called activistic journalists, gaining support from the protectorate government and president Hácha in relation to journalists activities, which were aimed at propagation of active cooperation with German occupants.

Since 1942, Krychtálek made an attempt, from position as chairman of organization of Czech journalists, Národní svaz novinářů (National Union of Journalists), to direct this organisation in pro-German spirit. In speech, performed by Krychtálek hereafter R. Heydrich, Krychtálek suggested in this speech internment of relatives of Czech foreign resistance representatives. Having finished editing of Večer in August 1944, Krychtálek became editor in chief of Venkov.

During postwar investigation of Krychtálek's collaboration activities, Krychtálek reported that he had written his articles under authority of German directions, that his journalist activity was an attempt to prevent unreasonable victims and that his activism was cover for resistance activity. Národní soud (National Court) did not accept this plea. In April 1947, Krychtálek was sentenced to death by Národní soud for propagation, support and apology of occupants rule and demand for internment of relatives of Czech foreign resistance representatives.